

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑΣ - ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΤΕ ΤΗΝ ΞΚΕΥΗ ΣΑΣ,
ΑΡΘΡΩΣΕΤΕ ΤΕΛΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΗΣΕΤΕ

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ

ΔΙΑΦΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ - ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ - ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΜΝΗΜΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ - ΟΡΦΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ
ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ - ΤΡΑΓΩΔΙΕΣ - ΡΗΤΟΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΜΕ ΤΟΝ ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ
(ΗΘΟΠΟΙΟΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ)

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ, ΕΤΟΥΡΜΑΡΗ 57, ΤΗΛ.: 52.37.543

ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΕΝΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ
μέ στόχο τήν ούσιαστική γνώση των Όμηρικων
Έπων καί διά τής θεατρικής μμήσεως τήν δημιουργία
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

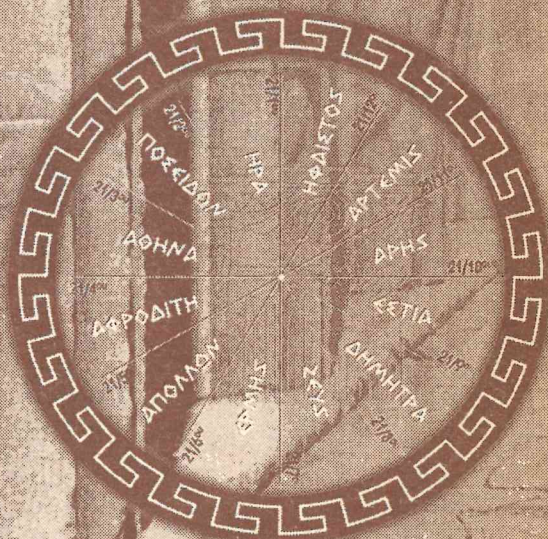
Διδάσκονται:

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΙΛΙΑΣ
ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΤΜΗΜΑΤΑ

ΑΩΝ - ΕΦΗΒΩΝ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ - ΑΝΤ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ - ΕΤΟΥΡΜΑΡΗ 57 - 104 32 ΑΘΗΝΑΙ - ΕΛΛΗΝΗ ΙΣΤΗΜΕΡΙΑ - ΤΕΥΧΟΣ ΜΑΡΤΙΟΥ (9) - ΔΡΧ. 1200

ΡΑΥΛ ΦΑΥΡΕ
ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΠΗΛΑΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
ΕΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ

ΟΙ ΟΡΦΙΚΕΣ
ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΜΕΛΙΣΣΟΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
Ξ. ΝΑΓΟΣ

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Τριμηνιαία έκδοσις

Έτος Γ' Αρ. Τεύχους 9 - Μάρτιος 2000

Στουρνάρη 57 104.32 Αθήναι
Τηλ.: 52.37.543, Φάξ: 52.26.694

Ίδιοκτήτης - Έκδοτης - Διηγήτης:
Ραδάμανδρος - Αντώνιος Αναστασάκης

Στοιχειοθεσία: Δήμητρα Μουστάκη
Διορθώσεις: Δήμητρα Αθανασοπούλου
Καλλιτεχνική επεξεργασία: Καλλιόπη Κατσουλάνη
Εκτύπωση: Γ. Χ. Ζαχαροπούλου-Α. Σιταράς, Λευκάδος 9

Τά κείμενα, όπως και η γλώσσα
κάθε δημοσιεύματος απηχούν τις απόψεις
του εκάστοτε γράφοντος.

* * *

ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

αποστείλατε για έτησια συνδρομή
ταχ. επιταγή 5.000 δραχ. στο όνομα:

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ
ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ - ΑΝΤ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ
ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ
ή τηλεφωνήσατε στο 52.37.543

Συνδρομές εξωτερικού: 10.000 δραχ.

**Δωρίσατε
μία συνδρομή
στους φίλους σας!**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΣΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟ
ΑΡΙΘΜΟ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ
Ο 1ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ
ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΔΕΜΕΝΑ ΌΛΑ ΤΑ
ΤΕΥΧΗ ΑΠΟ 1-8 ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1998 - 1999
ΤΙΜΗ: 10.000 ΔΡΧ.

ΕΝΑ
ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΙΔΑΜΙΚΟ ΓΙΑ ΔΩΡΟ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΟΡΦΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ
ΜΤΦΡ. Δ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΕΞΕΛ. 3
ΕΧΟΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ
Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ ΕΞΕΛ. 6

ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑ
ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΕΞΕΛ. 25

ΒΙΟΝΙΚΟΣ
Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΞΕΛ. 26

ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΠΗΛΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΡΑΛΛ ΦΑΥΡΕ ΕΞΕΛ. 28

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΕΠΥΡΙΑΩΝ ΜΑΓΟΣ
ΙΩΑΝ. ΒΑΣΙΛΗ ΕΞΕΛ. 32

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
Ε. ΜΑΓΟΥ ΕΞΕΛ. 38

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ
ΠΑΝ. ΘΑΛΑΞΗΣ ΕΞΕΛ. 39

ΨΥΧΗ
Π. ΛΕΚΑΤΕΑΣ ΕΞΕΛ. 49

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ ΕΞΕΛ. 55

**Παρακαλεῖσθε
ὅσοι δὲν ἔχετε ἀνανεώσει
τὴν συνδρομὴ σας
ὅπως ἀποστείλετε
ταχ. ἐπιταγὴ 5.000 δραχ.
στὴν διεύθυνση τοῦ Ἰδεο-
θεάτρου μὲ τὴν ἐνδειξὴ
"ἀνανέωση συνδρομῆς"**

ΟΡΦΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

Ἡ Ὀρφικὴ δοξασία μέσω τῶν τελετῶν τῆς καὶ τοῦ ἀσκητικοῦ
βίου - κυρίου παράγοντος γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν Τιτανικὴ φύση-
ὑπόσχεται στὸν ἀσκούμενο τὴν θέωση.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως, γι' αὐτὸ μόνο ἡ ὀρθὴ ἀγωγή κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του
ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιλογές πού θὰ κάνῃ τὴν στιγμὴ τοῦ θανάτου του.

Ἀπόδειξη τῆς βιωματικῆς Ὀρφικῆς μεταθανάτιας παραδόσεως ἀποτελοῦν οἱ λεπτές πλάκες
ἀπὸ χρυσὸ πού βρέθηκαν σὲ ἀρχαίους τάφους στὴν Νότιο Ἰταλία, τὴν Ρώμη, τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν
Κρήτη καθὼς καὶ ὁστέινα πινάκια στὴν Ὀλβία τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Αὐτές οἱ πλάκες δείχνουν τὸν δρόμο, μὲ ὁδηγίες στοὺς πιστοὺς, πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν μετὰ
τὸν θάνατό τους. Ἀποτελοῦν χαραγμένα ποιητικὰ κείμενα, κυρίως σὲ ἐξάμετρο καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν
Ὀρφικὴ ἀνάληψη πού θέλει τὴν ζωὴ καὶ τὸν θάνατο συναπτές φάσεις τοῦ ἴδιου ὑπαρξιακοῦ κύκλου.

Πρωτοανακαλύφθηκαν τὸ 1835 καὶ μέχρι τὸ 1950 εἶχαμε στὴν διάθεσή μας ὀκτὼ χρυσές πινάκιδες:

- Μία ἀπὸ τὴν Πετηλία τῆς Νοτίου Ἰταλίας (4ος αἰ. π.Χ.) πού βρίσκεται στὸ Βρεττανικὸ Μουσεῖο.
- Μία ἀπὸ τίς Ἐλευθερνές Κρήτης (2ος αἰ. π.Χ.) πού βρίσκεται στὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν.
- Μία ἀπὸ τὰ Φάρσαλα, πού βρίσκεται στὸ Μουσεῖο Getty.
- Τέσσερις ἀπὸ τὸν Θούριο τῆς Νοτίου Ἰταλίας (4ος - 3ος αἰ. π.Χ.), Ἐθνικὸ Μουσεῖο Νεαπόλεως.
- Μία ἀπὸ τὴν Ρώμη 3ος αἰ. μ.Χ. Βρεττανικὸ Μουσεῖο (ἡ ὁποία ἀνῆκε ἐπώνυμα στὴν Καικιλία Σεκουνδεῖνα).

Πινάκίδα ἀπὸ τὸ Ἰππώνιο (5ος αἰ. π.Χ.)

Ἡ ἀρχὴ τῆς εἶναι κατεστραμμένη, ἡ περιγραφή ὅμως πού ἔπεται ἂν καὶ συνοπτικὴ εἶναι πλήρης.

Στὴν πινάκίδα αὐτὴν δίδονται ὁδηγίες σὲ μίᾶ γυναῖκα γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τὴν ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ μόλις βρεθῇ στὸν
ἄλλο κόσμο. Ὅταν δηλαδὴ ἐγκαταλείψῃ τὸ φῶς καὶ βρεθῇ στὸ βασίλειο τοῦ Ἄδου θὰ πρέπει νὰ βρίσκεται σὲ ἐγρήγορη
καὶ νὰ βαδίζῃ δεξιὰ ἔτσι ὥστε ὅταν βρεθῇ στὴν πηγὴ τῆς Λήθης ὅπου ὀρθώνεται ἓνα λευκὸ κυπαρίσσι, συνειδητοποιώντας
ὅτι πρόκειται γιὰ σῆμα κινδύνου νὰ συγκρατηθῇ καὶ νὰ μὴ πιῇ ἀπ' αὐτὸ τὸ νερὸ (τὸ βαρὺ ὕδωρ πού λέει καὶ ὁ Πλάτων) τὸ ὁποῖο
δηλητηριάζει, ἀναισθητοποιεῖ καὶ παγώνει τὴν ψυχὴ στὸν αἰῶνα. Ἡ ὑπομονὴ πού θὰ δεῖξῃ θὰ τὴν δικαιώσῃ ἀφοῦ παρακάτω
θὰ συναντήσῃ τὴν πηγὴ τῆς Μνημοσύνης ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ πιῇ δροσερὸ νερὸ ἐφ' ὅσον ἀπαντήσῃ κατάλληλα στοὺς
φρουροὺς, τοὺς δηλώσῃ δηλαδὴ ὅτι εἶναι τέκνο τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸ νερὸ τῆς πηγῆς τῆς Μνημοσύνης, θὰ προσφέρῃ τὴν πολυπόθητὴ ἀνάμνηση
ὅλων τῶν περασμένων ἐμπειριῶν τῆς συνειδήσεως.

Πινάκίδα Ἐλευθερνῶν Κρήτης

Τρίδυμη πινάκίδα καὶ ἐδῶ ἐμφανίζεται ὁ διάλογος τοῦ ἀπερχομένου μὲ τοὺς φύλακες τοῦ Κάτω Κόσμου πού
προστατεύουν τὴν πηγὴ τῆς Μνημοσύνης. Μετὰ τὴν ἐναγώνια ἐκκλήση «διψῶ καὶ χάνομαι» ἀκολουθεῖ τὸ σύνθημα
διελεύσεως: «Εἰμαι τέκνο τῆς γῆς καὶ τοῦ ἐνάστρου Οὐρανοῦ» δηλώνοντας ἔτσι τὴν διπλὴ ὑπόστασι, τὸ
Διονυσιακὸ καὶ τιτανικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν Ὀρφικὴ δοξασία. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει οὐράνια φύση.

Πινάκιδες Θουρίου

Τέσσερις πινάκιδες βρέθηκαν στὸ Θούριο. Στὴν πρώτη πινάκίδα τονίζεται ὡς πρωταρχικὴ ἡ οὐρανία κατα-
γωγή τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι θεῖα. Στὴν δευτέρη πινάκίδα περιγράφει τὴν εὐνοία πού δικαιούνται ὅσοι
τήρησαν μὲ συνέπεια τίς Ὀρφικὲς ἐντολές τοῦ βίου. Στὴν τρίτη πινάκίδα ἀποκαλύπτονται ἐντονες
ἐμπειρίες πολὺπλοκων τελετῶν μύσεως. Στὴν ἀρχαιότητα αὐτὸς πού ἐθεωρεῖτο ἐσφαλμένα
νεκρὸς καὶ ἐπανερχόταν, ὅφειλε, μέσω τῶν καθαρμῶν, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ μῖasma πού εἶχε
προκαλέσει ἡ ἐντύπωση στὴν κοινὴ συνείδηση ὅτι αὐτὸς ἐταυτίζετο μὲ τὸν κόσμον τῶν
νεκρῶν. Κάτω ἀπὸ τὰ ἐνδύματα τῆς καινούργιας του μητέρας ἀναγεννιόταν καὶ συμ-
βολικὰ μὲ τὴν ἀναπαράστασι τοῦ μεγαλώματος καὶ τῆς φροντίδας ἀπὸ τὴν μητέρα
ἐπερχόταν ἡ καθάρσις.

Οἱ Χρυσές Πινάκιδες φανερώνουν τὴν καταγωγὴ τῆς μυθικῆς διαδι-
κασίας ἀπὸ τὴν Ὀρφικὴ διδασκαλία.

«Δέσποινας δέ ὑπὸ κόλπον ἔνδον
χθονίας βασιλείας».

ΟΙ ΧΡΥΣΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΣΥΜΟΔΕΥΑΝ ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥΣ ΜΥΗΜΕΝΟΥΣ ΕΤΑ ΟΡΦΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ,
ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΟΥΕΙΑ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΣΕ ΕΤΗΝ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ
ΕΥΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ. ΜΟΝΟΝ ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΘΑΡΣΕΙΣ, ΜΥΣΤΙΚΑ
ΔΡΩΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΝ ΤΗΝ ΥΠΟΧΕΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥΣ, ΕΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ
ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥΣ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΒΑΚΧΟ-ΔΙΟΝΥΣΟ

ΟΤΑΝ ΕΛΘΗ Η ΩΡΑ Ο ΜΥΗΜΕΝΟΣ ΝΑ ΠΗΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ, ΤΟΤΕ
ΘΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ
ΚΑΙ ΘΑ ΑΠΟΔΕΞΕΜΕΥΘΗ ΑΠΟ ΤΟ ΤΙΤΑΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.

Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΙΝΑΚΙΔΩΝ ΗΤΑΝ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΤΟΧΟ
ΤΟΥΣ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΗ ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΕΤΕΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΤΟ
ΞΑΝΑΘΥΜΗΘΗ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΜΗ ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ

ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΙΠΠΩΝΙΟΥ

Εἶπον· υἱὸς Γαίας καὶ Ὀρανοῦ ἀστερόεντος,
δίψα δ' ἐμὶ αὔρος καὶ ἀπόλλυμαι· ἀλλὰ δότ' ὄχα
ψυχρόν ὕδωρ προρέον τῆς Μνημοσύνης ἀπὸ λίμνης.
Καὶ δέ τοι ἐλεῶσιν οἱ ὑπὸ χθονίοις βασιλῆς
καὶ δέ τοι δόσοσι πῆν τῆς Μνημοσύνης ἀπὸ λίμνης.
Καὶ δέ καὶ συχνὸν ὁδὸν ἔρχεαι, ἄν τε καὶ ἄλλοι
μύσται καὶ βάκχοι ἱεράν στείχοσι κλεινοί.

Εἶπα: «Υἱὸς τῆς Γαίας καὶ τοῦ ἀστερόεντος Οὐρανοῦ εἰμαι.
Ἀπὸ τὴν δίψα εἶμαι ξηρὸς καὶ ἀπόλλυμαι· ἀλλὰ δῶτε γρήγορα
κρύο νερό πού ἀναβλύζει τῆς Μνημοσύνης ἀπ' τὴν λίμνη.
Καὶ θά σέ ἐλεήσουν τῶν ὑποχθονίων οἱ βασιλεῖς
καὶ θά σοῦ δώσουν νά πιῇς ἀπὸ τῆς Μνημοσύνης τὴν πηγὴ.
Καὶ εἶθε πολυσύχναστη ἱερὰ ὁδὸ νά πάρης ἐκείνην πού καὶ ἄλλοι
μύστες καὶ βάκχοι ἐνδοχοὶ στήν σειρὰ πορεύονται

ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΠΕΤΗΛΙΑΣ

Εὐρήσεις δ' Ἀἴδαο δόμον ἐπ' ἀριστερᾷ κρήνῃ
παρ' δ' αὐτῆς λευκὴν ἐστηκυῖαν κυπάρισσον
ταύτης τῆς κρήνης μηδὲ σχεδὸν ἐμπελάσειας.
Εὐρήσεις δ' ἐτέραν τῆς Μνημοσύνης ἀπὸ λίμνης
ψυχρόν ὕδωρ προρέον· φύλακες δ' ἐπίπροσθεν ἔασιν.
Εἰπεῖν γῆς παῖς εἰμὶ καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
αὐτὰρ ἐμοὶ γένος οὐράνιον· τόδ' ἴστε καὶ αὐτοί·
δίψῃ δ' εἰμὶ αὔη καὶ ἀπόλλυμαι· ἀλλὰ δότ' αἶψα
ψυχρόν ὕδωρ προρέον τῆς Μνημοσύνης ἀπὸ λίμνης
καὶ τότε ἔπειτ' ἄλλοισι μεθ' ἡρώεσσιν ἀνάξεις
...ίης τόδε θανείσθαι τοδ' ἔγραψεν
..... σκότος ἀμφικαλύψας.

Θά εὖρης κρήνη στ' ἀριστερά τοῦ δόμου τοῦ Ἄδου
πού δίπλα τῆς στέκεται λευκὸ κυπάρισσι.
Αὐτὴν τὴν κρήνη καλλιτέρα μὴ πολὺ προσεγγίσῃς.
Ὅμως θά εὖρης ἄλλη τῆς Μνημοσύνης, στήν λίμνη,
μέ κρύο νερό πού ἀναβλύζει καὶ φύλακες βρίσκονται μπρὸς τῆς.
Νά εἰπῇς: «τῆς Γῆς παῖς εἰμαι καὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ
ἄρα τό γένος μου εἶναι οὐράνιο· τό γνωρίζετε καλὰ καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι
ἀπὸ τὴν δίψα εἶμαι ξηρὴ καὶ ἀπόλλυμαι· στό ἄψε δῶστε
κρύο νερό τῆς Μνημοσύνης πού ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν λίμνη»
καὶ αὐτοὶ θά σοῦ δώσουν νά πιῇς ἀπὸ τὴν θεία λίμνη.
Καὶ τότε στοὺς ἄλλους μέ τοὺς ἥρωες θά ἀνάξῃς.
.....

ΔΙΨΔΙΑΥΟΣ ΛΑΪΣΣΕ ΓΩ Κ/ΙΑΡ' ΑΛΥΜΑΙΑΛΛΑ ΠΙΕΜΙΜΟΥ
ΚΡΑΝΑΣ ΔΙΕΝΑΩΕ ΠΙΔΕ' ΙΑΤΗΚΥΦΑΡ'Ι' Σ ΟΣ
ΤΙΣ ΔΣ ΖΙ ΓΩ ΔΕ ΖΙΓΔΑΣ ΥΙΟΣ ΗΜΙΚΑΙΩΙΑΝΩ
ΑΣΤΕΡΟΕΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΡΗΤΗΣ

I
Δίψα αὔρος λαῖες ἐγὼ καὶ ἀπόλλυμαι
ἀλλὰ πῖε μου κράνας αἰενάω ἐπὶ δεξιᾷ τῇ κυφάρισσος
τίς δ' ἔσι, πῶ δ' ἔσι· γὰς υἱὸς ἡμὶ καὶ ὠρανῶ
ἀστερόεντος

II
Δίψα αὔρος ἐγὼ καὶ ἀπόλλυμαι
ἀλλὰ πῖε μου κράνας αἰειρώω ἐπὶ δεξιᾷ τῇ κυφάρισσος
τίς δ' ἔσι, πῶ σι· γὰς υἱὸς ἡμὶ καὶ ὠρανῶ
ἀστερόεντος

III
Δίψα αὔρος ἐγὼ καὶ ἀπόλλυμαι
ἀλλὰ πῖε μοι κράνας αἰειρώω ἐπὶ δεξιᾷ τῇ κυφάρισσος
τίς δ' ἔσι, πῶ σι· γὰς υἱὸς ἡμὶ καὶ ὠρανῶ
ἀστερόεντος

I
Ἀπ' τὴν δίψα φλέγομαι, στεγνὸς εἶμαι καὶ ἀπόλλυμαι.
ἀλλὰ πῖες ἀπὸ τὴν ἀστείρευτη κρήνη μου δεξιὰ στό κυπαρίσσι.
Μά ποιὸς εἶσαι; πόθεν εἶσαι;
Τῆς Γῆς υἱὸς εἶμαι καὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ

II
Ἀπὸ τὴν δίψα ξηρὸς εἶμαι καὶ ἀπόλλυμαι.
Ἀλλὰ πῖες ἀπὸ τὴν ἀέφρονη κρήνη μου δεξιὰ στό κυπαρίσσι.
Ποιὸς εἶσαι, ἀπὸ ποῦ; Τῆς Γῆς υἱὸς εἶμαι καὶ τοῦ ἀστε-
ρόεντος ἀπ' τὸν οὐρανὸ.

III
Ἀπὸ τὴν δίψα στεγνὸς εἶμαι καὶ ἀπόλλυμαι.
Μά ἀπὸ τὴν κρήνη μου πῖες πού αἰῶνα ρέει δεξιὰ στό κυπαρίσσι.
Ποιὸς εἶσαι καὶ ἀπὸ ποῦ; Γιὸς τῆς γῆς εἶμαι καὶ τοῦ
ἀστερόεντος οὐρανοῦ.

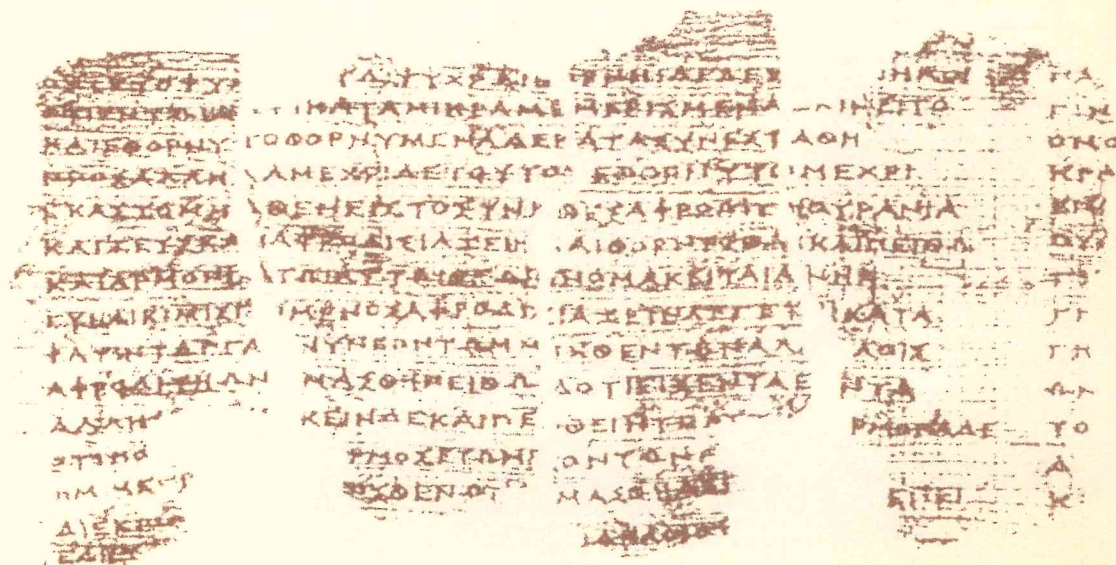
ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΤΙΜΡΟΝΕΣ ΓΡΑΝΔΕ

I
Ἄλλ' ὅποταν ψυχὴ προλίπη φάος ἀελίοιο
δεξιὸν ἐννοίας δεῖ τινὰ πεφυλαγμένον
εὖ μάλα πάντα. χαῖρε παιδὼν τό πάθημα
τόδ' οὐπω πρόσθε ἐπεπόνθεις.
Θεὸς ἐγένου ἐξ ἀνδρώπου,
ἔρυφος ἐς γάλα ἔπετες.
χαῖρε, χαῖρε, δεξιάν ὁδοιπορῶν
λειμώνας τε ἱερούς κατὰ τ' ἄλσεα Φερσεφονείας.

II
Πρωτόγονε Γῆ Μητίετα παμματριεῖα Κυβελεία
Κόρρα, ὅσῃ παῖς Δήμητρος ἡτᾶται πατάπτα
Ζεῦ Ἰάτῃ, τὴν δὲ Σάραπι Ἥλιε πυραυὴ
φантаστή φαντατὴ ἐκατό...ε Νίκα ἴση δὲ Τύχα·
ἴτε Φάνης πάμμηστοι Μοῖραι Στήτοι παντανυσταί
εὐκλήτε Δαῖμον δέσποτα Ἰάτῃ παντοδάμαστα
παντήρυντα ἐλασιθρόνταδρεπάνι ἐμοὶ ἄν... τλητέα πάντη.
μή ἀέρι πυῶμ' ἐν μοι ἐπαύης, τίσω... ἐπτατόνηστιν.
νύξιν ἢ μέδ' ἡμέραν ἐγὼ... ἐπῆμαρ... Ζεῦ....
Ζεῦ ἐνορύττη καὶ πανόπτα, διέ, ναμάτοιο
.... ἐπιδύσειε ρεῦμα ἄστακτα πυρὸς πεδίων
γε μόν... διέ Ραδάμανθυ ἐξαμαρ Ζεῦ....
Δάματρα ἱητρός Ἥλιε ὥς ἄντ' ἡ σύνναος
πέντ' ἄματα μὴ συμμήστορε ὦρην
α ἦρ νοσσ σευ τό λαέρται. μηη. φαένα εἶναι.

I
Ἀλλὰ μόλις ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείψῃ τό φῶς τοῦ Ἥλιου,
στά δεξιὰ τῆς ἐννοίας, πρέπει κάποιος νά εἶναι προσεκτικός,
καὶ πολὺ μάλιστα, στά πάντα. Χαῖρε παιδὼν τό πάθημα
αὐτό πού οὐδέποτε πρὶν εἶχες πάθει.
Θεὸς ἐγίνες ἐξ ἀνδρώπου,
ἐρίφιο σέ γάλα ἔπεσες.
Χαῖρε, χαῖρε δεξιάν ὁδοιπορῶν
καὶ ἱερὰ λειβάδια κατὰ τὰ ἄλση τῆς Περσεφόνης.

II
Πρωτογόνε, Γῆ, Σύμβουλε, καθολικὴ μητέρα, Κυβέλη,
Κόρη, ὅσο παιδί τῆς Δήμητρας, παντεπόπτη,
Ζεῦ Ἰατρεῖ καὶ σύ Σάραπι Ἥλιε διάπυρε (ζάπυρε)
Δημιουργέ φασμάτων, ἐκθήβωλε, Νίκη καὶ ἴση Τύχη.
Ἐλάτε Φάνη, πάνσοφες Μοῖρες σταθερές αποτελεσματικές
Εὐκλήτε δαίμων, δέσποτα, Ἰατρεῖ, πανδομάτωρ,
παντοκράτωρ (πού ὅλα κρέμονται ἀπὸ σένα), κεραυνόβωλε, δρεπάνι
ἐμένα... πού ὑπομένω τὰ πάντα
μή μέ καταξερᾶνῃς μέ ἀέρα καὶντό θά πληρώσω ἐπτάκις νηπτικός
τίς νύκτες ἢ καὶ μέρες... ἐπταήμερο... Ζεῦ....
Ζεῦ διεισδυτικὴ καὶ πανόπτη, θεῖε, ἔφορε τῶν ναμάτων
... πού δι' ἐσοῦ ἀναδύεται ρεῦμα ἄνευ πυρὸς στήν πεδιάδα
... ἡγεμών, ...θεῖε Ραδάμανθυ... (ἐξαήμερο) ... Ζεῦ....
Δήμητρα ... Ἰατρεῖ Ἥλιε ... ἕως ὅτου ἡ σύνναος
πέντε ἡμέρες μὴ ... συνεπόπτες τοῦ κόσμου... ὦρα ...
.....

I

Ἔρχομαι ἐκ καθαρὸν καθαρά χθονίων βασιλείᾳ,
 εὐκλῆς εὐβολεύς τε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.
 καὶ γάρ ἐγὼν ὑμῶν γένος ὄλβιον εὐχομαι εἶμεν,
 ἀλλὰ με μόρα ἐδάμασε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι
 καὶ ἀστεροβλήτα κεραυνόν.
 κύκλω δ' ἐξέπταν βαρυπενθέες ἀργαλεοῖο·
 ἤμερτο δ' ἐπέβαν στέφανο ποσὶ καρπαλιμοῖσι·
 δέσποινας δὲ ὑπὸ κόλπον ἔδυν χθονίας βασιλείας
 ἤμερτο δ' ἀπέβαν στέμανο ποσὶ καρπαλιμοῖσι.
 ὄλβιε καὶ μακαριστέ, θεὸς δ' ἐσὴ ἀντὶ βροτεοῖο.
 ἔριφος ἐς γὰλ' ἔπετον.

II

Ἔρχομαι ἐκ καρῶς χρόνων καθαρὰ χονίων βασιλῆῃ
 εὐκλε καὶ εὐβουλεῦ καὶ θεοὶ καὶ δαίμονες ἄλλοι.
 καὶ γὰρ ἐγὼν ὑμῶν εὐχομαι ὁλβίῳ εἶναι
 πονᾶν δ' ἀνταπείγῃσει ἔργῳ ἔνεκα οὖσι δικαίων
 εἴτε με μόρα ἐδαμάσατο, εἴτε ἀστερόπῃτη κεραυνῶν.
 νῦν δ' ἱκέτι ἔγω παῖ ἀγγήν φεσεφονέαν
 ὥς μει προφῶ πείψῃ ἔδραις ἐκ εὐαγείων.

III

Ἐρχομαι ἐ καθαρῷ καθαρό ὁ βασιλεία
 εὐκλεα καὶ εὐβολεῦ καὶ θεοὶ ὅσοι ὁμόνες ἄλλοι
 καὶ γάρ ἐώ ὑῶ γένος εὐχομαι εἶναι ὀλβιο
 ποιναῖν ναταπέτε ἔργω ὅτι δικαίων
 ἐτ με μοῖρ..... ἀστερόπητι καὶ κεραυνῷ
 νῦν δε κε ἴκω λικω παρά φσεφ
 ὡς με ροφ πέψε μ' ἔδρας ἐς εὐγῶ.

I

Ἐρχομαι ἀπὸ καθαροῦς, καθαρὰ τῶν ἡδονῶν βασίλισσα,
ἐνδοξεὺς Εὐβουλεῦ καὶ ἄλλοι ἀθάνατοι θεοί
διότι καὶ ἐγὼ καυχῶμαι ὅτι εἶμαι ἀπὸ τοῦ ὀλβίου γένος σας
ἀλλὰ ἡ μοῖρα μέ δάμασε καὶ ἄλλοι θεοί ἀθάνατοι
.... καὶ ἀστερόβλητος κεραυνός.
Ἀπὸ τὸν κύκλω πέταξα τὸν βαρυπενθῆ καὶ τὸν σκληρό
στὸν ποδητὸ στέφανο πάτησα μέ πόδες ταχεῖς
στῆς δέσποινας τοῦς κόλπους εἰσέδυσα τῆς ἡδονίας βασίλισσας
ἀπὸ τὸν ποδητὸ στέφανο ἐξῆλθα μέ γοργὸ βῆμα.
Ὅλβιε καὶ μακάριε, θεὸς θά 'σαι ὄχι θνητός (θροτός)
Ἐρίβιο ἐγὼ στὸ γάλα ἔπεσα

II

Ἔρχομαι ἀπο καθαρούς καθαρὰ χιθονίων βασίλισσα,
Ἐνδόξε Εὐβουλεῦ καὶ ἄλλοι θεοὶ καὶ δαίμονες
Βέβαια κι ἐγὼ καυχῶμαι πὺς ἀπὸ τούς ὀλβίους εἶμαι
Τό ὅτι πονῶ εἶναι ἀνταμιοβή ἁδίκων ἔργων
οὔτε ἕμης ἡ μοῖρα μέ δάμασε οὔτε ὁ ἀστραποβόλος κεραυνός.
Τώρα ἐκέτης ἔρχομαι στήν ἀγνή κόρη Περσεφόνη
νά μέ πέμψη (νά μοῦ φανερώση) τίς ἔδρες τῶν εὐαγῶν

III

Ἔρχομαι ἀπὸ καθαρούς ὃ καθαρά βασίλισσα
ἐνδοξε Εὐβουλεῦ καὶ θεοί καὶ ὅσοι δαίμονες ἄλλοι
διότι κι ἐγὼ γόνος τοῦ ὀλβίου γένους σας καυχῶμαι ὅτι εἶμαι
τὴν ποινὴ μου ἐξέτισα γιὰ ἀδίκες πράξεις
μὰ οὔτε ἡ μοῖρα... οὔτε καὶ ἀστραπτόβολος κεραυνὸς
τώρα ἱκέτης, ἔρχομαι πλησίον τῆς Περσεφόνης
νά μέ πέμψῃ στὸν θρόνο τῶν ἀγνῶν.

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙΚΙΛΙΑΣ ΣΕΚΟΥΝΔΕΙΝΑΣ

Ἐρχεται ἐκ καθαρῶν, καθαρὰ χθινὸν βασιλεία
 εὐκλεες Εὐβουλεῦ τε. διὸς τέκος, ὕπλα ἔχ' ὥδε
 Μνημοσύνης· τό δέ δῶρον ἀειδιμον ἀνθρώποισιν
 Καικιλία Σεκουδέϊνα, νόμῳ ἴδι θεία γεγῶσα.

ΗΡΧΟΜΑΙ ΕΚ ΤΩ ΑΡΧΑΙΟΥ
 ΚΡΑΣΙΝΑΡ ΡΥΚΛΕΥΑΚΑ ΕΥ
 ΒΛΕΥΚΑΙΘΕΟΙΣ ΣΟΛΑΜΟ
 ΝΕΣΑΜΟΚΑΙ ΓΑΡ ΕΣΥ.
 ΜΕΝΟΣ ΕΥΧΟΜΑΙ ΚΑ
 ΘΑΒΙΟΓΟΙΝΑ ΜΙΝΑΤΑ Π
 ΕΤΕΕΡΓΩΤΙ ΔΙΚ

Ἐρχεται ἀπὸ τοῦ καθαροῦ ὁ καθαρά χυδίωνι βασιλισσα
καὶ ἐνδόξε Εὐβουλεῦ. Τέκνον τοῦ Διὸς ἔχε ἐδῶ τὰ ὅπλα
τῆς Μνημοσύνης· αὐτὸ τό δῶρο τό ξακουστὸ στοῦς ἀνθρώπους.
ᾧ Καικίλια Σκουινδεῖνα, ἔλα, πῆγγανε διὰ νόμου θεία ἐγας γίνε.

ΑΛΗΝ ΕΤΜΕ ΜΟΙΡΑ
ΕΤΕΡΟΠΗΤΙΚΗ ΚΕΡΑ
ΥΝΟ ΛΥΝΔΕΚΕΙΚΩ
ΚΩ ΠΑΡΑΦΞΕΦ.
ΠΩ ΕΡΩΠΕ ΨΕΜ
ΕΔΡΑΞΕΣΕΥΓ.

Αἰσιώσ συνετοίμοι - Ὀύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι -
Ζηνὸς παμμεδέοντος ἄνακτος θέσχελα ἔργα,
ὅσσα μελαίνης Νυκτὸς ὑπ' ἐννεσίῃσι τέλεισεν,
ἡδὲ καὶ ὀπλοτέρων μακάρων γένος αἰὲν ἐόντων,
οἳ Διὸς ἐξεγένοντο ὑπερμενέος βασιλῆρος.
Ζεὺς μὲ ἐπεὶ δὴ πατρός ἐοῦ πάρα θέσφατον ἀρχὴν
σκηπτρόν τ' ἐν χεῖρεσσι λαβεῖν ἐρικυδέος ἔμελλεν.
ἐφράσατ' εὖ μάλα πάντα, τὰ οἱ θεὰ ἐξ ἀδύτοιο
εἶπε πανομφεύουσα θεῶν τροφὸς ἀμβροσίῃ Νυξ·
ἥ οἱ ἔχρησεν ἅπαντα τὰ οἱ θέμις ἦεν ἀνύσσαι, ὥς
ἄρξαι κατὰ καλὸν ἔδος νιφόντος Ὀλύμπου.
Ζεὺς μὲ ἔπειτ' ἄφραστα θεᾶς παρὰ θέσφατ' ἀκούσας
ἀλκὴν τ' ἐν χεῖρεσσ' ἔλαβεν, καὶ δαίμονα κυδρὸν
αἰδοῖον κατέπινεν ὅς αἰθέρα ἐκδορε πρῶτος.
κεῖνος μὲ Γαίαν τε καὶ Οὐρανὸν εὐρύν ἐτικτεν
τῷ δε πελώρῃ Γαίᾳ τέκε Κρόνον, ὅς μεγ' ἔρεξεν
Οὐρανὸν Εὐφρονίδην, ὅς πρῶτιστος βασιλεύσεν
ἐκ τοῦ δὴ Κρόνος αὖτις, ἔπειτα δὲ μητίετα Ζεὺς,
Μῆτιν καὶ μακάρων κατέχων βασιληίδα τιμῇ.
Καὶ τότε δὴ κατέπινε θεοῦ μένος, ὥς θέμις ἦεν,
Πρωτογόνου βασιλείως αἰδοίου· τῷ δ' ἄρα πάντες
ἀθάνατοι προσέφυν μάκαρες θεοὶ ἡδὲ θάιναι
καὶ ποταμοὶ καὶ κρήναι ἐπήρατοι ἄλλα τε πάντα
ὅσσα τότε ἦν γεγαῶτ', αὐτὸς δ' ἄρα μούνος ἔγεντο.
Νῦν δ' ἐστὶν βασιλεύς πάντων, καὶ τ' ἔσσετ' ἔπειτα.
Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέραυνος·
Ζεὺς κεφαλῇ, Ζεὺς μέσσω, Διὸς ἐκ πάντα τέτυκται·
Ζεὺς πάντων τέλος αὐτὸς ἔχει, Ζεὺς Μοῖρα κραταίῃ·
Ζεὺς βασιλεύς, Ζεὺς δ' ἀρχὸς ἁπάντων ἀργικέραυνος.
πάντας γάρ κρύψας αἰῶδις φάος ἐς πολυγυθὲς
ἐξ ἱερῆς καρδίας ἀνενέγκατο, μέγμεγα βέζων.
ἦτοι με πρῶτιστα θεῶν χρυσὴν Ἀφροδίτην
Οὐρανίην ἐρέεσσαν ἐῆ μητίεταο θορνῇ
τῇ δ' ἄρ' ἄμ' Ἀρμονίῃ τ' ἐρατῇ Πειθῷ τ' ἐγένοντο.
μήσατο δ' Ὠκεανοῖο μέγα σθένος εὐρὺ ρέοντος·
ἵνας δ' ἐγκατέλασσε Ἀχελϋοῦ ἀργυροδίνου.
μήσατο δ' ἄλλην γαίαν ἀπείριτον, ἣν τε Σελήνην
ἀθάνατοι κληΐζουσιν, ἐπιχθόνιοι δέ τε Μῆνην,
ἥ πολλ' οὔρε' ἔχει πολλ' ἄσπεα, πολλὰ μέλαθρα,
μεσσόνθεν ἰσομελὲς πάντῃ
ἥ πολλοῖς φαίνει μερόπεςσ' ἐπ' ἀπείροντα γαίαν
μήσατο δ' ἥλιον τε μέγαν, θνητοῖσιν ὄνειαρ,
ἄσπερά τε λαμπετόωντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται,
..... μεῖ ὠσταδιο σα

Θά ψάλλω γιά τούς συντετοί - ἐκάς οἱ βέβηλοι -
τοῦ παμβασιλέως ἄνακτος Διὸς τὰ θέσκελα ἔργα
ὅσα μέ προτροπές (εἰσηγήσεις) τῆς μελαίνης Νυκτὸς τέλεσε
καί τῶν νεωτέρων μακάρων τό γένος παντοτινῶν
πού ἀπό τόν Δία γεννήθηκαν τόν παντοδύναμο Βασιλέα.
Διότι ὁ Ζεὺς ἀπ' τόν πατέρα του ἔχει τήν θέσφατη ἀρχή
καί τό σκήπτρο στά χέρια νά λάβῃ ἔμελλε τό ἔνδοξο.
Τά φανέρωσε ὅλα πολύ καλά, αὐτά πού ἡ θεά ἀπό τό ἄδυτο
εἶπε ἡ μάντισσα, Νύκτα, ἡ ἀμβροσία τροφός τῶν Θεῶν.
Αὐτὴ ἔδωσε χρησμό γιά ὅλα ὅσα ἦταν θεμιτό νά τελεσθοῦν
στόν ἄρχοντα τοῦ καλοῦ θρόνου στόν νιόβοντα Ὀλύμπο
Ὁ Ζεὺς μετὰ ἀκούσας τὰ ἀνείπωτα θέσφατα τῆς θεᾶς
ἀλλή στά χέρια ἔλαβε καί τοῦ κλεινοῦ δαίμονος
τό αἰδοῖον κατὰπαι πού πρῶτος ξεπήδησε στόν αἰθέρα.
Ἐκεῖνος μέν καί τήν Γαῖα καί τόν Οὐρανό τόν εὐρύ γέννησε
πού ἡ πελώρια Γῆ τοῦ γέννησε τόν Κρόνο, πού μεγάλο κακό ἔπραξε,
στόν Εὐφρόνιδῃ Οὐρανό πού βασίλευε πρῶτος ἀπ' ὅλους.
Ἀπό τοῦτον ἀμέσως ὁ Κρόνος ἔπειτα δέ ὁ πολύβουλος Ζεὺς
τήν Μῆτιν κατέχοντας καί τῶν μακάρων βασιλική τιμή.
Καί τότε μάλιστα κατὰπαι τοῦ θεοῦ τήν ὀρμή ὅπως ἦταν θεμιτό
τοῦ Πρωτογόνου τοῦ σεβαστοῦ βασιλέως. Ἀπ' αὐτόν, λοιπόν, ὅλοι
οἱ ἀθάνατοι φύτρωσαν οἱ μάκαρες θεοί καί οἱ θέαινες
καί ποταμοί καί κρῆνες ἐρατεινές καί πάντα τὰ ἄλλα
ὅσα τότε γεννήθηκαν ἀλλὰ αὐτός γεννήθηκε μονογενής.
Τώρα εἶναι βασιλεὺς τῶν πάντων καί θά εἶναι καί ἔπειτα.
Ὁ Ζεὺς πρῶτος γεννήθηκε, ὁ Ζεὺς ὑστάτος ὁ ἀργικέραυνος
Ὁ Ζεὺς εἶναι κεφαλὴ, ὁ Ζεὺς μέσον, ἐκ Διὸς τὰ πάντα ἔγιναν
Ὁ Ζεὺς τῶν πάντων κρατεῖ τό τέλος Ὁ Ζεὺς εἶναι ἡ κρατερὴ Μῆρα.
Ὁ Ζεὺς εἶναι βασιλεὺς, ὁ Ζεὺς ὁ ἀργικέραυνος τῶν ἀπάντων ἄρχων.
Ἀφοῦ τοὺς πάντες ἔκρυψε αὖθις στό φῶς τό χαρμύσυνο
ἀπό τήν ἱερὴ καρδιά ἔφερε τὰ πεπρωμένα πράττοντας,
καί πρῶτα-πρῶτα ἀπ' τοὺς θεοὺς γιά τήν χρυσὴ Ἀφροδίτῃ
τήν Οὐρανίαν τήν ἐράσιμα ἐπινόησε θρόνο
καί μετὰ ἀπ' αὐτήν ἡ Ἀρμονία καί ἡ ἐρατὴ Πειθὺ μαζί γεννήθηκαν.
Σκέφτηκε ἀμέσως καί τήν Γαῖα καί τόν εὐρύ Οὐρανό ὑπεράνω,
σκέφτηκε τοῦ Ὠκεανοῦ τό μέγα σθένος τοῦ εὐρυσρέοντος
ισχύ ἔδωσε στά ἔγκατα τοῦ Ἀχελώου τοῦ ἀργυρόδινου
ἐπινόησε καί ἄλλη γῆ ἄπειρα πού Σελήνη
οἱ Ἀθάνατοι καλοῦν καί οἱ ἐπιχθόνιοι Μῆνη,
ἡ ὁποία ἔρη πολλὰ ἔχει, πολλὰ ἄστη, πολλὰ μέλαθρα
στήν μέση βρίσκεται, ἱσομελὴς (ἰσαπέχουσα) ἀπὸ πάντων
πού σέ πολλοὺς βοροτοὺς φέρει φῶς πάνω στήν ἀπέραντη γῆ.
Ἐπινόησε καί τόν μέγα ἥλιο γιά τοὺς θνητοὺς σωτηρία
καί τὰ ἄστρο τὰ ἀστράφτερά (φεγγυόλα) πού ὁ οὐρανός ἔχει
στεφανωθῇ
Ὅλα αὐτά τὰ πάντα μηχανεύτηκε ὁ πολύβουλος Ζεὺς
πού ἠθελε μέ τήν μητέρα του νά σμίξῃ ἐν φιλότῃ.

ΕΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ

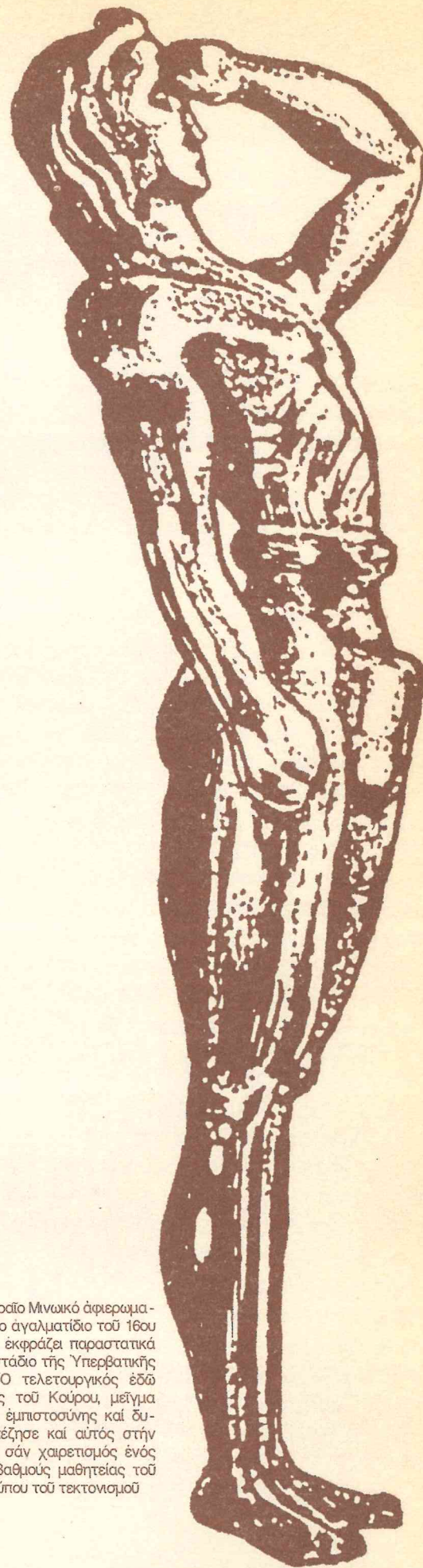
Λειτουργικούς ύμνους μετεχειρίσθησαν ὅλοι αἱ θρη-
σκεῖαι ἀπὸ τῶν πλέον προηγμένων μέχρι τῶν πλέον
πρωτογόνων. Εἰς τοὺς Ἑλληνας, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Βα-
βυλωνίους, τοὺς Αἰγυπτίους, μέχρι τῶν Μεξικανῶν καὶ
τῶν Περουβιανῶν, ἀπαντῶνται ὕμνοι λατρείας κατὰ τό-
πλεῖστον ἀνωτέρας ἐξάρσεως, ἀποβλέποντες εἰς τὴν
δημιουργίαν καταλλήλου ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ κλί-
ματος, διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν καὶ ἀποκορύφωσιν μιᾶς ἱε-
ρουργίας ἢ καὶ θεοφανείας.

Οἱ ὕμνοι πότε ἀπαγγέλλονται ἀπλῶς καὶ πότε ψάλ-
λονται, ἐνίοτε ὑπὸ συνοδείαν ὀργάνων (ψαλμοί). Εἰς τοὺς
ὕμνους περικλείονται συνήθως ἐπίθετα προσηγορικά
χαρακτηρίζοντα τὴν θεότητα πρὸς ἣν ἀποτείνονται,
ἔστιν ὅτε καὶ τυπολογικοὶ φθόγγοι ἐνέχοντες ἀξίαν
«μάντραμ» δηλαδή ρυθμικῶς ἀποδιδομένων συλλαβῶν ἢ
λέξεων πού θέτουν εἰς ἀντίστοιχον δόνησιν τὰ ἀνώτερα
πεδία ἐκ τῶν ὁποίων ἀναμένεται κάποια ἀρωγή ἢ συμπα-
ράστασις.

Ἐνας ὕμνος δέν εἶναι ἀπλῶς μία προσευχή ἢ μία πα-
ράκλησις πρὸς ἀνωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις, διὰ τὴν
ἐπίτευξιν μιᾶς ἐπιθυμίας τοῦ ἀνθρώπου· περιέχει σαφῆ
τελετικόν χαρακτήρα καὶ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέ-
ρος μιᾶς τελετουργίας, εἰς τὰ πλαίσια ἐνός καθαγιαστι-
κοῦ Τυπικοῦ. Ἐπομένως ὁ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ, ὅσονδῆ-
ποτε καὶ ἂν ἐμφανίζῃ ποιητικόν καὶ λογοτεχνικόν περιε-
χόμενον, δέν παύει πρωτευόντως νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν
σύνδεσιν τῆς Γῆς μετὰ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ κατὰ τὴν γνώ-
μην μας ὡς τοιοῦτος πρέπει κυρίως νὰ ἐξετάζεται.

Διὰ νὰ μὴ ἀποστερήσωμεν, ὅμως, τοὺς ὕμνους καὶ τῆς
μεγαλειώδους ρυθμικῆς ἀξίας των πού αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ
παρουσιάζει ὑψίστην ἀνατακτικὴν ἱκανότητα, ἀπεφασί-
σαμεν νὰ ἀναγράψωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ
παραλλήλως νὰ δώσωμεν μίαν ὅσῳ τὸ δυνατόν πιστὴν
μετάφρασιν εἰς τὴν νεοελληνικὴν, ἢ ὅποια, διὰ νὰ εἶναι
ἀκριβής, εἶναι συντεταγμένη εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ἡ τε-
λευταία αὕτη, δέν ἀποβλέπει εἰς λογοτεχνικὴν ἀπόδοσιν
-διότι ἡ εἰς τὸ πρωτότυπον μετάδοσις ὑπερβάλλει κάθε
μεταφραστικὴν προσπάθειαν - καὶ χρησιμεύει ἀπλῶς καὶ
μόνον εἰς τὴν εὐκολωτέραν κατανόησιν τοῦ ἀρχαίου
κειμένου, τὸ ὅποιον εἶναι καὶ παραμένει ἡ βάση τοῦ ἐκά-
στοτε ὕμνου.

Τοῦτο τὸ ὥραιο Μινωικὸ ἀγερωμα-
τικὸν χάλκινον ἀγαλματίδιον τοῦ ἱδίου
π.Χ. αἰῶνος ἐκφράζει παραστατικὰ
τὸ πρῶτον στάδιον τῆς Ὑπερβατικῆς
Γνώσεως. Ὁ τελετουργικὸς ἐδῶ
χαιρετισμὸς τοῦ Κούρου, μείγμα
παιθαρχίας, ἐμπιστοσύνης καὶ δυ-
νάμειος, ἐπέζησε καὶ αὐτὸς στὴν
ἐποχὴν μας σάν χαιρετισμὸς ἐνός
ἀπὸ τῶν βαθμοῦς μαθητείας τοῦ
Σκωπτικοῦ Τύπου τοῦ τεκτονισμοῦ

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ ΥΜΝΩΝ

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

Εἰς κάθε ὕμνον παρατηροῦμεν πρῶτον τὴν
ἀπαρίθμησιν σειρᾶς ὅλης προσηγορικῶν
ἐπιθέτων, χαρακτηρίζοντων τὴν φύσιν τῆς ἐπι-
καλουμένης θεότητας. Παραλλήλως διατυπών-
ται ἐγκωμιαστικαὶ ἐκφράσεις πρὸς τιμὴν τοῦ
θεοῦ καὶ ἐν τέλει μία σύντομος παράκλησις· ἡ
παράκλησις αὕτη ζητεῖ ἄλλοτε τὴν εὐλογίαν, ἄλλοτε
τὴν εὐγονίαν τῆς γῆς, τὴν εἰρήνην ἢ τὴν ὑγίαν, ἄλλοτε
ὅμως ἀποτελεῖ πρόσκλησιν τοῦ θεοῦ νὰ ἐμφανισθῇ
ἐνώπιον τῶν «μυστῶν», μέ τὴν ὅσῳ τὸ δυνατόν εὐμενε-
στέραν ὄψιν του. Ἡ προσευχὴ αὕτη προσαρμόζεται συ-
νήθως πρὸς τὰς παραδοσιακὰς ιδιότητας καὶ τὰ κατη-
γορήματα τῆς ἐπικαλουμένης θεότητος. Οὕτω εἰς τὸν
ὕμνον πρὸς τὸν Ἥφαιστον, προσκαλεῖται ὁ θεὸς «διὰ νὰ
καταπαύσῃ τὴν μανίαν τοῦ ἀχορτάγου πυρός διαδίδων
ἐντός τῶν σωμάτων μας τὴν φυσικὴν καῦσιν». Εἰς τὸν ὕμνον
πρὸς τὴν θεάν Δίκην ζητεῖται ἡ χορήγησις ἀκριβοδι-
καιου μέλλοντος, ἀπὸ τὴν Εἰλείθειαν (Προθυραίαν) ἡ σω-
τήριος καὶ ταχεῖα τεκνογονία.

Τὸ πλεῖστον τῶν ὕμνων ἀναφέρεται εἰς τοὺς θεοὺς
τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ Πανθέου. Μερικοὶ πού ἀποδί-
δονται εἰς τὴν προσωποποίησιν φυσικῶν φαινομένων, ὅ-
πως οἱ ὕμνοι πρὸς τὴν Φύσιν, τὸν Αἰθέρα, τοὺς ἀστέρας,
τὰς νεφέλας, τοὺς ἀνέμους, ὑποφαιτοῦν στωικὰς ἐπι-
δράσεις, ἂν καὶ εὐρύτερον ἐξεταζόμενοι, τονίζουν τὴν
σύνδεσιν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου μέ ὅλα τὰ φαινό-
μενα τῆς Φύσεως καὶ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν ὡς ἀ-
ναγωγικῶν τοῦ πνεύματος φορέων. Διότι ὁ ἀληθὴς μύ-
στης ἐντείνει τὴν προσοχὴν του πρὸς ὅλα γενικῶς τὰ
γεγονότα τῆς Φύσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τοῦ καθη-
μερινοῦ βίου, διότι ὅλα δύνανται νὰ ἀποτελέσουν βάσιν
προσευχῆς καὶ στήριγμα διαλογισμῶν διὰ τὴν σύνδεσιν
τοῦ ἀνθρώπου μέ τὸ Πᾶν.

Εἰσὶν διαπιστοῦται ἐντονος συμπάθεια πρὸς τὸ
διονυσιακόν στοιχεῖον: ἐπτά ἐξ αὐτῶν ἀφοροῦν εἰς τὸν
Διόνυσον ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (ἐνῶ ὁ Ζεὺς ὕμνεται εἰς
τρεῖς μόνον ὕμνους). Τέσσαρες ἐξ αὐτῶν προδίδουν σα-
φῶς ὀρφικὴν ἐπίδρασιν: ἀποτείνονται πρὸς τὴν Νύκτα,
τὸν Πρωτόγονον (ὀνομαζόμενον καὶ Φάνη καὶ Ἥρικε-
παῖον, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τὸν Ἑρῶτα. Ὀρφικαὶ ἐπιδράσεις
διακρίνονται ἐπίσης ἐναντι τῶν ὀνομάτων ὠρισμένων
θεοτήτων, ὡς τῆς Ἑκάτης, τῆς Δίκης, τῆς Δικαιοσύνης
καὶ τῆς Μνημοσύνης. Τὸ ὑπόλοιπον ὅμως τῶν ὕμνων,
προδίδει ἀσιατικὴν καὶ ἀνατολικὴν προέλευσιν. Μεταξύ
αὐτῶν καταλέγονται οἱ θρακο-φρυγικοὶ θεοί: Ζαβάζιος,
Σεμελη, Κορύβας, Ρέα, ἡ Μήτηρ θεῶν, ἂν καὶ ὁ Ἄττις δέν
ἀναφέρεται. Δέν ἀπαντᾶται ὁμοίως ὕμνος ἐπαγόμενος
εἰς τοὺς Αἰγυπτίους θεοὺς (ἅπαξ μόνον ἀναγράφεται τὸ
ὄνομα τῆς Ἰσιδος), οὐδέ εἰς τοὺς σαφῶς ἀνατολικούς
θεοὺς, ἐκτός τοῦ Ἀδωνίδος καὶ τῶν φρυγικῶν θεοτήτων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων καὶ ἀρχαιο-
λογικῶν εὐρημάτων, ἰδίως εἰς τὸ τέμενος
τῆς Δήμητρος εἰς Πέργαμον τῆς Μ. Ἀσίας, πολ-
λοὶ φιλόλογοι (CHR. PETERSEN, OTTO KERN,
W. QUANDT) καὶ ἀρχαιολόγοι διετύπωσαν τὴν
θεωρίαν ὅτι οἱ ὕμνοι συνετάγησαν ὑπὸ ἱερέων
τῆς ὀρφικῆς κοινότητος ἢ ὅποια ἐζησε καὶ ἐδρασεῖν εἰς
Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπεβεβαιώθη κατὰ τινα
τρόπον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἄγνωστα κατὰ τὰ ἄλλα
ὀνόματα τῶν θεοτήτων πού ἀναφέρονται εἰς τοὺς
ὕμνους πρὸς τὴν Μίσσην, τὴν Ἰππὴν καὶ τὴν Μηλινόνην (ὀ-
νομα τῆς Ἑκάτης) ἀνευρέθησαν χαραγμένα ἐπὶ στηλῶν
καὶ ἐπιτυμβίων πλακῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Δέν ἀποκλείεται,
ὅμως, καὶ ἡ ἐκδοχὴ ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ νὰ εἶναι καθα-
ρῶς ὀρφικῆς προελεύσεως, μεταφερθέντα ὑπὸ τῶν Ὀρ-
φικῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, ὅμως, ἡ ἀπουσία εἰς τοὺς ὕ-
μνους αἰγυπτιακῶν θεοτήτων, μᾶς ἄγει εἰς τὴν πεποί-
θησιν ὅτι ὁ Ὀρφισμὸς, ἀνάμεσα εἰς τὴν γενικὴν σύγχυσιν
καὶ συγκρητισμὸν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐτήρησε τὴν
ἀτομικὴν του διδασκαλίαν ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰς ξένας
λατρείας, παραμείνας πιστὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν παρά-
δοσιν, μέ ροπήν σαφῆ πρὸς τὸ βακχικόν στοιχεῖον. Οἱ
ὁπαδοὶ ἐκεῖνοι τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου εἶχον ἱερεῖς
καλούμενους ὕμνωδούς, ὕμνοδιδασκάλους καὶ ὕμνησ-
τρίας, οἱ ὅποιοι εἶχον ὡς ἀποστολὴν τὴν ἀπαγγελίαν
τῶν ὀρφικῶν ὕμνων κατὰ τὰς τελετάς.

Ὅπως, ὅμως, συνέβη καὶ μέ ἄλλα κείμενα τῆς ἑλλη-
νικῆς ἀρχαιότητος (Χρυσᾷ Ἑπῇ καὶ Ἀκούσματα τῶν
Πυθαγορείων, Διάλογοι Ἑρμοῦ τοῦ Τρισεμέστου, Ὀμη-
ρος) πιστεύομεν ὅτι οἱ ὀρφικοὶ ὕμνοι ἀπηγγέλλοντο κατ'
ἀρχὰς προφορικῶς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, καὶ ἀρ-
γότερον, κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους, διὰ νὰ μὴ
λησμονηθοῦν, κατεγράφησαν ὑπὸ πλειάδος ἱερέων καὶ
ὑπέστησαν προσθαφαιρέσεις ἢ τροποποιήσεις καὶ παρέ-
μειναν ἕκτοτε ὑπὸ τὴν μορφήν πού γνωρίζομεν. Ἐάν
ὅμως οὕτως ἔχῃ, ἡ ἡλικία συντάξεως τῶν ὀρφικῶν ὕμνων
πρέπει νὰ ἀνάγεται εἰς πολὺ προγενεστέραν ἐποχὴν
ἀπὸ τὴν ὑπὸ τῶν φιλολόγων ἀποδιδόμενην εἰς αὐτοὺς.

Μίαν πρωτότυπον θεωρίαν περὶ τῆς πραγματικῆς ἡ-
λικίας τῶν ὀρφικῶν ὕμνων, ἐξήνεγκεν ὁ ἡμέτερος ἀστρο-
νόμος Κωνστ. Χασάπης τῷ 1967 (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτο-
ρίᾳ). Λαμβάνων ὡς σημεῖον ἐκκινήσεως τὸν ὕμνον τοῦ
Ἀπόλλωνος (34, 21) καὶ εἰδικῶς τὴν φράσιν «μῖξας χει-
μῶνος θέρεός τε τ' ἴσον ἀμφοτέροισιν» ὅπου γίνεται
μνεῖα περὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἐποχῶν, χειμῶνος καὶ θέ-
ρους, ὑπολογίζει ἀστρονομικῶς τὴν χρονολογίαν ἐκεί-
νην καὶ καταλήγει νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡ ἐν τῷ ὕμνῳ ἀνα-
φερομένη ἰσότης τῶν ἐποχῶν καὶ ἐπομένως ἡ σύνταξις
τῶν ὕμνων, ἔδει νὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ 1366 π.Χ.

Έξ άλλου, βασιζόμενος ο ίδιος έρευνήτης επί του ύμνου 27 προς την Μητέρα των θεών Κυβέλην και του ύμνου 14 εις την Ρέαν, όπου τό άρμα τό ζευγνύμενον υπό της Γῆς, χαρακτηρίζεται ως «άρμα λεόντων ταυροφόνων» και εις τόν δεύτερον επαναλαμβάνεται ότι «λίς (λέων) ταυροφόνος πιταίνει (σύρει δρομέως) τό άρμα» παραδέχεται ότι «όταν ο λέων (άστερισμός του ζωδιακού κύκλου) περιέχη την θερινήν τροπήν, τότε ο μνημονευόμενος Ταύρος, είναι θεμελιώδης άστερισμός της έαρινής ισημερίας... Έξ αυτών προκύπτει ότι όταν διετυπώθησαν οι όρφικοί ύμνοι, ή έαρινή ισημερία έσημειούτο καθ' όν χρόνον ο Ήλιος εύρίσκετο εις τόν άστερισμόν του Ταύρου». Υπολογίζων άστρονομικώς διαπιστώνει ότι τουτο πρέπει να συνέβαινε από του 3629 π.Χ. μέχρι του 1841 π.Χ. Διά λόγους τούς όποιους μαθηματικώς αναλύει, συνάγει ότι τόσον ή ισότης των εποχών χειμώνος-θέρους, όσον και ή παρουσία του Ηλίου εις τόν Ταύρον κατά την άρχήν του έαρος, άντιστοιχοῦσι πρακτικώς εις την χρονικήν περίοδον 1841- 1366 π.Χ.

Συνεπώς και ή ηλικία των ύμνων δέον να άναχθῇ εις την περίοδον ταύτην και, τό πιθανώτερον, εις τούς περί τό μέσον της περιόδου χρόνους, ήτοι περί τό 1600 π.Χ. «ότε τό μέν σημείον γ της έαρινής ισημερίας δέν είχε φθάσει εισέτι εις τούς άμυδρούς άστέρας του Κριού, αι δέ εποχαί του χειμώνος και θέρους διέφερον άλλήλων όλίγον τι πλέον των 6 ώρων».

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ός και έν άρχῇ έτονίσαμεν, οι όρφικοί ύμνοι δέν πρέπει άπλώς να κρίνονται λογοτεχνικώς, ως «ύψιπετή, αισθητικώς άρτια ποιήματα», αλλά κυρίως να θεωρῶνται ως λατρευτικοί και μυσταγωγικοί ύμνοι, περικλείοντες άνωτέρας πνευματικής έννοίας και ως αποτελοῦντες τό έναυσμα δι' άναπήσεις του πνεύματος μέσω του κεκαθαρμένου φορέως των συναισθημάτων της ψυχῆς. Απόδειξις τούτου είναι, μεταξύ άλλων, και ή υπόδειξις διά κάθε ύμνον ώρισμένου «θυμιάματος» του όποιου ή καῦσις ενεργεῖ επί των δύο αυτών άρχων του μύστου καθαρτικώς και άνατατικώς.

Πάσα άλλη «έπιστημονική και φιλολογική» έπεξεργασία των ύμνων καταλήγει, ως όρθως ο J. O. PLASSMANN παρατηρεῖ, εις την διαφυγήν από τούς έπιστημονικούς άποστακτήρας του άληθοῦς πνεύματος (SPIRITUS) αυτών.

Τό περιεχόμενον των ύμνων άπτεται των δύο τάσεων του ανθρώπινου πνεύματος: άφ' ενός της φωτεινῆς και μετριόφρονος εύθυκρίσιας του θεοῦ Ἀπόλλωνος-Ηλίου

και άφ' έτέρου της όργιαστικής-ένθουσιαστικής ροπῆς της ψυχῆς του θεοῦ Διονύσου-Ζαγρέως-Βασσαρέως. Αμφότεραι αι τάσεις αιται άντιπροσωπεύονται εις τούς Ύμνους και άποτελοῦν τά δύο σκέλη της Ἀνόδου.

Ο Πλάτων εις τόν Φαῖδρον τά άποκαλεῖ άπολλώνειον μανίαν και διονυσιακήν μανίαν. Ο συνδυασμός άμφοτέρων -όδός της Σοφίας και όδός της Ἀγάπης-Συναισθήματος- δίδει άφ' ενός πτέρυγας εις την ψυχήν και ένθουσιασμόν, και άφ' έτέρου δύναμιν εις τό ψύχραιμον πνεῦμα διά να μή παρασυρθῇ εις πελάγη φαντασιώσεων και όνειροπολήσεων. Ουτε ύπερμετρος όρθολογισμός άλλ' ουτε και άχαλίνωτος μαιναδισμός. Η ένάσκησις της μιᾶς μόνης όδοῦ είναι πολλαχῶς επικίνδυνος, ένῳ ή παράλληλος καλλιέργεια άμφοτέρων, παρέχει την σώφρονα άνωτέρευσιν και την ειρήνην εις τό πνεῦμα (Πρβλ. Π. Γράβιγγερ, Πολιτισμός και μυητική άγωγή του ανθρώπου, Ἀθήναι 1953, σ. 103). Η άρμονική αύτη σύγκρασις των δύο ροπών έπετυγχάνετο εις τά αρχαία μυστήρια, εις τρόπον ώστε ουτε ή ύπερμετρος φρόνησις να καθίσταται ή τροχοπέδη εις τάς πνευματικές έξάρσεις, άλλ' ουτε και τό συναίσθημα πάθος να παρασύρη τόν όρθόν λόγον εις βακχικές ύποβολάς και μανιακάς καταστάσεις τάς όποιάς τόσον κατέκρινεν ο Ἡράκλειτος, θεωρήσας αυτάς ως άταξίας ανθρώπου.

Η όρθή αξιολόγησις των δύο τούτων άτραπών φαίνεται ότι έπετεύχθη υπό του Μελάμποδος, του αρχαίου φωτισμένου της Πύλου, εις τό Μαντεῖον των Δελφών, όπου οι δύο θεοί, Ἀπόλλων και Διόνυσος, έλατρεύοντο έναλλακτικώς και μέ πᾶσαν έπισημότητα. Ίθύνων νοῦς εις τάς έκδηλώσεις αυτάς ήτο ο Όρφισμός, τόν όποιον διεδέχθη ο Πυθαγορισμός και διεμορφώθη οὔτω ή βάσις των έλληνικων μυστηριακων σκηνωμάτων. Πάντως, φαίνεται ότι ή άνωτέρω άναφερθεῖσα σύντηξις έγένετο εις αρχαιοτάτην εποχήν.

Όσον διά τούς «όρφικούς» ύμνους από των αρχαίων ήδη χρόνων ήμφεσβητήθη ή πατρότης των παρουσιάσθησαν διαδοχικώς ως οι πραγματικοί συντάκται των ο Όνομάκριτος, ο Βροτίνος έκ Κρότωνος, ο Κέρκυψ, ο Ζώπυρος, ένας άλλος Όρφεύς έκ Κρότωνος, όπως και εἷς Όρφεύς από την Καμαρίνα, ο Τιμοκλῆς έκ Συρακουσών, άρα πλειάς μεμνημένων της Πυθαγορείου Σχολῆς, έκ της Μεγάλης Ελλάδος της Νοτίου Ιταλίας.

Η σύγκρισις των επί μέρους ύμνων παρουσιάζει ποιάντινα «έξελεκτικήν» πορείαν έκ της πρωταρχικής όμηρικῆς, άνθρωπομόρφου όψεως των θεών, προς μίαν άλληγορικῆν μορφήν μέ ύπερβατικές-ήθικάς άποχρώσεις. Πάντες, όμως, χαρακτηρίζονται από έπισημότητα και λατρευτικά στοιχεῖα, τά όποια διεγείροντα τό πάθος και

τόν ένθουσιασμόν, παρέχουν εις τό πνεῦμα την ικανότητα να άνυψωθῇ εις άνωτέρας μυσταγωγικάς σφαίρας, άφου προηγηθῇ ή κάθαρσις και ή άπαλλαγή από κάθε δυσαρμονικόν μίasma.

Κατόπιν των άνωτέρω, εύλογος προβάλλει ή άπορία: Τί συνετέλεσεν ώστε δι' ήμᾶς τούς Έλληνας, τούς ζώντας και δρώντας επί του ιεροῦ τούτου εδάφους της αρχαίας Κοιτίδος των Μυστηρίων, τούς ένσαρκωθέντας επί της Γῆς πού έτίμησαν τόσοι και τόσοι σοφοί και ίδρυσαν ολόκληρον τόν εύρωπαϊκόν-δυτικόν Πολιτισμόν, τί συνετέλεσεν ώστε οι όρφικοί ύμνοι να είναι σχεδόν άγνωστοι και ουδέποτε να έχουν δημοσιευθῇ εις τό άκέραιον κατά τούς νεωτέρους χρόνους; Πώς δικαιολογεῖται να έχωμεν μεταφράσεις ινδικών, έβραϊκών, αιγυπτιακών ύμνων και να άγνοῦμεν τούς ύμνους του Όρφέως, του Όμήρου, του Πρόκλου;

Η ινδική Μπαγκαβάτ Γκιτά μετεφράσθη επανειλημμένως εις την έλληνικήν. Οι Ψαλμοί του Δαυῖδ είναι άναπόσπαστον μέρος της θρησκευτικής λατρείας των χριστιανών. Ο ύμνος του Έχνατον προς τόν θεόν Ἄτον -Ήλιον είναι κοινόν κτῆμα μας.

Εις τί ύστεροῦν οι όρφικοί ύμνοι και γενικώς οι ύψιπετεῖς και άλληγορικοί ύμνοι της αρχαίας Ελλάδος; Ποῦ όφείλεται ή άδιαφορία των Νεοελλήνων και ο παραγκωνισμός υπ' αυτών παντός του έχοντος σχέσιν μέ την αρχαίαν ελληνικήν παράδοσιν; Διατί να μᾶς είναι πλεόν εύνόητοι οι ύμνοι και τά κείμενα των ανατολικών πολιτισμών και εκείνα πού είναι γραμμένα εις την γλῶσσαν των προγόνων μας να μᾶς είναι άκατάληπτα;

Πιθανόν όλα αυτά να όφείλονται εις την άμέλειαν της πνευματικῆς ήγεσίας, εις σειράν όλην προλήψεων και άμαθειας, εις την άσεβῆ συμπεριφοράν των «σοφών» οι όποιοι, έν τῷ πνευματικῷ συσκοτισμῷ πού ζοῦν, βλέπουν εις τούς μύθους και άλληγορίας της αρχαίας Ελλάδος άφελεῖς και παιδαριώδεις, εστιν ότε και «άνηθίκους» εἰκόνας, τάς όποιās, μή δυνάμενοι να έρμηνεύσουν, εξηγοῦν κατά γράμμα και παρουσιάζουν την όλην ελληνικήν σοφίαν ως έργον τουλάχιστον άφελών φυσιοκρατών, άν όχι δαιμονοπλήκτων. Έτσι έρμηνεύουν και την ελληνικήν μυθολογίαν, διαπράττοντες τό βαρύτερον έγκλημα έναντίον του Πνεύματος.

Διά να άνασχέσωμεν την καθοδικήν αυτήν πορείαν του Έλληνισμού, έθέσαμεν από ετών ως κύριον μέλημά μας, την παρουσίασιν των ιερών κειμένων της ελληνικῆς σοφίας, μέ σκοπόν να άποτελέσουν έρεισμα των νεωτέρων βαθύτερα, πνευματικώτερα κριτήρια, παύοντες να θεωροῦν αυτά άπλως ως φιλολογικά και λογοτεχνικά άριστουργήματα.

Ο Κιθαρωδός Όρφεύς, ή κατ' άλλους ο Ἀπόλλων, έπιβεβαιώνοντας έτσι την ταυτόσημη καταγωγή και άποστολή τους (Τήλινο πλακίδιο του 5ου αι. π.Χ. Μουσείο Χανίων).

Σημείωσις:

Ός βάσιν έλάβομεν τό αρχαίον κείμενον ως τουτο έξεδόθη τῷ 1822 εις ERLANGEN της Γερμανίας υπό του DAVID-KARL DIETSCH και του όποιου αντίτυπον άνεύρομεν εις την Έθνικήν Βιβλιοθήκην των Ἀθηνών. Διά την μετάφρασιν εις την νεοελληνικήν έχρησιμοποιήσαμεν και παρελλήλισαμεν άφ' ενός την γερμανικήν μετάφρασιν του ίδιου DIETSCH και άφ' έτέρου την αξιόλογον επίσης γερμανικήν μετάφρασιν του O. J. PLASSMANN πού έξεδόθη τῷ 1928 υπό του EUGEN DIETRICH μέ τόν τίτλον ORPHEUS, ALTGRIECHISCHE MYSTERIEN GESÄNGE [Εὑρηται εις την Βιβλιοθήκην της Βουλῆς (Μπενάκειος) υπό E 5 AKW]. Από τό τελευταῖον αυτό έργον ήντλήσαμεν πολλές ύποδείξεις προς σύνταξιν των σχολίων. Εις τό σημείον τουτο θεωροῦμεν ύποχρέωσιν μας να εύχαριστήσωμεν τόν φίλον κ. Εύάγγ. Κωνσταντάκον διότι έφρόντισε διά την άνεύρεσιν του DIETSCH και φωτοτύπησιν αυτού, ως και τόν κ. Δημ. Λέφαν, υπάλληλον της Βιβλιοθήκης της Βουλῆς (Μπενάκη) διά την διευκόλυνσιν εις την άνεύρεσιν και δανεισμόν του έργου του PLASSMANN.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ 88 ΟΡΦΙΚΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ἀδώνιδος	56	Νότου	82
Ἀθηνᾶς	32	Νυκτός	3
Αἰθέρος	5	Νυμφῶν	51
Ἀμφιετοῦς	53	Ὀνείρου	86
Ἀνταίας Μητρός	41	Οὐρανοῦ	4
Ἀπόλλωνος	34	Παλαίμονος	75
Ἄρεως	65	Πανός	11
Εἰς Ἄρεα	88	Περσεφόνης	29
Ἀρτέμιδος	36	Εἰς Πλούτωνα	18
Ἀσκληπιοῦ	67	Ποσειδῶνος	17
Ἀστρων	7	Προθυραίας	2
Εἰς Ἀφροδίτην	55	Πρωτέως	25
Βάκχου Περικιονίου	47	Πρωτογόνου	6
Βορέου	80	Ρέας	14
Γαίας	26	Σαβαζίου	48
Δαίμονος	73	Σελήνης	9
Δήμητρος Ἐλευσινίας	40	Σεμέλης	44
Δικαιοσύνης	63	Σιληνοῦ	54
Δίκης	62	Τηθύος	22
Διονύσου	30	Τιτάνων	37
Διονύσου Βασσαρέως	45	Τριετηρικοῦ	52
Διός	15	Τύχης	72
Διός Ἀστραπέως	20	Υγείας	68
Διός Κεραυνίου	19	Υπνίου	85
Ἐκάτης	1	Φύσεως	10
Ερμοῦ	28	Χαρίτων	60
Ερμοῦ χθονίου	57	Ὠκεανοῦ	83
Ἐρωτος	56	Ὠρῶν	43
Ἔστιας	84		
Εὐμενίδων Α	69		
Εὐμενίδων Β	70		
Ζεφύρου	81		
Ἡλίου	8		
Ἡοῦς	78		
Ἡρακλέους	12		
Ἥρας	16		
Ἡφαίστου	66		
Θανάτου	87		
Θέμιδος	79		
Ἴππας	49		
Κορύβαντος	39		
Κουρήτων	31		
Κουρήτων II	38		
Κρόνου	13		
Λευκοθέας	74		
Λητοῦς	35		
Λικνίτου	46		
Λυσίου Ληναίου	50		
Μηλινόης	71		
Μητρός θεῶν	27		
Μίσης	42		
Μνημοσύνης	77		
Μοιρῶν	59		
Μουσῶν	76		
Νεμέσεως	61		
Νεφελῶν	21		
Νηρέως	23		
Νηρηϊδων	24		
Νίκης	33		

Οἱ Ἱεροὶ Ὕμνοι τοῦ Ὀρφέως
ἀποβλέπουν
εἰς τὴν δημιουργίαν
πνευματικοῦ κλίματος,
διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν
ἱεουργίας ἢ καὶ ἱεροφανείας

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΜΟΥΣΑΙΟΝ

Μουσαῖος· μυθικός υἱός, ἢ μάλλον μαθητής, τοῦ Ὀρφέως. Συμφώνως πρὸς ἀρχαίαν παράδοσιν, εἶναι ὁ εἰσαγάγων εἰς τὴν Ἀττικὴν τὰ ὀρφικά μυστήρια. Τόσον ὁ πρόλογος αὐτός, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ ὕμνοι τίθενται ὑπὸ τοῦ συντάκτου εἰς τὸ στόμα τοῦ ἰδίου τοῦ Ὀρφέως. Ὁ Μουσαῖος, μετὰ τὸν βίαιον θάνατον τοῦ Ὀρφέως, ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Μουσῶν, ὡς δῶρον, τὴν λύραν τοῦ Ὑμνωδοῦ. Ὡς υἱός τοῦ Μουσαίου ἐθεωρήθη ὁ Εὐμολπος, ὁ ἀρχηγός τῆς οἰκογενείας τῶν Εὐμολπιδῶν, ἐκ τῆς ὁποίας προήρχοντο οἱ ἱερεῖς τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐλευσίνος.

- **Ἥβη** (ἡ νεότης), θυγάτηρ τοῦ Διός καὶ τῆς Ἥρας, ἦτο ἡ οἰνοχόος τῶν θεῶν, ὅπως ἀργότερον καὶ ὁ Γανυμήδης.
- **Εὐσέβεια**, ἡ προσωποποιημένη θεότης.
- **Ἐνιαυτός**, ἡ προσωποποίησις τοῦ θεοῦ τοῦ χρόνου (ἔτους).
- **Οἱ Σωτῆρες**, τὸ προσωνύμιον πολλῶν θεοτήτων, ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Διός, τοῦ Διονύσου κ.ά. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν φαίνεται νὰ ὑπονοοῦνται οἱ Διόσκουροι, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης.
- **Ἰδῆ**, ὅρος μεταξύ Φρυγίας καὶ Μυσίας, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Τροίας, τῶρα καλούμενον Κάς-Ντάγκ.
- **Πίστις**, προσωποποίησις τῆς πιστότητος. Εἶχε ναόν εἰς Ἀθήνας καὶ ὡς ἐν FIDES Ρώμη.
- **Θεσμοδότειρα**, ἡ ὀρίζουσα τοὺς νόμους, ἀνήκει μαζὶ μετὰ τὴν Πίστιν καὶ τὴν Δίκην ὡς θεϊκὴ προσωπικότης.
- **Ἄτλας**, ὁ μυθικός Γίγας, ὅστις συνεκράτει τοὺς κίονας τοῦ οὐρανοῦ μετεμορφώθη εἰς ὄρος. Θεωρεῖται ὡς ἐφευρέτης τῆς Ἀστρονομίας, τῆς κατασκευῆς πλοίων κ.ά.
- **Αἰών**, κατὰ λέξιν ἀπεριόριστον χρονικὸν διάστημα, υἱός τοῦ Κρόνου-Χρόνου. Τὴν μυστικὴν σημασίαν ἀμφοτέρων χαρακτηρίζει ὁ Νόννος ὁ Πανοπολίτης (Διονυσιακά ΧΧΧΦΙ, 423) μετὰ τὴν εἰκόνα: «Ὁ στρογγύλος Αἰὼν στρέφει τὸν τροχὸν τοῦ τετράστρατου Χρόνου».
- **Πρόνοια**, θεὰ τῆς Προνοίας, συχνὰ ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς.
- **Ἀδράστεια**, ἡ ἀτεγκτος, προσωνύμιον τῆς Νεμέσεως.
- **Ἄττις**, υἱός τοῦ Φρυγίου Καλαοῦ, ἐραστής τῆς Κυβέλης, φρυγικῆς καὶ λυδικῆς καταγωγῆς, ἡ ὁποία ἐξεπροσώπει ἐκστατικὰς λατρείας, συγγενῆς πρὸς τὴν Ρέαν, τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀρτεμιν καὶ Δήμητρα. Ἡ λατρεία τῆς μετεφέρθη κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν εἰς Ἑλλάδα καὶ Ρώμην.
- **Οὐρανία**, ἡ θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ, συνήθως ἐν ἐπῶνυμιον τῆς Ἀφροδίτης, ὡς τοῦ Ἑρωτος τοῦ τὰ πάντα κυβερνῶντος.
- **Ἀρχή - Πέρας**, θεϊκαὶ προσωποποιήσεις τῆς ἀπαρχῆς καὶ τοῦ τέλους.

Ὕμνος 1ος ἘΚΑΤΗΣ

Ο Ὕμνος πρὸς τὴν Ἐκάτην καταλέγεται μεταξύ τῶν ὀλίγων πού δέν ἀναφέρεται τὸ σχετικὸν θυμίαμα τῆς ἐπικλήσεως.

Ἐκάτη, εἶναι ἡ θυγάτηρ τοῦ Περσεῶς, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία Πέρσεια. Κατὰ βάσιν εἶναι μία χθονία θεότης καὶ ἡ πρόξενος ὅλων τῶν νυκτερινῶν φαντασμάτων. Εἶναι ἡ κυρία τῶν ψυχῶν πού ἐγκατέλειψαν τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων πού πρόκειται νὰ ἐνσαρκωθοῦν. Ὡς φασματικὴ ἐκδήλωσις ἐμφανίζεται κατὰ τὴν νύκτα, ὅπως καὶ κατὰ τὸν μεσημβρινὸν καύσωνα τοῦ θέρους· κατὰ τὰς νύκτας στροβιλίζεται μαζὶ μετὰ τὰς ψυχὰς διασχίζουσα τὸν ἀέρα. Εἰς τὸν χορὸν τῆς μετέχουν κυρίως αἱ ψυχαὶ τῶν μὴ ἐνταφιασθέντων, τῶν βιαίως καὶ προῶως θανόντων. Δαιμονικοὶ σκύλοι τὴν συνοδεύουν. Συναντᾷ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ τὰ τρίστρατα καὶ προκαλεῖ τρομακτικὰ ὄνειρα καὶ ἐφιάλτας. Προσεπάθουν νὰ τὴν κατευνάσουν προσφέροντες αὐτῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐκάστου μηνός, πού τῆς ἦτο ἱερά, τὰ λεγόμενα *ἐκαταῖα συμποσία* εἰς τὰ σταυροδρόμια. Ὡς προστάτις τῶν κυνῶν, παρουσιάζεται ἀνέκαθεν μετὰ τὸ συμβολὸν μιᾶς κεφαλῆς σκύλου.

Ἀργότερον συνεχωνεύθη μετὰ τὴν θεότητα τῆς Σελήνης καὶ ἔλαβε θέσιν εἰς τὴν βαθυτέραν μυστηριακὴν λατρείαν.

Ἀπηχθάνετο καὶ ἐτιμῶρει τὴν ἀδικίαν δι' ὃ καὶ τὴν ἐπεκαλοῦντο κατὰ τὰς ἐξιλαστηρίους θυσίας. Εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἔργα τέχνης εἰκονίζεται μονόμορφος, φέρουσα συνήθως δάδας, ἡ δὲ παλαιότερα τρίμορφος ἀπεικονίστις τῆς ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀλκαμένην. Ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ βωμοῦ τῆς Περγᾶμου, εἰκονίζεται ἐπίσης τρίμορφος μετὰ τρεῖς κεφαλὰς καὶ ἐξ χειρᾶς. Ἡ Ἐκάτη ἐτιμήθη ἐξεχόντως ὑπὸ τοῦ Διός κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Γιγάντων ἀγῶνα του, καὶ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς ἐδόθη ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, γῇ καὶ θαλάσῃ.

Εἰς τὰ Χαλδαϊκὰ Λόγια ἀποτελεῖ ἡ Ἐκάτη τὴν παραδοξότεραν μορφήν, ταυτιζομένη μετὰ τὴν Ρέαν καὶ τὴν Ψυχὴν τοῦ Κόσμου. Κινεῖται μεταξύ τῶν «Πατέρων» (τοῦ α' καὶ τοῦ β' Νοός) δεξιὰ αὐτῆς ἔχουσα τὴν Ψυχὴν τοῦ Κόσμου, ἀριστερὰ τὴν πηγὴν τῆς ἀρετῆς, πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν Φύσιν (βλ. Π. Γράβιγγερ, *Ἐγκυκλοπαίδεια Ἑσωτερισμοῦ*, Τ. II, σ. 444).

Ὕμνος 2ος ΠΡΟΘΥΡΑΙΑΣ

Τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὴν Προθυραίαν τελεστικὸν ἄρωμα πρὸς θυμίαςιν κατὰ τὴν ἐπικλήσιν τῆς, εἶναι ὁ στύραξ, μία ἀρωματικὴ ρητίνη ἀνατολικῆς προελεύσεως. Τὸ ὄνομα Προθυραία (ἡ πρό τῆς πύλης ἱσταμένη) εἶναι παρωνύμιον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Εἰλειθυίας, πού σημαίνουν τὴν περιφερομένην περὶ τὴν κλίνην τοῦ τοκετοῦ θεᾶν, δηλαδὴ τὴν βοηθὸν τῶν τοκετῶν. Εἶναι ἡ ἀντίστοιχος ρωμαϊκὴ θεὰ LUCINA. Πολλάκις ταυτίζεται μετὰ τὴν θεάν τῆς Σελήνης καὶ χάρις εἰς τὰς ἀποδιδόμε-

νας αὐτῇ ιδιότητος ἐπικαλεῖται κυρίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐγκυμοσύνης τῶν (PLASSMANN).

Ὕμνος 3ος ΝΥΚΤΟΣ

Η βασίλισσα τῆς Νύκτας, εἶναι θυγάτηρ τοῦ Χάους, ἡ κατ' ἄλλους τοῦ Ἑρωτος. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Αἰθέρος, τοῦ φωτός τῆς ἡμέρας, παραλλήλως ὅμως τῶν Εὐμενίδων, τῆς Ἐκάτης καὶ ὅλων τῶν θεοτήτων τοῦ σκότους. Τὸ ὄνομα Κύπρις πού ἀποδίδεται εἰς τὴν Νύκτα κατὰ τὸν ὕμνον, ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀφροδίτην, τὴν θεάν τοῦ Ἑρωτος καὶ συσχετίζει τὸ πρωταρχικὸν Χάος μετὰ τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τὸν Ἑρωτα, ἐξ οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο. Οἱ ὄροι «κυαναυγής», «ἀστροφεγγής» ἀλληγοροῦν τὴν ἀρχικῶς σκοτεινὴν ὄψιν τῆς θεᾶς (σελήνη) ἡ ὁποία, ὅπως καὶ ὁ Ἥλιος τὴν ἡμέραν, ἐποχεῖται κατὰ τὴν νύκτα «ἄρματος ἵππων» (*ἐλάσιππε*) καὶ φωτίζει τὸν οὐρανόν. Λόγῳ τοῦ μηνίσκου τῆς σελήνης καλεῖται καὶ «ἡμιτελής». Ὑπάρχει συμβολικὴ συγγένεια μετὰ τὴν θεάν Ἐκάτην ἀπὸ βαθυτέρας σκοπιᾶς (βλ. Ὕμνον Ἐκάτης καὶ σχόλια).

Ὕμνος 4ος ΟὐΡΑΝΟΥ

Ο θεῖος Οὐρανός εἶναι ἡ Πρώτη Ἀρχὴ ἐξ ἧς ἔλαβον γένεσιν τὰ πάντα ἐν τῷ Κόσμῳ. Πατὴρ τῶν Τιτάνων, τοῦ Ὠκεανοῦ (ὅχι τῆς θαλάσσης) τῆς Θέτιδος-Τηθύος καὶ τῆς Ροίας. Υἱός τοῦ Κρόνου κατὰ τὴν ἡσιόδειον Θεογονίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ὕμνον καὶ πατὴρ αὐτοῦ (*Κρονότεκνε*).

Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ὁ χαρακτηρισμός τοῦ Οὐρανοῦ ὡς «σφαιρηδὸν ἐλισσόμενος» καὶ «ρόμβου δίνην ὀδεύων» εἰκὼν ἀναπολοῦσα τὴν περιδινητικὴν, δυναμικὴν, περιστροφικὴν κίνησιν τῆς θείας ἐκείνης Δυνάμεως ἐξ ἧς τὰ πάντα λαμβάνουσι γένεσιν.

Ὕμνος 5ος ΑἰΘΕΡΟΣ

Ο Αἰθὴρ (ἐκ τοῦ αἰθω=καίω καὶ ἀήρ, δηλαδὴ ὁ καίων ἀήρ) ἐθεωρεῖτο ὡς υἱός τοῦ Ἑρέβους καὶ τῆς Νυκτός. Εἶναι τὸ πυρῶδες πρωταρχικὸν στοιχεῖον τῆς Φύσεως διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ζεὺς (παρομοία ὅψις αὐτοῦ τούτου τοῦ Αἰθέρος) διαπλάσσει θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. Τὰ προσηγορικά τοῦ Ὕμνου εἶναι ἀποκαλυπτικά.

Ὕμνος 6ος ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΥ

Ο πρῶτος λαβὼν γένεσιν, ἢ μάλλον ὁ πρῶτος δημιουργός, ἐν πρωταρχικῶν Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον τὸ πρῶτον προσέδωκε κάποιαν μορφήν εἰς τὸ Χάος. Ἐφαντάζοντο αὐτόν ὡς πτηνὸν ἐξεληθὸν ἐκ τοῦ πρωταρχικοῦ ὀρφικοῦ Ὤου. Διφυής, σημαίνει ὁ τὰ δύο γένη κεκτημένος, ὁ ἀρρενόθηλος. Ὁ PLASSMANN ἐρμηνεύει «ὁ δῖς

γεννηθείς» (DER ZWEIFGEBORENE) καί παραλληλίζει μέ τόν ἰνδικόν ὄρον DVIJA· νομίζομεν ὅμως ὅτι τόσοι ἢ ἐρμηνεῖα, ὅσον καί ὁ παραλληλισμός αὐτός εἶναι ἀτυχεῖς, διότι δέν πρόκειται περί δευτέρας γεννήσεως, ἀλλ' ἀκριβῶς περί τοῦ νόμου τῆς διφυΐας καί τῆς μετέπειτα ἐκδηλουμένης πολώσεως τῶν δύο ἀντιθέτων ἀρχῶν. Πρὸς τοῦτοις τό ἰνδικόν DVIJA, ὁ δὲς γεννηθείς, ἀναφέρεται εἰς τόν ἀναγεννηθέντα μύστην ἐν τῷ φωτὶ τῆς μύσεως καί ἀναστάντα ἐκ τοῦ πρώτου θανάτου. Ἡ παράστασις τοῦ Πρωτογόνου ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ, δύναται, κατὰ τὸν ἴδιον τὸν PLASSMANN, νὰ συμπλησιασθῇ πρὸς τὸν Φοῖνικα (τό μυθολογικόν πτηνόν τό ἀναγεννόμενον ἐκ τῆς τέφρας του) καί μέ ἄλλας ἀναλόγους παραστάσεις τῆς γονιμοποιῶν δυνάμεως.

Ἡρικεπαῖος, ἀνεξήγητον μυστικόν ὄνομα τῆς ὀρφικῆς θεολογίας, ἀποδιδόμενον τόσοι εἰς τὸν Πρωτόγονον, ὅσον καί εἰς τὸν Διόνυσον.

Φάνης (ὁ λάμπων), σημαίνει κατὰ τινες τό πρωταρχικόν Φῶς, παριστᾷ δέ τόν Ἑρῶτα. Ὁ Πλούταρχος (Π. Ἰσίδος καί Ὀσίριδος, 46) ταυτίζει αὐτόν πρὸς τὸν Μίθραν, ὅστις ἐπίσης, κατ' ἄλλας ἀντιλήψεις, παραλληλίζεται πρὸς τὸν Προμηθεά καί τὸν Ἑωσφόρον.

Πρίαπος, θεὸς γνωστός ἐν Ἑλλάδι ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡσιόδου, ἀναγόμενος ἴσως εἰς αἰγυπτιακά πρότυπα. Συμβολίζει τὴν πρωταρχικὴν γονιμοποιὸν δύναμιν δι' ἣ καί ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν τοιχογραφιῶν, εἰκονίζεται ὑπὸ μορφὴν φαλλοῦ τεραστίων διαστάσεων (τριπλασίου μήκους τοῦ σώματος). Συμφώνως πρὸς αἰγυπτιακὰς παραδόσεις, τό ἀνδρικόν μόριον τοῦ Ὀσίριδος, τ.ἔ. ἡ γονιμότης τῆς ἀρρένος Ἀρχῆς. Ὁ Σουΐδας ταυτίζει τὸν Πρίαπον πρὸς τὸν Ὠρον, τὸν υἱόν τῆς Ἰσίδος καί τοῦ Ὀσίριδος.

Ἀνταυγῆς, ὁ παριστῶν τὴν ἀντανάκλασιν, ἐπίθετον χρησιμοποιούμενον ὡσαύτως πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ θεοῦ Ἥλιου.

Ὑμνος 7ος ΑΣΤΡΩΝ

Ἀνέκαθεν καί ὑφ' ὅλων τῶν λαῶν οἱ ἀστέρες ἐθεωρήθησαν οὐχὶ ὡς ἀπλᾶς οὐράνιαι σφαῖραι περιδινόμεναι εἰς τὸν ἑναστρον οὐρανόν, ἀλλ' ὡς φορεῖς ἀνωτέρων ἀκτινοβολιῶν πού ἐπιδρῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν νόμων καί ἐπὶ τῶν πεπωμένων τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ τῆς παναρχαίας ταύτης ἀντιλήψεως ἐστηρίχθη ἡ σεβαστὴ παραδοσιακὴ ἐπιστήμη τῆς Ἀστρολογίας. Ἐκ τῶν προσηγορικῶν τοῦ Ὑμνου εἰς τοὺς ἀστέρας, ὑποφαιτᾷται ἡ βαθύτης καί ἡ ἐσωτερικὴ σημασία τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Ὑμνος 8ος ΗΛΙΟΥ

Ἡλιος, κατὰ παναρχαίαν καί λιαν διαδεδομένην παράδοσιν, ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ὀφθαλμός, καί ἰδίᾳ ὁ δεξιὸς ὀφθαλμός, τοῦ βασιλέως τοῦ Κόσμου· ὁ ἀριστερός ἀπεδίδετο εἰς τὴν Σελήνην. Ὡς υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ ἀνήκει εἰς τοὺς Τιτᾶνας. Λόγῳ τῆς παρομοιώσεως μέ τὸν δεξιόν ὀφθαλμόν, θεωρεῖται ἡ Αὐγή, ὡς ἡ δεξιὰ πλευρά, ἐνῶ τό Λυκαυγὲς καί ἡ Σελήνη, ὡς ἡ ἀριστερά πλευρά· διὰ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὑμνον «δεξιέ μέν γενέτωρ ἡοῦς, εὐώνυμε νυκτός».

Ὠραι εἶναι αἱ ἐποχαί τοῦ ἔτους, ὑπονοουμένων τῶν πνευματικῶν ἐπηρειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἐποχῶν καί οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀρμονικὴ τάξις εἰς τὴν Φύσιν.

Ὡς «πατήρ τοῦ χρόνου», ὁ Ἥλιος διατρέφει αὐτόν. Εἶναι ὁ ἡνίοχος τοῦ ἡλιακοῦ δίφρου, κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἱππεὺς τῶν ἡλιακῶν ἵππων. Χάρις εἰς τὰς μουσικὰς ιδιότητας τοῦ θεοῦ Ἥλιου, ἀπεδίδετο ἀντιστοιχία πρὸς τὰς ἐπτὰ χορδὰς τῆς λύρας καί τοὺς ἐπτὰ τότε γνωστοὺς πλανήτας, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ὁ Ἥλιος, καί οὕτω κρούων οὗτος τὰς χορδὰς τῆς «χρυσῆς λύρας» ἐπετύγχανε τὴν ἀρμονικὴν πορείαν τοῦ κόσμου.

Ὡς ἀμετάβλητος φορεὺς τῆς κανονικῆς κινήσεως τοῦ κόσμου, ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς Ἥρως καί Τιτάν. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὑμνον ὡς «φύλαξ τῆς πιστότητος, ὅμμα τῆς δικαιοσύνης καί φῶς τῆς ζωῆς».

Ὑμνος 9ος ΞΕΛΗΝΗΣ

Ἡθεὰ Σελήνη (Μήνη, ἐξ οὗ καί μηνίσκος) ἐξωμοιώθη συχνά μέ τὴν Ἑκάτην καί τὴν Ἀρτεμιν, ἀκόμη καί μέ τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην. Ἡ διακόσμησις μέ κέρατα προέρχεται ἀπὸ τὰ ὀξέα ἄκρα τοῦ α' καί γ' τεταρτημορίου τῆς Σελήνης (μηνίσκοι) διὰ τοῦτο εἰς τὸν Ὑμνον ἀναφέρεται ὡς «κεκοσμημένη διὰ κεράτων ταύρου» (ταυρόκερως) σημειωτέον ὅτι ἡ Σελήνη, εἰς τὴν Ἀστρολογίαν εἶναι ὁ ἐξουσιαστής (ὁ πρῶτος δεκανός) τοῦ «ὑδατώδους» ζωδίου Καρκίνος. Καί αὕτη, ὅπως ἡ Ἑκάτη, ἡγεῖται δίφρου ἐλκομένου ὑπὸ ταύρων.

«Θῆλυς καί ἄρρη» εἶναι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων τό πρότυπον τῆς ἐναλλαγῆς καί ἀλληλοσυμπληρώσεως τῆς Δυάδος, ἐνεχούσης ἀμφοτέρω τὰ γένη. Ἐφ' ὅσον, ὅμως, ἐπεκράτει ἡ θῆλεια ιδιότης, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ προστάτις τῶν γυναικῶν.

Βαρύθυμος καλεῖται κατὰ τὸν Νόννον τὸν Πανοπολίτην, διότι δύναται νὰ προκαλέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὑπνοβασίαν.

«Μητέρα τοῦ χρόνου» καλεῖται διὰ τὴν κανονικὴν πορείαν της μέσω τοῦ χρόνου, ὡς καί διότι, κατὰ παλαιὰν ἐκδοχὴν, ἡ σφαῖρα τοῦ γηγίνου χρόνου ἀπ' αὐτὴν ξεκινούσε. Ὡς «ἀρχηγὸς τῶν ἀστρων» (ἀστράρχη) καί «προικισμένη μέ τὰς λάμψεις τῶν ἀστέρων» ἐλατρεύθη ἀργότερον ὡς Σοφία καί εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὡς Ἁγία Σοφία (PLASSMANN).

Ὑμνος 10ος ΦΥΞΕΩΣ

Ἡλατρεία τῆς Φύσεως διὰ τοὺς Ἀρχαίους, δέν ἦτο ὅ,τι σήμερον καλεῖται «Φυσιολατρεία». Ὅπισθεν τῶν ὁρατῶν φαινομένων ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῶν μεμνημένων ὁ παγκόσμιος Νόμος τῆς Τάξεως καί τῆς Ἀρμονίας, διὰ τῆς θεωρήσεως δέ τῆς Μητρὸς Φύσεως ἀνερπάσσετο ἡ εὐγενὴς καί κεκαθαρμένη Ψυχὴ των πρὸς περιοχὰς πνευματικὰς καί φωτεινὰς.

Ὑμνος 11ος ΠΑΝΟΣ

Ἡ Πᾶν εἶναι τέκνον τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γαίας, ἂν καί ἀποδίδονται εἰς αὐτόν καί ἄλλοι γονεῖς. Ἐξ Ἀρκადίας καταγόμενος, ἐδίδεκεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὸν αὐλόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ θεὸς τῶν ποιμνίων, ἂν καί ἡ ἐλληνικὴ λέξις «Πᾶν» περικλείει τὴν ἔννοιαν τῶν πάντων, δηλαδή τοῦ Σύμπαντος, ὅπως ἀναφέρεται ἐν ἀρχῇ καί ἐν συνεχείᾳ τοῦ Ὑμνου.

Τὸν ὄρον «περίδρομε» μετεφράσαμεν «ἐν κύκλῳ περιτρέχων». Ὁ χριστιανικὸς ὄρος «περίδρομος» πρὸς δήλωσιν τοῦ «διαβόλου» ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς τὴν παρανόησιν καί παραφθοράν τῆς εἰκόνος τοῦ Πανός, ὅστις παρίστατο ὡς κερασφόρος καί τραγοσκελής, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἡ ἀγνοσία καί ὁ φανατισμός ἀπέσταξαν το εἶδωλον τοῦ Σατανᾶ.

Οἱ χαρακτῆρες πού ἀποδίδονται εἰς τὸν Πᾶνα ἐν τῷ Ὑμνῳ παρέχουν πολὺ διαφορετικὴν εἰκόνα περὶ τῆς ἀληθοῦς φύσεως τοῦ θεοῦ. Ἰδιαιτέρως ἄξια προσοχῆς εἶναι τὰ προσηγορικά «φαεσφόρε» (φέρων τό φῶς) καί τό «φίλε τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατεχομένων ψυχῶν» (βακχευτά, φιλένθεος).

Κατὰ παλαιὰν ἐκδοχὴν, εἶναι ἐκεῖνος ὅστις μέσα εἰς τὴν μοναξίαν τῆς Φύσεως καί κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς τὰς μάζας τὸν «πανικόν φόβον» ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ γνῶσται τῶν φυσικῶν νόμων οὐδέποτε προσβάλλονται.

Ὑμνος 12ος ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

Ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἥρως τῆς Ἑλλάδος, υἱὸς τοῦ Διὸς καί τῆς Ἀλκμήνης. Οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτόν 12 ἄθλοι περιέχουν συμβολικὴν ἔννοιαν καί προσδιορίζουν τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ὁ μεμνημένος ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ ἥρωος. Ὁ ἐπιτυχῶν τοὺς 12 ἄθλους, δύναται τότε νὰ θεωρηθῇ ὡς «χρόνου πατήρ» διότι ὑπερενίκησε τὴν περιοχὴν τοῦ μεταβλητοῦ καί ἡ προσωπικότης του κατέστη ἄχρονος.

Ὑμνος 13ος ΚΡΟΝΟΥ

Εἶναι τό σύμβολον τοῦ ἀτέρμονος Χρόνου. Ἐνεκα τοῦτου καλεῖται «αἰώνιος παγγενέτωρ». Εἶναι ὁ πατήρ τῶν κυριωτέρων θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὅπως τοῦ Διός, τῆς Ἥρας, τοῦ Πλούτωνος, τῆς Δήμητρος, τῆς Ἑστίας καί θεωρεῖται ὡς υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γαίας. Ἀντεστοίχει πρὸς τὸν ρωμαϊκόν SATURNUS καί ἐβασίλευε κατὰ τὸν χρυσοῦν Αἰῶνα.

Ἡγεμονεῖ ἐπὶ τῶν Ἡλυσίων πεδίων τῶν μακάρων, ὅπου διέμενον οἱ καταστάντες ἀθάνατοι ἄνθρωποι, ὅχι ὅμως θεοί. Ἡ παράδοσις ὅτι κατεβρόχθιζε τὰ τέκνα του, ἀνάγεται ἐξωτερικῶς εἰς τὴν δόξαν τοῦ Χρόνου ὅστις φθείρει τὰ ἴδια του τὰ ἔργα. Οἱ Ἀλχημισταὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν πλανήτην Κρόνον (μόλυβδον) πολλὰς ἄλλας πλέον ἐσωτερικὰς ἐννοίας.

Ὑμνος 14ος ΡΕΑΣ

Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Κρατύλος) ἐκ τοῦ «ρέω»: ἡ θεὰ ἐξ ἧς τὰ πάντα ἀπορρέουν. Θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γαίας (ἡ τοῦ Πρωτογόνου) ἢ κατ' ἐξοχὴν «Μήτηρ τῶν θεῶν». Πολλάκις ταυτίζεται συμβολικῶς μέ τὴν Ἑκάτην. Ἀποδίδεται ἡ καταγωγὴ της εἰς τὴν φρυγικὴν θεάν Κυβέλην, τὴν «Μεγάλην Θεάν» τῆς ὁποίας τό ἄρμα ἐσύρετο ὑπὸ λεόντων.

Τὰ τέκνα της ἦσαν οἱ Κορύβαντες, μετὰ τῶν ὁποίων διέσχιζε, βακχευομένη, τὰ ὄρη. Μαζί μέ αὐτοὺς εἶχεν εἰς Σαμοθράκην ἴδιον ἱερόν, ἀλλὰ καί πολλὰ ἄλλα εἰς Μικράν Ἀσίαν.

Ὑμνος 15ος ΔΙΟΣ

Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δωδεκαθέου, συμμετέχει, ὡς πρῶτος θεός, μαζί μέ τὸν Ποσειδῶνα καί τὸν Πλούτωνα - Ἄδην, εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Σάραπιν καί Ἄμμωνα, εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τὸν JUPITER, περαιτέρω ἀνάλογος πρὸς τὸν Βάαλ τῆς Φοινίκης καί τὸν Ὠρομάσδην τῆς Περσίας.

Ὡς ἀρχηγὸς τοῦ οὐρανοῦ, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν καί τὸν κεραυνόν πού κρατεῖ ἀνά χειρὸς ὡς ἐμβλημα τῆς ἰσχύος του. Οἱ συμπληρωματικοὶ στίχοι 7 - 11 ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ THRYLITIANUS.

Ὑμνος 16ος ΗΡΑΣ

Τό ὄνομα συνδέεται μέ τὰς ἐννοίας Ἀήρ, Αἰθήρ, Οὐρανός. Εἰς τὸν Ὑμνον ἐξυμνεῖται ὡς θεὰ τοῦ ἀερίου κυανοῦ οὐρανοῦ. Λατινιστὶ JUNO, γερμαν. FREYA. Λατρευθεῖσα εἰς πολυαριθμούς πόλεις, ἐταυτίσθη πολλάκις μέ τὴν Ἀφροδίτην, δι' ἣτο ἀφιερωμένος εἰς αὐτὴν ὁ πλανήτης τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ «ιερός γάμος» της μέ τὸν Δία, ἦτο τό σύμβολον ὅλων τῶν γηγίνων συζεύξεων. Οἱ μεμνημένοι τὴν ἐφαντάζοντο ὡς περιβεβλημένην μέ ἀστροποικίλτον χιτῶνα, ὅπου παρίσταντο οἱ 12 ζωδιακοὶ ἀστερισμοί, παράστασις ἡ ὁποία διετηρήθη ἐπὶ μακρόν εἰς τὴν μυστικὴν γραμματείαν (PLASSMANN).

Ὑμνος 17ος ΠΟΞΕΙΔΩΝΟΣ

Εἷς ἐκ τῶν τριῶν βασικῶν θεῶν, κυρίαρχος τῆς θαλάσσης καί γενικῶς τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ὅπως ὁ Ἥφαιστος ἦτο τοῦ πυρῶδους στοιχείου, υἱὸς τοῦ Κρόνου καί τῆς Ρέας, σύζυγος τῆς Ἀμφιτρίτης. Πανταχοῦ τιμώμενος, ἰδίως εἰς τό ἀκρωτήριο τοῦ Σουνίου, εἰς Αἰγίνα, Ρόδον, κ.ά. Παρίστανον αὐτόν κρατοῦντα ἀντὶ σκήπτρου τὴν Τρίαιναν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνετάρασσε τὰ κύματα καί προεκάλει σεισμούς (ἐννοσίγαιος).

Ύμνος 18ος
ΕΙΣ ΠΛΟΥΤΩΝΑ

Ετυμολογικῶς «ὁ παρέχων πλοῦτον», ἴσως διότι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς Γῆς προέρχονται τὰ μέταλλα. Τά «μέταλλα» ὅμως εἰς τὴν συμβολικὴν, εἰκονίζουν τὰς παντοειδεῖς ἀνωτέρας δυνάμεις τοῦ μύστου. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ "Ἀδης="Αἴδης, ὁ «ἀόρατος». Ὡς ἡγεμὼν τοῦ ὑποχθονίου κόσμου ἐπὶ τῶν ἐκεῖ διαμενουσῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν, τὰς ὁποίας ὁ Πλούτων ἀφήνει νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ Τάρταρα καὶ ὡς δικαστῆς αὐτῶν τοὺς κρίνει.

Ὁ Ἀχέρων ἦτο ὁ ποταμὸς πού διεχώριζε τὰ ὅρια μεταξύ Ἀνω καὶ Κάτω Κόσμου, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ ψυχαὶ διεπεραιοῦντο μέσῳ τῆς λέμβου τοῦ βωβοῦ Χάροντος εἰς τὸν ὑποχθόνιον κόσμον.

Περί τῆς ἀπαγωγῆς τῆς Περσεφόνης, βλ. "Υμνον 29.

Εὐβουλος, ὁ παρέχων καλὴν συμβουλὴν, εἶναι τὸ προσωνύμιον πολλῶν θεοτήτων ὡς τοῦ Διός, τοῦ Πλούτωνος, τοῦ Ἀδωνίδος καὶ τοῦ Διονύσου. Ἐδῶ εἰδικῶς ὑποδηλοῖ τὸν θεὸν τῶν ἐγκάτων τῆς Γῆς ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Πυθία ἦντλει τὰς καλὰς συμβουλὰς διὰ τοὺς μαντευσμένους.

Ἀτθίς, ἡ Ἀττικὴ, ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς κάθε τὸ μέτῃν Ἀττικὴν συνδεόμενον· ἐδῶ νοεῖται τὸ ἱερόν τῆς Δήμητρος εἰς Ἐλευσίνα, ὁ κατ' ἐξοχὴν καθηγιασμένος χώρος τῆς Ἀττικῆς. Αἱ Ἀθηναὶ ὡς πόλις καὶ ἡ πατρῶν αὐτῆς, ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, φέρουν τὸ ὄνομα Ἀτθίς.

Ύμνος 19ος
ΔΙΟΣ ΚΕΡΑΥΝΙΟΥ

Επὶ τοῦ Ὑμνου τούτου πού περιγράφει ποιητικῶς τὴν ἐδύναμιν τοῦ οὐρανίου Πυρός, ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, κατὰ τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν, ὁ κεραυνωθεὶς ἄνθρωπος γίνεται δεκτὸς ἀμέσως εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀθανάτων. Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀποδόσεως τῆς μυστηριακῆς ἀληθείας κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Αἰθέρος φωτισθεὶς καὶ διαποτισθεὶς μύστης, μετάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθανάτων.

Διαρρήξας δὲ τὸν χιτῶνα τοῦ οὐρανοῦ, σχετίζεται μετὰ τὴν ἀποψιν τῶν ἰώνων φιλοσόφων κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ διάρρηξις τοῦ νέφους προξενεῖ τὴν βροντὴν, ἐνῶ ἡ δεισδυσις διὰ τῶν μαύρων νεφῶν τὴν ἀστραπὴν» (PLASSMANN).

Ύμνος 22ος
ΤΗΘΥΟΣ

Τηθύς ἡ Θέτις, σύζυγος τοῦ Ὤκεανοῦ, μία τῶν κυριωτέρων θεαινῶν τοῦ ὕγρου στοιχείου, μητέρα ὄλων τῶν ἀρχαίων ποταμῶν. Τὸ ὄνομα πρέπει νὰ σημαῖν τὴν «τροφόν». Εἶναι ἡ μητέρα τῆς Κύπριδος· Ἀφροδίτης, τῆς ἐκ τοῦ ἀφροῦ γεννηθείσης καὶ τοῦ ἥρωος Ἀχιλλέως.

Ύμνος 23ος
ΝΗΡΕΩΣ

Νηρεὺς, υἱὸς τοῦ Πόντου, κατ' ἄλλους τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Γαίας. Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος εἶναι ὁ «ὕγρος» (νῆρ = ὕδωρ). Μαζί μετὰ τὴν σύζυγόν του Δῶριν,

ἐτεκνοποίησε 50 θυγατέρας, τὰς Νηρηίδας, αἱ ὁποῖαι μαζί με τοὺς Τρίτωνα χορεύουν ἐπὶ τῶν κυμάτων. Εἰς αὐτὰς εἶναι ἀφιερωμένοι ὁ ἐπόμενος "Υμνος ἀριθ. 24.

Ύμνος 24ος
ΝΗΡΗΙΔΩΝ

Εἶναι αἱ νύμφαι τῆς θαλάσσης, ἐνῶ οἱ Τρίτωνα υἱοὶ ἡ ὕπηρεται τοῦ Ποσειδῶνος, ἓνα εἶδος θαλασσίων νάνων. Παρίστανον αὐτὰς μετὰ ἀνθρώπινον σῶμα πού κατέληγεν εἰς οὐράν ἰχθύος, πολλακίς φυσώσας ἐντὸς θαλασσίῳ ὀστράκου.

Οἱ **δελφῖνες** πού εἰς τὸν "Υμνον ταυτίζονται μετὰς Νηρηίδας, ἦσαν τὸ σημάδι ἡρέμου πλοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωροῦντο ὡς ἱεροί. Ἐκ τοῦ μύθου τοῦ Ἀρίωνος συνάγεται ὅτι ἦσαν φιλάνθρωποι καὶ ἡμεροί.

Ύμνος 25ος
ΠΡΩΤΕΩΣ

Εν τῶν πρώτων ὄντων, θεὸς τοῦ πόντου, ἦτοι, θαλάσσιος θεός. Συμβολίζει τὴν ἐπ' ἀπειρον ἰκανότητα μεταμορφώσεως τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ὄντων, τὴν ἀνεξάντλητον δημιουργικότητα τῆς Φύσεως. Συμφώνως πρὸς τὴν Παράδοσιν, κατήγετο ἀπὸ τὸν Φάρον τῆς Αἰγύπτου καὶ προφήτεψε, ἀλλὰ μόνον κατόπιν ἐξαναγκασμοῦ αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως, μεταλλάσσων παντοίας μορφάς, προσεπάθει νὰ ἀποφύγῃ τὴν χρησιμοδότησιν. Διὰ τινὰς νεωτέρους ἐσωτεριστάς, εἶναι τὸ ἀποκαλούμενον Ἀστρικόν Φῶς, τὸ διηνεκῶς μεταμορφούμενον καὶ διαπλάττον τὰς ποικίλας μορφάς τῆς πρωταρχικῆς Ὑλῆς, βάσει τῆς θελήσεως τοῦ Πνεύματος (Ἰδεῶν). Τοῦτο σαφῶς τονίζεται εἰς τοὺς πρώτους στίχους τοῦ Ὑμνου.

Ύμνος 26ος
ΓΗΣ

Ἡ Γαῖα-Γῆ, σύζυγος τοῦ Οὐρανοῦ, πού τοῦ ἐγέννησεν ἀναρίθμητα παιδιὰ. Μία παναρχαία θεότης εἰς τὴν ὁποίαν, ἦδη κατὰ τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους, ἐθυσίαζον. Ἐπὶ τῆς Γῆς ἔχει οἰκοδομηθῇ ὁλόκληρον τὸ Σύμπαν.

Ύμνος 27ος
ΜΗΤΡΟΣ ΘΕΩΝ

Ταυτίζεται σχεδὸν μετὰ τὴν Ρέαν καὶ τὴν Φρυγικὴν Κυβέλην· καὶ αὐτὴ ἐπέβαινεν ἄρματος συρομένου ὑπὸ λεόντων καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται «*σώτειρα τῆς Φρυγίας*». Τὴν ἐφαντάζοντο ὡς καθημένην ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ θρόνου τοῦ Κόσμου, ἔχουσιν δηλαδὴ «πολικήν» θέσιν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Σύμπαντος καὶ ἔχουσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς τοὺς ἐπτὰ ἀστέρας τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων. Τὴν συνέκρινον ὡσαύτως πρὸς τὴν οὐρανίαν, Ἀφροδίτην καὶ πρὸς τὴν Ἑκάτην.

Ύμνος 28ος
ΕΡΜΟΥ

Ὁ περίφημος διαγγελεύς τῶν θεῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς (ὁ θεὸς μεσίτης) μετὰ πτερωτὰ πέδιλα καὶ κράνος, υἱὸς τοῦ

Διός καὶ τῆς Μαίας, ἥτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῆς Πλειόνης, πιθανῶς μιᾶς παναρχαίας θεᾶς τῆς Γῆς. Δὲν εἶναι μόνον ψυχοπομπὸς (ὁδηγὸς τῶν ψυχῶν εἰς τὸν Ἀδην), ἀλλὰ καὶ ὁ εὐγλωττος θεὸς τοῦ ἐμπορίου, τῆς ἀγαθοεργίας, προσέτι ὅμως τῆς ψευδολογίας καὶ τῆς ἀπάτης. Τὸν ἐταύτιζον πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Θῶθ-Ἑρμῆν. Ἰερά τοῦ Ἑρμοῦ ὑπῆρχον πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀργότερον, ἀπὸ τὴν ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν καὶ ἐπέκεινα ἐθεωρήθη ὁ πάτρων τῶν Ἀλχημιστῶν καὶ αὐτῶν τῶν μάγων.

Στήλαι ἐκ ξύλου ἢ λίθου (Ἑρμαῖ) μετὰ τὴν προτομὴν τοῦ θεοῦ, ἐχρησίμευον ὡς ὅρια ἀποστάσεως εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογοι παραστάσεις ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς φυλακτῆρια εἰς τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ἀγρούς. Ἐθεωρεῖτο ὡς εὐμενὴς πλανήτης. Χαρακτηριστικὸν σύμβολον τοῦ θεοῦ ἦτο τὸ «κρηύκειον» (ράβδος μετὰ δύο ἀλληλοσυμπεπλεγμένους ὀφεις). Καλεῖται διὰ τοῦτο εἰς τὸν "Υμνον «ὀφιοῦχος». Ἐπίσης καλεῖται καὶ «Ἀργεифόντης» διότι ἐφόνευσε τὸν Ἄργον μετὰ τοὺς 100 ὀφθαλμοὺς. **Κόρυκος** ἦτο τὸ ὄνομα πολλῶν νήσων καὶ χερσονήσων. Ἐκ τοῦ Ὑμνου δὲν δύναται νὰ συναχθῇ περὶ τίνος ἐξ αὐτῶν πρόκειται. Γνωστὸν ἐν προκειμένῳ ἦτο καὶ τὸ «Κωρύκειον ἄντρον», ὡς τόπος μαντικῆς.

Ύμνος 29ος
ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Διός καὶ τῆς Δήμητρος-Δηοῦς, θεὰ τοῦ ὑποχθονίου βασιλείου τοῦ Πλούτωνος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου αὕτη βιαίως ἀπήχθη εἰς τὸν Ἀδην. Ἐκεῖ βασιλεύει κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς, ἐπιμελουμένη, μετὰ τῆς μητρὸς τῆς, τῆς βλαστήσεως. Κατὰ μίαν ἐκδοχὴν θεωρεῖται ὡς ἡ μητέρα τοῦ Διονύσου, ὅπου εἰς τὸν Ὑμνον παρουσιάζεται οὗτος ὡς Εὐβουλος ἢ Εὐβουλεύς.

Ύμνος 30ός
ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Ἐπιμελεῖται τῆς καλλιέργειας τῆς σταφυλῆς καὶ γενικῶς τῆς βλαστήσεως. Ἦτο ὁ θεὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ μέχρις ἐκστάσεως χοροῦ, ὡς ἐκ τούτου πατρῶν τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ χοροῦ. Ὡς πρωταρχικὸς Ζαγρεὺς ἦτο υἱὸς τῆς Περσεφόνης, κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ γέννησιν υἱὸς τῆς Σεμέλης, γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Διός εἰς Θήβας. Κατακεραυνωθεῖσα ἡ Σεμέλη ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ Διός, ἐγέννησε τὸν Διόνυσον μετὰ ἑξι μῆνας· ὁ Ζεὺς, διὰ νὰ διασώσῃ τὸ ἔμβρυον, ἔρραψε τοῦτο ἐντὸς τῆς κνήμης του καὶ παρέδωκε τὸ νεογνὸν εἰς τὰς Νύμφας τοῦ ὄρους Νύσσα γιὰ νὰ τὸ μεγαλώσουν.

Φέρει δύο κέρατα (*δικέρωτα*) διότι πολλακίς ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφήν ταύρου (*ταυρόμορφος*). Ἐπανερχεται εἰς τὴν Γῆν κάθε τριετίαν (*τριετῇ*) διὸ καὶ καλεῖται «*τριετηρικός*» (βλ. "Υμνον 52) ἢ καὶ *Ἀμφιετῆς* ("Υμνος 53) ὅπου καὶ ἐτελοῦντο ἰδιαιτέραι τελεταί.

Κισσόβρυος καλεῖται διότι δι' αὐτοῦ τοῦ ἀειθαλοῦς φυτοῦ, ἦτο περιβεβλημένη ἡ ράβδος του (ὁ Θύρσος).

Ύμνος 31ος
ΚΟΥΡΗΤΩΝ

(πρβλ. "Υμνον 38)

Ἦσαν εἶδος πνευμάτων τῆς Φύσεως, γεννηθέντων ἐκ τῆς Γῆς καὶ εἶχεν ἀνετεθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ διαφύλαξις τοῦ νεογεννήτου Διός ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ πατρὸς του Κρόνου· διὰ τοῦ θορύβου πού προεκάλουν, ἐκάλυπτον τὰς φωνὰς τοῦ βρέφους. Οἱ ἱερεῖς τῆς λατρείας τῆς Κυβέλης ἐχόρευον, μιμούμενοι τοὺς Κορύβαντας θορυβῶδως, κρούοντες τὰ ὄπλα των.

Ύμνος 32ος
ΑΘΗΝΑΣ

Ἡ ἀντίστοιχος ρωμαϊκὴ θεὰ MINERVA, παραλλήλως πρὸς τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, μία τῶν τριῶν σημαντικωτέρων θεοτήτων τοῦ ἑλληνικοῦ πανθέου. Θυγάτηρ τοῦ Διός, ὅστις τὴν πρώτην του σύζυγον Μῆτιν κατέπιε, διότι ἐφοβεῖτο μήπως τυχόν ὁ υἱὸς τὸν ὅποιον αὕτη ἤθελε γεννήσῃ, θά τὸν ἐξεθρόνιζε. Ὁ Ἡφαίστος διήνοιξε τὴν κεφαλὴν τοῦ Διός, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ πάνοπλος.

Τὸ προσηγορικόν «*τριτογένεια*» ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν μυθολόγων ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν γένεσιν αὐτῆς ἐκ τοῦ πρωταρχικοῦ ὕγρου στοιχείου (τοῦ Ὤκεανοῦ) ἐκ τοῦ ὁποίου ὄλα τὰ ὄντα ἔλαβον γένεσιν.

Εἶναι καὶ αὕτη μία τῶν παρθένων θεαινῶν (*φυγόμεκτρος*) εἰς δὲ τὸν "Υμνον καλεῖται καὶ *ἀρρενόθηλος*.

Ἀμιλλᾶται τὸν Δία εἰς τὸν χειρισμὸν τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βρόντης, φέρει δὲ τὴν αἰγίδα ὡς ἀσπίδα ἐπὶ τῆς ὁποίας εἰκονίζεται ἡ κεφαλὴ τῆς Μεδούσης (Γοργοῦς) τὴν ὁποίαν ἐφόνευσε.

Ὡς εὐρύουσα τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας, ἦτο ἡ προστατὶς τῆς γεωργίας. Συγχρόνως ὅμως ἐθεωρεῖτο ὡς πολεμοχαρὴς, λόγω τῆς ἀρρενωπῆς τῆς διαθέσεως.

Κυρίως, ὅμως, ἦτο ἡ θεὰ τῆς Σοφίας καὶ τῆς ἐφευρετικότητος, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἐννοίαν. Τῆς ἀπεδίδετο ἡ ἀνακάλυψις τῆς ναυτιλίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ διδάξασα τὴν κατασκευὴν πλοίων.

Φλέγγραι ἐκαλεῖτο ὁ τόπος ὅπου οἱ Γίγαντες, οἱ ὁποῖοι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Διός (Γιγαντομαχία) ἐξοντώθησαν μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς.

Ύμνος 33ος
ΝΙΚΗΣ

Ἡ ρωμαϊκὴ ἀντίστοιχος θεὰ VICTORIA, θεὰ τῆς Νίκης. Ἀρχικῶς αὕτη ἡ ἰδίᾳ Ἀθηνᾶ. Εἰς τὸ κολοσσαῖον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν πού ἐδημιούργησεν ὁ Φειδίας, παρίστατο ἡ Νίκη ἐπὶ τῆς μιᾶς χειρὸς τῆς θεᾶς.

Ὕμνος 34ος
ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Υἱός τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς. Κατ' ἀρχάς ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς τοῦ Φωτός, συνεχωνεύθη ἀργότερον μέ τόν Ἥλιον. Τὰ ἐπίθετα Φοῖβος καὶ Λύκιος, χαρακτηρίζουν τὴν φωτεινότητα καὶ τὴν ἀγνότητα. Ὅλοι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ μηνός, ὡς ἡμέραι τοῦ ἀρχομένου νέου φωτός τῆς Σελήνης, ἐθεωροῦντο καὶ ἐτιμῶντο ὡς ἱεραὶ. Ὡς θεὰ τοῦ Φωτός, ἦτο ὁ προστάτης τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγνότητος, τῆς τάξεως καὶ τῆς νομοτελείας. Ἰδιαιτέρως ἦτο ὁ θεὸς τοῦ ἐξιλασμοῦ μετὰ τὸν φόνον τοῦ δράκοντος Πύθωνος εἰς τοὺς Δελφούς, ὑπεβλήθη ὁ ἴδιος ἐπὶ ἐπτά ἔτη εἰς ἐξίλεωσιν. Τὰ ἀπὸ τοὺς Δελφούς διαδοθέντα ἔθιμα ἐξίλεώσεως, ἐπαιζαν σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς ὀρφικὰς ἱεροτελεστίαις. Μεταξύ τῶν πολυαριθμῶν μαντείων περίφημα ὑπῆρξαν τὰ τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Δήλου.

Ὡς κιθαριστὴς καὶ παίζων τὴν λύραν, ἦτο καὶ ὁ καθοδηγὸς τῶν Μουσῶν καὶ ὁ ἴδιος θεὸς τοῦ ἄσματος.

Παῖαν, εἶναι ὁ βοηθὸς καὶ σωτὴρ Ἀπόλλων καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ὕμνος πού ψάλλεται πρὸς τιμὴν του.

Ττυός, ἦτο εἷς Γίγας, ὅστις ἐτόλμησε νὰ θελήσῃ νὰ βιάσῃ τὴν μητέρα του Λητώ, δι' ὃ καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

Λυκωρεὺς, ἀπὸ τὴν Λυκώρειαν, μίαν πόλιν ὑπεράνω τῶν Δελφῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἰδρύθησαν οἱ Δελφοί.

Μεμφίτης, ἀπὸ τὴν ἱεράν πόλιν τῆς Αἰγύπτου Μέμφιδα.

Πύθιος, ἀπὸ τὸ πανάρχαιον ἱερόν εἰς τοὺς Δελφούς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνηα τότε ὁ δράκων Πύθων, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόλλων κατετόξευσε καὶ ἀνέλαβεν ἔκτοτε αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν. Ἐκ τοῦ Πύθωνος τούτου, εἶχε λάβει καὶ τὸ ὄνομα Πυθία ἡ ἱέρεια τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ ὁποία ἐν ἐκστατικῇ καταστάσει καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ θεοῦ ἐπροφήτευεν. Ἐπὶ τοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασοῦ κειμένου Κρισαίου πεδίου, ἐωρτάζοντο κάθε 5 ἔτη τὰ λεγόμενα Πύθια, ὅπου ἐτελοῦντο μουσικοὶ ἀγῶνες κιθάρας καὶ λύρας.

Γρύνειος, ἀπὸ τὸ ἐπίνιον Γρύνειον εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

Σμινθεὺς, κατὰ τὸν Ἀρίσταρχον δέον τὸ προσωνύμιον τοῦτο τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν Σμινθίαν τῆς Τρωάδος. Ὅλοι οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς παράγουν τὸ ἐπίθετον ἀπὸ τὴν λέξιν Σμίνθος = ποντικός, διότι τὸ ζῶον τοῦτο, ἴσως ὡς σύμβολον τῆς χθονίας θεότητος, ἐθεωρεῖτο ὡς ἔμβλημα τῆς μαντικῆς. Κατὰ τὸν Αἰλιανόν (HISTOR. ANIMALIUM 12 15) ἔδει εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ διετηροῦντο ποντικοὶ καὶ νὰ ἐτιμῶντο ὡς ἱερά ζῶα.

Βράγχιος, προσωνύμιον ἀπὸ τὸν ἀγαπημένον τοῦ υἱόν Βράγχον.

Διδυμέος, ἀπὸ τὴν Διδύμην, τόπον καὶ περιοχὴν πλησίον τῆς Μιλήτου, ὅπου ὁ Ἀπόλλων εἶχε περίφημον ναόν καὶ μαντεῖον. Ὁμοίως εἰς Πατάραν, μίαν πόλιν τῆς Λυκίας.

Λοξίας, προέρχεται ἐκ τοῦ θέματος Λύκ- (λύκη, λυκαυγές) τὸ ὁποῖον σημαίνει τὴν φωταύγειαν καὶ ἐκεῖθεν προήλθεν ἡ ἔννοια τοῦ θεοῦ τοῦ φωτός. Ἡ παλαιὰ ἐκδοχὴ περὶ τῆς διφορομένης σημασίας τῶν χρησμῶν τοῦ θεοῦ (Λοξίας), δὲν ἐπεκράτησε. Κατὰ παλαιὰν παράδοσιν

ὁ Ἀπόλλων ἐβυθίζετο κατὰ τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς θαλάσσης διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὸν βυθόν, ἀπὸ ὅπου διέκρινεν ἐκ τῶν κάτω τὰς ρίζας τῶν ὄντων τῆς Γῆς.

Ὁ Δῶριος ρυθμός, ἓνας ἐκ τῶν τριῶν μουσικῶν ρυθμῶν, ὅστις διεκρίνετο διὰ τὴν αὐστηράν του ἀπλότητα καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς βασικός.

Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ Ἀπόλλων ἀπεσύρετο εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Ὑπερβορείων, ὅπου ἐπεκράτει ἀένας ἡλιος, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ πάλιν εἰς Νότον.

Ὕμνος 35ος
ΛΗΤΟΥΣ

Λητώ ἦτο ἡ ἐρωμένη τοῦ Διὸς πρὸ τοῦ γάμου του μετὰ τὴν Ἥραν. Ὑπὸ τῆς τελευταίας διώκεται ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν, ὅταν πρόκειται νὰ γεννήσῃ τὰ τέκνα της, τὴν Ἀρτεμιν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Τέλος εὐρίσκει καταφύγιον εἰς τὴν Ὀρτυγίαν καὶ Δῆλον, πού μέχρι τότε ἐπέπλεε τῆς θαλάσσης καὶ ἔκτοτε ἐσταθεροποιήθη.

Κοιαντίς, ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ Κοίου, ἐνός ἐκ τῶν Τιτάνων.

Ὕμνος 36ος
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ

Ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, λατινιστί DIANA, εἶναι ἡ θεὰ τοῦ φωτός κατὰ τὴν νύκτα. Ὅπως ὁ ἀδελφός της, κρατεῖ τόξον καὶ βέλη. Ὡς θεὰ τῶν θηρίων τοῦ δάσους, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ προστάτις τῆς ἐλάφου. Παράλληλως ἐτιμᾶτο ὡς συμβάλλουσα εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν ὄντων καὶ ὡς προστάτις τῶν τοκετῶν (βλ. Εἰλείθια). Διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς πᾶσαν ἀσέλγειαν καὶ ἐπροστάτευε τὴν παρθενίαν.

Δίκτυνα, τὸ ἀρχικόν προσωνύμιον τῆς κρητικῆς σεληνιακῆς θεᾶς.

Βριτόμαρτυς Ὁρθία, εἶναι μία περιοχὴ τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ναὸς τῆς. Δύναται ὅμως νὰ σημαίνει καὶ εὐθυτενὴς καὶ ἀρρενωπὴ.

Ὕμνος 37ος
ΤΙΤΑΝΩΝ

Οἱ Τιτᾶνες ἦσαν τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας, 6 υἱοὶ καὶ 6 θυγατέρες: Ὠκεανός καὶ Θέτις, Ὑπερίων καὶ Θεία, Κοῖος καὶ Φοῖβη, Κρόνος καὶ Ρέα, Κρίος, Ἰαπετός, Θέμις καὶ Μνημοσύνη. Ἐκθρονίζουσιν, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν μητέρα των Γαίαν, τὸν Οὐρανόν (τὴν κοσμικὴν ἐποχὴν ἢ βασιλείαν τοῦ Οὐρανοῦ) καὶ θέτουν εἰς τὴν θέσιν του τὸν Κρόνον (δευτέρα κοσμικὴ περίοδος) πού καὶ αὐτὸς θά ἐκθρονισθῇ μετὰ τὴν σειρὰν του ἀπὸ τὸν Δία (τρίτη κοσμικὴ ἐποχὴ ἢ βασιλεία). Ταύτην θά ἀκολουθήσῃ ἡ βασιλεία τοῦ Διονύσου ἢ Ἀδωνίδος, ἡ τελευταία καὶ ὑλικὴ δημιουργία. Οἱ περισσότεροι τῶν Τιτᾶτων ἐσεβάσθησαν τὴν καθεστηκυῖαν ἀρχὴν τοῦ Διὸς μόνον τὸ γένος τοῦ Ἰαπετοῦ διεξήγαγε πόλεμον ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἠττηθέν κατεκρημνίσθη εἰς τὸν Τάρταρον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ὅμως ἀργότερον ἀπηλλάγη. Μεταξύ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Προμηθεύς. Οἱ Τιτᾶνες θεωροῦνται ὡς παράστασις

τῶν ἀχαλινώτων φυσικῶν δυνάμεων, τῶν ἐστερημένων πνευματικῆς ἡγεσίας. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὁ ρόλος των ἐναντίον τοῦ Διονύσου. Εἰς τὸν Ὕμνον παρίστανται μᾶλλον ὡς εἶδος χθονίων νάνων (KOBOLDE, PLASSMANN).

Ὕμνος 38ος
ΚΟΥΡΗΤΩΝ

Εἰς αὐτοὺς ἀφιερῶθη καὶ ὁ Ὕμνος 31ος. Παριστοῦν ἐδῶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀέρος-πνοῆς-πνεύματος, τὸσον ὡς καταστρεπτικοί, ὅσον καὶ ὡς μεταμορφωτικοί παράγοντες πρὸς ἐκδήλωσιν νέων μορφῶν ἐπίσης, ὡς συνοδοὶ τῆς Κυβέλης, διεγείροντες τὸν διονυσιακὸν ἐνθουσιασμόν.

Σαμοθράκη, ἡ νῆσος τοῦ Αἰγαίου ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περίφημος λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐκεῖ λατρείας τῶν μυστηρίων τῶν Καβείρων καὶ Κορυβάντων, μέ τούς ὁποίους συχνὰ ταυτίζονται.

Ὕμνος 39ος
ΚΟΡΥΒΑΝΤΟΣ

Ὁ Κορύβας, υἱὸς τοῦ Ἰασίωνος, κατ' ἄλλους τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Κυβέλης, περὶ τοῦ ὁποῖου μόνον γνωρίζομεν ὅτι ἦτο πατὴρ τῶν Κορυβάντων, οἱ ὅποιοι, μαζί μέ τούς Κουρήτας περιγράφονται ὡς θορυβῶδεις σύντροφοι τῆς Κυβέλης. Ἡ ἐξωτερικὴ σημασία του ἀποδίδεται μέ τὴν φρίκην τοῦ σκότους, ἴσως μέ τὸ λυκόφως, τὸ ὁποῖον «φονεύεται» δηλαδὴ διαλύεται ἀπὸ τοὺς δύο διχογνωμήσαντας ἀδελφούς του», ἡμέραν καὶ νύκτα, ἢ καὶ διαμελίζεται, ὅπως ὁ Διόνυσος ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας. Διὰ τὴν ἐσωτερικὴν, ὅμως, σημασίαν αἱ εἰδήσεις εἶναι εἰς ἄκρον σπάνια· σημαντικόν, πάντως, φαίνεται τὸ σημεῖον τοῦ Ὕμνου, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ, κατόπιν συμβουλῆς τῆς Δήμητρος, εἰς ζωόμορφον ὃν μέ ὦψιν δράκοντος.

Ὕμνος 40ός
ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΣ

Τὸ ὄνομα Δημήτηρ, προέρχεται ἐτυμολογικῶς ἐκ τοῦ Δᾱ-μάτηρ, ἡ μητέρα τῆς Γῆς. Ἦτο μήτηρ τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης. Ὡς γνωστόν ἡ τελευταία ἀρπάζεται ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος εἰς τὸν Ἄδην· ἡ Δήμητρα, διαπιστώσασα τὸν ἀφανισμόν μόλις μετὰ 10 ἡμέρας, ἐγκαταλείπει ὀργισμένη τὸν Ὀλυμπον καὶ περιέρχεται τὴν Γῆν ἐπὶ ἄρματος συρομένου ἀπὸ δράκοντας πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς κόρης της. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Γῆ ἀποξηραίνεται καὶ λιμός μαστίζει τοὺς ἀνθρώπους. Καταλήγει εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὅπου γίνεται δεκτὴ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κελεοῦ. Ἐκεῖ ἐγκαθιστᾷ ἓνα ναόν καὶ συγκατατίθεται νὰ διδάξῃ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, μόνον ὅταν οἱ ἀθάνατοι ἀπεφάσισαν ὅπως ἡ Κόρη διαμένη ἐπὶ τῆς Γῆς πλησίον τῆς μητρὸς της κατὰ τὰ 2/3 τοῦ ἔτους καὶ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸν σύζυγόν της εἰς Ἄδην. Τὰ πρὸς τιμὴν της ἰδρυθέντα Ἐλευσίνια Μυστήρια ἦσαν τὰ περιφημότερα τῆς ἐλληνικῆς λατρείας.

Ὕμνος 41ος
ΜΗΤΡΟΣ ΑΝΤΑΙΑΣ

Ἀνταία, μία χθονία θεά, ἡ ὁποία εἰς τὸν Ὕμνον ὑποκαθιστᾷ τὴν Δήμητρα, ἀλλαχοῦ ὅμως καὶ τὴν Ρέαν καὶ αὐτὴν τὴν Σεμέλην.

Ὕμνος 42ος
ΜΙΗΣΣ

Νίσση, ἴσως καὶ Μύση= ἡ ἄφρων, ἡ βωβή. Μία ἄσημος κατὰ τὰ ἄλλα θεότης τῆς ὀρφικῆς θεολογίας. Ἐν ἀνδρόγυνον ὃν, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν Ὕμνον ἀσαφῶς ὑποδεικνύεται ὡς σχέσιν ἔχον μέ τὸν ἐπίσης διφυῆ σωτῆρα Διόνυσον.

Κυθέρεια, ὑπονοεῖται ἡ Ἀφροδίτη ἐκ τῆς νήσου Κύθηρα, εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Λακωνίας, πού τῆς ἦτο ἀφιερωμένη.

Ἴσις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ὀσίριδος, ἡ Αἰγυπτία θεὰ τοῦ ἔρωτος.

Ὕμνος 43ος
ΩΡΩΝ

Ἰῶραι, θεότητες τῶν 4 ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Κατ' ἐπέκτασιν ἀντιπροσωπεύουν τὴν τάξιν, τὴν κανονικὴν διαδοχὴν τῶν φυσικῶν Νόμων καὶ τὴν Δικαιοσύνην. Ἐξ οὗ καὶ τὰ προσηγορικά Εὐνομία, Δίκη καὶ Εἰρήνη. Ὁ Ἥλιος ἐθεωρεῖτο ἐν τῷ κύκλῳ τῶν Ὡρῶν, ὡς ὁ διατρέφων αὐτάς.

Ὕμνος 44ος
ΣΕΜΕΛΗΣ

Κόρη τοῦ Κάδμου, τοῦ οἰκοδομήσαντος τὰς Θήβας, καὶ τῆς Ἀρμονίας. ἡ εὐνοομένη τοῦ Διὸς, ἐκ τῆς ὁποίας μόλις μετὰ 6 μῆνας γεννᾶται ὁ Διόνυσος, ὅταν ὁ Ζεὺς, παρουσιασθεὶς τῇ ἐπιμονῇ τῆς Σεμέλης μέ τὴν πραγματικὴν του θεϊκὴν ὦψιν, κατεκεραύνωσε.

Ὕμνος 45ος
ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΒΑΣΣΑΡΕΩΣ
(κατὰ τὴν τριετὴ ἑορτήν)

Βασσαρεύς, εἶναι ἐν θρακικόν ὄνομα τοῦ Διονύσου, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Βασσάραν, τὸ μακρὸν δέρμα διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ ὀπαδοὶ του, Βασσάραι, καὶ αὐτὸς ὁ Διόνυσος ἔφερον κατὰ τοὺς βακχικοὺς χορούς των.

Ὕμνος 46ος
ΛΙΚΝΙΤΟΥ

Λικνίτης, προσωνύμιον τοῦ Διονύσου, ἐκ τοῦ λίκνου, τοῦ καλάθου, διὰ τοῦ ὁποῖου, κατὰ τὰ ἑορτάς τοῦ Βάκχου, μετέφερον τὰ ὄργανα τῆς θυσίας (ιερά) καὶ τοὺς πρῶτους καρπούς τῆς Γῆς.

Νύσις, ἐκ τοῦ ὄρους Νύσα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἑρμῆς κομίζει τὸν νεογέννητον Διόνυσον διὰ νὰ τὸν ἀναθρέψουν αἱ Νύμφαι ἐντὸς ἀντρων, ἵνα ἀποφύγῃ τοὺς διωγμούς τῆς Ἥρας.

Ὑμνος 47ος
ΒΑΚΧΟΥ ΠΕΡΙΚΙΟΝΙΟΥ

Ὁ ἄρκετά σκοτεινός ὕμνος οὗτος, ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Διονύσου ἐν μέσῳ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν ἐκ τῆς Σεμέλης, ἢ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς λατρείας του εἰς τὴν Ἑλλάδα (PLASSMANN).

Ὑμνος 48ος
ΞΑΒΑΣΙΟΥ

Ἦτο κατ' ἀρχάς ὁ σπουδαιότερος θεὸς τῆς Θράκης. Οἱ ὀργίωντες ὀπαδοὶ του ἐκαλοῦντο ὡς ἐκ τούτου *Σάβοι*, αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς *Σάβος* (πρβλ. Ὑμνον 49). Εἰς τὸν Ὑμνον δὲν ἔχει ἀκόμη τελείως συνταυτισθῇ μετὰ τὸν Διόνυσον, διότι ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ συρράψας τὸν θεὸν εἰς τὸν μηρόν τοῦ Διός, ἐπομένως κατὰ τινα τρόπον ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ Ζεὺς. Ὁ ὅρος «*εἰραφιώτης*» δὲν ἔχει εἰσέτι σαφῶς ἐρμηνευθῇ (βλ. ZEITSCHR. F. ALTERTUMSWISSENSCHAFT, Τεύχος 10, σελ. 1055. Ἀναφέρ. ὑπὸ PLASSMANN).

Ὑμνος 49ος
ΙΠΠΑΞ

Ἦτο ἵππα ἦτο μία τῶν φρυγικῶν Νυμφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐθεωροῦντο ὡς τροφοὶ τοῦ Βάκχου.

Τμῶλος, εἶναι μία ὀροσειρὰ εἰς τὴν Λυδίαν· Σάβος, ἴσον Σαβάζιος.

Ἰακχος, ἐν τῶν λατρευτικῶν ὀνομάτων τοῦ Βάκχου.

Ὑμνος 50ός
ΛΥΞΙΟΥ-ΛΗΜΑΙΟΥ

Λύσιος, ὁ λυτρωτής, Ληναῖος ἢ Ἐπιλήνιος, ὁ ἐξουσία-στής τῶν πατητηρίων τῆς σταφυλῆς, ἐδῶ μερικά τῶν προσωνομίων τοῦ Διονύσου, ἐδῶ εἰδικὰ τῆς ἀπολυτρωτικῆς καὶ ἐνθουσιαστικῆς δυνάμεως τοῦ (πνευματικοῦ) οἴνου τῆς ἀμπέλου.

Ὑμνος 51ος
ΝΥΜΦΩΝ

Αἱ Νύμφαι εἶναι ἡ προσωποποιήσις τῶν πηγῶν καὶ Ἀρυάκων, γενικῶς τῆς ὑγρασίας ὑφ' ὅλας τῆς τὰς μορφάς, ὡς ἐκ τούτου θυγατέρες τοῦ πρωταρχικοῦ ὑγροῦ στοιχείου, τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἦσαν καὶ αὐταὶ τροφοὶ τοῦ Βάκχου. Αἱ Νύμφαι τοῦ ὅρους Νύσα, ὑπῆρξαν αἱ τροφοὶ τοῦ Διονύσου, διαδεχθεῖσαι τὴν Ἰνώ.

Ὑμνος 52ος
ΤΡΙΕΤΗΡΙΚΟΥ

Ὁ Τριετηρικός εἶναι ὁ Διόνυσος πού ἐπανέρχεται καὶ ἐορτάζεται κατὰ τὸν τρίτον ἔτος, δηλαδὴ ἐναλλάξ ἀνὰ δύο ἔτη.

Ἡ Μίτρα ἦτο ἐν κρήδεμνον (κεφαλόδεσμος) ἦτοι ἐν ὕφασμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, κατ' οὐσίαν ἐν περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν, ἐδῶ ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς διάδημα.

Ἡρικεπαῖος, βλ. Ὑμνον 6.

Ὡμάδιος ἢ ὠμοφάγος, ἀναφέρεται εἰς τὸν διαμελισμὸν τοῦ ἱεροῦ ταύρου, ὅστις ἐξεπροσώπει αὐτὸν τοῦτον τὸν θεὸν Διόνυσον. Λέγεται ὅτι οἱ ὀργιασταί, ἐν τῇ μανίᾳ τῶν, κατεσπάρασσον ἓνα ταῦρον καὶ ἔτρωγον ὠμάς τὰς σάρκας του (ὠμοφάγια): ἐν πρωτόγονον καὶ ἀσφαλῶς οὐχὶ ἐλληνικόν ἔθιμον, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπετίθετο ὅτι μετελάμβανον τῆς θείας οὐσίας τοῦ θεοῦ. Προφανῶς συμβολίζει τὸν διαμελισμὸν τοῦ Διονύσου ὑπὸ τῶν Τιτάνων.

Ὑμνος 53ος
ΔΑΜΦΙΕΤΟΥΣ

Δαμφιότης καλεῖται ἐνταῦθα ὁ Διόνυσος πού, ἐπανέρχεται ἀνὰ δύο ἔτη πρὸς τέλει τῶν ὀργιαστικῶν τελετῶν καὶ πρέπει νὰ ταυτίζεται μετὰ τὸν προηγούμενον Τριετηρικόν.

Ὑμνος 54ος
ΞΙΛΗΝΟΥ ΞΑΤΥΡΟΥ

Οἱ Σάτυροι ἀναπαρίσταντο ὡς εἶδος δαιμόνων τῶν ὁδασῶν, μετὰ πεπλατυσμένην μύτην, ἄγριαν κόμην, αὐτιά κατσίκας καὶ μετὰ οὐραν' ἀκολουθοῦν τὰς Νύμφας καὶ παίζουν μετὰ αὐτάς διάφορα τεχνάσματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκολουθοῦντες τὴν πορείαν τῶν βακχευτῶν, παίζουν αὐλόν.

Ὁ Σιληνός εἶναι ἀρχικά εἰς δαίμων τῶν πηγῶν, τὸν ὁποῖον συνελάμβανον οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ πληροφορηθῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἀργότερον ἐθεωρήθη ὁ ἀρχαιότερος τῶν σατύρων, συνοδός τοῦ Βάκχου καὶ συγχρόνως ὁ διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός του. Εἶναι ἡ ὑλικωτέρα καὶ πλέον πρωτόγονος μορφή, ὁ ἀντίπους τῆς ἀργότερον ἐκπνευματωθείσης ὁψεως τοῦ θεοῦ Διονύσου.

Ναϊάδες ἢ Ναῖδες, εἶναι αἱ νύμφαι τοῦ ὕδατινοῦ στοιχείου. Ὡς τοιαῦται ἀπετέλουν μέρος τῶν συνοδεούντων τὸν βακχικόν θίασον.

Ὑμνος 55ος
Εἰς ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ

Ἦτο κατ' ἐξοχὴν θεὰ τοῦ Ἔρωτος, λατινιστί VENUS. Παρουσιάζει πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα φοινικῆς καὶ ἀνατολικῆς προελεύσεως. Ἀρχικῶς θυγάτηρ τοῦ Διός καὶ τῆς Διώνης, ἀργότερον ἐθωρήθη ὡς γεννηθεῖσα ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῶν κυμάτων παρὰ τὰς ἀκτάς τῆς Κύπρου (Κύπρις). Τό αὐτό λέγεται καὶ διὰ τὰ Κύθηρα (Κυθέρεια), πού ἦτο νῆσος ἐποικισθεῖσα ὑπὸ τῶν Φοινίκων. Ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἐννοίαν εἶναι ὁ φυσικὸς Νόμος τῆς Γενέσεως καὶ διαπλάσεως εἰς ὁλόκληρον τὸ Σύμπαν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων, ἐνεκα τοῦ ὁποίου πανταχοῦ ἐλατρεύθη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Οὐρανία Ἀφροδίτη*.

Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων φιλοσόφων ἐτιμήθη ὡς ἡ ἀνωτέρα, εὐγενὴς «πλατωνική» Ἀγάπη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατωτέραν «Πάνδημον Ἀφροδίτην» τοῦ σαρκι-

κοῦ πόθου. Γενικῶς εἶναι ὁ φορεὺς τῆς γονιμότητος ὡς τοιαύτην ἐώρταζον κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὴν Πάφον τῆς Κύπρου τὰ γενέθλιά της.

Ὁ ἐραστής της εἶναι ὁ Ἄδωνις διὰ τοῦ ὁποίου τὸν πρόωρον θάνατον θρηνεῖ (βλ. ἐπόμενον Ὑμνον). Ἡ ἀκολουθία της ἀποτελεῖται, ἐκτός τοῦ Ἔρωτος, ἀπὸ τὰς Ὠρας, τὰς Χάριτας, τὴν Πειθῶ, τὸν Πόθον καὶ τὸν Ἰμερον. Κατὰ μίμησιν ἀνατολικῶν ἐθίμων, ἡ λατρεία της ἔλαβε ὀλοὲν καὶ ταπεινωτέραν ὄψιν. Εἰς τὴν Κόρινθον ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θεᾶς πολλοὶ νεάνιδες ἀφιερωμένοι εἰς τὴν πορνείαν. Ἡ λατρεία τῆς Συρίας θεᾶς Ἀφροδίτης, ὅπως καὶ τῆς συγγενοῦς της Ἀστάρτης, ἐτελεῖτο ἀπὸ εὐνούχους.

Αναφέρεται ἐπίσης ὡς σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου, καὶ παραλλήλως ὡς ἐρωμένη τοῦ Ἄρεως, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τὸν θεὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ συγχρόνως τὸν Δεῖμον καὶ τὸν Φόβον.

Ἰερά ἄνθη της ἦσαν τὸ ρόδον καὶ ἡ μύρτος. Μεταξὺ τῶν ζώων καταλέγονται τὰ γόνιμα: τράγος, λαγός, περιστέρα, σπουργίτης. Ὡς θαλασσία θεότης ὁ κύκνος καὶ τὸ δελφίνι, καὶ ὡς οὐρανία θεὰ ἡ χελώνη.

Αἱ Μοῖραι, αἱ θεότητες τοῦ πεπρωμένου, μετέχουν τῆς γεννήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν πλασμάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπόκεινται εἰς τὰς ἐπηρείας τῆς Ἀφροδίτης.

Εἰς τὴν Συρίαν ἡ Ἀφροδίτη ἐλατρεύετο ὡς Συρία θεὰ, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀστάρτη.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων νήσων μετὰ τὸ ὄνομα Δία πρέπει εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν νὰ νοηθῇ ἡ νῆσος Μήλος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνευρέθη καὶ τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς θεᾶς (PLASSMANN).

Εἶναι, πάντως, μία τῶν σπουδαιότερων θεαινῶν τοῦ ἐλληνικοῦ δωδεκαθέου, τὰ δὲ περὶ αὐτῆς μυθολογούμενα δίδουν λαβὴν εἰς τοὺς μεμνημένους διὰ βαθυστοχάστους διαλογισμούς.

Ὑμνος 56ος
ΑΔΩΝΙΔΟΣ

Φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματος ὅτι ἦτο ἀρχικῶς μία συριακὴ φυσικὴ θεότης (Ἄδωνάϊ), γεννηθεῖς ἐκ τοῦ παρανόμου γάμου τῆς Κυπρίας βασιλοπούλας Μύρρας μετὰ τοῦ πατρός της Κινύρα. Ὅταν οὗτος ἀνακαλύπτῃ τὸν δόλον, καταδιώκει ταύτην μετὰ ξίφος ἀνὰ χεῖρας, ἐκεῖνη δὲ μεταμορφοῦται εἰς τὸ ὁμώνυμον φυτὸν μύρρα, ἐκ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὁποίου ἀναδίδεται ὁ Ἄδωνις.

Νέος ὠραίος καὶ σφριγηλὸς ἀσχολεῖται μετὰ τὸ κυνήγιον ὅταν κάποτε τραυματίζεται θανασίμως ἀπὸ ἑνα κάπρον ἢ Ἀφροδίτη σπεύδει καὶ συλλέγει τὸ αἷμα του ἐκ τοῦ ὁποίου βλαστάνουν ἀνεμῶνες. Θεία βουλὴ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διαμένη κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Περσεφόνης, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ νὰ παραμένη πλησίον τῆς ἀγαπημένης του Ἀφροδίτης.

Αἱ ὑπὸ τῶν γυναικῶν τελούμεναι ἐορταὶ (Ἀδώνια) ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Βύβλον τῆς Συρίας καὶ διεδόθησαν μέσω τῆς Μ. Ἀσίας μέχρι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀργότερον μέχρις Ἀλεξανδρείας καὶ Ρώμης. Αἱ γυναῖκες ἐψαλλον ἀτέρμονα θλιβερά ᾄσματα μετὰ τὸ ἐπίμετρον. Ὡ τὸν Ἄδωνι!

Ὁ Εὐβουλεύς ἦτο ἀρχικῶς χθόνιος θεός. Θεωρεῖται ὡς υἱὸς τῆς Περσεφόνης, ἡ δὲ ἐορτὴ του συνέπιπτε μετὰ τὴν θερμότεραν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἴσως διότι ἡ ἐαρινὴ βλάστησις τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπει κατὰ τὸ θέρος θνήσκει.

Ὑμνος 57ος
ΕΡΜΟΥ ΧΘΟΝΙΟΥ

Χθόνιος Ἑρμῆς, δηλαδὴ ὁ διαμένων κάτω ἀπὸ τὴν Γῆν, εἶναι ὁ διαγγελεύς θεὸς ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν του ιδιότητα τοῦ «ψυχοπομποῦ», δηλαδὴ τοῦ συνοδεύοντος μετὰ θάνατον τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Ἄδην. Ἡ ἀναφερομένη καταγωγὴ του ἀπὸ τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Ἀφροδίτην εἶναι ἀπόκρυφος (ψευδεπίγραφος). Γενικῶς ἐθεωρεῖτο ὡς υἱὸς τοῦ Διός καὶ τῆς Νηρηΐδος Μαίας. Ἡ ἀναφερομένη ράβδος του (τὸ κηρύκειον) εἶχε κατὰ τὸν Ὀμηρον τὴν ιδιότητα νὰ ὑπνωτίζῃ τὰς ψυχὰς καὶ πάλιν νὰ τὰς ἀφυπνίζῃ.

Κωκυτός ἦτο εἷς ἐκ τῶν ποταμῶν πού ἔρρεον εἰς τὸν Τάρταρον.

Ὑμνος 58ος
ΕΡΩΤΟΣ

Ὁ παντοδύναμος θεὸς τῆς Ἀγάπης-Ἔρωτος, ἦτο υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως, ἢ τοῦ Ἑρμοῦ. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον ἐγεννήθη ἀμέσως μετὰ τὸ Χάος, μαζί μετὰ τὴν Γαῖαν καὶ τὸν Τάρταρον. Παριστᾷ ἀργότερον, φιλοσοφικῶς (Πλάτ. Συμπόσι.) τὴν δύναμιν πού συνδέει τὰ πάντα εἰς τὸν Κόσμον. Ὡς προξενῶν τὸ πῦρ τοῦ Ἔρωτος, παρίστατο ὠπλισμένος μετὰ τόξον καὶ βέλη, ἐπίσης μετὰ μίαν δαδα. Ἀκόμη καὶ ἡ φιλία μεταξὺ ἀνδρῶν ὑπέκειτο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο διὰ τοὺς ἀμοιβαίους δεσμούς εἰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ κινδύνου. Εἰς τὰς Θεσπιάς τῆς Βοιωτίας ἐτέλουν ἐορτὰς πρὸς τιμὴν του, τὰ λεγόμενα Ἑρώτια, αἱ ὁποῖαι διετηρήθησαν ἀργὰ μέχρι τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὑπὸ τῶν Νεοπλατωνικῶν ἐταυτίσθη μετὰ τὸν Ἥλιον, ὑπὸ ἄλλων μετὰ τὴν Ἀφροδίτην. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐτιμήθη εὐρέως ὑπὸ τῶν ποιητῶν ὡς FRAU MINNE καὶ ὁλόκληρος τάξις ἀπετελέσθη μετὰ τὸ ὄνομα τῶν ὑμνωδῶν τῆς MINNE (MINNESÄNGER) (πρβλ. τὸ ἔργον τοῦ Ριχάρδου WAGNER, DIE MEISTERSINGER).

Ὑμνος 59ος
ΜΟΙΡΩΝ

Αἱ Μοῖραι ἦσαν αἱ θεαὶ τοῦ Μοιραίου, ἀδελφαὶ τῶν Θεῶν τοῦ Θανάτου καὶ τῶν Ὠρῶν. Περὶ τῆς ἀκριβοῦς σημασίας, καταγωγῆς καὶ ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τῶν αἱ ἀρχαῖαι πληροφορίες εἶναι σπάνιαι. Κλωθὼ εἶναι ἡ ὑφάντρια τῆς μοίρας, Λάχεσις ἐκεῖνη πού ἐξάγει τὸν ἐκάστοτε λαχρόν καὶ Ἀτροπος ἡ ἀμετάπειστος, ἡ ἀμετάτρεπτος. Εἶναι αἱ ἀναπληρώτριαι τῆς θείας Δικαιοσύνης· ἐν τούτοις ἐθωροῦντο ἐπίσης ὡς σκληραὶ καὶ δυσμενεῖς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι κρίνουν τὰς πράξεις των μετὰ τὰ ἰδικὰ των μέτρα καὶ κάθε τι πού τοὺς εἶναι ἀντίθεον πρὸς τὰ ἄμεσα συμφέροντά των, τὸ θεωροῦν ἄδικον καὶ ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν θεῖαν ἀγαθότητα.

Εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἦσαν αἱ *Πάρκαι*, εἰς δὲ τοὺς Σκαν-
διναοὺς αἱ *Νόρναι*.

Μέ τό προσηγορικόν «*λίμνη οὐρανία*» ὁ DIETSCH
ἀντιλαμβάνεται τὸν πρωταρχικόν Ὠκεανόν.

Ὕμνος 60ός ΧΑΡΙΤΩΝ

Εἶναι, κατὰ τὸν Ἡσίοδον, αἱ θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ
τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ Εὐρυνόμης. Ἀγλαΐα
σημαίνει λάμπουσα, Θάλεια εἶναι ἡ θάλλουσα ἐξ
εὐτυχίας καὶ Εὐφροσύνη, ἡ χαρούμενη διάθεσις. Μέ τὰς
Μούσας καὶ τὰς ἄλλας θεότητας τοῦ κάλλους καὶ τῆς
φιλαρεσκείας, εἶναι φίλαι· θεωροῦνται δὲ καὶ αὐταί, ὅπως
αἱ Μοῦσαι, αἱ προστάτιδες τῶν τεχνῶν.

Ὕμνος 61ος ΝΕΜΕΣΩΣ

Ἡ Νέμεσις εἶναι θεά πού ἐκπροσωπεῖ τὴν ἠθικὴν
ἰσορροπίαν, τὴν ἐξισοῦσαν Δικαιοσύνην. Κατὰ τὸν
Ἡσίοδον κατὰγεται ἀπὸ τὴν Νύκτα, κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν
Ὠκεανόν. Ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν τὸ ἐπώνυμον τῆς φρυ-
γικῆς Ρέας-Κυβέλης, *Ἀδράστεια*, πού σημαίνει περίπου
ἀμετάκλητος, ἀμετάπειστος. Ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκ τούτου
θεὰ τῆς ἐκδίκησης.

Ὕμνος 62ος ΔΙΚΗΣ

Ἡ Δίκη, μία τῶν Ὠρῶν, ἡ ὁποία, ὡς κριτὴς τῶν
ἀνθρώπων ἔχει τὴν ἑδραν τῆς πλησίον τοῦ Βασι-
λέως τοῦ Κόσμου. Τό ὄμμα τῆς Δίκης εἶναι ἀλληγορία
τοῦ παντεπόπτου ὀφθαλμοῦ τῆς θείας Δικαιοσύνης·
ἀρχικῶς τό ὑπόργημα τοῦτο ἐξετέλει ὁ Ἥλιος.

Ὕμνος 63ος ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ἡ Δικαιοσύνη κατὰ βάθος ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ τὴν
Δίκην, εἶναι ὅμως ἡ γενικωτέρα ἀλληγορικὴ μορφή
τῆς Νεμέσεως, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐπιβραβεύει τό καλόν,
ἀλλὰ καὶ τιμωρεῖ τό κακόν.

Ὕμνος 64ος ΝΟΜΟΥ

Ὁ Νόμος εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἡ προσωποποίησης
τῆς παγκοσμίου Νομοτελείας, ἡ ὁποία διὰ τοὺς
ἀρχαίους ἴσχυε ὡς πρότυπον καὶ παράδειγμα δι' ὅλους
τοὺς γήινους νόμους.

Ὕμνος 65ος ΑΡΕΩΣ

Ὁ θεὸς τοῦ πολέμου, τῆς διαμάχης, τῆς ἔριδος καὶ
τῆς ἀκατασχέτου ρώμης. Ὡς παράτολμος καὶ αἰ-
μοχαρὴς θεός, εὖρηται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Παλλάδα
Ἀθηνᾶν, πού εἰκονίζει τὴν εὐτακτον καὶ προσχεδιασμέ-
νην μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν τελικῶς ὁ Ἄρης ὑποτάσσεται.

Εἶναι υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Ἀξιοπαρατήρητον
εἶναι ὅτι θεωρεῖται ὡς ὁ ἐραστής τῆς Ἀφροδίτης καὶ
πατὴρ τοῦ Ἑρωτος· τοῦτο ἐξηγεῖται ψυχολογικῶς ἐκ τοῦ
ὅτι ἡ μετὰ μένους διεξαγομένη δραστηριότης, ἔχει τε-
λικῶς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Εἶναι ἡ θετικὴ ὄψις τοῦ
πολέμου ἐκ τοῦ ὁποίου ἐν τελικῇ ἀναλύσει πλεῖστα ὅσα
ἀγαθὰ ἀπορρέουν. Ἐπιστεύετο, ἐπίσης, ὅτι ἦτο ὁ πατὴρ
τοῦ Δείμου καὶ τοῦ Φόβου, ἀδελφὴ του δὲ ἦτο ἡ Ἑρίς, ἡ
διχόνοια. Εἰς τὰς Ἀθήνας τό ἀνώτατον δικαστήριον, ὁ
Ἄρειος Πάγος, ἦτο εἰς τὸν Ἄρην ἀφιερωμένον.

Λυσίος, ἦτο τό προσωνύμιον τοῦ Βάκχου.

Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἕτερος ὀρφικὸς ὕμνος (ἀριθ. 88)
εἰς τὸν ἴδιον θεόν.

Ὕμνος 66ος ΗΦΑΙΣΤΟΥ

Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ὁ Ἡφαιστος ἦτο ἡ θεό-
της τοῦ πυρός καὶ ὅλων τῶν τεχνῶν αἱ ὁποῖαι χρησι-
μοποιοῦν τό πῦρ, ἄρα τῆς κατεργασίας τῶν μετάλλων.
Ἦτο πολὺ δύσμορφος καὶ διὰ τοῦτο ἡ μητέρα του Ἥρα
τόν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον εἰς τὴν Γῆν (Ὠ-
κεανόν). Κατὰ τὴν πτῶσιν του ὑφίσταται κάταγμα τῆς
κνήμης καὶ ἔκτοτε παραμένει χωλός. Ἡ Εὐρυνόμη καὶ ἡ
Θέτις τὸν περιποιοῦνται καὶ τὸν διαφυλάσσουν μέσα σὲ
ἓνα ὑπόγειον ἄντρον, ὅπου ἐγκαθιστᾷ τὰ ἐργαστήρια
του καὶ κατασκευάζει ἀξιοθαύμαστα ἔργα τέχνης. Μετὰ
πολλὰς περιπετείας ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὸν Ὀ-
λυμπον. Ἡ Λῆμνος ἦτο τό ἀγαπημένο του καταφύγιον,
ὅπερ σχετίζεται μέ τὸν ἠφαιστειογενῆ χαρακτήρα τῆς
νήσου. Εἰς τὸν ὕμνον παρουσιάζεται μόνον ὡς προσω-
ποποίησις τοῦ πυρός ὡς συστατικοῦ στοιχείου τοῦ κό-
σμου, τό ὁποῖον κατὰ τὸν Ἡράκλειτον εἶναι τό συστατι-
κόν πάντων τῶν ἐνοργάνων ὄντων, ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα
τό σύμβολον τῆς υπάτης πνευματικότητος.

Ὕμνος 67ος ΔΕΚΛΗΠΙΟΥ

Ὁ θεὸς τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἱατρικῆς. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλ-
λωνος ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν θεραπευτικὴν ὑπὸ τοῦ
κενταύρου Χείρωνος. Ἐπειδὴ καὶ νεκρούς ἀνίστα, κατε-
κεραύνωσεν αὐτόν ὁ Ζεὺς, γεγονός τό ὁποῖον, ἐν τῇ βα-
θυτέρᾳ του σημασίᾳ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς κατὰταξιν αὐτοῦ
εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθανάτων. Τό σπουδαιότερον ἱερὸν
πού ἦτο ἀφιερωμένον εἰς αὐτόν, ἦτο τό τῆς Ἐπιδαύρου,
ὅπου ἀνά πενταετίαν ἐτελοῦντο παρελάσεις καὶ ἀγῶνες.

Τό σύμβολόν του ἦτο μία ράβδος περί τὴν ὁποίαν
περιελίσσετο ὄφις. Ὁ ὄφις ἦτο μεταξύ ἄλλων τό σύμβο-
λον τῆς ἀνανεώσεως καὶ τῆς μαντικῆς. Προσεφέροντο
εἰς αὐτόν θυσίαι ἀλέκτορος, ἐμβλημα ἡλιακόν τῆς γονι-
μότητος, πού σχετίζεται μέ τὴν ἀπολλώνειον καταγω-
γὴν του.

Ὕμνος 68ος ΥΓΙΕΙΑΣ

Ἡ Ὑγίεια ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Παρίσταν
αὐτὴν κρατοῦσαν κύλικα ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπινεν
εἰς ὄφις.

Ὕμνος 69ος ΕΥΜΕΝΙΔΩΝ

Αἱ θεότητες τῆς ἐκδίκησης, ἐθεωροῦντο θυγατέρες
τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας (ἢ τῆς Νυκτός).

Ἀληκτώ, ἡ μαινομένη, Τισιφόνη, ἡ ἐκδικήτρια τοῦ
φόνου καὶ *Μέγαιρα*, ἡ φθονερά. Προφυλάσσουν καὶ ἐκδι-
κοῦνται τὴν παρανομίαν, τιμωροῦν τὸν φόνον, τὴν ψευ-
δορκίαν, ὡς καὶ τὴν καταστρατήγησιν τῆς φιλοξενίας.
Καταδιώκουν καὶ αὐτόν τὸν Ὀρέστην, τὸν ἀδελφόν τῆς
Ἴφιγενείας, χωρὶς νά ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὰ ἐλατήρια τῆς
πράξεώς του. Κατ' εὐφημισμὸν ἐκαλοῦντο Σεμναί ἢ
Εὐμενίδες διὰ νά ἀποφευχθῇ ἡ ὀργή των. Ἡ εἰς τὸν Ὑ-
μνον ἀποδιδομένη σκληρότης των, συμφωνεῖ πρὸς τὴν
εἰκόνα πού δίδει ὁ Αἰσχύλος εἰς τὰς «Εὐμενίδας» του.
Ἀργότερον ὅμως παρίσταντο αὐταὶ μέ περισσότερον
ἀμβλείαν ὄψιν.

Ὕμνος 70ός ΕΥΜΕΝΙΔΩΝ

Πρβλ. Ὕμνον 69.

Ὕμνος 71ος ΜΗΛΙΝΩΣ

Θυγάτηρ τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης. Ἡ πρα-
γματικὴ της σημασία δὲν ἔχει σαφῶς καθορισθῇ.
Φαίνεται νά ἦτο μία ἐνδιάμεσος κατάστασις μεταξὺ φω-
τός καὶ λυκόφωτος, καὶ ὡς τοιαύτη πρόξενος φαντασιώ-
σεων καὶ ψευδαισθήσεων.

Ὕμνος 72ος ΤΥΧΗΣ

Ἡ FORTUNA τῶν Ῥωμαίων. Ἀρχικῶς παρίστα ἀπλῶς
τὴν εὐτυχὴ σύμπτωσιν, ἀργότερον κατέστη ἡ προ-
σωποποίησις τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς ἀνέσεως. Παρίστατο
κρατοῦσα κέρας τῆς ἀφθονίας.

Ὕμνος 73ος ΔΑΙΜΟΝΟΣ

Ὁ Δαίμων εἰς τὸν Ὀμηρον εἶναι ἀπλῶς μία θεία ὄν-
τότης, ἐν πνεύμα, εἰς τό ὁποῖον οὐδεμία συγκεκρι-
μένη θεότης δύναται νά διακριθῇ. Εἶναι μία ὑπεραν-
θρωπίνη, γενικῶς θεόθεν καταπεμπομένη δύναμις.

Ὕμνος 74ος ΛΕΥΚΟΘΕΑΣ

Μέ τό ἄλλο της ὄνομα Ἰνώ πλέον γνωστή, ἦτο ἡ
νύμφη πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκομίσθη ὁ Διόνυσος μετὰ
τὴν γέννησίν του. Εἶναι θυγάτηρ τοῦ Βάκχου, ἄρα ἀδελ-
φὴ τῆς μητρὸς τοῦ Βάκχου Σεμέλης. Καταδιωκομένη ὑπὸ
τοῦ παράφρονος συζύγου της Ἀδάμαντος, ρίπτεται μαζί
μέ τὸν υἱόν της Μελικέρτην εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ
Μεγάρων καὶ Κορίνθου. Σωθέντες ὑπὸ τινος δελφίνος,
λατρεύονται ἔκτοτε μέ τό ὄνομα Λευκοθέα καὶ Παλαίμων
ὡς θεότητες βοηθοί τῶν ναυτιλλομένων. Τό ὄνομα Λευ-
κοθέα, συναντᾶται ἤδη εἰς τὸν Ὀμηρον, ὡς ἐπίκουρος
τοῦ Ὀδυσσεως.

Ὕμνος 75ος ΠΑΛΑΙΜΟΝΟΣ

Ἀρχικῶς εἷς θεὸς τῆς Φοινίκης, ὅπου ἐκεῖ ἐλατρεῖε-
το ὡς Μέλκαρτ, ὄνομα τό ὁποῖον εἰς τὴν ἑλληνικὴν
μετετράπη εἰς Μελικέρτην. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐτελοῦντο
τὰ Ἴσθμια παρὰ τὴν Κόρινθον, ὅπου ἀργότερον ἤλλαξαν
πάτρωνα καὶ τὴν θέσιν τοῦ Μελικέρτου κατέλαβεν ὁ
Ποσειδῶν.

Ὕμνος 76ος ΜΟΥΣΩΝ

Ἀρχικῶς νύμφαι μέ ἐνθουσιαστικὰς ιδιότητας, αἱ
Μοῦσαι εἰς τὸν Ὀμηρον δὲν παρουσιάζονται μέ
ὠρισμένον ἀριθμὸν καὶ συγκεκριμένας ιδιότητας. Συνο-
δεύουν μέ τό ἄσμα των τὸν ἀνακρούοντα τὴν λύραν
Ἀπόλλωνα καὶ προσφέρουν εἰς τοὺς ποιητὰς τὰ θέματα
τῆς τέχνης των. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον κατὰγονται ἀπὸ τὴν
Πιερίαν, ἐν δασῶδες ὄρος τῆς Θράκης, εἰς τοὺς βο-
ρεινοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου. Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος Ἡ-
σίοδος ἐπικαλεῖται τὴν ἐμπνευσιν τῶν Μουσῶν, τὰς
ὁποίας ἀποκαλεῖ Ἐλικωνιάδας. Ὡς προκαλοῦσαι τὸν ἐν-
θουσιασμόν νύμφαι, ἐτέλουν εἰς στενὴν σχέσιν μέ τὸν
Διόνυσον. Ὁ «μουσαγέτης» Ἀπόλλων ἦτο ὁ καθοδηγὸς
των καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ αὐτάς, ἦτο ἡ συχνὴ παρά-
στασις τοῦ θεοῦ.

Τὰ ὀνόματα τῶν 9 Μουσῶν σημαίνουν:

- **Κλειώ**, ἡ παρέχουσα κλέος, δόξαν, ἡ Ἱστορία.
- **Εὐτέρπη**, ἡ τέρπουσα, λυρικόν ἄσμα.
- **Θάλεια**, ἡ θάλλουσα, βουκολικὴ ποίησις.
- **Μελπομένη**, ἡ ψάλλουσα, ἡ Τραγωδία.
- **Τερψιχόρη**, ἡ χαρούμενη διὰ τοῦ χοροῦ, ὁ Χορός.
- **Ἐρατώ**, ἡ ἐρατεινὴ, ἡ ἐρωτικὴ ποίησις.
- **Πολύμνια**, ἡ πλουσία εἰς ὕμνους, τελετουργικοὶ ὕμνοι.
- **Οὐρανία**, ἡ θεὰ τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, Ἀστρονομία.
- **Καλλιόπη** (μήτηρ τοῦ Ὀρφέως), ἡ κεκτημένη ὠραίαν
ὄψιν, ἡ ἐπικὴ ποίησις.

Ὕμνος 77ος ΜΗΗΜΟΞΥΝΗΣ

Μία Τιτανίς, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας. Μή-
τηρ τῶν Μουσῶν. Τό ὄνομά της δηλοῖ μνήμην καὶ
ἀνάμνησιν.

Ὕμνος 78ος ΗΟΥΣ

Ἡ χαραυγὴ, ἡ AURORA τῶν Λατίνων, ἀδελφὴ τοῦ
Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης, μήτηρ τῶν 4 ἀνέμων καὶ
τοῦ Αὐγερινοῦ. Προπορεύεται τοῦ Ἥλιου κρατοῦσα δα-
δας. Δέν εἶχε, πάντως, ἴδιαν λατρείαν.

Ὕμνος 79ος ΘΕΜΙΔΟΣ

Ἡ θεὰ τῆς τάξεως καὶ τοῦ Νόμου ὡς τοιαύτη δευτέρα
σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ μητέρα τῶν Ὠρῶν καὶ τῶν
Μοιρῶν. Ὡς ἐξάγγελος τοῦ μέλλοντος, ἦτο πρό τοῦ
Ἀπόλλωνος ἐπὶ ἐν διάστημα, ἡ κυρία τοῦ δελφικοῦ μαν-
τείου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἴσως θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη
ιδρύτρια τῶν Μυστηρίων.

Ύμνος 80ος ΒΟΡΕΟΥ

Ο βόρειος άνεμος, υιός του Άστραίου και της Ήους, αδελφός του Ζεφύρου, του Νότου και του Εύρου, είχε την έδραν του εις την θρακικήν Σαλμυδησόν παρά τόν Εϋξείνον πόντον.

Ύμνος 81ος ΣΕΦΥΡΟΥ

Ο δυτικός οὔριος άνεμος, προάγγελος της ανοίξεως και έραστής της Χλωρίδος, της θεᾶς του έαρινου πρασίνου.

Ύμνος 82ος ΝΟΤΟΥ

Ο νότιος άνεμος, κομίζει την βροχήν από τό νότιον πέλαγος της Ικαρίας.

Ύμνος 83ος ΩΚΕΑΝΟΥ

Τό πρωταρχικόν παγκόσμιον ρεῦμα, πού περιβάλλει γήν και θάλασσαν, διά τοῦτο καλεῖται *αεί υπάρχων* και άρχή των άθανάτων και θνητών. Έχει άλλην σημασίαν από τόν σήμερον καλούμενον Ωκεανόν. Έξ αὐτοῦ και της πρωταρχικῆς μητρός Θέτιδος κατάγονται όχι μόνον ὅλαι αι πηγαί και αι θάλασσαι, αλλά, κατά τόν Ύμνον, και αὐτοί οι θεοί. Κατά την άλεξανδρινήν έποχήν παρίστατο ὁ Ωκεανός συμβολικῶς μέ τόν οὔροβόρον ὄφιν. Άξιον προσοχῆς είναι ότι και κατά τόν άρχαῖον γερμανικόν μῦθον ὁ ἴδιος Ωκεανός παρίστατο επίσης μέ ὄφιν δάκνοντα την οὔραν του.

Ύμνος 84ος ΕΣΤΙΑΣ

Η θεά της οικιακῆς έστίας, της σταθερᾶς ἔδρας και Παρίστα την άγνότητα και την καθαρτικήν ικανότητα του πυρός. Είχεν υποσχεθῆ εις τούς θεούς αιωνίαν παρθενίαν, διά τοῦτο και αι ιέρειαι αὐτῆς ἦσαν άγαμοι (έστιές παρθένοι). Εις την Ρώμην ὑπῆρχεν ανάλογον σῶμα ιερειῶν της θεᾶς VESTA και έκαλοῦντο VESTALES. Εις τό Πρυτανεῖον των Άθηνών εκαιε προς τιμήν της άσβεστον πῦρ.

Τό επίκεντρον της λατρείας της θεᾶς ἦτο τό αείζων πῦρ της Έστίας εις τόν ναόν των Δελφών. Έπειδή οι καταφεύγοντες εις τό πῦρ της Έστίας, ξένοι ἢ δικόμεινοι έτύγχανον προστασίας και σεβασμοῦ, έθεωρεῖτο ἢ θεά ως προστάτις του δικαίου της φιλοξενίας.

Ύμνος 85ος ΥΠΝΟΥ

Υιός της Νυκτός και δίδυμος αδελφός του Θανάτου και της Λήθης, της λημοσύνης. Κατῶκει προς δυσμάς και εκινεῖτο μεταξύ Γῆς και θαλάσσης διά νά χαρίση εις ὅλους, ακόμη και εις τούς θεούς, την ὑπνηλίαν. Παρίσταν αὐτόν μέ πτερά άετοῦ και πεταλούδας, εκράτει δέ

ένα φωνητικόν κέρας ἢ ἔν άνθος παπαρούνας, ένεκα της ὑπνωτικῆς ιδιότητος του σπέρματος της μήκωνος της ὑπνοφόρου (PAPAVER SOMNIFERUM). Έκ τούτου και τό θυμίαμα του ὕμνου από σπέρματα παπαρούνας.

Ύμνος 86ος ΟΝΕΙΡΟΥ

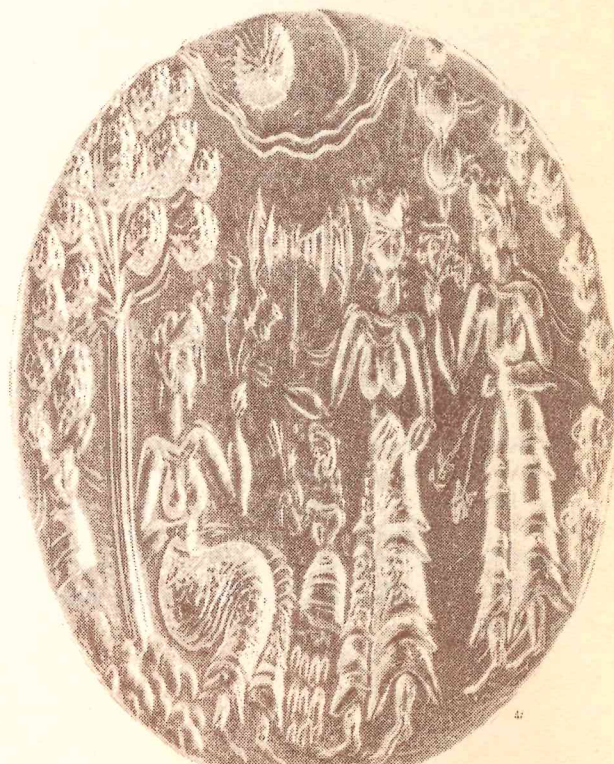
Ο Όνειρος, υιός ἢ αδελφός του Ύπνου, είναι κατά τόν Ησίοδον υιός της Νυκτός. Μεταξύ των άνωτέρων θεῶν, ὁ Έρμῆς είναι εκείνος πού ἡγεμονεύει επί των ὀνείρων, τά ὁποῖα πέμπει προς τούς θνητούς. Αἱ ψυχαί των ανθρώπων πού δέν έφθασαν ακόμη εις τόν Άδην, των ὁποίων δηλαδή τά σωματικά κατάλοιπα δέν έφθάρησαν εισέτι, ἡμποροῦν ακόμη νά εμφανισθοῦν καθ' ὕπνου. Διέκρινον οι Άρχαῖοι πολλούς θεούς του ὀνείρου, ὅπως τόν Μορφέα, πού εμφανίζεται μόνον ὑπό άνωπίνην μορφήν, τόν Ίκελον, πού λαμβάνει μόνον ζωῶδη μορφήν, και τόν Φαντάσιον πού παρουσιάζετο μόνον ὑπό μορφήν άψύχων ὄντων. Χρηστήρια διά του ὕπνου ἦσαν λίαν διαδεδομένα ἴδια προς θεραπευτικούς σκοπούς, εις τά ὁποῖα ὁ άσθενής έκοιμάτο επί μίαν νύκτα και ὁ θεός Άσκληπιός ένεφανίζετο και διέγραφε την κατάλληλον θεραπευτικήν άγωγήν. Υπῆρχον και ειδικοί ιερεῖς οι ὁποῖοι ἡρμήνευον τά κελεύσματα του θεοῦ (INCUSATIO, Έγκοίμησις).

Ύμνος 87ος ΘΑΝΑΤΟΥ

Ο Θάνατος παρεστάθη εις την Τέχνην συχνά πησίον του αδελφοῦ του Ύπνου και δῆ ως πτεροφόρος σοβαρός νέος κρατῶν άνεστραμμένην δάδα.

Ύμνος 88ος ΕΙΣ ΑΡΕΑ

Προβλ. ὕμνον 65

Η Α Κ Ρ Ε Ο Φ Α Γ Ι Α

Η διασκευή των ὀδόντων και του πεπτικού συστήματος καθῶς και του ὅλου σώματος του ανθρώπου, ἐξ ὧν των λοιπῶν επί Γῆς ζῶων ὁμοιάζει περισσότερο πρός τά πιθηκοειδή. Όλα αὐτά τά ζῶα είναι καρποφάγα. Τοῦτο και μόνον θά ἡδύνατο νά μάς πείση, ότι και ὁ άνθρωπος είναι φύσει ζῶον καρποφάγον. Λέγουν, ὅτι ὁ άνθρωπος είναι ζῶον παμφάγον, προσομοιάζων ως προς τοῦτο προς τόν χοῖρον, τόν οἰκόσιτον, ὁμως, διότι και ὁ άγριόχοιρος είναι ζῶον καρποφάγον, τρεφόμενον αποκλειστικῶς από βαλάνους της δρυός και της ὀξυᾶς, ρίζας και άλλας φυτικές οὐσίας εις τά δάση και από δημητριακά και κηπουρικά εἶδη, ὅταν έμπέση εις καλλιερ-γημένας εκτάσεις. Όστε και ἡ αντίληψις αὐτή είναι έσφαλμένη.

Αλλά και τό ανθρώπινον συναίσθημα και τό σοφόν ένστικτον ὡθεῖ τόν άνθρωπον νά ὀρέγεται περισσότερο τās ὀπώρας και τούς καρπούς της Γῆς. Η δέ κρεοφαγία κατέστη ἐξίς κακή και βλαβερή ὅπως και ὅλες οι άλλες ἔξεις, ὅπως τό καπνίζειν, τά οἰνοπνευματώδη ποτά και λοιπά, από την άνάγκη στήν ὁποία εὐρέθῃ ὁ άνθρωπος εις χώρας άγόνους, εις τās ὁποίας ἔλειπαν τά ὀπωροφόρα δένδρα, τά σιτηρά και τά κηπουρικά εἶδη, πρίν νά γνωρίσῃ ὁ άνθρωπος την καλλιέργειαν της Γῆς.

Η σοφία των άρχαίων Έλλήνων έθεώρησεν ως μέγιστον εὐεργέτημα διά τόν άνθρωπον την ὑπό της θεᾶς Δήμητρος (της Γῆς Μητρός), της φύσεως δηλαδή, διδασκαλίαν της καλλιέργειας του σίτου

«διά τό μή θηριωδῶς ζῆν» (Ισοκράτους Πανηγυρικός).

διότι φαίνεται και κατ' αὐτούς ἡ σαρκοφαγία έθεωρεῖτο θηριωδία, ως φυσική δέ τροφή του ανθρώπου ἡ καρποφαγία, ἡ ὁποία ἐξημερώνει τά ἦθη, ἐκ της ὁποίας ἐξημερώσεως προκύπτει ὁ πολιτισμός.

Η τροφή δέν είναι άπλῶς ζήτημα ὀρέξεως, άλλ' ἐξ αὐτῆς σπουδαιότατα ἐπηρεάζεται ἡ κατάσταση του ὀργανισμοῦ μας. Έπειδή δέ κάθε ἐνέργεια, εἴτε σωματική εἴτε πνευματική, συντελεῖται μέσω του ὀργανισμοῦ, ἐπόμενον είναι, ὅτι κάθε βλάβη ἐπιφερομένη από την κακή δίαιτα εις τόν ὀργανισμόν μας, ἔχει τόν αντίκτυπόν της επί των πνευματικῶν μας δυνάμεων και ἐνεργειῶν.

Είναι, λοιπόν, τό ζήτημα της τροφῆς όχι μόνον ζήτημα ὑγείας και εὐρωστίας σωματικῆς, αλλά και ζήτημα πνευματικόν και κοινωνικόν, ἐνδιαφέρον και τό άτομον και τό άνθρωπινον εἶδος. Έξασθενούντος του ὀργανισμοῦ, τό πνεῦμα δέν δύναται νά δράσῃ· εξασθενεῖ και ἡ θέλησις και ἡ νοητικότητα και ὅλες οι ψυχικές λειτουργίες.

Αντιθέτως προς τοῦτο κάθε τελειοποίησις της ὀργανικῆς φύσεως, αναγκαίως, ἐπιφέρει την άνύψωσι του ψυχικοῦ σθένους και του πνευματικοῦ και του ἠθικοῦ ἐπιπέδου του ανθρώπου, διότι αὐτός αποκτᾷ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τελειότερον μέσον ἐκδηλώσεως και συνεπῶς τελειότερες είναι και οι ἐνέργειες αὐτοῦ. Συμφέρον, λοιπόν, είναι δι' ένα ἕκαστον από ἑμᾶς και καθῆκον ἀπέναντι του εἶδους, νά προσαρμόσωμεν την δίαιτά μας προς την φύσιν μας ἐξευγενίζοντες τό σύστημα της διαίτης μας.

Η διεγερσις του νευρικοῦ συστήματος ἐκ της κρεοφαγίας ἔχει ως ἀποτέλεσμα τήν προϊόουσιν ἀποχαύνωσι, ένεκα της ὁποίας χαλαροῦνται οι νοητικές λειτουργίες και ἐπέρχεται πνευματική κατάρπσις. Παύει πλέον ἡ ικανότης προς αὐτοκυριαρχίαν διά της ὁποίας διατηρεῖται ἡ ισορροπία των ἠθικῶν δυνάμεων του ανθρώπου, καθίσταται αὐτός εὐερέθιστος, βίαιος και ἐκδηλοῦνται ὑπ' αὐτοῦ ἀντιπαθητικά συναισθήματα, τά ὁποῖα φέρουν τό άτομον εις πλήρη ἠθικὴν ἐξάρθρωσιν.

Εἰς χώρας, εις τās ὁποίας ἐπικρατοῦν ἡ ἀκρεοφαγία και ἡ λιτότης, τά άτομα παρουσιάζουν σταθερότητα ὑγείας και μακροβιότητα. Ὁ ἀκρεοφάγος αποκτᾷ ἡρεμίαν σώματος και πνεύματος, ὁ ἐγκέφαλός του λειτουργεῖ φυσιολογικῶς και ἔτσι τό λογικό, μένον άνεπηρέαστον, λειτουργεῖ ἐλευθέρως· ἐκτός τούτου ἡ ἀκρεοφαγία συνδυάζεται πάντοτε προς την λιτότητα και δέν παρασύρει προς την γαστριμαργίαν.

Η κρεοφαγία συνεπάγεται ἀδικαιολόγητον σκληρότητα προς τά ζῶα, των ὁποίων ἡ σάρκα όχι μόνον δέν μάς είναι ἀπαραίτητη, άλλ' είναι και ἐπιβλαβής. Συνεπῶς οὐδέν δικαιολογεῖ την σκληρότητα αὐτήν του ανθρώπου, διότι και τά ζῶα ἔχουν τά αὐτά μέ ἑμᾶς δικαιώματα ἐπί της ζωῆς. Είναι βέβαιον, ὅτι, ἐάν ἕκαστος από ἑμᾶς ὑποχρεοῦτο νά σφάζῃ ὁ ἴδιος τά ζῶα, των ὁποίων την σάρκα χρησιμοποιεῖ ως τροφήν, ὅλοι ἐκτός ἐλαχίστων, οι ὁποῖοι ἔχουν πεπωρωμένον τό συναίσθημα, θά προτιμοῦσαν νά στερηθοῦν τό κρέας, παρά νά παρασκευάζουν ἰδιοχείρως τροφήν αἰμόφυρτον.

Η εὐκολία, ὁμως, μέ την ὁποίαν δυνάμεθα νά προμηθευόμεθα κρέας ἐκ των κρεοπωλείων, και ἡ συνήθεια, διαστρέφουν τά εὐγενῆ συναισθήματα της ἀνθρωπίνης καρδιάς τόσο, ὥστε ἕκαστος δέν διαβλέπει πλέον τό σφαζόμενον ζῶον, αλλά μόνον τροφήν, την ὁποίαν θεωρεῖ αναγκαίαν δι' αὐτόν. Έτσι συνηθίσαμε και εις την ἀπανθρωπίαν. Τό ψάρεμα και τό κυνήγι θεωροῦνται ως σπόρ. Αἰσθανόμεθα εὐχάριστη ικανοποίηση, ὅταν φονεύουμε ένα άγρίμι ἢ ένα πουλί ἢ ὅταν βγάλωμε ένα ψάρι από τό φυσικό του περιβάλλον και τό βλέπομε νά σπαράζῃ μπροστά μας. Δέν ἀποτελεῖ τοῦτο ψυχικὴν πώρωσιν,

Οἱ ἀπέχοντες συστηματικῶς της κρεοφαγίας, οι ἀποδοκιμάζοντες την σφαγὴν των ζῶων και θεωροῦντες αὐτήν ἀδικη και βάρβαρη, ἀσφαλῶς θά καταλήξουν ὅτι είναι ακόμη περισσότερο βάρβαρον και άγριον νά φονεύσουν ένα άνθρωπον ἢ νά κηρύξουν ένα πόλεμον, ὁ ὁποῖος θά στοιχίσῃ την ζωήν εις μυριάδας ὑπάρξεων ἐκ των ζωτικωτέρων.

Καθῆκον, λοιπόν, ἔχομεν νά ἐξευγενίσωμεν τό σύστημα της διαίτης μας και νά καταργήσωμεν την κρεοφαγίαν, διότι ἐκ τούτου πλὴν άλλων ἀτομικῶν ὠφελημάτων προσδίδομεν περισσότεραν ἀξίαν εις την καθόλου ζωήν, προς την ὁποίαν ὀφείλομεν σεβασμόν, και περισσότεραν εὐγένειαν εις τά συναισθήματά μας και συντελοῦμεν οὕτω και εις την ἐξέλιξιν και εὐδαιμονίαν του ἀνθρωπίνου εἶδους.

Ἀντώνιος Ἀδριανόπουλος

Ε. ΝΑΓΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ
ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Ε. ΝΑΓΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ

ΠΑΣΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΑΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΧΟΥ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΒΙΟΝΙΚΟΣ

Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Ο Ρέι Κούτσαβαϊλ, διεθνώς αναγνωρισμένος ειδικός στην τεχνητή νοημοσύνη, αποκαλύπτει το όραμά του για την ζωή πέρα από την Νέα Χιλιετία, μία ζωή στη οποία ο άνθρωπος όπως τον ξέρουμε σήμερα δεν θα υπάρχει πιά. Στην παράθεση των σταθμών του οράματός του ξεκινά από το 1949, έτος επινοήσεως και λειτουργίας του ηλεκτρονικού υπολογιστή, φθάνει στην σημερινή εποχή και από εκεί και πέρα συνεχίζει το ταξίδι του για να καταλήξει στο άπωτο μέλλον.

Ας αρχίσουμε, λοιπόν, μαζί του το χρονικό της τεχνητής νοημοσύνης όχι μόνο μέσα από τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, αλλά κυρίως μέσα από τον ίδιο τον άνθρωπο.

1949 Ο πρώτος ηλεκτρονικός υπολογιστής με αποθηκευμένα προγράμματα κατασκευάζεται από τον Μόρις Γουίλκς.

«Έχει τό μέγεθος ενός μέσου σαλονιού. Τά κομπιούτερ του μέλλοντος μπορεί νά μή ζυγίζουν παραπάνω από 1,5 τόννο», έγραφε τό περιοδικό Popular Mechanics.

«Φαίνεται ότι φθάσαμε στό όριο όσων μπορούν νά επιτευχθούν μέ τήν τεχνολογία των υπολογιστών...» – καθηγητής Τζόν Φόν Νόιμαν, Ίνστιτούτο Προηγμένων Μελετών Πρίνστον.

1999: Οί χρήστες του INTERNET στόν κόσμο ξεπερνούν τά 100 εκατομμύρια. Ένας προσωπικός υπολογιστής αξίας 1.000 δολλαρίων μπορεί νά κάνει περίπου 450 μαθηματικές πράξεις τό δευτερόλεπτο.

2009: Οί προσωπικοί υπολογιστές μέ 0θόνες ύψηλης αναλύσεως διατίθενται σέ διάφορα μεγέθη, είτε τόσο μικροί πού ένσωματώνονται σέ ρούχα ή κόσμήματα είτε σέ διαστάσεις ενός λεπτού βιβλίου. Ένας προσωπικός υπολογιστής αξίας 1.000 δολλαρίων μπορεί νά κάνει ένα τρισεκατομμύριο μαθηματικές πράξεις τό δευτερόλεπτο.

Τά καλώδια εξαφανίζονται χάρη στην ασύρματη τεχνολογία πού συνδέει τά τμήματα του υπολογιστή μεταξύ τους, αλλά και δίδει πρόσβαση στό Διαδίκτυο.

Οθόνες ένσωματωμένες σέ γυαλιά όράσεως επιτρέπουν μέν στους χρήστες νά βλέπουν τό φυσικό όπτικό περιβάλλον, αλλά ταυτόχρονα δημιουργούν μέ ένα μικρό λήξερ μία εικονική παράσταση πού φαίνεται νά αιωρείται μπροστά από τόν θεατή. Τά περισσότερα κείμενα γράφονται μέ συνεχή αναγνώριση όμιλίας. Τά έγγραφα σέ χαρτί εκλείπουν. Τά βιβλία και άλλα χαρτιά του 20ού αιώνα σαρώνονται και αποθηκεύονται ψηφιακά. Οί περισσότερες επιχειρηματικές συναλλαγές ρουτίνας (αγορές, ταξίδια, κρατήσεις) γίνονται μεταξύ ενός ανθρώπου και μιας εικονικής προσωπικότητας. Συχνά ή εικονική προσωπικότητα διαθέτει μία ψηφιακή κινούμενη απεικόνιση πού θυμίζει ανθρώπινο πρόσωπο.

Αναγνωστικές μηχανές τσέπης για τυφλούς και άτομα μέ προβλήματα όράσεως, ακουστικές μηχανές πού μετατρέ-

πούν τήν όμιλία σέ κείμενο για τούς κωφούς και έλεγχομενες από υπολογιστές «μηχανές βαδίσματος» για όρισμένες κατηγορίες παραπληγικών, αλλάζουν τήν έννοια της σωματικής ύστερήσεως.

Τά τηλέφωνα-μεταφραστές έχουν διαδεδομένη χρήση.

Έχουν τεθεί σέ έφαρμογή «οί έξυπνοι δρόμοι». Πρόκειται κυρίως για όδους ταχείας κυκλοφορίας μέ αισθητήρες έλέγχου, τούς όποιους κλειδώνει ό υπολογιστής όδηγήσεως του αυτοκινήτου, μέ αποτέλεσμα ή διαδρομή νά γίνεται χωρίς καμμία παρέμβαση του οδηγού. Οί τοπικοί δρόμοι παραμένουν συμβατικοί.

Δημιουργείται πολιτικό ζήτημα μέ τήν προστασία της ιδιωτικής ζωής, καθώς ή χρήση των τεχνολογιών ηλεκτρονικής επικοινωνίας επιτρέπουν νά καταγράφεται κάθε κίνηση όλων.

Στίς τέχνες οί άνθρωποι-μουσικοί παίζουν συχνά μαζί μέ κυβερνο-μουσικούς. Στην μουσική χρησιμοποιούνται ηλεκτρονικοί έλεγκτές πού αποδίδουν τόν ήχο των παλαιών ακουστικών όργάνων.

Στόν πόλεμο οί άνθρωποι απέχουν γενικώς από τά πεδία της μάχης, στά όποια κυριαρχούν μή επανδρωμένες, νοήμονες, ιπτάμενες συσκευές, πολλές από τίς όποιες δέν ξεπερνούν τό μέγεθος ενός πουλιού.

Οί βιοκατασκευασμένες θεραπείες για τόν καρκίνο και τά καρδιακά νοσήματα έχουν μειώσει τήν θνησιμότητα.

2019: Οί κομπιούτερ είναι σέ μεγάλο ποσοστό άόρατοι, ένσωματωμένοι παντού – σέ τοίχους, έπιπλα, ρούχα, κοσμήματα και ανθρώπινα σώματα.

Ένας υπολογιστής αξίας 1.000 δολαρίων (σέ τιμές του 1999) άγγίζει τήν υπολογιστική δύναμη του ανθρώπινου έγκεφάλου.

Τρισδιάστατες 0θόνες εικονικής πραγματικότητας ένσωματωμένες σέ γυαλιά και φακούς έπαφής, καθώς, και σέ ακουστικούς «φακούς» χρησιμοποιούνται στην επικοινωνία μέ άλλα άτομα, τά κομπιούτερ, τό Δίκτυο και τήν εικονική πραγματικότητα. Τρισδιάστατα εικονικά περιβάλλοντα ύψηλης αναλύσεως επιτρέπουν στους ανθρώπους νά κάνουν εικονικά ότιδήποτε μέ όποιονδήποτε, άνεξάρτητα από τήν απόσταση μεταξύ τους.

Η μάθηση γίνεται μέσω νοημόνων έξομοιωτών δασκάλων πού βασίζονται σέ λογισμικό.

Τά αυτόματα συστήματα όδηγήσεως έχουν τώρα εγκατασταθεί στους περισσότερους δρόμους. Στους ανθρώπους επιτρέπεται νά οδηγούν οί ίδιοι σέ τοπικούς δρόμους (άλλά όχι σέ αυτοκινητοδρόμους), ωστόσο τά αυτόματα συστήματα όδηγήσεως βρίσκονται πάντοτε σέ λειτουργία, ώστε νά αναλαμβάνουν τόν έλεγχο για νά προληφθή κάποιο άτύχημα.

Εικονικοί κυβερνο-καλλιτέχνες, συνήθως προσαρτημένοι σέ άτομα ή οργανισμούς πού έχουν συνεισφέρει στίς γνώσεις και στίς τεχνικές τους, εμφανίζονται σέ όλες τίς τέχνες.

Στόν πόλεμο ή βασική άπειλή για τήν ασφάλεια προέρχεται από μικρές ομάδες πού συνδυάζουν τήν ανθρώπινη μέ τήν μηχανική νοημοσύνη και χρησιμοποιούν κώδικες επικοινωνίας πού δέν αποκρυπτογραφούνται. Τά περισσότερα ιπτάμενα όπλα έχουν τό μέγεθος έντόμων.

Η άναμενόμενη διάρκεια ζωής έχει ξεπεράσει τά 100 χρόνια. Μόνιτορ υγείας, ένσωματωμένα σέ ρολόγια ή ρούχα, κάνουν διαγνώσεις και συστήνουν θεραπείες.

Η ύποκειμενική έμπειρία της βασισμένης σέ κομπιούτερ νοημοσύνης συζητείται σοβαρά. Η μηχανική νοημοσύνη έξακολουθεί νά είναι προϊόν συνεργασίας μεταξύ ανθρώπων και μηχανών κι έχει προγραμματιστεί ώστε νά διατηρή μία σχέση ύποταξης άπέναντι στό είδος πού τήν δημιουργήσε.

2029: Μία υπολογιστική μονάδα αξίας 1.000 δολαρίων (σέ τιμές του 1999) έχει τήν υπολογιστική δυνατότητα σχεδόν 1.000 ανθρώπινων έγκεφάλων.

Μόνιμα ή προσωρινά έμφυτεύματα (παρόμοια μέ φακούς) καθώς και έμφυτεύματα στό αυτί χρησιμοποιούνται τώρα για τήν επικοινωνία μεταξύ του ανθρώπινου χρήστη και του διεθνούς δικτύου ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Τά νευρικά μονοπάτια έχουν τελειοποιηθεί σέ ύψηλο εύρος συνδέσεις μέ τόν ανθρώπινο έγκέφαλο. Διαφόρων τύπων νευρικά έμφυτεύματα αύξάνουν τήν όπτική και ακουστική αντίληψη, τήν μνήμη και τίς λογικές διεργασίες.

Η ανθρώπινη μάθηση επιτυγχάνεται μέ τήν χρήση εικονικών δασκάλων και τά εύρως διαδεδομένα νευρικά έμφυτεύματα έχουν εξαλείψει τήν σωματική ύστέρηση.

Η επικοινωνία στην πλειονότητά της δέν άφορά ανθρώπους. Τό μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας στην όποία υπεισέρχονται, γίνεται άνάμεσα σέ ανθρώπινο πλάσμα και μηχανή.

Πολλές μηχανές διαθέτουν προσωπικότητα, δεξιότητες και γνωστικές βάσεις πού προήλθαν από τήν άνεστραμμένη μηχανική της ανθρώπινης νοημοσύνης. Σέ αντίδιαστολή μέ τούς ανθρώπους, οί μηχανές έχουν σταθερή μέγιστη άπόδοση και μοιράζονται μεταξύ τους πρόθυμα ικανότητες και ταλέντα. Για λόγους πολιτικής ευαισθησίας, οί μηχανικές νοημοσύνες γενικά δέν επιδεικνύουν τήν άνωτερότητά τους.

Ο βασισμένος στόν άνθρακα (όργανικός, ανθρώπινος) πληθυσμός έχει σταθεροποιηθεί περίπου στά 12 δισεκατομμύρια. Δέν υπάρχει σχεδόν καθόλου ανθρώπινη άπασχόληση στην παραγωγή, στην γεωργία ή στίς μεταφορές. Έχουν καλυφθή οί βασικές βιοτικές άνάγκες για τήν πλειοψηφία των ανθρώπων.

Πολλοί από τούς σπουδαιότερους καλλιτέχνες – στην μουσική, στά εικαστικά, στην λογοτεχνία – είναι μηχανές. Συζητούνται όλο και περισσότερο τά νομισματικά δικαιώματα των ηλεκτρονικών ύπολογιστών και τό τί συνιστά τήν ανθρώπινη ύπόσταση.

Η άναμενόμενη διάρκεια ζωής του ανθρώπου είναι γύρω στά 120 χρόνια. Η συνεχιζόμενη επέκταση της ανθρώπινης ζωής σχετίζεται μέ βιονικά όργανα, περιλαμβανομένων τμημάτων του έγκεφάλου. Τά νανομπότ (αυτο-άντιγραφόμενα ρομπότ πού δημιουργήθηκαν μέ νανοτεχνολογία) χρησιμοποιούνται ως άνιχνευτές, επανορθωτικοί παράγοντες του αίματος και δομικά στοιχεία για βιονικά όργανα.

Έξακολουθεί ή διαμάχη για τό κατά πόσον ή νοημοσύνη των μηχανών είναι ίση μέ των ανθρώπων μέσα στην διαφορετικότητα της. Οί μηχανές ύποστηρίζουν ότι έχουν συνείδηση, άπόψεις πού γίνονται εύρως άποδεκτές.

2049: Η διάδοση των νανοπαραγομένων τροφίμων, πού έχουν τήν σωστή θρεπτική σύσταση και ίδια γεύση και ύφή μέ τίς οργανικά παραγόμενες, συνεπάγεται τήν μόνιμη επάρκειά τους.

Τά νανομπότ χρησιμοποιούνται για νά δημιουργούν όπτικο-ακουστικο-απτές προεκτάσεις ανθρώπων και άντικειμένων στην άληθινή πραγματικότητα.

2099: Οί εκατοντάδες περιοχές του ανθρώπινου έγκεφάλου έχουν

πλήρως έρευνηθεί, αναλυθεί και κατανοηθεί. Έπικρατεί μία τάση για συγχώνευση της ανθρώπινης και τεχνητής νοημοσύνης. Δέν υπάρχει πλέον σαφής διαχωρισμός μεταξύ ανθρώπων και κομπιούτερ.

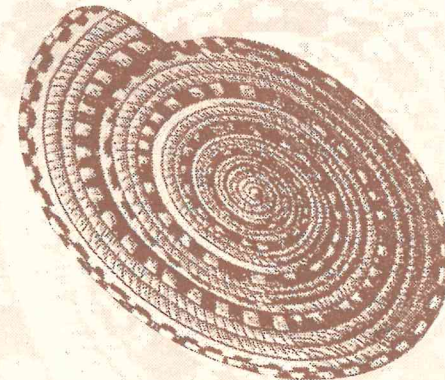
Οί βασισμένες στίς μηχανές νοημοσύνες ύποστηρίζουν ότι είναι άνθρωπινες, παρ' όλο πού οί έγκεφαλοί τους δέν στηρίζονται στίς βασισμένες στόν άνθρακα κυτταρικές διαδικασίες, αλλά μάλλον στά ηλεκτρονικά και φωτονικά ισοδυναμά τους. Οί άνθρωποι πού διαθέτουν πρόσθετο λογισμικό ξεπερνούν αριθμητικά κατά πολύ όσους άρκούν-ται στό νευρωνικό ύπολογιστικό σύστημα πού διαθέταν εκ γενετής.

Ακόμη και στίς ανθρώπινες νοημοσύνες πού χρησιμοποιούν άκόμη νευρώνες βασισμένους στόν άνθρακα, ύπάρχει γενικευμένη χρήση της τεχνολογίας νευρικών έμφυτευμάτων, πού προσφέρει τεράστια αύξηση των άντιληπτικών και γνωστικών ικανοτήτων. Οί άνθρωποι χωρίς τέτοια έμφυτεύματα δέν είναι σέ θέση νά κάνουν ουσιαστικό διάλογο μέ εκείνους πού τά χρησιμοποιούν.

Ο σκοπός των νοημόνων πλασμάτων είναι νά ανακαλύψουν νέα γνώση για έκμάθηση. Η άναμενόμενη διάρκεια ζωής δέν είναι πλέον όρος πού άφορά στά νοήμονα όντα.

Πολλές χιλιετηρίδες από τότε...

Τά νοήμονα όντα σκέπτονται τήν μοίρα του σύμπαντος.

Πρώτος ο Όμηρος αναφέρει ιερό σπήλαιο στην Κρήτη. Στην ραψωδία τ της Όδυσσεΐας (στ. 186 κ.έ.), στο σημείο όπου ο Όδυσσεύς δηλώνει στην Πηνελόπη ότι είναι Κρητικός, ο μικρότερος γιός του βασιλιά Δευκαλίωνος, διαβάζουμε τα έξης: - *Καί γάρ τόν Κρήτην δε κατήγαγε ἴς ἀνέμοιο, ἰέμενον Τροίηνδε παραπλάγασσα Μαλειῶν στήσε δ' ἐν Ἀμνισῶ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυΐης, ἐν λιμέσιν χαλεποῖσι, μόγις δ' ὑπάλυξεν ἀέλλας.*

Από τούς αρχαίους, έξ άλλου, γεωγράφους, αλλά και τίς αρχαιολογικές ανασκαφές, γνωρίζουμε πού ακριβώς βρίσκεται αυτό τό λιμάνι της Ἀμνισοῦ. Τό λιμάνι αυτό διέθετε στά 1.500 π.Χ. όχυρωμένη ακρόπολη, τόν βραχώδη λόφο της Παλαιοχώρας, στίς εκβολές του σημερινού Καρτεροῦ, έννέα ακριβώς χιλιόμετρα ανατολικά από τό Ἡράκλειο (ή αρχαία Βαίστακα, όπως αναφέρεται σ' ένα κατάλογο πόλεων του φαραώ Ἀμένοφι Γ).

Γνωστή μέ τό αἰγυπτιακό όνομα Amnisaja ή τό μυκηναϊκό Am(i)nisu, ή Ἀμνισός αποτελούσε τό επίνειο της Κνωσοῦ καί έλεγχε την είσοδο μιάς κοιλάδας πού ή μυθολογία είχε καταστήσει διάσημη, αφού, όπως πίστευαν οι αρχαίοι, ή Ἥρα είχε γεννήσει εδώ την πρωτοελληνική θεά Εἰλειθυία ή Ἐλεούθυια. Ἐδώ επίσης είχε γεννηθῆ ή Ἀθηνά Τριτογένεια καί, ίσως ακόμη, ή Ἀρτεμις. Ἀλλά, τό σπουδαιότερο, εδώ βρισκόταν καί τό περίφημο «*όμφαλιν πεδίον*» τών αρχαίων μυθογράφων, όπου ο νεαρός Ζεύς είχε χάσει τόν όμφάλιο λώρο του.

Στήν παραλία της Ἀμνισοῦ, στά μισά ακριβώς του δρόμου ανάμεσα στό όρος Δίκτη ή Δίκτος όπου είχε γεννηθῆ, καί του όρους Ἰδα ή Ἰδη, όπου τόν μετέφεραν οι Κουρήτες ή κάποια Νύμφη γιά νά τόν αναθρέψουν, μακριά από τούς άγριους Τιτάνες. Ἐτσι, ή περιοχή καθιερώθηκε ως σημαντικό προσκύνημα καί ιερός τόπος γιά τίς έγκυμονούσες γυναίκες. Ὁ Νόνος (Διονυσιακά, VIII, 115) αποκαλεῖ την Ἀμνισό «*λεχώιον ὕδωρ*», δηλαδή ὕγρό τών τοκετῶν ή ποταμό τών γεννήσεων. Καί τό 1886, 2.500 χρόνια μετά την εποχή του Ὁμήρου, ο Χατζιδάκης καί ο Halbherr ανακάλυψαν καί έξερεύνησαν, μερικές εκατοντάδες μέτρα ανατολικότερα από τόν ποταμό καί χίλια μέτρα νότια από την Παλαιόχωρα, τό σπήλαιο της θεᾶς τών τοκετῶν, τό *Εἰλειθυΐης σπέος*, τό σημερινό Νεραϊδόσπηλο του Καρτεροῦ.

Καί ο Όμηρος γνώριζε, ασφαλώς, την λατρεία πού οι Κρητικοί απέδιδαν στον Δία καί την ακολουθία του, στην καρδιά της Κρήτης, στό Ἰδαῖον άντρον, αφού γράφει: «*Μίνως έννέωρος ... Διός μεγάλου όαριστής*» (Όδύσεια, τ, 178-179). Πραγματικά, σύμφωνα μέ ένα μῦθο πού αναλύθηκε από όλους τούς σχολιαστές του Ὁμήρου, αλλά καί τόν ίδιο τόν Πλάτωνα, ο θεός δεχόταν κάθε όκτώ χρόνια, στην αρχή του ενάτου έτους, την επίσκεψη του Μίνως στό σπήλαιο, καί συζητούσε μαζί του φιλικά, ενώ οι Κρητικοί προσέφεραν θυσίες μπροστά στην είσοδό του.

Μπορούμε μάλιστα νά προχωρήσουμε περισσότερο, σημειώνοντας ότι από τίς δώδεκα δοκιμασίες πού έπιφυλάσσει ή Όδύσεια στον Όδυσσέα, όπως ο ίδιος τίς

περιγράφει στό παλάτι του βασιλιά τών Φαιάκων Ἀλκινού, καί στον Τηλέμαχο, βασιλόπουλο της Ἰθάκης, οι επτά τουλάχιστον διαδραματίζονται στό έσωτερικό κάποιας σπηλιάς πού κατοικείται είτε από μία Νύμφη, είτε από ένα Γίγαντα, είτε από ένα θεό τών ζωντανών καί τών νεκρῶν. Καί μπορεί κανείς νά αποδείξει πώς οι σπηλιές πού αποδίδονται σήμερα στίς Νεραΐδες, τούς Τριμάτες, τούς Γίγαντες, τούς Ἀνέμους καί τίς Ψυχές είναι σπήλαια της Κίρκης, της Καλυψοῦς, του Πολυφήμου, του Αἰόλου, του Ἑρμή ή του Ἄδη, θεῶν τών νεκρῶν στην Κρήτη.

Ὁ Ἡσίοδος, άμεσος διάδοχος του Ὁμήρου καί πιθανώς σύγχρονός του, τό 700-690 π.Χ., μάς δίδει κι άλλες πληροφορίες γιά τίς λατρείες σέ σπήλαια της Κρήτης, κατά την περίοδο πού αποκαλεῖται «*ανατολίζουσα*» από τούς αρχαιολόγους. Γνωρίζουμε όλοι πώς παρουσιάζεται στην Θεογονία (στ. 468 κ.έ.) τό ζευγάρι τών Τιτάνων Κρόνου καί Ρέας. Μόλις ή Ρέα γεννούσε, ο Κρόνος καταβρόχθιζε τό παιδί, διότι φοβόταν πώς μιά μέρα αυτό θα τόν εκθρόνιζε. Ἐτσι ή Ρέα, γιά νά σώση τόν μελλοντικό Δία, ικετεύει τούς γονεῖς της, την Γῆ καί τόν Οὐρανό, «*Γαῖάν τε καί Οὐρανόν άστερόεντα*»:

Πέμπσαν δ' ές Λύκτον, Κρήτης ές πίονα δημον, όππότ' άρ' όπλότατον παίδων ήμελλε τεκίσθαι, Ζῆνα μέγαν τόν μέν οι έδέξατο Γαῖα πελώρη Κρήτη έν εύρείη τραφέμεν άτιταλλέμεναί τε. Ἐνθα μιν ίκτο φέρουσα θοήν διά νύκτα μέλαιναν πρώτην ές Λύκτον κρύψεν δέ έν χερσί λαβοῦσα άντρω έν ήλιβάτω ζαθέης υπό κεύθεσι γαίης, Αἰγαίω έν όρει πεπυκασμένω ύλήεντι.

(Θεογονία, στ. 447-484).

Κατά τά φαινόμενα, λοιπόν, ο Ἡσίοδος γνώριζε, γύρω στά 675 π.Χ. περίπου, ότι τό Ἰδαῖον άντρον, στό Ὅρος τών Αἰγῶν (καί της Ἀμαλθείας...), σκεπασμένο από δάση (ύλήεντι Ἰδαίω), χρησιμοποιήθηκε γιά την άγωγή τών νέων, μέ την μυσή τους στην λατρεία μιάς κουροτρόφου θεότητας, μέσα από αυστηρές μυητικές δοκιμασίες, όπως ή αντιμετώπιση διαφόρων κινδύνων μέσα στό απόλυτο σκοτάδι.

Θά γνώριζε, επίσης, ότι ή πόλη Λύκτος, σέ πλήρη άκμή τότε, διεκδικούσε τόν τόπο γεννήσεως του Διός, καί τόν τοποθετούσε κάπου στά έγκατα της γῆς, σέ κάποιο άπρόσιτο καί μυστηριώδες σπήλαιο, «*άντρω ήλιβάτω*».

Κι έτσι, από τό 1900 ήδη, οι αρχαιολόγοι αναζητοῦν στά βουνά του Λασιθίου, τό πλησιέστερο πρός τά έρείπια της Λύκτου ιερό σπήλαιο, την σπηλιά, δηλαδή πού θά μπορούσε νά ήταν αφιερωμένη στην γέννηση του θεοῦ. Ἀκόμη καί σήμερα εξακολουθοῦν μάλιστα νά ταλαντεύονται ανάμεσα στό σπήλαιο του Ψυχροῦ, που αποκαλεῖται καταχρηστικά «*Δικταῖον άντρον*», τό σπήλαιο της Ἀγίας Φανερωμένης στό Ἀβδοῦ καί τό αποκαλούμενο «*Χωστό σπήλιο*» της Καστομονίτσας, στην βορεινή πλαγιά του όρους Ἀφέντης, μιά καί σέ όλες αυτές τίς σπηλιές έχουν βρεθῆ πήλινα καί χάλκινα αφιερώματα του 8ου καί 7ου αἰῶνος π.Χ.

Ἦρθε, λοιπόν, ή ώρα νά ξαναδοῦμε πού βρισκόμαστε σ' αυτό τό θέμα, τέσσερεις χιλιάδες χρόνια, μετά τίς πρώτες εκδηλώσεις λατρείας μέσα σέ σπηλιές στό νησί. Ἦρθε επίσης ή ώρα νά κινητοποιηθῆ ή κοινή γνώμη, νά καταλάβουν όλοι, οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι, οι έμποροι άρχαιοτήτων, οι τουρίστες πού πληθαίνουν διαρκώς, πώς οι ιεροί αυτοί τόποι, πλούσιοι σέ όμορφιά, κατανυκτικότητα καί ιστορία, αξίζουν όλο τόν σεβασμό μας. Νά σταματήσουν οι λαθρανασκαφές, οι καταστροφές τών σταλακτιτῶν, οι αποθέσεις σκουπιδιῶν, τά χαράγματα. Νά άπαγορευθῆ κάθε δραστηριότητα πού ρυπαίνει καί βεβηλώνει.

Ἐκτός από τά σπήλαια της Εἰλειθυΐας, του Διός καί τών Νυμφῶν, ή φιλολογική παράδοση δέν αναφέρει παρά τρεῖς μόνο περιπτώσεις άλλων ιερῶν σπηλαίων στην Κρήτη, χωρίς μάλιστα νά τά όριοθετῆ μέ ακρίβεια. Πρόκειται γιά τόν περίφημο Λαβύρινθο, στην περιοχή της Κνωσοῦ, όπου ο Θησεύς νίκησε, μέ την βοήθεια της Ἀριάδνης καί της Ἀθηνᾶς (Πλούταρχος, *Θησεύς*, 16), τόν Μινώταυρο, τό σπήλαιο τών Ἀρπιυῶν, «*Δικταίης περιώσιον άντρον έρίπνης*» (Απολλώνιος Ρόδιος, *Ἀργοναυτικά*, II, 433-434) καί, τέλος, τό σπήλαιο του Πανός, όπου ο θεός ζευγάρωνε μέ την Ἀριάδνη (Ἰμέριος της Προύσσας, *Λόγοι*, I, 5). Οι αναφορές αυτές δέν δίνουν, δηλαδή, σημαντικές πληροφορίες. Ἐν όμως λάβουμε ὑπ' όψιν μας τόν ισχυρισμό του Διόδωρου Σικελιώτη, πού στηρίζεται στους συγγραφείς τών Κρητικῶν της έλληνιστικής έποχής, ότι, δηλαδή, οι περισσότερες θεότητες γεννήθηκαν στην Κρήτη, κι από εκεί αποκάλυψαν τά μυστήριά τους καί στους υπόλοιπους λαούς της Ἑλλάδος (*Ιστορική Βιβλιοθήκη*, V, 64 καί 77), εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά δεχτοῦμε πώς οι θεοί πού συνδέονται μέ μυστηριακές λατρείες, ή Δήμητρα, ή Περσεφόνη, ο Ἀπόλλων, ο Ἑρμής, ο Ἥφαιστος, οι Δάκτυλοι, ιατροί καί σιδηρουργοί, απολαμβάναν, κάπου στην Κρήτη, ένα είδος χθόνιας λατρείας, λίγο-πολύ μυστικής καί όπωσδήποτε έντελῶς διαφορετικής από την συνηθισμένη λατρεία τών άστικῶν κέντρων καί της ὑπαίθρου.

Χρειάστηκε, όμως, νά φτάσουμε στην Ἀναγέννηση, γιά νά έπιβεβαιωθῆ αυτή ή υπόθεση. Πάνω από χίλια χρόνια μετά τόν Ἰμέριο της Προύσσας, πού ὑπῆρξε σύγχρονος του αυτοκράτορα Ἰουλιανού (361-363 μ.Χ.), έρχεται νά επισκεφθῆ την Κρήτη, τό 1415 καί 1418, ο Cristoforo Buondelmonti, Φλωρεντίνος ιερωμένος πού είχε μελετήσει Βιργίλιο, Ὁβίδιο, Στάτιο καί Λακτάντιο.

Ὁ Buondelmonti έξερευνᾶ τίς κατακόμβες στά Δελιανά, τούς λαξευτούς τάφους της Λάππας, τά τεχνητά σπήλαια της Ἐλεούθερνας. **Ἀναζητᾶ τόν τάφο του «Jupiter», στους βόρειους πρόποδες του Γιούχτα, καί πιστεύει ότι τόν ανακαλύπτει, όταν βρίσκη μιά δυσανάγνωστη επιγραφή, τρία μίλια νότια από την Κνωσό.**

Πρώτος αυτός επισκέπτεται τούς τόπους κατοικίας τών Κουρητῶν καί Μελισσῶν, τροφῶν του «*Jupiter*», στην περιοχή της Ἀεσοῦ.

Οι Κρητικοί είχαν ήδη αρχίσει, εκατό χρόνια νωρίτερα, νά χτίζουν ξωκκλήσια καί έρημητήρια μέσα στά σπήλαια, όπου οι πρόγονοί τους λάτρευαν τίς παγανιστικές θεότητες, καί αναγνώριζαν, καμμιά φορά, στίς μορφές τών σταλαγμιτῶν καί σταλακτιτῶν την Βρεφοκρατούσα Παρθένο, εκεί πού οι αρχαίοι έβλεπαν την Μαῖα καί τόν Ἑρμή, μία Νύμφη καί ένα θεϊκό βρέφος. Ἡ συνήθεια αυτή επέτρεψε αργότερα, τό 1445, στον Κυριάκο της Ἀγκῶνας νά έντοπίση τό ιερό σπήλαιο του Μελιδονίου Μυλοποτάμου καί νά αντιγράψη τίς αρχαίες επιγραφές του. Ὅλοι οι κυβερνήτες της ένετοκρατούμενης Κρήτης, από τόν 14ο μέχρι τόν 17ο αἰῶνα, θεωρούσαν ὑποχρέωσή τους νά

έπισκεφτοῦν ένα μεγάλο λατομεῖο στον Ἀμπελοῦζο, ανάμεσα στην Γόρτυνα καί τό Καστέλλι Καινουρίου, θεωρώντας ότι εκεί ήταν ο περίφημος «*Λαβύρινθος*». Τόν 16ο αἰῶνα, διάσημοι περιηγητές, πού θά αναφέρουμε όταν έρθη ή στιγμή, άντίκρυζαν μέ δέος τά φυσικά εἶδωλα πού ανακάλυπταν στά σπήλαια του Ψυχροῦ καί του Σκοτεινοῦ, στό Μελιδόνι καί τό Γουβερνέτο, διαισθάνονταν τόν ιερό χαρακτήρα τους, αλλά άδυνατούσαν νά τά ταυτίσουν μέ συγκεκριμένες θεότητες.

Γιά νά μπορέσουμε νά προσδιορίσουμε μέ κάποια ακρίβεια τί ακριβώς ήταν ένα λατρευτικό σπήλαιο της αρχαίας ή καί της σύγχρονης Κρήτης, χρειάστηκαν οι σφραγίδες, οι πολύτιμοι λίθοι, τά φιλντισένια καί χάλκινα άντικείμενα, τά πολύχρωμα άγγεία, τά εἰδῶλια καί οι επιγραφές πού ανακαλύφθηκαν στά σπήλαια της Ἰδας (1884-1885), της Πατσοῦ (1885-1886), του Καρτεροῦ (1886), του Σκοτεινοῦ, του Σελακάνου καί του Ψυχροῦ (1886). Γιά νά ταυτισθῆ, λοιπόν, ένα ιερό σπήλαιο πρέπει νά πληροῦνται κάποιες προϋποθέσεις: ή παρουσία νεροῦ, στάσιμου ή σέ σταγονορροή, μόνιμα ή έποχιακά, πού θεωρεῖται, όμως, πάντοτε θαυματουργό καί άγιασμένο (άγιασμα) ή ὕπαρξη πολλῶν αφιερωμάτων μέ χρονική συνέχεια, όπως κοσμήματα, αγαλματίδια, διακοσμημένα άγγεία, όπλα, διπλοῖ πελέκες, έγχάρακτοι λύχνοι ἴχνη αἰθάλης, σέ συνδυασμό, συχνά, μέ στάχτες· τό έπιβλητικό τοπίο (έντυπωσιακοί βράχοι καί σταλαγμίτες, στόμιο πού χάσκει, ξαφνιαζοντας, καμμιά φορά, τόν επισκέπτη) ή ὕπαρξη φιλολογικής παραδόσεως, όσον άφορά στά τοπωνύμια ή στίς επιγραφές· ή γειτνίαση μέ αρχαία πόλη καί ο έντοπισμός τών δρόμων πού οδηγούσαν από την πόλη στό σπήλαιο. Μόνον ή συνύπαρξη τών επτά αὐτῶν χαρακτηριστικῶν προϋποθέσεων, έπιτρέπει την βεβαιότητα γιά την λατρευτική λειτουργία του σπηλαίου. Ἡ ικανοποίηση τριῶν ή τεσσάρων μόνον όρων, οδηγεί σέ άπλές ὑποθέσεις, σέ εἰκασίες πού θά έπιβεβαιωθοῦν ή θά άνατραποῦν από τίς μελλοντικές έρευνες καί ανασκαφές.

Τό 1939, στίς παραμονές του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ο John D. S. Pendlebury, διαπρεπής αρχαιολόγος καί μεγάλος έξερευνητής, κατέγραφε 12 λατρευτικά σπήλαια, όλα στην Κεντρική Κρήτη, ανάμεσα στό Λασιθί καί τό Ἀμάρι. Μετά από 12 χρόνια προσωπικῶν έρευνῶν σέ 700 κρητικά σπήλαια, από την Ζάκρο ως την Φαλάσαρνα, ήμουν σέ θέση νά παρουσιάσω, τό 1964, δύο διδακτορικές διατριβές στην Σορβόννη: ή πρώτη αναφερόταν στό αρχαιολογικό ενδιαφέρον τών σπηλαίων, ενώ ή δεύτερη στην λειτουργία τους, από την προϊστορική εποχή μέχρι τίς μέρες μας. Μπόρεσα, έτσι, νά ανεβάσω σέ 24 τόν αριθμό τών σπηλαίων πού είχαν, σίγουρα, ιερό χαρακτήρα κατά την αρχαιότητα.

Μέ έλεγχόμενες καί μεθοδικές ανασκαφές, μπορούμε νά ελπίζουμε πώς κάποια μέρα, ο αριθμός τών 70 σπηλαίων πού λειτούργησαν, ως ιερά, θά φθάση ίσως στά 100.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ο 1ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΔΕΜΕΝΑ ΟΛΑ ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1998 - 99

ΕΝΑ ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ, ΙΔΑΝΙΚΟ ΓΙΑ ΔΩΡΟ

ΤΙΜΗ: 10.000 ΔΡΧ.

ΕΓΩ, Ο ΗΜΙΟΧΟΣ - ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕΙ Η ΨΥΧΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ (ΠΛΑΤΩΝΟΣ) ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΕΛΛΗΝΑΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ (ΠΡΟΚΛΟΥ) ΟΡΦΙΚΗ ΑΤΡΑΠΟΣ - ΜΥΘΕΙΣ ΤΡΟΦΩΜΙΟΥ (ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ) ΕΛΕΥΘΕΡΝΑ - ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΟΥΕΙΣ ΤΗΣ ΞΕΛΗΝΗΣ (ΑΛΤΑΜΗ) - ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ ΑΛΛΗΓΟΡΙΕΣ (ΖΩΕΙΜΟΥ) - ΕΡΩΤΙΚΟΣ (ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ) Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ (Κ. ΠΑΛΑΜΑ) - ΕΧΕΤΛΑΙΟΣ (ΔΘ. ΠΟΥΡΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ) - ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕΙ Η ΨΥΧΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΑ Β' ΦΑΙΔΩΝ - Ο ΝΑΟΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΙ Ο ΝΑΟΣ ΠΟΥ ΔΟΜΕΙΤΑΙ (Ι. ΠΙΤΣΟΥΛΗ) ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (ΠΑΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ) Η ΜΟΥΣΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ (Χ. ΣΠΥΡΙΔΗ) Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΣ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ (Ι. ΔΑΚΟΓΛΟΥ) ΣΥΜΒΟΛΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (Τ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ) Η ΕΛΛΑΣ ΣΤΟ ΙΝΤΕΡΝΕΤ (Ι. ΘΕΟΔΩΡΑΤΟΥ).

ΝΑΡΚΙΣΣΕΟΣ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ) - Ο ΒΑΝΔΑΛΟΣ (Σ. ΑΝΤΩΝΑΚΟ) - Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (ΣΤ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ) - ΤΟ ΛΕΣΙΚΟ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ (ΗΛ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ) - ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΥΣΩΝ ΕΠΩΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΜΥΗΜΕΝΩΝ (ΑΝΤ. ΧΑΛΑ) - Η ΘΑΝΑΤΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΑΙ ΔΥΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΑΚΑΙ ΠΥΛΑΙ - ΔΙΟΝΥΣΕΟΣ - ΑΠΟΛΛΩΝ - ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ (ΠΕΤΡΟΥ ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ) - ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ (Ο. ΛΙΒΕΔΕ)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ - ΔΙΟΝΥΣΙΑ - ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ - ΘΕΣΜΟΦΟΡΙΑ (Σ. ΜΠΟΓΔΑΝΟΥ) - ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ (Γ. ΛΕΚΚΑΚΗ) - ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ (Σ. ΝΑΓΟΥ) - ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ (Ν. ΧΑΡΑΚΑΚΟΥ)

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΚΑΙ Η ΘΑΝΑΤΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ (ΑΛΤΑΜΗ) - ΤΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΥΗΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΟΥ ΙΔΡΥΣΕΝ Ο ΟΡΦΕΥΣ (Δ. ΧΑΛΑ) - ΗΜΟ ΟΥΑΝΤΙΣΜ (Δ. ΝΑΝΟΠΟΥΛΟ) - ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ: Η ΜΗΤΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ (Μ. ΞΕΣΙΝ) - Η ΨΥΧΗ - Η ΘΑΝΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ - ΜΕΡΟΣ 20^Η (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΟΜΝΥΜΙ ΑΠΟΛΛΩΝΑ ΙΗΤΡΟΝ (Μ. ΒΑΡΔΙΑΜΠΑΞΗ) - ΤΟ ΕΝΙΔΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (Δ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ) - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ - ΜΕΡΟΣ 1^Ο (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) - ΕΑΡΙΝΗ ΙΕΗΜΕΡΙΑ (Σ. ΝΑΓΟΥ) ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ (Δ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ) - Η 25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ ΩΣ ΜΥΗΤΙΚΗ ΕΟΡΤΗ (Μ. ΔΕΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ) - ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΡΑΧΥΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ (ΣΕΝΕΚΑ) - Η ΕΛΕΝΗ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ)

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ (Γ. ΤΕΟΥΚΑΝΤΑ) - ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΤΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΠΩΣ ΕΚΕΠΤΕΤΑΙ Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ (W. H. CALVIN) - ΤΟ ΡΟΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΗΔΟΥΣ (Ι. ΣΑΚΚΑ) - ΘΕΡΙΝΟΝ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΟΝ - ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (Κ. ΜΕΡΔΕΜΙΣΙΑΝΟΥ) Η ΨΥΧΗ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΣΥΜΠΟΙΟΝ Ή ΚΡΟΝΙΑ (ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ) - ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΕΥΝΩΝ (ΣΠ. ΝΑΓΟΥ) - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ (ΕΥΔΓ. ΣΤΑΜΑΤΗ) - Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) - ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΩΝ (ΔΑΜΕΣΗ - ΘΕΟΔΩΣΙΟΥ) ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΩΜΑ (Π. ΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ) - ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ (ΣΠ. ΝΑΓΟΥ)

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ (ΣΠ. ΝΑΓΟΥ) - Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ (Η. Π. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ) - Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ (ΙΔΕΩΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ) - ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ) - ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥ (ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΣΕΙΔΟΥ) - ΑΝΗΡ-ΓΥΝΗ ΠΑΤΗΡ-ΜΗΤΗΡ = ΖΩΗ (ΙΩΑΝΝΑΣ ΜΑΡΗ) - Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΞΑΛΑΜΙΝΟΣ (Κ. ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΥ) - ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΒΙΩΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ (Μ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ) - ΨΥΧΗ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ (Μ. ΜΑΚΡΑ) - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) - ΕΟΡΤΑΙ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ (Σ. ΝΑΓΟΥ) - ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΕΙΣ (Ι. ΒΑΣΙΛΗ) - ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΩΓΗ (Γ. ΡΙΖΟΥ)

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΜΤΕΛΕΙΑ (Α. ΣΑΡΑΓΑ) - ΗΤΑΝ ΓΝΩΣΤΗ Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ; (Ι. ΔΑΥΡΟΥ) - Η ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ (Μ. ΞΕΣΙΝ) - Η ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΓΕΜΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (Δ. ΚΑΛΛΕΡΓΗ) - ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΛΟΣ (Σ. ΝΑΓΟΥ) - ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ - ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ - Η ΨΥΧΗ ΑΝΘΡΩΠΑΚΙ - ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΜΑΤΙΟΥ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΧΕΙΜΕΡΙΝΕΣ ΤΡΟΠΕΣ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ) - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ - ΟΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΙ (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΕΙΑ (Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ)

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΜΟΣ Δ' ΤΕΥΧΗ 1-8
1998 - 1999

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

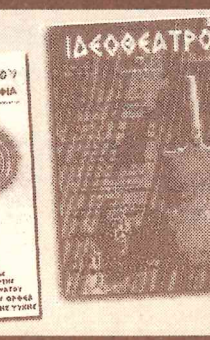
ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ 2000

Τιμές χωρίς ΦΠΑ 4%

ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ - ΑΝΤΩΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΚΗ - ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ, ΤΗΛ.: 52.37.543 - ΦΑΞ: 52.26.694

Όμηρου: ΙΛΙΑΣ	Β Έκδοσις	14.500	Κ. Κουρτίδου: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	4.000
Όμηρου: ΟΔΥΣΣΕΙΑ		13.500	Άγνωστος: Η ΜΥΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ	1.200
Όρφείας: ΥΜΝΟΙ - FRAGMENTA		3.000	Σ. Πιμπλφ: ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ	2.000
Όρφείας: ΛΙΘΙΚΑ - ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ		3.000	Π. Βασιλείδου: Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	3.000
Πλάτωνος: ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ		2.500	Άσπμακόπουλου: ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ	2.000
Πλάτωνος: ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ (ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ)		2.000	Άσπμακόπουλου: ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ	1.200
Πορφυρίου: ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ		2.500	Έ. Δάγιου: ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ	4.500
Σόλωνος: ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ		5.000	Μ. Κωνσταντινίδη: ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ (παιδικό διήγημα)	1.500
Λουκιανού: ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ		1.500	Κ. Κακούρη: ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ	5.000
Ίαμβλίου: ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ		3.500	Άλτάνη: ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ Βιβλίων 1ον ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ-ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	7.000
Σαλουστίου: ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ		1.500	Βαλλερά-Rickerson: ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ	5.000
Ίουλιανού: ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ		2.500	Anne Reese: (Δίγλωσσο) ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΑΓΓΛΙΚΑ	
Ίεροκλέους: ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ		2.500	Ή. Νικολοῦδη: ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ	3.000
Πυθαγορείων: ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ		1.500	Ά. Χαλῆ: Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ	3.000
Πλήθωνος: ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ		1.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΜΒΡΟΣΙΑ ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΠΕΡΜΑ	1.500
Π. Γράβιγγερ: Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ		12.000	Γρ. Ζώρζου: ΝΕΚΤΑΡ ΤΟ ΚΟΣΜΙΚΟΝ ΠΥΡ	1.500
Π. Γράβιγγερ: ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΥΣΤΩΝ		3.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΠΑΡΧΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Π. Γράβιγγερ: Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ		3.500	Γρ. Ζώρζου: ΣΠΟΝΔΑΙ Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Γ. Σακελλαρίου: ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ		5.500	Γρ. Ζώρζου: ΠΕΛΑΣΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	1.500
J. Mallinger: ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ		3.500	Β. Λαμπροπούλου: ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ-ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ	2.500
Σ. Νάγου: Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ		3.000	Μ. Μάκρα: ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	2.500
Σ. Νάγου: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ		1.500	Μ. Μάκρα: ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ	2.000
Σ. Νάγου: ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ		2.500	Μ. Μάκρα: ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
Δ. Καλλέργη: ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Αγγλικά): ANCIENT MYSTERIES		2.000	Ά. Κελεσιδου: ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ	2.500
Δ. Καλλέργη: ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ		2.500	Ά. Γεωργιάδου: ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ	2.000
Δ. Καλλέργη: Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ		1.500	Ν. Έλάτου: Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ	3.500
Δ. Καλλέργη: ΥΜΗΤΤΟΣ, ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ		1.200	Ε. Στασινοπούλου: Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ	2.500
Ί. Βασιλῆ: ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ		3.000	Κ. Dupuis: Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ ΩΣ ΧΡΙΣΤΟΣ	2.500
			Ί. Κακριδῆ: ΑΡΑΙ (ΚΑΤΑΡΑΙ - ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ Μυθολογική μελέτη)	3.000
			Ν. Παράσχη: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ-Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ	1.200
			Ά. Αδριανόπουλου: ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ	5.500
			Ά. Αδριανόπουλου: ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	2.500
			Πλάτ. Δρακούλη: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ	2.500
			Πλάτ. Δρακούλη: ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ	3.000

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΛ.: 52.37.543

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τριμηνιαίο περιοδικό γιά τήν
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 5.000 δρχ.
ΤΗΛ. 52.37.543

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΝΑΓΟΣ

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Ο Σπυρίδων Νάγος γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1868 στο Κακούρι της Άρκαδίας, από γονείς ποιμένες, μέ επαρκή, όμως, περιουσιακά στοιχεία. Εφοίτησε στο δημοτικό σχολείο της γενέτειράς του, και έφθασε έως την Δ' τάξη.

Δεκαπέντε χρόνων παιδί, ο πατέρας του τον έβαλε να φυλάει τα πρόβατά τους, στις πλαγιές του Άρτεμισίου. Εκεί, κοντά στην παρθένα Φύση, βύζαζε το γάλα της μεγάλης μας μάνας, πού του έγινε η καλύτερη και η σοφώτερη παιδαγωγός. Στην απεραντοσύνη της αγνής υπαίθρου, το μεγαλειό και η γοητεία του απείρου νανούριζαν την σκέψη του και γιγάντωναν το φρόνημά του.

Εκεί, στο βουνό πού φέρει το όνομα της Θεάς της Αγνότητας, το είμαρμένον του Σπυρίδωνος Νάγου έπλεκε τους ιστούς της πνευματικής του σταδιοδρομίας. Οι Νύμφες και οι Δρυάδες της περιοχής γαλουχούσαν και κραταίωναν αυτό το εξαιρετικό πνεύμα, πού είχε φωλιάσει στο κορμί ενός τσοπανόπουλου.

Οι φεγγαρόλουστες βραδυές, πού ασκούν τόση γοητεία στις ευαίσθητες ψυχές, ξυπνούσαν στην φαντασία του μικρού Σπύρου κόσμους άγνωστους, ιδέες και πόθους πού τον καλούσαν κοντά τους. Έτσι, έπειτα από δύο χρόνια ποιμενικής απασχολήσεως, αναπήδησε από τα ένδον του ή σταθερή επιθυμία να εγκαταλείψει το περιβάλλον αυτό και να έλθει στην Αθήνα για να μάθει πολλά γράμματα.

Αλλά, έλα πάλι πού μέ αυτήν την βουκολική ζωή είχε άρχισει να συνάπτει τρυφερούς δεσμούς και να ανακαλύπτει άρκετά θέληγτρα! Ο μονήρης βίος μέσα σ' ένα τέτοιο μαγευτικό περιβάλλον άσκούσε πολλή γοητεία στην μυστικοπαθή και ρεμβώδη ιδιοσυγκρασία του Νάγου.

Όταν βρισκόταν ξαπλωμένος στά πουρνάρια ή στα σκόνια, κοντά σε καμμία λαλέουσα πηγή, όπως μου άφηγείτο, συχνά περιερχόταν σε ψυχική κατάσταση ανείπωτης μακαριότητας. Άκουγε συνεχώς ούράνιες μελωδίες και έβλεπε όπτασιες και μορφές άπεριγράπτου κάλλους, πού από τότε του καλλιεργούσαν τό αίσθημα του καλού, της άνωτερότητας, της πραγματικής και φυσικής ευγένειας.

Εκεί διδάχθηκε τό αλφάβητο της άρμονίας, πού ως νόμο της ψυχής του πάντα φρόντιζε σε όλο τον γήινο βίο να κλείσει μέσα του.

Στοχασμοί και ιδέες στροβιλίζονταν στο μυαλό του από την εποχή εκείνη, πού τις θυμόταν έντονα σε όλη την κατοπινή του ζωή. Κι αυτές έγιναν οι οδηγήτριες στον μετέπειτα βίο του, καθότι ήταν ο καλός ο σπόρος πού φύτρωσε, βλάστησε και στόλισε πλούσια τό νοητικό του περιεχόμενο.

Παρ' όλα, όμως, αυτά, η επιθυμία της φυγής από την ποιμενική ζωή κυριαρχούσε στην σκέψη του σαν προσταγή της μοίρας, η όποία τον προόριζε για κάτι τό ανώτερο, για κάτι τό πνευματικό.

Και ενώ ο πατέρας του Σπυρίδωνος Νάγου έβλεπε στο πρόσωπο του παιδιού του τον μέλλοντα αρχιτέλιγκα της περιφέρειάς τους, λόγω της ευφυΐας του και της δραστηριότητός του, ο δεκαεπταετής Σπύρος του εδήλωνε μέ αποφασιστικότητα ότι θέλει να μάθει γράμματα και για τούτο πρέπει να πάει στην Αθήνα.

Όπως ήταν φυσικό, ο πατέρας άντέδρασε με πείσμα, αλλά και ο γιός δεν υποχωρούσε. Μιά μέρα, χωρίς καμμία οικονομική ενίσχυση, έφυγε από τό πατρικό του και πήγε στην Τρίπολι για να δουλέψει, να ζήσει και να σπουδάσει.

Αρχικά εργάσθηκε σε μία ταβέρνα. Οι όροι όμως της εργασίας δεν του επέτρεπαν να πάει στο ελληνικό σχολείο, πού ήταν ο σκοπός του. Για τούτο έμεινε στην δουλειά εκείνη μέχρις ότου εξακονόμνησε τά ναύλα για την Αθήνα. Όταν τό πέτυχε, ανεχώρησε από την Τρίπολι.

Φθάνοντας στην Αθήνα προσελήφθη σ' ένα παντοπωλείο. Μετά λίγες ημέρες παρουσιάσθηκε σαν άγαθός του άγγελος ο τότε νομομηχανικός Αττικής, πελάτης του καταστήματος· εξέτίμησε την καλωσύνη και την ευφυΐα πού καθρεφτίζονταν στά μεγάλα και εκφραστικά μάτια του νέου υπαλλήλου και την άπροσποίητη πηγαία ευγένειά του, συγκινήθηκε και ζήτησε, σε μία κουβέντα πού άνοιξε επίτηδες με τον Σπύρο, περισσότερες πληροφορίες από τον ίδιο.

Όταν άκουσε την προέλευσή του και τον άσιγαστο πόθο του να μάθει γράμματα, έμεινε κατάπληκτος και του άπάντησε: «Καλά, θά τά ξαναπούμε».

Την επομένη τον κάλεσε στο άρχοντικό του και του έπε:

«Μέ την δουλειά στο μπακάλικο δεν θά μporέσης να μάθης γράμματα. Σου προτείνω να έλθης στο σπίτι μου, σαν φροντιστής, να ψωνίζης και να κάνης μικροδουλειές. Θά τρώς, θά ντύνεται, θά έχης ένα μηνιάτικο και ο δάσκαλος πού προγυμνάζει τά παιδιά μου θά σε προχωρήσει και έσένα στά γράμματα. Βλέπεις αυτήν την βιβλιοθήκη; Θά παίρνης και θά διαβάζης ό,τι θέλεις».

Ο Σπυρίδων Νάγος άκούοντας όλα αυτά του φάνηκαν άπίστευτα. Κάρφωσε μόνον τό βλέμμα του στην πλούσια βιβλιοθήκη και έμεινε άφωνος. Βλέποντας ότι οι περισσότεροι τόμοι ήσαν χρυσόδετοι, παρετήρησε:

«Αμ του λόγου σου όλο Εύαγγέλια έχεις!».

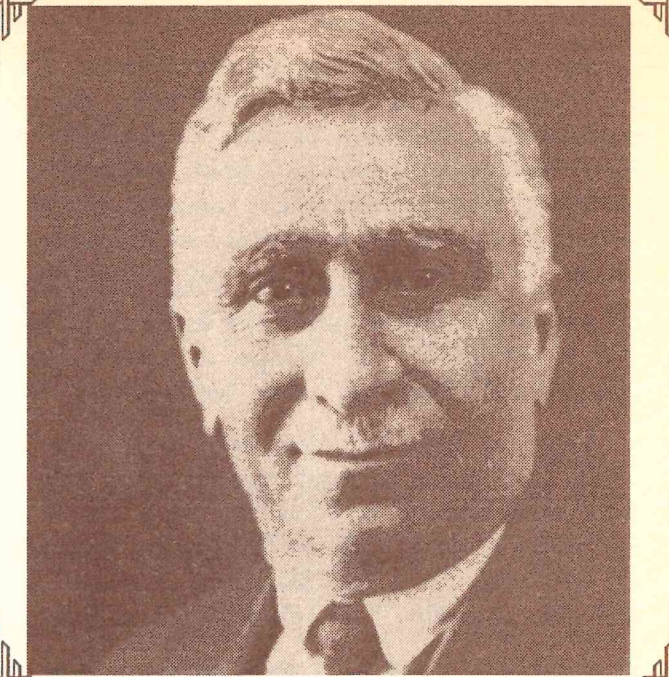
Και τούτο διότι χρυσόδετο βιβλίο είχε δει μόνον τό Εύαγγέλιο της εκκλησίας του χωριού του! «Όχι! δεν είναι Εύαγγέλια», άπάντησε χαμογελώντας ο οικοδεσπότης. «Είναι συγγράμματα των Αρχαίων Έλλήνων και άλλων σοφών».

Τέλος, η συμφωνία έκλεισε και ο Νάγος έπειτα από τρεις ημέρες άρχισε νέα ζωή πατώντας έτσι τό πρώτο σκαλοπάτι της πνευματικής του κατάρτισεως και άνοδου.

Έμεινε εκεί τρία χρόνια. Ο φιλότιμος και ευσυνειδητός δάσκαλος τον προχώρησε μέχρι του σημείου να είναι σε θέση να διαβάσει και να έρμηνεύει Ισοκράτη και Ξενοφώντα. Η βιβλιοθήκη ήταν τό εντρύφημά του. Εκεί περνούσε τις περισσότερες ώρες της ημέρας. Συχνά ξενυχτούσε διαβάζοντας μέχρι και τις πρωινές ώρες. Μέ τά εφόδια πού απέκτησε βγήκε πιά στην κοινωνία για να κερδίσει μόνος του τά μέσα της ζωής και την ανεξαρτησία του. Αφού πέρασε από διάφορα επαγγέλματα, κατέληξε να γίνει ζαχαροπλάστης.

Την εποχή εκείνη φάνηκαν στον εργατικό όρίζοντα οι συντεχνίες. Αναμείχθηκε στην ύποτυπώδη εκείνης της εποχής συνδικαλιστική κίνηση και εξέλεγη αντιπρόσωπος της συντεχνίας των ζαχαροπλαστών. Την ίδια εποχή συγκροτήθηκε και ο πρώτος δημοκρατικός πυρήνας με τους Φλογαίτη, Χοϊδά και Γ. Φιλάρετο ο όποιος εξέδιδε τότε τον «Ριζοσπάστη», φορέα των δημοκρατικών και σοσιαλιστικών άρχων στις όποιες είχε προσχωρήσει και ο φλογερός και ένθουσιώδης Νάγος.

Ο βασιλεύς Γεώργιος ο Α' ανησυχήσας από τις κινήσεις εκείνες θέλησε να γνωρίσει τους πρωτεργάτες τους και τους έκάλεσε στά ανάκτορα για να του εκθέσουν τις άπόψεις τους. Ο Σπυρίδων Νάγος, μέ τό προεδρείο των συντεχνιών, περιβληθείς ρενδιγκότα και κυλινδρικό πύλο- όπως άπαιτούσε η αύλική έθμοτυπία- παρουσιάσθηκε στον άνακτα και του ανέπτυξε τά αίτήματα του κλάδου του. Επίσης και η ομάδα των δημοκρατικών παρουσιάσθηκε και εξέθεσε τό πρόγραμμα του κόμματος.

Ο φιλοπαίγμων εκείνος βασιλεύς, στους μέν εργάτες εδήλωσε ότι είναι παρά τό πλευρόν τους και να τον θεωρούν προστάτη τους, στους δε δημοκρατικούς έίπε, όταν θά γίνει δημοκρατία, να τον έχουν ύπ' όψιν τους για τό αξίωμα του πρώτου προέδρου της Έλληνικής Πολιτείας!

Ο Σπυρίδων Νάγος θαύμαζε τις άρχές της Γαλλικής Έπαναστάσεως και η τριλογία Έλευθερία-Ισότης-Αδελφότης, έγινε τό βίωμά του. Οίστρηλατημένος από την εκκολλαπτομένη τότε κίνηση του Έξελικτικού Σοσιαλισμού, συνδέθηκε με τον δρώντα στο Λονδίνο Πλάτωνα Δρακούλη (Τά βιβλία του μόλις εξέδόθησαν από τις εκδόσεις ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ).

Τέλος, απέφασισε να προβή σε άγώνα άφυπνίσεως και εξεγέρσεως του άδικημένου εργάτη. Του εργάτη την άθλιότητα και την κακομοιρία είχε και ο ίδιος δοκιμάσει και ήθελε να τον σπρώξει για να ζητήσει τά δικαιώματα πού έχει από την ζωή και πού του άρνούνται οι εργοδότες, και ακόμη και η ίδια η Πολιτεία.

Εγκαταλείπει τότε τό έπάγγελμα του ζαχαροπλάστη και γίνεται τυπογράφος. Συντάσσει, εκδίδει και κυκλοφορεί μόνος του την πρώτη στην Ελλάδα σοσιαλιστική έφημερίδα, τό «Αρόηνη».

Πρωτεργάτης και ρήτωρ της πρώτης συγκεντρώσεως στις στήλες του Όλυμπίου Διός της Εργατικής Πρωτομαγιάς, καταδιώκεται από την Άστυνομία και κατάρχεται τό φύλλο του. Καταφεύγει στην Κεφαλλονία. Συλλαμβάνεται στην Ζάκυνθο. Επεμβαίνουν τά φιλελεύθερα στοιχεία του νησιού και αφήνεται ελεύθερος. Εκεί συνδέεται με τους ριζοσπάστες και με τους προοδευτικούς κύκλους, στους όποιους ανήκαν και οι τέκτονες της Αγγλικής Στοάς «Αστήρ», στην όποian είχαν μυηθί οι περισσότεροι Φιλικόι του 1821.

Ο Σπυρίδων Νάγος δέν ήταν τότε τέκτων, αλλά είχε αρκετά μελετήσει περί τῆς προοδευτικῆς καί μυστηριακῆς ἐκείνης ἐταιρείας. Διέγραψε καί υπέδειξε ποιός πρέπει νά εἶναι ὁ σκοπός καί ἡ δράση τῶν τεκτονικῶν μυστηρίων. Ἔτσι προκάλεσε τόν θαυμασμό καί τήν ἐκτίμησιν τῶν καλῶν ἐκείνων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος.

Όταν, τέλος, ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα, ἀπεφάσισε νά ἔρῃ ἕνα βιοποριστικό ἐπάγγελμα ὥστε ἀπερίσπαστος πλέον ἀπό τὸ βιοποριστικό του πρόβλημα νά ἐπιδοθῇ ἐντονότερα στίς πνευματικές του ἐρευνες καί ἐπιδιώξεις.

Διορίσθηκε τότε ὑπάλληλος τῶν Ταχυδρομείων Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ πέρασε τὰ περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς του. Τότε νυμφεύθηκε καί ἀπέκτησε τρία παιδιά. Στό νέο του ἐπάγγελμα ἐργάστηκε γιά τήν ἀνύψωση τοῦ κλάδου του καί ἐξελέγετο μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου Δημοσίων Ὑπαλλήλων ἐπὶ ἀρκετά χρόνια.

Τό 1918 προσελήφθη σέ τραπεζικό ἴδρυμα στήν Ἀθήνα μέ τόν βαθμό τοῦ Τμηματάρχου.

Ἀφοῦ πέρασε ἀπό τριάντα ἐπτά ἐπαγγέλματα, ὅπως μέ δόση θυμοσοφίας ἔλεγε, τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του διορίσθηκε Διευθυντής τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Πειραιῶς, τήν ὁποία διοργάνωσε καί διηύθυνε κατά τρόπο πού ἐξυπηρετοῦσε πληρέστατα τὸ ἀναγνωστικό κοινὸ τῆς πόλεως.

Αὕτη ἦταν ἡ ἐπαγγελματική καί κοινωνική σταδιοδρομία καί ἡ ιδεολογική πορεία τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἡ φιλοσοφική καί πνευματική δράση του, ὅμως, σημειώνεται ἔντονα ἀπὸ τὸ 1897. Ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι ἀφετηρία μιᾶς νέας στροφῆς πρὸς ὀρισμένους προσανατολισμούς πνευματικῶν κατακτήσεων. Σ' αὐτές ἀναδεικνύεται ἥρως καί ἐπιτυγχάνει μέ τήν ἀδάμαστη θεληματικότητα του τήν μεταμόρφωση τοῦ ιδεολογικοῦ καί συναισθηματικοῦ περιεχομένου, πού πλαισιώνονται τώρα μέ ψυχικές ἱκανότητες καί δυνάμεις πού χαρακτηρίζουν τοὺς πραγματικούς μύστες τῆς φύσεως καί τοῦ πνεύματος, προορισμένους νά γίνουν ψυχουργοί καί ταγοὶ ἀνθρώπων.

Ἔτσι ὁ Σπυρίδων Νάγος ἀκτινοβολεῖ τώρα καλωσύνη καί σοφία, δύο μαγνήτες πού τραβοῦν κοντά του ὅσους ποδοῦν ἀνωτερότητα καί γνώση. Συσπειρώθηκαν ἔκτοτε μερικοὶ μαθητὲς του γιά νά γίνουν οἱ πολλοὶ ἀργότερα, πού ἔμειναν πάντοτε ἀφοσιωμένοι σ' αὐτόν.

Μ' αὐτούς ὁ Σπυρίδων Νάγος ἦταν παρὼν σέ κάθε κοινωνική ἐκδήλωση σχετική μέ τήν πρόοδο, τὸν ἀνθρωπισμό, τήν φυσιολατρεία, τήν ἐρευνα τῆς ἀλήθειας, τήν εὐδαιμονία καί τήν ἐλευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι μέ τήν ομάδα τῶν πιστῶν του ἐμφανίζεται στόν «Σύλλογο Ἀθηνᾶ-Υγεία», πού εἶχε σκοπὸ τήν ἐφαρμογή καί διάδοση τῆς ἀκρεοφαγικῆς διαίτας γιά ἀν-

θρωπαστικούς λόγους. Σχετικά ἐξεδόθη τότε μία πραγματεία καί τὸ βιβλίον «Πνευματικαὶ Ἰδέαι».

Ἀπὸ τὸ 1900 περίπου ὁ Σπυρίδων Νάγος καθιέρωνε τίς κυριακάτικες ἐκδρομές μέ τίς ὁρειβάσιες, μέ τὰ θαλασσόλουτρα, μέ τὰ ἀερόλουτρα καί μέ τὰ ἡλιόλουτρα, σ' ὅλες τίς ἐποχές τοῦ ἔτους, πού τότε ἐθεωροῦντο ὡς ἐπικίνδυνες ἐκκεντρικότητες. Γιά τήν ἐκλαΐκευση αὐτῆς τῆς φυσικῆς ζωῆς ὁ μαθητὴς του Ἀδριανόπουλος ἐξέδωσε τότε σχετικὸ σύγγραμμα. Βλέπουμε ὅτι ὁ Νάγος στόν τομέα τὸν φυσιολατρικό, πού θά πρέπει νά εἶναι τὸ ἀγνόητο ἐντρυφήμα μιᾶς ζωντανῆς νεολαίας, στάθηκε πρωτοπόρος καί ἐγκαινιστής.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ μυεῖται στόν Τεκτονισμό μέ τοὺς πιστοὺς μαθητὲς του. Ἐκεῖ ὁ Σπυρίδων Νάγος ἀναδεικνύεται καί ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλους ὡς γνήσιος ἐμπνευσμένος Μύστης Δάσκαλος μέ σπάνια ἡγετικά προσόντα. Ἡ ἱκανότης του περὶ τήν ἐρμηνεία τῶν συμβόλων, ἡ γλυκύτης τοῦ χαρακτήρος του, καί οἱ ἐμπνευσμένες διδασκαλίες του ἔδωσαν νέα ζωογόνο πνοή στοὺς τεκτονικούς κύκλους, μερικοὶ τῶν ὁποίων καί σήμερα ἀκόμη πορεύονται σύμφωνα μέ τίς ἀνεκτίμητες καί σοφές ὑποδείξεις του.

Όταν συνεστήθη ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου, τὸν Κ. Βαρβαρέσσον καί ἄλλους σοσιαλιστὲς πού εἶχαν περατώσει τίς σπουδές τους στήν Γερμανία, ἡ ὁμάς τοῦ Νάγου ἔδωσε καί τότε τὸ «παρών» καί ἀπετέλεσε τὸν κορμὸ τῆς προοδευτικῆς ἐκείνης ὁργανώσεως, τήν ὁποία τὸ ἐλληνικὸ κοινὸ δέχθηκε μέ ἐνθουσιασμό. Ἀτυχῶς, ἀπὸ τήν ἀρχὴ ἡ ιδεολογικὴ ἐκείνη ὁργάνωση ὑπέστη πολιτικὴ καί κομματικὴ διάβρωση καί φυλλορρόφησε σύντομα, ἀφοῦ συνεκλόνησε ἀρκετὰ τοὺς πολιτικούς κύκλους τῆς χώρας μας.

Κατὰ τὸ 1915 ὁ Νάγος ἐγγράφεται στήν Θεοσοφικὴ Ἑταιρεία καί γίνεται πρόεδρος τῆς στοᾶς «Ἀπόλλων». Τὸ πέρασμά του ἀπὸ ἐκεῖ ἦταν σύντομο. Καίτοι ἔτρεφε θαυμασμό γιά τήν ιδρύτρια τῆς Ἑλένα Πέτροβνα Μπλαβάτσκι, ἡ διάρθρωση καί ἡ ἔλλειψη μεθοδολογίας κατὰ τὴν ἀλλήλην γιά τὸ σύστημα ἐκείνο, πού ἐν τούτοις ἐφίλοδόγησε νά ἀναδειχθῇ ὁ φορεὺς τῆς ἀρχαίας σοφίας στήν Δύση, δέν τὸν ἱκανοποιοῦσε.

Αὕτη ἦταν σέ σύντομες καί γενικές γραμμές ἡ ιδεολογικὴ κατάρτιση καί δραστηριότητα τοῦ Νάγου, στήν διαδρομὴ του μέσα ἀπὸ τίς διάφορες ὁργανώσεις πού ἔδρασαν τότε σέ ποικίλους κοινωνικούς τομεῖς. Τὸ πέρασμά του ἀπὸ αὐτές σκόρπιζε τήν ἀκτινοβολία τῆς δυνάμεις του προσωπικότητος. Ὅσοι συνεργάσθηκαν καί τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντά, πάντοτε θυμοῦνται μέ θαυμασμό τήν ἀνωτερότητα τοῦ ἥθους του, τήν ἀστείρευτὴ καλωσύνη του, τίς ἀπέραντες γνώσεις του καί τήν δύναμη τῆς πάντοτε ὀρθῆς κρίσεώς του.

Ὁ ἀκάματος αὐτός καί τολμηρὸς ἐρευνητὴς ἀπὸ νωρὴς στράφηκε στήν μελέτη τῶν καταλοίπων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων. Μέ τήν μυστηριακὴ του κατάρτιση κατόρθωσε, ὅσον κανένας ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ἢ καί τοὺς προγενεστέρους του, νά σπουδάσῃ τήν γλῶσσα τοῦ συμβόλου καί νά τὸ ἐρμηνεύσῃ τόσον ἐπιτυχῶς. Ἔτσι ἀποκαλύπτει μέ πειστικότητα τὸ βαθύ περιεχόμενο κάθε ἀλληγορίας.

Ἡ ἱκανότητά του αὕτη τὸν βοήθησε νά ἐρμηνεύῃ μέ πολλήν ἐμβρίθεια καί εὐχέρεια τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ καί ξένη μυθολογία, ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ὁποίας οἱ σοφοὶ συνδέτες τῆς ἐρμητικῆς ἔκλεισαν τὰ βαθειὰ νοήματα τῶν δυνάμεων καί τῶν νόμων τῆς Κοσμογονίας γιά νά τὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὴν βεβήλωση ἢ καί τὴν παρανόηση ἀπὸ τίς ἀδύνατες καί τίς ἄωρες διάνοιες.

Μία συγκριτικὴ μελέτη τῶν σωζομένων κοσμοθεωριῶν τὸν ἐπίσπεσε ὅτι ὅλες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ. Διαφοροποιοῦνται καί παίρνουν ξεχωριστὴ διατύπωση καί μορφή, ἀνάλογα μέ τὸν χρόνο καί τὴν ἱκανότητα τοῦ κάθε φιλοσόφου. Πηγὴ τῶν διαφόρων κοσμοθεωριῶν πού διατυπώθηκαν μέ τὸν μῦθο καί τὸ σύμβολο, πίστευε ὅτι ἦσαν τὰ προελληνικὰ Μυστήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ Θεολόγοι ποιητὲς καί φιλόσοφοι διδάχθηκαν καί ἀντλήσαν τὰ στοιχεῖα τῆς κοσμοθεωρίας των, πού ἐδόθηκαν μετέπειτα στοὺς ἱστορικούς χρόνους καί διατυπώθηκαν στὰ φιλοσοφικά τους συγγράμματα.

Ὡς θεμελιωτὲς καί πρωτοπόρους κάθε μυστηριακῆς γνώσεως καί κάθε φιλοσοφίας ἀνεγνώριζε τὸν Θεὸ Ὁρφέα καί τὸν Μέγα Πυθαγόρα, τῶν ὁποίων τὰ σωζόμενα μελετοῦσε ἐμπεριστατωμένως καί συνεχῶς ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Τὰ μεταγενέστερά τους φιλοσοφικά συστήματα τὰ θεωροῦσε προερχόμενα ἀπὸ ὅσα οἱ γίγαντες ἐκείνοι τῆς Ἑλληνικῆς Συλλήψεως διετύπωσαν εἴτε συμβολικά εἴτε φανερά.

Ὁ Σπυρίδων Νάγος μπορεῖ νά εἰπωθῇ ἀδίσταχτα, ὅτι ζωντάνεψε τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ σκέψη καί φιλοσοφία. Ἀνέσυρε ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων καί ἀπὸ τὰ ἄδυτα τῶν ἀρχαίων μυστηρίων ἀλήθειες, τίς ἀνασυνέθεσε καί παρουσίασε πλήρες φιλοσοφικὸ καί βιονομικὸ σύστημα μέ τὸ ὁποῖο ἐξηγοῦσε ὅλα τὰ αἰνίγματα τῆς ζωῆς καί τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καί ἱκανοποιοῦσε τὴν πιὸ ἀνήσυχη καί ἀπαιτητικὴ σύγχρονη σκέψη.

Τίς ἀρχές τοῦ συστήματος ἐκείνου πρῶτος αὐτὸς ἐφήρμοζε μέ αὐστηρότητα ὡς κανόνες τοῦ καθημερινοῦ του βίου καί καλοῦσε τοὺς μαθητὲς του καί τοὺς ἀκροατὲς του νά τίς ἀκολουθήσουν. Ὅ,τι πίστευε ὡς ὀρθὸ καί ὡς πρέπον, τὸ μετουσίωνε σέ πράξη μέ συνέπεια αὐτόχρημα μονολιδική.

Ἡ ἐπίδραση τῶν Ὀρφικῶν καί τῶν Πυθαγορικῶν θεωριῶν ὑπῆρξε στὸ πνεῦμα τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου θετικά διαβρωτική. Μέ τὴν βαθειὰ δὲ στοχαστικὴ του κρίση καί μέ τὴν ἐξαιρετικὴ ἱκανότητα νά εἰσδύῃ στό νόημα τοῦ συμβόλου, ὅχι μόνον κατόρθωσε νά συλλάβῃ τίς κοσμογονικές καί ιδεολογικές δοξασίες τῶν δύο τούτων ὑπερόχων Σοφῶν καί Μυσταγωγῶν, ἀλλὰ καί νά τίς ἐρμηνεύῃ καί νά τίς ἀναλύῃ μέ σαφήνεια καί μέ πειστικότητα, ὥστε νά προκαλοῦν τὴν κατάπληξη καί τὸν θαυμασμό τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων καί τῶν σοφῶν ἐρευνητῶν.

Αὕτη ἦταν ἡ μεγαλύτερή του ἀρετὴ. Ἡ μεταμορφωτικὴ ἐπίδρασή του στὸ ἦθος καί στὸ πνεῦμα, ὅσων τὸν ἀκολουθοῦσαν ὑπῆρξε καταφανῶς ἀποτελεσματικὴ. Ἐκεῖνοι πού μαθήτευσαν σταθερὰ κοντά του δέχονταν τίς ἀκτίνες τῆς ιδεολογικῆς διαφωτίσεως, τίς ἀκτίνες τῆς ψυχουργικῆς κατεργασίας τους, τίς ἀκτίνες τίς λυτρωτικές γιά τὸ πνεῦμα τους. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνεκτίμητα χαρίσματα, χάριζαν ἐφαρμοζόμενα, ἦθος ἀνώτερο, σκέψη ἐλεύθερη, ἰσορροπία καί γαλήνη ψυχικὴ.

Ὁ Σπυρίδων Νάγος μολοντί ἀναγνωρίζονταν ὡς Διδάσκαλος-Μύστης, οὐδέποτε ἰσχυρίσθηκε ὅτι παρουςίασε δικό του φιλοσοφικὸ σύστημα οὔτε καί ὅτι ἱδρύσε Σχολή. Φιλοδόξησε μόνον νά φέρῃ στήν ἐπιφάνεια τίς δοξασίες τῶν ἀρχαίων προγόνων μας καί προσπάθησε νά τίς καταστήσῃ καταληπτές, προσιτές καί ἐφαρμόσιμες ἀπὸ τοὺς σύγχρονους Ἕλληνες. Τὸν συνέπαιρνε πάντοτε τὸ πάθος τῆς ἀρχαιοφιλίας καί πολικός του ἀστὴρ ἦταν ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ σκέψη.

Ὁ Σπυρίδων Νάγος ὑπῆρξε μίαν καθαρὴ ἐλληνικὴ ψυχοπνευματικὴ ιδιοσυγκρασία μέ γνήσιες καί ἀγνές φυσιολατρικές ἐκδηλώσεις. Ἡ πίστη του σ' αὐτὸ πού ἐδίδασκε στοὺς κλειστοὺς καί τοὺς ἀνοικτοὺς κύκλους, καί κυρίως στίς ἐκδρομικὲς συγκεντρώσεις στοὺς ἀρχαιολογικούς χώρους, προκαλοῦσε τὴν προσοχὴ καί τὸν θαυμασμό τῶν ἀκροατῶν του. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, ὅσοι ζήτησαν νά τὸν πλησιάσουν περισσότερο, αἰσθάνονταν τὴν ἀκτινοβολία του καί τὴν ἀγαθοποιό του ἐπίδραση. Ἔτσι τοῦ ἔγιναν ἀχώριστοι φίλοι πού δέν τὸν λησμονοῦν ποτέ. Αὐτοὶ καί τώρα ἀκόμη προσπαθοῦν νά πορεύονται σύμφωνα μέ τίς σοφές ὑποδείξεις του.

Τίς δοξασίες του καί τίς πεποιθήσεις του εἶχε θεμελιώσει στὰ στέρεα βάθρα τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί ἐπ' αὐτῶν ὕψωσε τὸ ιδεολογικό, τὸ ἠθικὸ καί τὸ πνευματικὸ του οἰκοδόμημα. Πίστευε ἀπόλυτα στὸ ἐνιαῖο τῆς Φύσεως καί τὸ αἰτιολογοῦσε μέ τίς ἀτράνταχτες αὐτές ἀλήθειες.

«ΟΥΣΙΑ, ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ», έλεγε: «συνδέονται την αρμονική έκφραση της όλης Φύσεως που αποτελεί το Πάν. Από το Πάν προέρχεται ο άνθρωπος. Από τις ουσίες του Παντός σχηματίζεται και όλο το Είναι του και κλείνει μέσα του σε λανθάνουσα κατάσταση όλο το Πάν. Γι' αυτό λέγεται και μικρόκοσμος. Με αυτές συντηρείται η μορφή του και το ψυχικό του. Εγώ και με αυτές εξελίσσεται, μεταμορφώνεται και μεγαλώνεται το πνευματικό άτομο απείρως στο άπειρο χωρίς τέλος.

Όπως οι άριμοι δεν έχουν τέρμα, έτσι και η ατομική ψυχή δεν έχει τέρμα, είναι άδανάτη και άεναντος πολλαπλασιάζει τις δυνάμεις που κρύβει μέσα της σε λανθάνουσα κατάσταση.

Τι όφείλει, λοιπόν, ο έμψυχος άνθρωπος; **ΛΑΤΡΕΙΑ ΣΤΟ ΠΑΝ.** Η λατρεία όμως αυτή έχει νόημα και σκοπό τότε μόνον όταν ο άνθρωπος γνωρίσει τους νόμους και τους σκοπούς της Φύσεως και προσαρμόσει όλες τις εκδηλώσεις του στους σκοπούς και τους νόμους της.

Αυτή είναι η πρόπουσα και αληθινή λατρεία, δηλαδή η άρετή που πρέπει να προσφέρει στην Φύση και ν' ακολουθή ο άνθρωπος. Και μόνον η άρετή δά τον οδηγεί να γνωρίσει ασφάλως την πληρή και ολοκληρωμένη αλήθεια. Η αλήθεια δά τον οδηγεί τότε να γνωρίσει και ν' απολαύσει όλες τις χαρές της ζωής, για τις οποίες πλάστηκε κάθε υπάρξει. Μόνον έτσι διώχνονται ο πόνος και οι δοκιμασίες που είναι καρπός της ψευτιάς, του σκότους και της αγνοσίας».

Από που, όμως, ή προέλευση του Παντός και ποιές ήταν οι κοσμογονικές αρχές;

Σ' αυτό το σημείο ο Νάγος πίστευε στις όρφικές θεωρίες περί Χάους, που έθεωρείτο ως κατάσταση, ή οποία περιείχε κάποτε σπερματικά ό,τι σήμερα βλέπουμε ως μορφή και ως συνειδητή. Από το Χάος προήλθαν στο Είναι τους άφ' εαυτών διά του Χρόνου και του Κοσμογονικού Έρωτος οι δύο Ουσίες, τις οποίες οι Πυθαγόρειοι καθόριζαν ως Μεριστή και ως Συνεχή.

Οι δύο αυτές Ουσίες διά της μείξεως έφεραν στο Είναι το μορφικό άτομο, το οποίο μετουσιώθηκε σε μία δεδομένη στιγμή σε συνειδητό άτομο. Αυτό αποτελεί και το βαθύτερο μυστήριο για τον άμύητο άνθρωπο. Τουτό το πνευματικό άτομο διά μέσου των διαφόρων οργανισμών της οντολογικής κλίμακας εκτυλίσσει τις λανθάνουσες δυνάμεις του, φδάνει στην ανθρώπινη μορφή για να συνεχίσει την εξέλιξή του και την δράση του σε μίαν ανώτερη του ανθρώπου κατάσταση, την πνευματική.

Στην κατάσταση αυτήν επιτυγχάνεται η τελείωσή του και αποκτάται η καθαρή Γνώση.

Στο έργο του «**ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ**» περιγράφεται πως ή γνώση εκείνη μεταβάλλεται στους άργους και στους καθάρους, στους άξιους και τους ικανούς για να συνεχίσουν την πορεία της ψυχής τους πέρα από της Γης το περιβάλλον.

«Τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων», έλεγε, «πρέπει να διέπει ο ήθικός νόμος, ο οποίος είναι συνώνυμος με τον φυσικό. Ύψιστος δέ φυσικός νόμος είναι ο Νόμος της Αρμονίας, χωρίς τον όποιον δεν δά υπήρχε τάξη, πρόοδος, εξέλιξη».

Τι είναι όμως αρμονία; Αρμονία είναι ο νόμος ο οποίος διακινούει τις μεταξύ ουσιών, μορφών και συνειδήσεων σχέσεις προς τον σκοπόν της εξέλιξεως των πάντων διά της αλληλεπιδράσεως, δηλαδή διά της Αγάπης και του Έρωτος.

Ο Νόμος της Αρμονίας είναι συμπύκνωση των εννοιών που περιλαμβάνουν οι μαγικές λέξεις: «Αγάπη, Έλευθερία, Δικαιοσύνη»...

«**ΦΙΛΕΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ**», έλεγε, «όχι από δεινολογία ή κατ' επιταγήν. Φίλει τον άνθρωπον αδιαφορώντας εάν αυτός σε αγαπά, σε μισή ή σε περιφρονή. Στο πρόσωπο κάθε ανθρώπου να βλέπεις επαναλαμβανόμενη την ίδια σου ύπόστασι.

Σέβου πάντοτε οίονόηποτε άνθρωπο αγαδό ή κακό, πεπαιδευμένο ή άξεστο, διότι είναι μία αξία της Φύσεως, που εργάστηκε επί αιώνες πολλούς για την ανθρώπινη οντότητα. Αυτή έχει λανθάνοντας τους Νόμους της Άρετής και της Σοφίας. Βοήθησε τον έσύ με την αγάπη σου και το ενδιαφέρον σου να τις εκδηλώσει έντονα.

Χτύπα και καυτηριάζε πάντοτε την κακία και την αγνωσία. Αλλά σέβου τον άνθρωπο,κάθε άνθρωπο, διότι και τοτός μία μέρα προσρίζεται να γίνει δειά υπάρξει.

Δείχνε πάντα ανεξάντλητη επιείκεια και ανοχή. Μην ομειφεις ποτέ τον σφάλλονται. Μή περιφρονήσες ποτέ τον άμαρτήσαντα, διότι και σύ έσφαλεις και άμαρτήσες πολλές φορές στον βίο σου. Οι άλλοι όμως σε ανέχθηκαν. Εάν υπήρξες αυστηρός πολύ, κάποτε δά το μετανοήσες. Εάν έκρινες με επιείκεια, δεν δά μεταμελήδης ποτέ. Να βρίσκεις πάντα την δύναμη να συγχωρής εκείνον που σε άδικησε.

Αγάπα κάθε πνοή, κάθε συνειδητή ύπανθρώπινη, ανθρώπινη και υπερανθρώπινη, για να αίσθανής και σύ τις περιπτώσεις και την δέμνη της Παγκόσμιας Αγάπης.

Γιά να γίνης έλευθερος, να αναγνωρίζεις και στον άλλον το δικαίωμα να γίνει και αυτός έλευθερος. Βοήθησε πάντοτε να απολαύσουν και οι άλλοι την οικονομική, την κοινωνική, την πνευματική έλευθερία και να μπουν στην τροχιά του φυσικού νόμου, στον κύκλο της Παγκόσμιας Αρμονίας.

Νά είσαι δίκαιος, δηλαδή αναγνώριζε και σέβου τά δικαιώματα που έχει κάθε υπάρξει, ή οποία είδε το φως του Ήλιου για να απολαμβάνη την ζωή, να προσδεύη και να εξελίσσεται πνευματικά. Η λέξη δικαιοσύνη είναι συνώνυμος με την λέξη αναγνώριση.

Ο άνθρωπος δεν είναι σε θέση να δώσει τίποτε στον ήμιο του. Η Φύση είναι εκείνη που δίνει στον άνθρωπο τον οργανισμό και τις ικανότητες τις αισθησιακές και τις πνευματικές με τις οποίες δικαιούται να παίρνει από τους κόλπους της ό,τι του είναι αναγκαίο για την υπάρξή του, για την πρόοδό του και την ευδαιμονία του. Η Φύση διαδέτει άφειδως όλους τους παράγοντες της ζωής σε όλους. Ο άνθρωπος στηριζόμενος στην δύναμη του ισχυρότερου άφαιρεί τά μέσα αυτά και στερεί τον ήμιο του από όλα εκείνα που δά του εξασφάλιζαν άνετο βίο, εύκολη παιδεία και χωρίς εμπόδια πρόοδό.

Νά είσαι δίκαιος. Νά πιστεύεις ότι όλοι έχουμε ως τέκνα της ίδια μάνας τά ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι του συνόλου.

Νά είσαι δίκαιος, και αναγνώριζε σε κάθε άνθρωπο, ό,τι ανήκει σ' αυτόν από την μητέρα Φύση.

Κάθε υπάρξει δικαιούται να έχει στην διάθεσή της όλα τά μέσα της προόδου, της παιδείας για να μάθη και αυτή την Αλήθεια και να αποκτήσει την Έλευθερία, την κοινωνική και την πνευματική.

Κάμε ό,τι μπορείς για να αναθήψη ο αδελφός σου άνθρωπος. Δώσε χείρα βοηθείας να βγη από τον βούρκο της κατωτερότητας.

Μή προκαλής, μήν υποτιμάς κανένα, πάντα να είσαι ανεκτικός. Χτύπα τις ανθρώπινες αδυναμίες. Σιγηριάζε το πάθος. Καυτηριάζε την άμαρτία. Αλλά ποτέ μή δής την άνο-πρέπεια του άμαρτήσαντος. Μή πληγώνης, μή φονεύς ποτέ τον αδελφό σου άνθρωπο. Έστω και αν είναι άμαρτωλός. Δεν ξέρεις και σύ και εγώ πόσες φορές στην πορεία της ψυχής μας κατά τις αλληπάλληλες ένταρνώσεις μας δεν υπήρξαμε έργαλειά-τες, κακώρησα, άμαρτωλοί. Όμως ή σιγή των Δυνάμεων της Φύσεως, το Φως του Ήλιου και οι φρονίδες των ανωτέρων συνειδήσεων μας βοήθησαν διά των δοκιμασιών και του πόνου να μάθουμε και να ακολουθήμε το καλό και το πρόπον».

Ο Νάγος ποτέ σε κανένα, έστω και αν του τό ζητούσε, δεν του υπεδείκνυε την πλάνη του, δεν του έλεγε το έλάττωμά του, το σφάλμα του. Είναι ένα σημείο που φαχέρωνεται μεγαλοπρεπής ή ευγένεια και ή πραγματική λεπτότης μιας ανώτερης υπάρξεως. Τουτό το δικαιολογούσε ως εξής:

«Εάν σου πω τά σφάλματά σου, δά φανώ ανώτερός σου και σύ δά αίσθανής ένα αίσθημα κατωτερότητας απέναντί μου, πράγμα που δεν θέλω. Θέλω να είμαι ως ίσος προς ίσον. Η αξία έγκειται εις τουτό μόνος του ο άνθρωπος πρέπει να αναγνωρίσει το σφάλμα του και να το επανορθώση διά του αυτοελέγχου και του δελιματικού του. Βεβίως, σε βοηθώ και σε ποδηγετώ με προσοχή, διαφοροτρόπως, χωρίς ποτέ να σε κατεβάσω από την βαθμίδα της αδελφικής ισοτιμίας».

Αυτός ήταν ο καλός, ο ευγενικός, ο ανώτερος Σ. Νάγος.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΜΥΣΤΟΥ.

Ο Νάγος πίστευε ότι το σύνολο των εκδηλουμένων ουσιών, των μορφών και των συνειδήσεων διέπεται από νόμους που βοηθούν στην εξέλιξη και την τελειοποίησή. Οι νόμοι τουτό βοηθούν την εκπνευματώση πάσης μορφής και την εις το άπειρον άτέμωνα εξέλιξή τους. Τους νόμους τούτους πρέπει να γνωρίσει ο άνθρωπος για να γίνει σοφός και να προσαρμόσει όλες του τις εκδηλώσεις σύμφωνα με αυτούς ούτως ώστε να γίνει ένάρτεος.

Ο ένάρτεος και ο σοφός βοηθείται και γίνεται συνεργάτης των ανωτέρων αυτού συνειδήσεων οι οποίες συνδέστησαν την δειά πνευματική ιεραρχία στην κορυφή της οποίας βρίσκεται Ύπερθεός Άρχων, χειριστής των φυσικών και των πνευματικών νόμων. Τουτόν, σ' ένα όργανισμμά του στους «Καιρούς» του Καελλίδη, τον αποκαλεί Κάτωκον του Σύμπαντος, διευθετούντα και επιτυπώντα την τάξη του Παντός.

«Ο λατρεύων το Πάν», έλεγε, «λατρεύει και το μέρος. Ο λατρεύων μόνον μίαν προσωπικότητα όσον ισχυρά και αγαθή και αν είναι αυτή, υποτιμά το σύνολον».

Λατρεύε την Φύση και το Φως της. Θαυμάζε, αγαπούσε και σέβουται κάθε συνειδητό. Εγώ που είναι καρπός της Φύσεως. Ήταν έρωστής της Αλήθειας και αυτήν αναζητούσε σ' όλο τον επίγειο βίο του, αυτήν ακολουθούσε και αυτήν έδιδαντε.

«Τόν ένάρτεο και τόν σοφό», έλεγε, «ένισχύουν οι Δυνάμεις της Φύσεως για να μπορέ ή να αναρμονίζεσαι προς τους Νόμους της. Όσους ποθούν και υπηρεούν την αλήθεια, ή αλήθεια τους ποδηγετεί και τους φωτίζει. Ο Ουρανός τους έμπνέει και τους οδηγεί για να βρουν τον όρόμο που άγει στην αληθινή πραγματικότητα».

Αυτό είναι το πνευματικό πιστεύω του Σπυριδώνος Νάγου. Απλό, σαφές και σοφό, βγαλμένο από την πείρα των αιώνων, που αποκτά ή ψυχή ως γνώση πολύτιμη από τις μακρινές πορείες που έκαμε περνώντας αναρίθμητες φορές από του λίκνου μύχει του τάφου. Αυτός δέ είναι ο μόνος τρόπος με τον όποιον αποκτάται ή θριμότης. Τά όρμα παιδιά της Γης μ' αυτόν τον τρόπο εκπληρώνουν το χρέος τους και την μόρφωσή τους εδω κάτω και είναι έτοιμα πιά ν' απενίσουν τον Ουρανό. Ο προς τά άνω όρόμος είναι γι' αυτά τώρα άνοικτός και έλεύθερος.

Η άρετή, ή απέραντη καλώςντη, ή δελιματικότες και ή σοφία του Σπυριδώνος Νάγου πιστεύω ότι του δίδουν το δικαίωμα να όνομασθή όρμα παιδί της Γης. Η Γη και ο Ήλιος τον έφοδίασαν στοργικά με όλα εκείνα τά μέσα για να συνεχίσει την πορεία και την δράση της ψυχής του σε τέλειους και φωτισμένους κόσμους.

Τώρα αξίζει να γίνει γνωστό και το γήινο τέλος του.

Όταν το 1933 το νήμα της επίγειας ζωής του έπρεπε να κοπή και τουτό του είχε πρό εξαμήνου προαναγγελδή, ο Σπυριδών Νάγος τέλεσε την ήμέρα εκείνη το τελετουργικό του καθήκον προς τις Δυνάμεις της Φύσεως. Έκαμε το τελεσταίο του δελιασθέντρο και οι άκτίνες του πατέρα Ήλιου περιέβαλαν με την δύναμή τους όλο το Είναι ενός γνήσιου λάτρη τους, οι άκτίνες που κατακαίουν κάθε τι το τιτανικό και το γήινο που φέρε ο θνητός.

Και όταν μετά μία ώρα το μαύρο πουλί του θανάτου έπρεπε να τον πλησιάσει, τον ζήγωσε κι αυτό με σεβασμό, με θαυμασμό του έκοψε το νήμα της ζωής σε μία σύντομη στιγμή με ευδανασία! Τότε ή άθανασία, που ποδούσε ή ψυχή του από αιώνες πολλούς, τον αγκάλιασε και τον στεφάνωσε με τον κότινον του πνευματικού ήρωα. Οι Ύλακες του Κέρερου δεν τον τρώμαξαν. Ούτε ο Άδης μπόρεσε να τον κρατήσει. Διότι σε όλο του τον βίο είχε βγάλει ένα-ένα τά δόντια του τρικέφαλου και είχε κτυπήσει τά σκατάδια του Άδη.

Ο Σπυρ. Νάγος δεν χαροπάλαψε κοιμήθηκε ήρεμα! Είχε ήρη νικήσει τον χάρο. Εκείνος που ξεριζώνει τις αδυναμίες και το πάθος, εκείνος που ακολουθεί την άρετή και κτυπά την κακία, την ψευτιά και κάθε δουλεία, εκείνος που υπηρετεί την αλήθεια και λατρεύει την έλευθερία, την δικαιοσύνη, το φως και πρέζει στην καρδιά του αγάπη για όλους, αυτός, νικά την ατέλεια, νικά την άμαρτία, νικά τον Άδη και τά σκατάδια του. Ο όρόμος του προς την φωτεινή λεωφόρο είναι έλεύθερος και άνοικτός.

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

...."Ακουσον, λέγει ο Γέρον, ἡ Ἀλήθεια τότε θὰ λάμψη ἐπὶ τῆς διανοίας σου, ὅποταν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου σου ἀκολουθήσῃς τὸ πρόγραμμα τοῦ φιλοσόφου, οὐχὶ ἐννοεῖται ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται πρὸ τῆς ἀνθρωπότητος κομπορημονῶν, ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἐκ τῆς αἰτίας τοῦ Σύμπαντος προκύψαντος, τοῦ ὑποστάντος πάσας τὰς μετατροπὰς καὶ ἀναγεννηθέντος ἐν τῇ θείῳ Πυρί, τῷ συγκαταστάντι πάσας τὰς τῆς Φύσεως δυνάμεις, τῷ συνθέντῳ καὶ ἀποσυνθέντῳ πάσας τὰς οὐσίας αὐτῆς, ὅπως τὰς μεταβάλλῃ εἰς νοητικὰς δυνάμεις· ἀλλὰ ὅχι, δὲν πρέπει περὶ τούτου νὰ εἰπω πλείοτερα.

Τὸ πρόγραμμα, λοιπόν, τοῦ φιλοσόφου εἶναι νὰ πιστεύῃς ὅτι ὁ Θεός, ὁ ὑπὸ διαφόρους ιδιότητας παρουσιασθεὶς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τῶν θρησκειῶν, εὐρίσκεται ἀπανταχοῦ τῆς Φύσεως ὁρῶν πρὸς διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν πασῶν τῶν οὐσιῶν αὐτῆς.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι πᾶσαι αἱ προσωπικότητες τοῦ Σύμπαντος, καὶ οὐχὶ μόνον τῆς Γῆς, εἶναι μία ἐννιαία ἐκδήλωσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἐκάστη φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὸν Θεόν. Συνεπῶς, προφητικίζουμένη μία οἰαδήποτε ὑπόστασις, προφητικίζεται ὁ πάντων γεννήτωρ Θεός.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν ὑπάρχει τι, τὸ ὁποῖον φυσικῶς νὰ χωρίζῃ αὐτοὺς εἰς ἔθνη, εἰς φυλάς, εἰς τάξεις καὶ εἰς ὅσα ἄλλα ὁ ἀτελής τῶν ἀνθρώπων νοὺς παρήγαγε πρὸς ἴδιον αὐτῶν ὄλεθρον.

Νὰ πιστεύῃς καὶ τοῦτο κατόπιν ἐπισταμένης παρατηρήσεως ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως, ὅτι πᾶσα δράσις αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο ὑπηρετεῖ ἢ τὰ ὀργανικὰ (ἐνν. ἐμφυγα) ὄντα αὐτῆς, καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα νὰ μεταβάλλῃ εἰς τοιαῦτα. Συνεπῶς, πᾶσα ὑπόστασις δικαιούται νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν εὐεργετημάτων τῆς μητρὸς Φύσεως καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ Θεοῦ, ὅς οὐ συντελεῖ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν τελείαν ἐκδήλωσιν τούτων, διότι λαμβανομένη ὡς τελεία ὑπὸ τῆς Φύσεως συντελεῖ πλεον εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς Ζωῆς. Ὁ ἐναντίον τοῦ νόμου τούτου πορευόμενος οὐδέποτε ὥφεται Θεόν ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν δύνανται νὰ βλέπωσι τὰς λειτουργίας τῆς Φύσεως θὰ ὑπόκεινται οὗτοι εἰς ἀποσύνθεσιν καὶ εἰς ἐκ νέου σύστασιν.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ φυσικὴ ζωὴ καὶ ἡ τελουμένη ἐν τῷ Παντὶ ἀγάπη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐκδηλοῦται πλείοτερον.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου καὶ πᾶσα φωτίζουσα τὸν κόσμον χημικὴ σύστασις περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζωογονεῖ, συγκατατεῖ καὶ συστρέφει ἐπὶ τῶν τροχιῶν τῶν πάντα τὰ ἐν τῇ Φύσει ἐκδηλωμένα

ἀντικείμενα καὶ ὑποκείμενα καὶ ὅτι τὸ Φῶς εἶναι ἡ μεῖζων τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Σύμπαντι ἐκφράσις.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἡ ἰδία σου μορφή ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ πασῶν τῶν ἐκδηλωμένων μορφῶν καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ Θεὸς ὁρᾷ, ὅπως ἐν τῇ συλλειτουργίᾳ τῶν ὅλων προσωπικοτήτων παρχυθῇ ὁ τέλειός φιλόσοφος, ὁ δικαίος, ὁ κατῳική τὸ Σύμπαν καὶ διὰ τῶν τελείων αὐτοῦ αἰσθήσεων αἰσθάνηται τὴν τε ἀρμονίαν καὶ πᾶσαν διάταξιν τελουμένην ὑπὸ τῶν νόμων, ὅπως μὴ αὕτη συνταράσσεται.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δίκαιος, ζῇ ἐκτὸς τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Φωτός, ὡς σὺ ἤδη, καὶ εἶναι ἀπολύτως τυφλός.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ὁ μὴ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ὁμοίους του, οὐδὲ ἑαυτὸν δύναται νὰ ἀγαπᾷ καὶ ὅτι ἡ περιπλάνησις καὶ ἡ ὁδὸν ἔσονται κληῖρος αὐτοῦ.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι τὸ Φῶς τότε φωτίζει τὰς ψυχάς, ὅποταν αὐταὶ διακαῶς τοῦτο ἐπιθυμοῦσι καὶ ἐφ' ὅσον αὐταὶ νὰ ἀγαπῶσι δύνανται καὶ εἰσι δίκαιοι.

Ὁ Γέρον ἔστη ἰσχυρὰ ἀκτὶς φωτὸς ἀγνώστου προελεύσεως εἰς ἐμὲ ἐφύτισε τὴν μορφήν του ἦτο μεγαλοπρεπής.

— Ἰδε, λέγει, ὁ Οὐρανὸς διαμαρτύρεται, διότι πολλὰ σοὶ εἶπον καὶ θὰ ἔλεγα ἀκόμη. Ἦδη μνήσθητι τῶν ὅσων ἤκουσες καὶ μετὰ ἑξ μηνῶν, ἐὰν τηρήσῃς καὶ ἀκολουθήσῃς τὸ πιστεῦω τοῦ φιλοσόφου, ἐπάνελθε ἐδῶ ἀκριβῶς τὴν ἐνάτην ἐσπερινὴν ὥραν καὶ εἰπὲ τὰς λέξεις Α..γ..Τ.. Η.....Φ....., ἐννεάκις καὶ ἀμέσως προίτησον ἐννέα βήματα πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ὁμαλότητος ἢ μὴ τοῦ ἐδάφους. Μετὰ τὴν τέλειαν ταύτην θὰ εὐρεθῇς εἰς τὰς ἀγκάλας περικαλλεστάτης Νύμφης· ἐκεῖνη θὰ σοὺ διδάξῃ τὰ ἀπόκρυφα, ἐὰν δὲν ἀσχημονήσῃς πρὸς αὐτὴν δι' ἀνοήτων συλλογισμῶν. Μνήσθητι, ὅτι θὰ σοὺ ζητήσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀντλεῖς διὰ τῶν σωματικῶν σου ὀργάνων ἐκ τῆς Φύσεως· ἀλλὰ πρὶν ἢ χορηγήσῃς τοῦτο πρὸς αὐτὴν, νὰ λάβῃς ὡς ἀντάλλαγμα ὅτι θὰ σοὺ καταστήσῃ ἀμετάβλητον τὴν ψυχὴν.

Ταῦτα εἶπεν καὶ ἐξηφάνισθη ὁ Γέρον. Ἐκαστος ἐννοεῖ τὴν ἐκπληξίν μου.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον **Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΛΑΝΤΟΣ**
τοῦ Σ. Ν. Α. Φ. Ο. (ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ)

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ἀναρωτιόμαστε κάθε ἡμέρα γιὰ τὴν ἀπανθρωπιά τῆς ζωῆς μας καὶ τὴν σκοπιμότητά της. Τί μᾶς προσφέρει τέτοια ἀγχώδης ὑλιστικὴ καὶ, τελικά, σκληρὴ ψυχικῶς ζωὴ;

Ἀρκετοὶ πασχίζουν νὰ βροῦν νοήματα γιὰ παρηγοριά τῶν πολλῶν, πού ὅμως καταλήγουν στὸν ὠχαδελφισμό τῆς ἐποχῆς μας καὶ παραπέρα στὴν ἀποτελμάτωση τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς πνευματικότητος. Γύρω μας ὅλα δείχνουν νὰ ἀλλάζουν γρηγορώτερα ἀπὸ ὅσο μπορούμε νὰ καταλάβουμε καὶ πρὸς ἀγνωστες κατευθύνσεις. Ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος δείχνει νὰ ἔχη παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ὅτι μπορεῖ νὰ ἀνατρέψῃ αὐτὴν τὴν κατάσταση. Τὸ χρυσοῦν γένος τῶν ἀνθρώπων, πού πρῶτα ἐπλασαν οἱ ἀθάνατοι, κατὰ πῶς γράφει ὁ Ἡσίοδος (στὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» του), οὔτε ἀνάμνηση πιά δὲν εἶναι.

Ἀραγε ὅλα τελείωσαν; Ἡ ἀνθρωπότης καταδικάσθηκε γιὰ πάντα; Χάνεται; Μάταιες οἱ θυσίαι τῶν ἱεουργῶν τῆς ἀνθρωπότητος; Μάταια θυσιάσθηκαν οἱ μεγάλοι ἱεροφάντες τῶν θρησκειῶν τοῦ ἀνθρώπου;

Ὁ Ζαγρεὺς Διόνυσος, ὁ Ἄριος Ράμα, ὁ Ἰνδὸς Κρίσνα, ὁ Ὀρφεὺς, ὁ Αἰγύπτιος Ὅσιρις, ὁ Ἰησοῦς, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἱδρυτὲς τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν κινήσεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὅλοι μάταια ἐδίδαξαν καὶ — ὡς ἐπιστέγασμα τοῦ συμβολισμοῦ τῆς Ἀγάπης τῆς Σοφίας τους — θυσιάσθηκαν;

Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἔτσι.

Εἴαν ἦταν ἔτσι, πρὸς τί τὸ ὅλο καὶ περισσότερο ἐντόμως ἐκδηλούμενο ἐνδιαφέρον γιὰ τίς δοξασιεῖς τῶν ἀρχαίων, γιὰ τίς ἀλήθειες τῆς Δημιουργίας, τῆς Φύσεως (γιὰ τοὺς ἀρνησιθρησκούς φιλοσοφοῦντες) καὶ τῆς Πλάσεως (γιὰ τοὺς θρήσκους διανοητές); Γιατί ἀνθρωποι σάν ἐμᾶς συρρέουμε σὲ τέτοιες συναντήσεις, διαπανῶντας χρόνον καὶ πνεῦμα;

Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος: αὐτοκαταστροφικὲς ἐπιλογές, κατακλυσμοί, θεομηνίες, ἐκτεταμέναι γεωλογικὲς ἢ κλιματολογικὲς μεταβολές, καὶ γενικῶς, φυσικὲς ἀναταραχὲς πισωγύριζαν τὸν ἀνθρώπο πολιτιστικῶς, ἠθικῶς. Ἀπὸ τὸν γαλήνιο βιβλικὸ Παράδεισον ἔπεσε στὰ βάσανα καὶ στὸν μόχθο τῆς ζωῆς, τοῦ ἰδρωτός τοῦ προσώπου καὶ τοῦ πόνου τῆς γεννῆ-

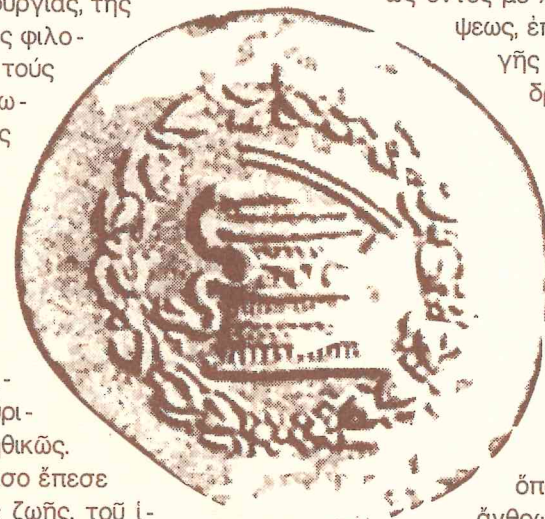
σεως. Ποιητικῶς περιέγραψε τὴν πτῶση αὐτὴν ὁ Ἡσίοδος, ὡς γεγονότα καὶ προβλέψεις ἐκ θείας ἀποκαλύψεως. Ἐγραψε ὅτι ἀπὸ τὸ χρυσοῦν γένος, ὅταν ὁ ἀνθρώπος ζοῦσε σάν τοὺς θεοὺς ἀγνὰ καὶ ἄκοπα, ἄφοβα καὶ ἀγαθοποιά, ἔπεσε στὸ ἀργυροῦν γένος, πού ἄμυαλα, βασανισμένα καὶ αὐτοκαταστροφικὰ ἐξῆσε μέχρι πού ὁ Δίας τὸ κατέστρεψε.

Κατόπιν ἐξῆσε τὸ χαλκοῦν γένος. Πολεμιστὲς δυνατοὶ καὶ ἀκατάβλητοι. Οὔτε πείνα ἐνοιωθαν οὔτε, ὅμως, ἔργα ἔκαναν καὶ χάθηκαν πολεμῶντας μεταξύ τους, δίχως ἴχνη πίσω τους. Μετὰ ἦλθε τὸ γένος τῶν Ἡρώων, οἱ ἡμίθεοι. Ἀνδρεῖοι, δίκαιοι, δίχως ὅρια τοῦ θάρρους καὶ τῆς γνώμης τους. Ἀπίκραντο ἐξῆσαν καὶ μακάριοι ἔφυγαν. Ἐδρασαν μὲν σὲ ἔργα πολεμικά, τὸ ἔκαναν ὅμως γιὰ ἰδέες (ὅπως στὴν Ἀργοναυτικὴ καὶ τὴν Τρωικὴ ἐκστρατεία). Ἐξῆσαν μὲ σεβασμὸ γιὰ τοὺς θεοὺς πλοῦσια ἔχοντας τὰ καλά ἀπὸ τὴν Γῆ τὴν ζωοδότρα. Τελικῶς, ἦλθαμε ἐμεῖς, τὸ σιδηροῦν γένος, πού προσπαθεῖ νὰ ζήσῃ μὲ συνεχῇ κάματο, μὲ δυσκολίες φοβερὲς μέσα στὸν φόβο καὶ στὴν ἀγωνία, στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό, μὲ ἐγνοιες καὶ διαπάλη πρὸς τὴν φύση, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀδελφό. Θὰ τελειώσῃ καὶ αὐτό, λέγει ἀπασιειόδοξα ὁ ποιητής, ὅταν ἡ ἀσέβεια, ὁ φανατισμός, ἡ φιλαρχία καὶ ἡ ἀπληστία κατακυριεύσῃ τὸ γένος, παρέα μὲ τὴν Ἐριν, δίχως πιά τὴν Αἰδῶ καὶ τὴν Νέμεσιν, δίχως γιαντρεία καὶ δικαιοσύνη. Ὅταν ὁ δειλὸς θά συντρίψῃ τὸν γενναιότερο πλέκοντα δόλια λόγια καὶ ψεύδορκα ζῶντας.

Ὁ ἀνθρώπος δὲν φαίνεται νὰ ἄλλαξε καὶ πολὺ στοὺς αἰῶνες πού πέρασαν ἀφ' ὅτου διαπιστώνεται ἡ δράση του ὡς ὄντος μὲ λογικὴ (ικανότητα δηλαδὴ προσλήψεως, ἐπεξεργασίας, συνθέσεως, παραγωγῆς καὶ ἐκδηλώσεως πληροφοριῶν καὶ δράσεων), ἱκανοῦ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸ περιβάλλον του.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος τῆς ἐποχῆς μας φοβάται τὸ κάθε σήμερον καὶ αὔριο ὅσο ἀκριβῶς τὸ φοβόταν καὶ ὁ ἀρχαῖος ἀνθρώπος. Ἴσως ἡ ἰδία ἀγωνία, τὰ ἴδια ἐρωτηματικά καὶ οἱ ἴδιες ἀνασφάλειες συνέχιζαν νὰ μᾶς βασανίζουν.

Φαίνεται ὅτι βρισκόμαστε ἐκεῖ ὅπου βρέθηκαν αἰῶνες πρὶν ἄλλοι ἀνθρώποι, ἀνθρώποι τοῦ ἴδιου σιδερένιου γένους. Αὐτοὶ πού εἰσήγαγαν, ὀργάνωσαν καὶ

Ἡ ἱερὴ Κίσση

λειτούργησαν τά ΜΥΣΤΗΡΙΑ ως λύση και έλπίδα, σωτηρία ζωής και ανάταση ψυχής.

Ο Πλάτων (στόν «Φαῖδρο του») αναφέρεται στο αποτέλεσμα για τόν άνθρωπο και τό περιεχόμενο τών Μυστηρίων, λέγοντας για τούς μυημένους στά Έλευσίνια μυστήρια: «Μυηθέντες εἰς τά Μυστήρια αὐτά, τά ὅποια ἀρμόζει νά ἀποκαλέσουμε θεϊκώτερα ὄλων ... ἀπαλλαγῆ-καμε ἀπό τά κακά πού μᾶς ἀναμένουν εἰς κάποιον μελλοντικό βίον. Ὅμοίως καί ὡς συνέπεια τῆς θείας αὐτῆς μυήσεως, γίναμε θεατές πλήρων, ἀπλῶν, ἐξόχων καί θείων ὁραμάτων, πνευματικῶν ὄντοτήτων περιβαλλομένων ἀπό ἀνέσπερο φῶς».

Ο νεοπλατωνικός Πρόκλος (5ος αἰ. μ.Χ.), προχωρῶν-τας περισσότερο, μιλάει για τήν προοδευτική εξέλιξη τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως μέσω τών Μυστηρίων καί λέγει:

«Καί ἔτσι, ὅσο ἡ ψυχὴ κοιτάζει πρὸς τά ἔξω, βλέπει σκηνές καί εἶδωλα πραγμάτων. Ἐπανερχομένη, ὅμως, εἰς αὐτήν, διακρίνει καί ἀνακαλύπτει τήν ἰδίαν αὐτῆς οὐσία. Ἀρχικῶς, φαίνεται ὅτι παρατηρεῖ μόνον τήν ἴδια. Ἀφοῦ ὅμως εἰσδύση περισσότερο, ἀντιλαμβάνεται ἐκεῖνο πού ἀποκαλεῖται ὁ "Νοῦς". Ὅταν εἰσδύση ἀκόμη περισσότε-ρο εἰς τό "Ἄδυτο (τοῦ ἑαυτοῦ τῆς), τότε ἀντικρύζει τήν θεία Οὐσία. Αὐτό εἶναι ἡ ἐξοχώτερη ἀπό τίς ἀνθρώπινες πράξεις, δηλαδή εἶναι αὐτή ἡ ἴδια ἡ ἀνύψωση τῆς ἀν-θρωπίνης ψυχῆς εἰς ἀνωτέρους ὀρίζοντες, μέχρι τόν Θεό, γιά νά φθάση καί νά ἐνωθῇ, στενά μέ ἐκεῖνο πού εἶναι ἄρρητο (δηλαδή ἀνέκφραστο, ἀνείπωτο), πάνω ἀπό ὅλα τά πράγματα. Ὅταν ἡ ψυχὴ φθάση τόσο ψηλά, μέχρι τήν πρώτη Ἀρχή, τότε τελειώνει τό ταξίδι της καί ἀνα-παύεται».

Ἀπό ἀναφορές καί μελέτες σάν αὐτές, μπορούμε νά ὑποθέσουμε ὅτι σκοπός τών Μυστηρίων (ὡς μυσταγωγι-κῶν σκηνωμάτων ἢ σχολῶν) καί τοῦ Ἑσωτερισμοῦ (ὡς φιλοσοφικῆς θεωρήσεως καί συστήματος μελέτης τών Ὀντογονικῶν καί Κοσμογονικῶν ἀληθειῶν) ἦταν, σέ πρώτη βαθμίδα, ἡ μεθοδική καί προοδευτική ἀποστασιο-ποίηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν κόσμο πού ἀντιλαμβάνε-ται μέ τίς αἰσθήσεις του, τόν αἰσθητό κόσμο καί ἡ ἔξαρση τοῦ ἀτόμου πρὸς τό ὑπεραισθητό. Ὡς δεύτερη βαθμίδα, μπορούμε νά σκεφθοῦμε ὅτι ἐνδιαφέρονταν γιά τήν κα-θοδήγηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό τέλος τῆς ἐξελεκτικῆς πορείας του, τήν θέωση. Δηλαδή, τήν Ἑνωση, ὅπου ὁ τέ-λειος καί ἀπολυτρωμένος ἄνθρωπος θά μπορεῖ νά μετέ-χη στήν θεία μακαριότητα καί νά συνεργάζεται μέσα στό πλαίσιο τοῦ θείου σχεδίου.

Αὐτά τά στάδια, αὐτές τίς βαθμίδες – γράφουν οἱ με-λετητές – ἡ ἀρχαία ἐλληνική παράδοση ἀπεκάλεσε «Μικρά» καί «Μεγάλα» Μυστήρια, θεωρῶντας τά Μικρά ὡς προετοιμασία γιά τά Μεγάλα.

Ὅμως, γιατί ἡ ὀνομασία «Μυστήρια»; Ποιά ἡ προέ-λευσή τους, ἡ βάση τους, ἡ μεθοδολογία, ἡ λειτουργία τους καί οἱ κοινωνικές προεκτάσεις τους;

Στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα τά Μυστήρια εἶναι συστήματα φιλοσοφικοθησκευτικά, πέρα ἀπό τήν λαοπροβαλλό-μενη (ἐκλαϊκευμένη) ἐπίσημη θρησκεία. Αὐτό συμβαίνει ἀδιάφορα ἀπό τήν φημολογούμενη ἱστορική τους προέ-λευση, δηλαδή ἀπό τήν πιθανή ἀνάγκη νά προστατευ-θοῦν οἱ θρησκευτικές δοξασίες τών φυσιολατρῶν Πρό- ἢ Πρωτο-Ἑλλήνων, τών καλουμένων Πελασγῶν, πού πί-στευαν πρωταρχικά στίς γυναικεῖες χθόνιες θεότητες. Αὐτοί, μετά τήν κατάκτηση τοῦ χώρου ἀπό τίς ἀμιγῶς Ἑλληνικές Φυλές (Ἀχαιοῦς-Ἴωνες-Δωριεῖς, ἀάτρες ἐπουρανίων θεῶν, πού μετεξελίχθηκαν στό κατοπινό δωδεκάθεο) ἀρχικῶς ὑπέστησαν διώξεις, ἐνῶ ἀργότερα συγχωνεύθηκαν.

Ἴσως αὐτή ἡ προέλευση, ἴσως ἡ ἰδιαιτερότης τῆς ἐλ-ληνικῆς σκέψεως πού εἰσάγει τήν φιλοσοφία ὡς κοσμική (καί ὄχι ἀπλῶς ὡς θρησκευτική, δηλαδή δογματική) ἔρευνα τῆς ἀλήθειας τοῦ κόσμου (Ὀντογονίας, Θεογο-νίας, Κοσμογονίας) ἐπέτυχε ὥστε Φιλοσοφία, Μυστήρια καί Θρησκεία νά ἀλληλοενισχύονται, συλλειτουργοῦν καί συνυπάρχουν, διατηρῶντας ταυτόχρονα τήν αὐτοτέ-λειά τους. Ἄλλωστε, ἐνδεικτικός αὐτῆς τῆς συλλειτουρ-γίας εἶναι καί ὁ ὀρισμός τοῦ Eliade-Couliano κατά τόν ὁποῖο «Φιλοσοφία εἶναι ἡ ἀνθρώπινη δραστηριότης πού θεωρεῖται ἱκανή νά ἐξαλείψῃ τήν ἀπόσταση μεταξύ τοῦ θεικοῦ καί τοῦ ἀνθρωπίνου καί νά συνδράμῃ τήν ἀλυσο-δεμένη στόν Ἀδὴ ἀνθρώπινη ψυχὴ». Βλέπουμε τήν φι-λοσοφία ὄχι ὡς προβληματισμό ἀμιγῶς καί μόνο πρακτι-κοῦ ἠθικοῦ-κοινωνικοῦ περιεχομένου (ὅπως στήν σύγ-χρονη ἐποχή ἐμφανίζεται), ἀλλά μελέτη γύρω ἀπό τό ἀνθρώπινο καί, ταυτόχρονα, κοσμικό ὄν. Βλέπουμε, ὅτι τά Μυστήρια λειτουργοῦν ὡς σύνδεσμος θρησκείας καί φιλο-σοφίας καί συνιστοῦν τόν πυρῆνα τῆς ἐλληνικῆς πνευμα-τικῆς ζωῆς. Ἴσως γιά αὐτό τά Μυστήρια προστατεύθηκαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, π.χ. στήν Ἀθήνα μέ τήν εἰσαγωγή καί χρήση τοῦ θεσμοῦ τῆς «γραφῆς ἀσεβείας». Βέβαια σχε-τική καί μέ αὐτήν τήν λειτουργική δομὴ τών Μυστηρίων εἶναι ἡ προλεχθεῖσα διαφοροποίηση σέ Μικρά (γιά τούς πολλούς) καί σέ Μεγάλα (ὡς εἰς τά Ἑλευσίνια) Μυστήρια, δηλαδή στά ἐσωτερικά Μυστήρια, γιά τούς ἐπιλεγόμε-νους αὐστηρῶς (κατά τήν περίοδο τῆς ἀκμῆς τους) ἀπό τούς μύστες, πού τελειώνουν ἐξελισσόμενα στά «ἐπο-πτικά» Μυστήρια, αὐτά γιά τούς λίγους ἐκλεκτούς (τούς μύστες ἱεροφάντες)

Πολλοί λέγουν ὅτι ἡ ἔννοια τών Μυστηρίων καί ἡ πληθώρα τών «ἱερῶν λόγων» τους, δηλαδή των βασικῶν μύθων τους, εἶναι κυρίως ἐλληνικῆς συλλήψεως (δίχως βέβαια νά ὑποτιμῶνται οἱ ἀνάλογες δοξασίες καί ἐπιδό-σεις ἄλλων λαῶν, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον τῆς Ἀνατολῆς, ἀπό τήν Αἴγυπτο ἕως τήν Κίνα καί τήν Πολυνησία).

Κοινά λειτουργικά, κατά τήν συμπεριφορά τών μυη-μένων καί γενικά τών μυσταγωγουμένων, χαρακτηρι-στικά εἶναι:

1) Ἡ ἐχεμύθεια. «Ἐκάς οἱ βέβηλοι», διέτασσε ὁ κήρυ-κας στήν Ἑλευσίνα.

2) Ἡ σιωπή. «Κρεῖττον τό σιγᾶν» ἢ «βαρβαρικόν γάρ ἡ κραυγή, ἐλληνικόν τό σιγᾶν», (λέγει ὁ Ὅμηρος τοῦ Ψευ-δοπλουτάρχου)

3) Τό σέβας τοῦ ἱεροῦ μεγαλείου. Μέ λευκά ἐνδύματα – σύμβολο ἀγνότη-τος – καί μέ καλυμμένο πρόσωπο εἰκο-νίζεται ὁ Ἡρακλῆς προσερχόμενος νά μυηθῇ.

Ἀνυπόδυτοι ἢ γονυπετεῖς προσέρ-χονται ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλ-λά καί οἱ πανάρχαιοι Κρητομινωῖτες πρὸς τούς θεούς τους. Σέ σιγή – κατά τό κύ-ριο μέρος – προσκυνοῦν ὅλοι οἱ πιστοὶ ἀπανταχοῦ καί πάντοτε στόν κόσμο αὐτόν.

4) Ἡ λακωνικότης τών ἐκφράσεων. «Κόγξ ὁμ πάξ», πού κατά τούς Wilford & Ounavoff (Σιέττος, 14) ἐσήμαινε στά σανσκριτικά: μακάρι νά εκπληρωθοῦν οἱ πόθοι σου, ξαναγύρνα στήν Παγκόσμιο Ψυχὴ ἢ Κόγξ Ὅμ(οίως) Πά ἢ Κόγξ καί Ὅμπαξ, πού κατά τούς μελετητές Δ. Γουδῆ καί Γερ. Στουραῖτη σημαίνουν: ἀρκεῖ, κριθῆκαμε γιά πάντα ἡ ἐγένετο, τετέλεσται, γίναμε ἐπόπτες γιά πάντα «Εὐοῖ Εὐάν» ἢ «ἱακχε - ἱακχε» ἢ «Εὐοῖ Βάκχε» ἢ «ἰὼ Βάκχε» (ἀπό τό Εὐῖος, προσωνύμιο τοῦ Διονύσου καί τό Ἥλιος τοῦ Ἀπόλλωνος, πού ἐσήμαιναν θερα-πευτῆς, καλὴ ὑγεία καί ἴαση). Τέτοιες ἐκφράσεις συνιστοῦν ἐπικλήσεις-δο-ξολογίες καί πανίερους συμβολισμούς τών ἀρχαίων μυστῶν. «Ἱερὸν ἔτεκε πότ-νια κοῦρον, Βριμῶ βριμόν» (δηλαδή ἱερό ἀγόρι ἐγέννησε ἡ θεά, ἡ ἰσχυρὴ τόν ἰ-σχυρό), κήρυξε ὁ ἱεροφάντης τών Ἑλευσινίων, ἐπιδεικνύοντας τόν «ἐν σιωπῇ τεθερισμένον στάχυν», συνοψι-ζομένων ἔτσι τών μύθων τών ἐποπτι-κῶν μυστηρίων.

Κατά τούς Πρόκλο καί Ἰππόλυτο, ἡ πεμπτουσία αὐτῶν ἐγκείται στίς ἐπικλήσεις «ῥε», «κύε». Πρόφεραν «ῥε», βρεξε, γονιμοποίησε, ἀτενίζοντας πρὸς τά ἄνω, στόν Δία ὡς γονιμοποιὸ δύναμη καί ἔλεγαν «κύε», βλάστησε, γέν-νησε, στρεφόμενοι πρὸς τήν γῆ, τήν Γαῖα, ἢ Δήμητρα, ὡς παραγωγικὴ δύναμη. Αὐτὴ ἡ ἐπικλήση κήρυξε καί τήν λήξη τών ἱεροπραξιῶν μετά τόν ἱερό γάμο (τοῦ Διὸς μέ τήν Δήμητρα, στά ἐποπτικά μυστήρια τῆς Ἑλευσίνος ἢ τοῦ Διονύσου μέ τήν Ἀριάδνη στά Κρητικά – τά λαβυ-ρινθικά – τοῦ Κρητογενοῦς Διὸς), συμβολίζοντας ἔτσι τήν ἔνωση τών δύο ἰδιοτήτων τῆς φύσεως, τῆς γονιμοποιῶ τοῦ ἀρσενικοῦ καί τῆς παραγωγικῆς τοῦ θηλυκοῦ, ἀλλά καί τήν ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μέ τό πνεῦμα στό ἐπίπεδο τοῦ θείου, τήν παγκόσμιο ψυχὴ καί πνεῦμα.

5) Ἡ ἐμβριθὴς μελέτη καί κατά ποιητικὴν ἐκφρασιν, ἡ ἀκρόαση τών ρυθμῶν τῆς Φύσεως, ξεκινῶντας ἀπό τήν ἴδια τήν μελέτη τῆς γῆς, ὡς συμβόλου τῆς Μεγάλης Γαίας-Μητέρας, μεταλλαχθείσης σέ Δήμητρα, εἶναι βασικὴ ἐπιδίωξη καί μέσον τών μυστῶν. Σχετικὴ εἶναι καί ἡ συμβολικὴ, ὅπως καί ἡ προέλευση τοῦ γράμματος Σ στήν ἐλληνικὴ γραμματεία, κατά τήν ἱστορία τῆς «Γενέ-σεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης» (Ἡλ. Τσατσομοῖρου), θεωρῶντας ὅτι προέρχεται ἀπό τούς ἦχους πού ἡ φύση ἔδωσε στόν ἄνθρωπο κατά τήν ἐκδήλωση τών δυνά-μεων καί φαινομένων της, τοῦ ἀνέμου, τῆς θαλάσσης, τῆς φωτιᾶς καί τῆς μεταξύ τους ἐπενεργείας (τῆς φω-τιᾶς καί τοῦ νεροῦ, τοῦ ἀνέμου καί τῆς θαλάσσης, τοῦ ἀέρος καί τοῦ δάσους ἢ τών βράχων).

Οἱ ἱερεῖς καί οἱ ἱέρειες τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας, ἰσότιμοι μεταξύ τους, ἦσαν κάτοχοι τῆς μυστικῆς γνώσεως καί παρέδιδαν ἀπὸ γενεὰ σέ γενεὰ σάν πιστοὶ θεματοφύλακες τὰ ἀπόρρητα τών καθαρτικῶν τελετῶν, τών θεραπευτικῶν ἐπικλήσεων καί τῆς θεωρητικῆς γενικά πρακτικῆς. Οἱ συμβο-λικές «χειρονομίες», ὅπως αὐτές τῆς εἰκόνας, ἐκφράζουν πάντα μία γλώσσα ἀπόκρυφη καί πυκνὴ πού εἶναι ὅμως ἄκρως ἀποτελεσματικὴ. Ἐπιτρέπει στοὺς κατόχους της, τήν δυνατότητα μιᾶς ἀμεσης καί προσωπικῆς ἐπικοινωνίας μέ τὰ ὑπερβατικά πεδία καί ἐπαφῆς μέ τὰ ἄλλα ὄντα γιά νά ὑποδηλώσουν ἐπιθυμίες, νά προσφέρουν ἀφιερῶματα πού νά εἶναι εὐπρόσδεκτα ἢ νά προκαλέσουν συγκεκριμένες προστατευτικές παρεμβάσεις ἀπὸ αὐτά

Θεσμοί, πού κάποτε απεκλήθησαν Μυστήρια, συναντώνται σέ πολλούς λαούς διαφορετικῶν γεωγραφικῶν χωρῶν, μέ ἰδιαίτερως προεξάρχοντα αὐτά τῆς Αἰγύπτου, ἀπό τὰ ὁποῖα κάποιοι μελετητές πιστεύουν ὅτι προήλθαν τόσοι τὰ ἐλληνικά, ὅσον καί τὰ ἰουδαϊκά καί ὅλα τὰ μετὰ ἀπό αὐτά Μυστήρια.

Λέγεται ὅτι ἡ προέλευση τῶν Μυστηρίων χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων, ὅταν πρωτοφανερώθηκε τό ἐγκλημα στήν γῆ.

Σοφοί ἄνθρωποι, ἀμόλυντοι ἀπό τήν φιλαρχία, τόν φανατισμό καί τήν μισαλλοδοξία, ἔκρυψαν κάτω ἀπό σύμβολα τήν γνώση πού εἶχαν ἀποκτήσει μέ τήν μελέτη καί τήν ἐνόραση, γιά νά τήν προφυλάξουν ἀπό τήν δεισιδαιμονία καί τήν διαφθορά τῶν ἀνθρώπων.

Γιά νά διατηρηθοῦν – καί μάλιστα ἀμόλυντες ἀπό βεβήλους – οἱ γνώσεις αὐτές, ἐθεσπίσθηκαν οἱ δοκιμασίες καί οἱ μῆσεις.

Αὐτοί οἱ σοφοί, γιά νά προστατέψουν τόν ἑαυτόν τους καί τίς γνώσεις τους, ἀπεσύρθηκαν στήν μοναξιά τῶν δασῶν καί ὀρέων, ὅπου ἀφ' ἑνός τούς ἀναζητοῦσαν οἱ σύγχρονοί τους γιά νά μεσιτέψουν στήν Θεότητα καί ἀφ' ἑτέρου παρατηροῦσαν καί μελετοῦσαν τήν φύση καί τό ἀνθρώπινο ὄν. Αὐτοί ἐφηῦραν καί σημεία χρήσιμα, γιά νά ἐπισημαίνωνται ἢ μνημονεύωνται σημαντικά γεγονότα ἢ περιοδικῶς ἐπαναλαμβανόμενα φαινόμενα (π.χ. τῆς γεωργίας, τῆς μετεωρολογίας, τῆς ἀστρονομίας).

Ἔτσι προέκυψαν τὰ σύμβολα καί τὰ ἱερογλυφικά. Οἱ ἴδιοι σοφοί, γιά νά διδάξουν στούς ἀνθρώπους τίς ἀλήθειες τῆς θείας τους προελεύσεως, δηλαδή αὐτά πού ἡ καθημερινή ζωὴ τούς ἔκανε νά ἔχουν ξεχάσει, εἰσήγαγαν τίς ἀλληγορίες, ἀλλά καί τὰ Μυστήρια, ὥστε μαζί μέ τήν ἀφήγηση, νά ἐντυπώνωνται μέ βίωση τὰ λεγόμενα. Ἀπό αὐτούς μάλιστα πού συμμετεῖχαν ἀποτελεσματικῶς στίς μῆσεις αὐτές, διάλεγαν τούς ἐκλεκτούς, πού μέ παραπέρα ἐκπαίδευση τοῦ συνόλου τῆς προσωπικότητός τους τούς καθιστοῦσαν μύστες-δασκάλους (μέ τόν τίτλο Βάκχες – στά Κρητικά, Διονύσια, Ὀρφικά – ἢ Ἐπόπτες καί Ἐφόρους, στά Ἐλευσίνια Μυστήρια) καί ἀπό αὐτούς ἐξέλεγαν τούς διαδόχους καί ἡγέτες, τούς «Βασίλεις» (ὑπό τήν ἱερατική-μυστηριακή ἐννοια, δηλαδή τούς πρωτοστατοῦντες στίς ἱεροπραξίες καί στήν θρησκευτική ζωή), ἢ Μινώταυρους – στά Κρητικά Μυστήρια – καί Ἱεροφάντες γενικῶς, κατὰ τὰ εὐρυτέρως γνωστά.

Ἀπόδειξη τῆς κοινότητος τῆς καταγωγῆς, ἀλλά καί τῆς ἀγνότητος τοῦ σκοποῦ καί τοῦ δόγματος τῶν Μυστηρίων εἶναι ἡ παράξενη ἐνότης σχεδίου καί σκοποῦ τῶν μυστηρίων ἀπανταχοῦ στόν ἀρχαῖο κόσμο. Οἱ τελετές μῆσεως ἦσαν τόσοι ἐπικήδειες καί νεκρικές, ὅσον καί γαμήλιες καί χαρμόσυνες.

Κεντρικός μῦθος ἦταν ὁ θάνατος καί ἡ ἀνάσταση (ἀλλά καί γάμος) κάποιου προσώπου, θεοῦ ἢ ἥρωος (ἰδιαίτερως τιμωμένου ἀπό τούς ἀνθρώπους, γιά προσφο-

ρές του χρήσιμες στήν καθημερινή τους ζωή). Πάντοτε προηγοῦνταν τῶν μῆσεων καθαρμοί, δοκιμασίες σώματος καί πνεύματος καί μυσταγωγικοί χοροί. Οἱ μῆσεις γίνονταν προοδευτικῶς σέ διαφόρους βαθμούς, πού συμβόλιζαν πάντοτε τήν σταδιακή διεύρυνση τῆς συνειδήσεως, δηλαδή τήν διεύρυνση τῆς ἱκανότητος ἀποδοχῆς περισσότερης γνώσεως. Ἡ κάθε βαθμίδα περατωνόταν μέ ἀντίστοιχη μετάληψη, συμμετοχή δηλαδή στήν οὐσία τοῦ θεοῦ-ἥρωος τοῦ ἀντιστοίχου μύθου. Οἱ μῆσεις γίνονταν τήν νύκτα στό σκοτάδι τῶν δασῶν ἢ σπηλαίων ἢ τεχνητῶν ἄντρων, ὅπως οἱ λαβύρινθοι καί ἀργότερα τὰ τελεστήρια καί τὰ ἄδυτα (ἢ ἄβατα) τῶν ναῶν, ἴσως σέ ἀνάμνηση καί ὡς σύμβολα καί τοῦ πρωταρχικοῦ Χάους τῆς προελεύσεως τοῦ Κόσμου, ὅσο καί τῆς μήτρας τῆς ἀνθρωπίνης γεννήσεως, ἀλλά καί τῆς ἐκτινάξεως τῆς ψυχῆς καί τοῦ Πνεύματος ἀπό τό σκότος, τήν ἄγνοια στό αἰώνιο Φῶς (μέ σύμβολο τῆς ἀναμμένες δάδες), τήν θεία Γνώση, τήν Σοφία. Κατά τήν νύκτα καί σέ χώρους σάν αὐτούς ἡ δύναμη τῆς φύσεως εἶναι περισσότερο αἰσθητή καί οἱ ἀνθρώπινες ψυχικές δυνάμεις εὐρίσκονται σέ ἔξαρση. Ἡ γνώση ἐπιτυγχανόταν, ὅταν ὁ μουσόμενος ἔφθανε στό Φῶς καί τήν Σοφία καί τότε, ἀφοῦ θρονιζόταν καί παρακολουθοῦσε τόν ἱερό γάμο (τήν ἔνωση δηλαδή τῶν δυνάμεων τῆς Φύσεως καί ἀνώτερο σύμβολο τῆς ἐνότητος τοῦ θείου), στεφόταν ἢ ἐνδυόταν ἢ ἀναλάμβανε τὰ ἐκάστοτε σύμβολα τῆς κατακτήσεως αὐτοῦ, δηλαδή τῆς μῆσεώς του (ὅπως ἦσαν τὰ περιάρπτα, δηλαδή φυλακτά, περιζώματα, σκῆπτρα – ὡς ὁ χρυσοῦς διπλοῦς πέλεκυς, οἱ διπλοὶ ὄφεις, τό κηρύκειον τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ ποιμαντορική ράβδος, ἡ κατοπινὴ χριστιανικὴ ἐπισκοπικὴ ράβδος). Ἔτσι, ὁ μυηθεὶς γινόταν ὁ ἴδιος Ἱεροφάντης-θεός, ταυτοχρόνως ὅμως καθίστατο καί πρόσφορος γιά θυσία στόν βωμό τῆς προαγωγῆς τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, πρὸς τό πνευματικῶς ἀνώτερο, μέ λόγια, ἔργα καί ὁλόκληρο τόν τρόπο τῆς ζωῆς του.

Δέν εἶναι γνωστά τὰ **δρώμενα**, τὰ **δεικνύμενα** καί τὰ **λεγόμενα** στά ἀρχαῖα Μυστήρια. Ἐλάχιστα συμπεραίνονται ἀπό τὰ σπάνια ἀρχαιολογικά εὐρήματα (κυρίως ἀνάγλυφα σέ λάρνακες καί σαρκοφάγους) καί ἀπό τίς ἐλάχιστες συγκεκαλυμμένες ἀναφορές τῶν ἀρχαίων συγγραφέων (πού, ἂν ἦσαν θιασῶτες τῶν Μυστηρίων, τηροῦσαν σιγὴ σεβασμοῦ καί ἐχεμυθείας, ἐάν ἦσαν ἀντίπαλοι, τὰ συσκοτιζαν, γιά νά μή τὰ προβάλλουν καί τὰ διαδώσουν ἔτσι οἱ ἴδιοι). Τίς διαδικασίες προετοιμασίας τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων, τήν ὅλη προϊστασία καί διεύθυνση αὐτῶν εἶχαν οἱ Ἱεροφάντες.

Οἱ Ἱεροφάντες, πρόσωπα πού ἔχαιραν ἰδιαίτερου σεβασμοῦ, παρίσταναν τίς κοσμογονικές δυνάμεις, τούς θεούς, ἐνῶ οἱ θεατές, τούς πάσχοντες ἢ τὰ πάθη, πού ἀποκαθαίρονταν μέ τόν θάνατο τῶν ἰδίων ἢ τοῦ θεοῦ. Τὰ ἀπανταχοῦ κοινὰ λευκά ἐνδύματα ἀκριβῶς αὐτήν τήν ἀναγέννηση καί τήν ἀποκάθαρση ἔδειχναν. Ἐχοντας ἀντίληψη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὅπως ἄλλωστε ὅλοι οἱ σοφοί τοῦ κόσμου, ἤξεραν ὅτι οἱ ἀλήθειες καί οἱ μεγάλες ἰδέες δέν ἦταν δυνατόν νά εἰσελ-

θουν στίς μικρές διάνοιες τῶν ἀνθρώπων ἀμέσως, ὅπως καί δέν μπορεῖ νά διδαχθῇ αὐτοῦσις ὁ διαφορικός λογισμός σέ ἓνα παιδί πού μαθαίνει ἀριθμητική.

Γιά τοῦτο τὰ Μυστήρια χωρίσθηκαν σέ βαθμίδες γιά νά προσφέρουν λίγο-λίγο τό φῶς τῆς γνώσεως στόν ἄνθρωπο καί ἔτσι αὐτός νά μπορέσῃ νά κατανοήσῃ τὰ πράγματα καί νά ἐπαναστατήσῃ πλέον κατὰ συνείδηση ἐναντίον τοῦ σκότους. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος τῆς Σιγῆς σέ ὅλες τίς ἐκφράσεις. Ἡ σιωπὴ ἦταν ἀναγκαία γιά τόν διολογισμό, ἡ ἐχεμύθεια γιά τήν προστασία τῆς γνώσεως, ἀλλά καί τῶν ὑπολοίπων μυστῶν, τό σέβας γιά τήν ἀναγνώριση τοῦ μεγαλείου τῆς ἀλήθειας, τήν ἀποδοχή καί ἀναλλοίωτη διατήρηση καί μετάδοσή του, τό λακωνίζειν γιά τό εὐληπτο καί εὐκολομνημόνευτο τῶν διδαγμάτων καί ἡ συμμετοχὴ στήν φύση ἢ ἡ κατὰ φύσιν ζωὴ ἦταν ἀναγκαία γιά τήν βιωματικὴ ἀντίληψη τοῦ ὑπερβατικοῦ τοῦ ὑπερανθρωπίνου, ἐφ' ὅσον ἡ διάνοια τῶν πολλῶν δέν θα μπορούσε νά συλλάβῃ τήν ἀπέραντη Ἀλήθεια, τό ἀτέρμον Σῦμπαν.

Ἀντιστρόφως, κατὰ ἀμφίδρομη ἀξιολόγηση, αὐτές οἱ λειτουργίες-ἐννοιες τῆς σιγῆς καταδείχνουν καί τήν σημαντικότητα τοῦ θεσμοῦ τῶν Μυστηρίων, πού ἀπασχόλησε τούς σοφοὺς, γιά νά τὰ συστηματοποιήσουν τόσο προσεκτικά, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τήν διατήρησή τους.

Τὰ περισσότερα Μυστήρια δέν γίνονταν οὔτε εἶχαν πραγματικά μυστικά, ἀπόρρητα (ἄλλο εἶναι τό ἄρρητον, δηλαδή τό ἀνείπωτο). Πάντως, συνδέονταν λίγο ὡς πολὺ μέ τήν ἀντίστοιχη-καθημερινὴ θρησκεία, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Εἶχαν τήν ἴδια μυθοποιητικὴ διαδικασία καί λειτουργία. Ὅμως, ἐνεδυνάμωναν βιωματικῶς καί διδακτικῶς τό φιλοσοφικὸ ἢ θρησκευτικὸ πνεῦμα τῶν μυημένων, τονώνοντάς το ἀκόμη καί μέ τήν ἱκανοποίηση πού πάντοτε ἔχουν οἱ ἄνθρωποι σχηματίζοντας μικρές κοινωνίες μέσα στήν μεγάλη, ὑψούμενοι σέ προνομιούχους, μέ μύηση πού κρατοῦσαν μυστικὴ. Τὰ μέλη τους αἰσθάνονταν πλησιέστερα στόν θεό, ἔστω καί μόνον ἐπειδὴ ἡ ἀναπαράσταση τῶν μυθολογικῶν σκηνῶν ἔπαιξε ἐδῶ μεγαλύτερο ρόλο ἀπὸ ὅ,τι στίς δημόσιες τελετές.

Ἀκριβῶς γιά τούς παραπάνω λόγους (τήν ἐχεμύθεια, τό σέβας τῆς θείας ἀλήθειας, τήν αὐτοσυγκέντρωση, τήν ἐναρμόνιση μέ τήν Φύση, τήν προστασία ἀπὸ τήν βεβήλωση ἢ μίανση, τόν φανατισμό καί τήν ἀμάθεια), ἀλλά καί ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικινδυνότητος τῆς γνώσεως στά χέρια ἀκαταλλήλων ἀτόμων, τὰ Μυστήρια χρησιμοποίησαν συμβολισμούς, ἀλληγορίες καί μύθους, ὅπως προαναφέρθηκε. Ὁ Πρόκλος (στόν Τίμαιο Α' σελ. 129) γράφει: Μέ μύθους ἐκάλυπταν τὰ ἀπόρρητα τῆς φύσεως, ὥστε καί στό κατάλληλο πρόσωπο νά εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξήγηση αὐτῆς τῆς ἀφηγήσεως. Ἔτσι, ὁ ἱερεὺς μέ σύμβολα μπορούσε νά ἀναπτύσσῃ διδάσκοντας ἀποτελεσματικῶς τήν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων.

Τὰ ἄρρητα ἀντικείμενα τῶν Ἐλευσινίων (πού ἔφεραν οἱ ἄρρηφόροι παρθένες ἀπὸ τό Ἀρρηφόρειο τῆς Ἀκρο-

Ἡ Δήμητρα καί ἡ Κόρη διατηροῦν βέβαια τήν ἱεραρχία τους (ἡ μητέρα κάθεται, ἡ θυγατέρα μέ τόν ἀπαιτούμενο σεβασμό εἶναι ὄρθια μπροστά της), ἀλλά διαφοροποιοῦνται πιά ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ σύμβόλά τους. Ἡ Δήμητρα ἐπιβάλλει τήν κοσμικὴ της παρουσία μέ τό σκῆπτρο της καί ἡ βιοτικὴ μέριμνά της γιά τούς ἀνθρώπους ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὰ στάχυα καί ἡ Κόρη κρατᾷ δάδες γιά νά φωτίσῃ τόσο τὰ οὐράνια ὅσο καί τὰ ὑποχθόνια τὰ ὁποῖα γιά τούς μυημένους παρέχουν τήν δυνατότητα φωτισεως.

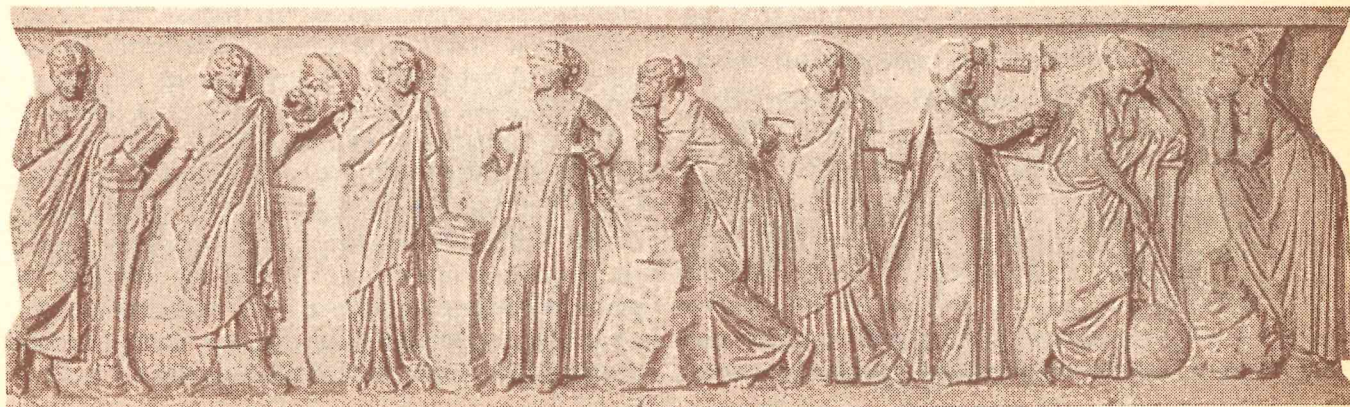
πόλεως στό κάτωθεν σπήλαιο καί οἱ κιστοφόροι στήν Ἐλευσίνα) καί τοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι ἀπὸ αὐτά τὰ σύμβολα. Στήν Θιβητιανὴ Βίβλο τῶν νεκρῶν, ἀναφέρονται Λάμας πού πίστευαν ὅτι ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχε ἓνας διεθνὴς συμβολικὸς κώδικας, τόν ὁποῖο χρησιμοποιοῦσαν οἱ μυημένοι καί ἔδινε νόημα στίς ἀπόκρυφες διδασκαλίες τους, ὅπως στό Θιβέτ, τήν Κίνα, τήν Μογγολία, τήν Ἰαπωνία, τήν Ἰνδία καί ἄλλοι.

Ὅμοιως ἰσχυρίζονται οἱ δυτικοὶ ἀποκρυφιστές ὅτι λειτουργοῦν τὰ ἱερογλυφικά τῆς Αἰγύπτου καί τοῦ Μεξικοῦ. Τό ἴδιο συνέβαινε καί μέ ὅλους τούς μεγάλους μύστες. Οἱ Δρυῖδες, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Πλάτων (ὁ Σωκράτης), ὁ Ἰησοῦς, ὁ Βούδας, ὁ Μωάμεθ, αὐτός ὁ Αἰσώπος, οἱ μύστες ἱππότες τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης, ὅλοι χρησιμοποιοῦν τήν ἴδια γλῶσσα τῶν συμβόλων καί ἀλληγοριῶν. Κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα συστήματα τῆς ἀρχαίας σκέψεως δέν βρῆκε τήν καθημερινὴ γλῶσσα ἱκανή καί ἀσφαλῆ νά ἐκφράσῃ τίς ὑπερβατικὲς διδασκαλίες ἢ νά παρουσιάσῃ ὁλόκληρη τήν σημασία τῶν ἠθικῶν ἐντολῶν.

Εδώ πρέπει νά τονισθῇ ὅτι οἱ μῦθοι τῶν ἐλληνικῶν μυστηρίων (ἀποκαλούμενοι ἱερός Λόγος τους) γύρω ἀπό τούς ὁποίους ἀναπτυσσόταν ἡ συμβολική τῶν ἀντιστοιχῶν μυστηρίων, δέν ἦσαν ἀπλές ἀφορμές τελετουργιῶν ἢ ἐορτῶν. Δέν ἦσαν ἐκφράσεις ὑποθετικῶν, ποιητικῶν κατασκευῶν ἢ διαστρεβλωμένων ἀπό τόν χρόνο συμβάντων. Δέν ἦσαν παραμύθια. Σοφὴ συνήθεια (λέγει ἡ Διδῶ Καλλέργη στὰ *Ἀρχαῖα Μυστήριά* της), ἰδίως τῶν Ἑλλήνων, ἦταν ἡ διατήρηση μέσα στήν μυθολογία τῶν δοξασιῶν γιά τίς μεγάλες κοσμογονικές, ὄντογονικές καί πνευματικές ἀλήθειες τῆς φύσεως, πού ἔτσι ἔμειναν αἰώνιες καί ἀφθαρτες.

Καί ἡ ἀνθρώπινη διαλεκτική δέν ἦταν ἀρκετή. Οἱ μῦθοι, ὅπως καί τὰ σύμβολα, ἦσαν τὰ μέσα μέ τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι κατῴρθωσαν νά μιλήσουν διαχρονικῶς καί ὑπερτοπικῶς γιά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καί τόν Κόσμο της. Ὁ μῦθος δέν ἀποκαλύπτει ἄμεσα τόν στόχο του. Πρέπει νά ἀναζητήσουμε ἀναλογικά τήν βάση καί τήν σημασία τοῦ συλλογισμοῦ του καί αὐτό ἐπιτυγχάνεται ἀπόλυτα μόνο μέσα ἀπό τήν μελέτη-διδασκαλία, σέ συνδυασμό μέ τήν βίωση. Δηλαδή, μέ τήν συλλειτουργία ψυχῆς καί νοήσεως, μέ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο εἶναι. Ὁ μυσταγωγούμενος, συμμετέχοντας στό μυθικό δράμα τοῦ θεοῦ-συμβόλου τοῦ συγκεκριμένου μυστηριακοῦ συστήματος μέσα ἀπὸ ἱερές τελετές, ἱερές κινήσεις, λαμπαδηφορίες, φωνές καί προσευχές, ἐπικλήσεις καί κατηχήσεις, σέ περιβάλλον ὑποβλητικό καί σέ συνθήκες ψυχικῆς ἐξάρσεως, δέν ἔβλεπε τὰ δρώμενα ὡς ἐπαναλαμβανομένη περιοδικῶς πάλι, ἱεραρχία ἢ τελετή, ἀλλά ἐνοιῶθε τόν θεό του, ζοῦσε μαζί του, ταυτιζόταν μέ αὐτόν. Ἔτσι ξαναζοῦσε στήν ἐποχὴ τοῦ χρυσοῦ γένους. Ὁ μῦθος γινόταν παρόν καί τότε ἐπιτυχανόταν ἡ ΤΕΛΕΤΗ δηλαδή ἡ τελεία πράξη τῆς ἐνώσεως. Γιά τοῦτο ἀποκορύφωμα τῆς μυσταγωγικῆς διαδικασίας ἦταν ἕνας ἱερός Γάμος, Γάμος Θεῶν καί ἡ μετάληψη τῆς οὐσίας τῶν θεῶν, π.χ. τοῦ Διονυσιακοῦ οἴνου-αἵματος τοῦ Διονύσου Ζαγρέως καί σέ ἀνώτερο ἐπίπεδο τοῦ Ἑλευθερέως (Λυσίου).

Αὐτά τὰ δρώμενα ἴσως παρεξηγήθηκαν ἢ ἐγίναν μέσα ἐκμεταλλεύσεως ἀπὸ ἐναντίους στὰ Μυστήρια ἢ ἀμαθεῖς καί κακοπροαίρετους, πού μίλησαν γιά ὄργια μέ τήν ἐννοία τῶν χυδαίων σεξουαλικῶν καί μόνο πράξεων καί λόγων.

Οἱ ἐννέα Μοῦσες: Κλειώ, Θάλεια, Ἑρατώ, Εὐτέρπη, Πολύμνια, Καλλιόπη, Τερψιχόρη, Οὐρανία, Μελομένη (ἀνάγλυφο Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, Μουσεῖον Λαῖβρου).

Ὅμως τὰ ὄργια τῶν μυστηρίων δέν εἶναι παρά τὰ ἔργα τῆς μυσταγωγικῆς μυσέως. Ἡλέξη ὄργια – λέγουν – προέρχεται ἀπὸ τὸ «ἐοργα», ἐκ τοῦ «ἐργω» ἢ «ἐρῶ», πού σημαίνει ἐργάζομαι, κάμνω. Ἄλλοι, λέγουν ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ ὄργω δηλαδή εὐρίσκομαι σέ σφύζουσα ζωτικότητα (ἐξ οὗ καί ὁ ὄργασμός).

Ἐξ ἄλλου, ὀργεῶν λεγόταν καί ὁ Ἀθηναῖος Πολίτης πού, ἐκλεγόμενος ἀπὸ κάθε Δῆμο καί κατὰ ὀρισμένους καιροὺς, ὀφείλε νά τελῇ μερικές θυσίες ὡς ἕνα εἶδος ἱερέως. Ποιητικῶς λεγόταν καί ὁ ἱερεὺς ὀργεῶν καί ἡ ἱερεία ὀργεῶν.

Στὰ Μυστήρια, μέ τήν χρήση τῶν προαναφερομένων μύθων, διδάσκονταν τὰ μυστικά δόγματα τῶν ἀρχαίων θεολογικῶν καί φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων. Μέσα στίς τελετές ἀποκαλυπτόταν ἡ κοσμογονικὴ διδασκαλία καί μέ αὐτήν ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ βεβαιότης τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς, μέ τήν μετενσωμάτωση (τοῦ Πλάτωνος). Κατὰ τούς Ὀρφικούς ἦταν βέβαιη ἡ ἀνέλιξη τῆς ψυχῆς μέ τίς διαδοχικές μετακινήσεις σέ σώματα (δηλαδή μετενσαρκώσεις), μέ τίς ὁποῖες διὰ βαθμιαίων δοκιμασιῶν καί καθαρμῶν καί διὰ σταδιακῆς ἀποκτίσεως πνευματικῶν δυνάμεων ἡ ψυχὴ κατέληγε στήν τελειοποίηση. Ἀνάλογα, σέ ἀνατολικές θρησκείες, διδασκόταν ἡ ἀμοιβὴ ἢ τιμωρία μέ βάση τὸ κάρμα, πού κατὰ λέξιν σημαίνει πράξη, δηλαδή μέ βάση τήν δράση τῆς κάθε ἐνσωματώσεως τῆς κάθε ψυχῆς. Ἐδίδασκαν ὅτι ἡ πτώση τῶν ἀνθρώπων δέν ἦταν παρά ἡ παγκόσμιος ἀναγκαιότης τῆς συνεχοῦς ἀνακυκλώσεως, πού ἔφερνε τήν ψυχὴ στὰ δεσμά τοῦ Ἄδου, στήν ὕλη, στό ἀνθρώπινο σῶμα. Ἐπομένως, κοινὴ ἦταν ἡ ἀντίληψη, ὅτι σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀνάτασή του σέ ἕνα ἐπίπεδο ὑπερβατικό, δίχως φροντίδες καί γήινες ἐνσυχολίες. Μέσα ἀπὸ τίς δοκιμασίες-καθάρσεις τῶν μετενσωματώσεων θά ἐνωνόταν κάποτε ἡ ψυχὴ του μέ τήν Ἀπόλυτη Ἀλήθεια καί θά κέρδιζε τήν παντοτινὴ μακαριότητα.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀνθρώπων στὰ Μυστήρια ἐθεωρεῖτο ὅτι προσέφερε ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως (δηλαδή κατόπιν ἀμέσου θείας χορηγήσεως, ἢ – ὅπως ἀλλιῶς λέγεται – διὰ ἄνωθεν ἐκχύσεως φωτός ἢ διὰ «ἐπιφανειῶν», ἀφ' ἑνὸς τήν ἀναγκαίαν γνῶση καί ἐλπίδα καί ἀφ' ἑτέρου τὸ μέσον, γιά τήν ἐπίτευξη τῆς εὐδαιμονικῆς, αἰωνίας ἐπιβιώσεως τῶν μελῶν τους. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα φαίνεται

καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο στό μήνυμα μετὰ τὸν θρῆνον πάνω ἀπὸ τὸν νεκρὸ Ἄττυ στὰ Μυστήρια τῆς Κυβέλης: «Θαρρεῖτε, μύσται, τοῦ Θεοῦ σεσωσμένου, ἔσται γάρ ἡμῖν ἐκ πόνων σωτηρία».

Τὸ ἴδιο ἔγραψε καί ὁ Σοφοκλῆς: «Ὅποσον εὐδαίμονες ἀφικνοῦνται εἰς τὸν Ἄδην οἱ Μύσται! Μόνον αὐτοὶ ζῶσιν ἐκεῖ, οἱ δὲ λοιποὶ μόνον δεινὰ ἀναμένουσιν καὶ μακάριος ἐκ τῶν βροτῶν ὁ ἰδὼν τὰς ἐν Ἑλευσίνι τελετάς, ὁ ἄμοιρος αὐτῶν δέν ἀπολαύει ὁμοίας τύχης, καθ' ἣν εἰς σκότος κατερχόμενος». Τὴν ἴδια ἐλπίδα ἄλλωστε δίνει καί ὁ Χριστιανισμός μέ τὸν θάνατο καί τὴν ἀνάστασις τόσο τοῦ Λαζάρου, ὡς ἐνεργουμένου πιστοῦ, ὅσο καί τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐνεργοῦντος μύστου.

Περίτρανα δήλωσε στὸν Πανηγυρικό του ὁ Ἰσοκράτης (5ος αἰ. π.Χ.) ὅτι ἐκεῖνοι πού ἔχουν μνηθῇ ἔχουν τίς πιὸ γλυκές ἐλπίδες γιά τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου ζωῆς καί γιά ὅλο τὸν χρόνο τῆς μετέπειτα ζωῆς.

Βάσει ὧν αὐτῶν οἱ μελετητές, ἀλλὰ καί οἱ ἀποκρυφιστές συγγραφεῖς, λέγουν ὅτι τὰ Μυστήρια ἦσαν ταυτοχρόνως θρησκευτικὴ λατρεία, φιλοσοφικὴ ἀποκάλυψη καί ἐπιστημονικὴ γνῶση, ὅπως καί ὑπερβατικὴ ἀλήθεια μέ ταξίδια τοῦ ἀνθρώπινου εἶναι στὸν μετὰ θάνατον κόσμο, μέ ταυτόχρονη παρουσίαση τέχνης μέ λόγο, θέαμα καί συμμετοχικὴ δράση τῶν θητευόντων θεατῶν-μουμένων. Ἡ φράση τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι οἱ μουόμενοι ὀφείλουν «οὐ μαθεῖν τι, ἀλλὰ παθεῖν καὶ διατεθῆναι», ἴσως νά σημαίνει ὅτι δέν γινόταν κάποια δογματικὴ διδασκαλία, οὔτε γινόταν κάποιος θεωρητικὸς ἀποσυμβολισμός, ἀλλὰ ἀφηνόταν ὁ κάθε ἕνας ἐλεύθερος, κατὰ τίς δυνατότητές του, νά ἐρμηνεύσῃ τὰ συμβαίνοντα, ἀνάλογα μέ τίς ἐντυπώσεις πού παρήγαγαν σέ αὐτόν ὅσα ἔβλεπε, ἀκουγε καί πάθαινε. Ἄλλωστε, αὐτὴ ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καί συνειδήσεως δέν μπορούσε παρά νά εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος κάθε συστήματος ἐρωμένου τὴν ἀλήθεια καί ζηλωτοῦ τῆς ἐρεύνης της.

Στὸ πλαίσιο τέτοιων θεωρήσεων, μελετητές ἰσχυρίσθηκαν ὅτι στὰ Μυστήρια διδάσκονταν δοξασίες κατ' οὐσίαν (δηλαδή μετὰ ἀπὸ ἀποσυμβολισμό) μονοθεϊστικές καί δοξασίες γιά τὴν ἐξέλιξη τῆς ψυχῆς (πού μορφοποιήθηκαν ἀπὸ τούς Πυθαγορείους), καθὼς καί ὅτι λάβαινε χώρα ἐμπειρικὴ ἢ πειραματικὴ ἀπόδειξη τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, πιθανόν κάνοντας χρῆση ἀφ' ἑνὸς μέσων ὑποβολῆς, αὐθυποβολῆς καί ψυχικῆς ἐπεκτάσεως (ἴσως μέ ἀρωματικές καί ψυχεγερτικές οὐσίες, ὅπως τὰ λιβάνια καί οἱ σπόροι τῆς μήκωνος, δηλαδή τῆς παπαρούνας) καί ἀφ' ἑτέρου τῆς θεωργίας (ἀπόπειρας δηλαδή νά διεγείρουν τὴν ὑπολανθάνουσα δαιμόνια φύση τοῦ ἀνθρώπου καί νά προκαλέσουν τὴν ἔκτασι καί τὴν ἔνωση μέ τὸν ἀνώτερο κόσμο τῶν πνευμάτων). Καί αὐτὰ γίνονταν μέ παράλληλη μελετημένη δίαιτα καί μέ νηστεία, προσευχές-ῦμνους, ἀφῇ λαμπάδων (στὰ Κρητικά, Καβείρια, Ὀρφικά καί Ἑλευσίνια) καί μέ συγκεκριμένους (διδασκομένους) τρόπους διαβιώσεως καί συμπεριφορᾶς.

Ὁ Ἀπόλλων ἔχει ἐπιβληθῇ πλέον στό Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Κάθεται σάν ἰδιοκτήτης πάνω στὸν ἱερό μαντικό τρίποδα καί κρατῶντας μία φιὰλη στό χέρι, δέχεται τὸν σεβασμό καί τὴν ἀφιέρωση μιᾶς ἀπὸ τίς Μοῦσες, πού εἶχαν ἀναδειχθῇ ὡς οἱ κύριες ἀκόλουθες του (Σχέδιο ἀπὸ εἰκόνα ἀγγείου, Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Παρισίων).

Ὁ σεβασμός πρὸς τὰ Μυστήρια, ὡς θεσμούς, ἦταν μέγας. Σέ αὐτόν πιθανόν νά ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς ἡ τήρηση τῆς «Σιγῆς» καί οἱ αὐστηρές κυρώσεις ἐπὶ ἀσεβεία καί ἱεροσυλία γιά κάθε πράξη ἐναντίον του, ἔστω καί γιά ἀναφορά ἢ διακωμώδησή τους, ἀφ' ἑτέρου ἡ συμμετοχὴ τῶν γνωστότερων ὀνομάτων τῆς ἀρχαιότητος καί κατὰ τρίτο ἡ μέχρι διακινδυνεύσεως τῶν ἱερέων ἐπιμονὴ τῶν ἀρχόντων (καί Αὐτοκρατόρων) γιά τὴν μυσή τους σέ αὐτά.

Ὁ Ἀριστοφάνης λέγει (στοὺς *Βατράχους*) «*Δήμητρα πού ἔθρεψε τὸ πνεῦμα μου, κάνε νά γίνω ἄξιος τῶν μυστηρίων σου*». Ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει τὰ Ἑλευσίνια τὸ πιὸ λαμπρὸ καί θαυμαστὸ ἔργο πού ὁ καθένας ὀφείλει νά σέβεται.

Ὁ Νέρων, λέγεται, δέν ἐτόλμησε νά μνηθῇ στὰ Ἑλευσίνια, ἐξ αἰτίας τῶν ἀνοσιουργημάτων του (Σιέττος, *Μιθραϊκὰ Μυστήρια*, σελ. 43).

Τὴν διδασκαλία τῶν μυστηρίων ἀκολούθησαν – καί ἐνίσχυσαν ἢ διέδωσαν ἀκόμη περισσότερο – οἱ Πλατωνικοὶ, οἱ Νεοπλατωνικοὶ, οἱ Μαθητές, Ἀπόστολοι καί Εὐαγγελιστές τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως βεβαιώνουν ὁ Θεόδωρος, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Ὠριγένης, ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, ἀκόμη καί ὁ Αὐγουστίνος, πού συγκρίνοντας τὰ δόγματα τοῦ Πλάτωνος μέ τὰ χριστιανικά

δέν βρήκε διαφορές (Σιέττος, σελ. 57, πού παραπέμπει στον Άναγνωστόπουλο σελ. 44). Ο Άναγνωστόπουλος αναφέρεται στον έλληνιστή Πολωνό Th. Ziebinski πού στό βιβλίο του «Εμείς καί οί Άρχαίοι» γράφει ότι πρόδρομος τής Καινής Διαθήκης δέν είναι ή Παλαιά, αλλά ή Έλληνική Θρησκεία.

Είναι φυσικό μέ τό τόσο κύρος τους τά Μυστήρια νά επηρεάσουν βαθύτατα καί τήν ήθική τών χρόνων τους. Κατά τόν Άριστοτέλη «Τά Μυστήρια δικαιοτέρους καί εύσεβεστερους καθίστησιν». Εισήγαγαν καί συνετήρησαν ήθικές άρχές πού διατηρήθηκαν ή εκφράστηκαν είτε μέ νομοθετικές-νομικές ρυθμίσεις είτε μέ κοινωνικές συμπεριφορές καί κανόνες.

Όμως ό φανατισμός, ή μεγάλη επέκταση τών μυστηρίων, τό ίδιο τό κύρος τους έν τέλει, υπέσκαψαν τά θεμέλια τους.

Εισήλθαν άνθρωποι μειωμένης ήθικής ύποστάσεως, κεκαμμένης συνειδήσεως, κατωτέρων ψυχικών καί πνευματικών ικανοτήτων. Οί τελετουργίες εκφυλίσθηκαν σέ θέαμα, ή θεωργία σέ όπτικά καί άκουστικά τεχνάσματα, ή έκταση καί τά θρησκευτικά όργια (δηλαδή τά μυσταγωγικά έργα) εκφυλίσθηκαν -κατά τήν ρωμαϊκή καί μεταγενέστερη περίοδο- σέ τεχνητή μέθη τών αισθήσεων καί έκρηξη σεξουαλικών συναντήσεων. Ο τελευταίος ιεροφάντης τών Έλευσινίων ήταν άσχετος μέ τά ιερά γένη (τών Εύμολπιδών καί τών Κηρύκων, δηλαδή τών οικογενειών από τίς όποιες κατά παράδοση καί θεοπισμένα

όρίζονταν οί άξιωματοϋχοι τών Έλευσινίων Μυστηρίων - ιδιαίτέρως ό ιεροφάντης καί ό ιεροκήρυξ). Καί όχι μόνο τούτο, αλλά ήταν μάλιστα Ίερεύς του Μίθρα, όρκισμένος νά μήν υπηρετή άλλους θεούς!

Έκπληρώθηκε έτσι καί ή προφητεία του τελευταίου νομίμου ιεροφάντου Εύμολπίδου, του Νεστορίου, πού προφήτευσε ότι θά σιγήσουν τά Μυστήρια, άφού παραβιάσθουν οί τών ιεροφαντικών θεσμών νόμοι καί σύνδεσμοι. Η ένσκήψασα ως καταιγίδα - χάριν τών ιστορικών συνθηκών καί έξωτερικών διδασκαλιών της - διάδοση του χριστιανισμού έσβησε τήν δάδα τών μυστηρίων, μαζί μέ τίς καταστροφικές επιδρομές τών νεωτέρων φύλων. Τά Μυστήρια στην Ελλάδα έξέπνευσαν περί τό τέλος του 4ου αιώνας, όταν ό Άλάριχος τών Βησιγόθων, έρεθιζόμενος από τούς συνοδούς του (Άρειανούς) ιερείς καί μοναχούς κατέστρεψε τό Έλευσίνιο ιερό καί κατέσφαξε τούς ιερείς (395 π.Χ.). Άπέτυχε καί ή προσπάθεια του άρχαιολάτρου, μύστου, Βυζαντινού Αυτοκράτορος Ιουλιανού, του - άποκληθέντος γιά τούτο - Παραβάτου, νά αναβιώσει αυτά. «Χαμαί πέσε Δαίδαλος αύλά. Ούκέτι Φοίβος έχει καλύβην, ού μάντιδα δάφνην, ού παγάν λαλέουσιν. Άπέσβετο καί λάλον ύδωρ», του μήνυσε τό έρμωμένο πλέον μαντείο τών Δελφών. Ταφόπετρα στά Μυστήρια τής έγγύς Ανατολής καί τής Ελλάδος τίθεται μέ τά διατάγματα τών Θεοδοσίου καί Ιουστινιανού (569 μ.Χ.). Τά αιγυπτιακά διατηρήθηκαν γιά λίγο άκόμη, όμως όλα είχαν τελειώσει καθ' όσον άφορά στην καθολικότητα τής δράσεως καί αποδοχής τους.

Η εικόνα παριστά τό τελευταίο στάδιο τής μύθσεως, τήν Έποπτεία. Ο Επόπτης γίνεται δεκτός από τήν ίδια τήν θεά Δήμητρα καί ισότιμος πιά συνδιαλέγεται μαζί της. Η θεά μέ στάχια στά μαλλιά της, καί ένθρονη, πάνω σέ μεγάλη κίστη, κρατάει δάδα. Ο ιερός όφης έλίσσεται προστατευτικός γύρω από τήν κίστη.

Από αυτά, άνάγλυφα, προκύπτει ότι τά Μυστήρια δέν ήσαν άπλές έορτές ή μόνον τελετές ή συναθροίσεις ολίγων επιδειξιών ή αυταρέσκων έγωπαθών ατόμων. Φαίνεται ότι ήσαν συστήματα ιεροπραξιών, δηλαδή τεχνικών επικοινωνίας καί πνευματικής έπαφής μέ τό θεό, από τό όποίο, είτε τό αντίλαμβάνεται ό μύστης μονοθεϊστικώς (ως μοναδική, παγκόσμιο Άρχή) είτε πολυθεϊστικώς (ως συμπαντική ύπαρξη). Καί από τίς έντεϋθεν εκδηλώσεις-έκπορεύσεις του, εκχύνεται τό πνευματικό φώς, τό φώς του Μυσταγωγικού Έρμου πρós τήν άφυπνισμένη διά του τρισυποστάτου (ως Φάνητος, ως Ζαγρέως, ως Έλευθερέως) Διονύσου ανθρώπινη συνείδηση, προκειμένου αυτή, μέ τήν βοήθεια τών δυνάμεων του ανθρώπινου πνεύματος (πού συμβολίζονταν μέ τίς διάφορες μυστηριακές χθόνιες γυναικείες θεότητες), νά έλθη πρós τόν άνέσπερο Άπόλλωνα, τόν Άπόλλωνα σύμβολο τής φωτίσεως καί μέσον ταυτίσεως μέ τό άπέραντο θεό (συμβολιζόμενο μέ τήν Μεγάλη Μητέρα Ρέα-Γή παλαιότερα καί τόν Δία κρητογενή άρχικώς, Όλύμπιο άργότερα). Καί οί άνθρωπινες δυνάμεις συμβολίζονταν μέ γυναικείες καί χθόνιες θεότητες (όπως τήν Δήμητρα, τήν Περσεφόνη, τήν Άρτεμιν, τήν Έκάτη, ως σύμβολα τής Γής καί απογόνους τής Γαίας), άκριβώς γιά νά τονίζεται κατ' έξοχήν ή παραγωγική ικανότης του ανθρώπινου είδους διά τής θηλυκής άρχής, πού τίκτει τήν ζωή, γονιμοποιούμενη από τήν άνδρική άρχή (τόν Δία καί τόν Δίονυσο στά Πελασγικά-Κρητικά Μυστήρια, τόν πνευματικό Άπόλλωνα στην Μινωική, Μυκηναϊκή καί μεταγενέστερη περίοδο). Αυτή ή θηλυκή όντότης, άποκαθαιρομένη καί ταυτοχρόνως προετοιμαζόμενη περιοδικώς, μέ τίς έμμηνους ροές της, ως μέσον έξαγνισμού, συμβολιζόταν από τήν Περσεφόνη ή τήν Άρτεμιν, τίς κόρες πού μετεξελίσσονται στην ένεργοποιηθείσα, τήν συνειδητοποιημένη γυναίκα, τήν Δήμητρα.

Από τά προεκτεθέντα καταδεικνύεται ή σημασία καί τής έννοίας Μυστήρια, πού ταυτίζεται μέ τήν πανάρχαια ιερή ή ιερατική τέχνη, τήν κρητοπελασγική μυστική ιεροπραξία, τήν κατοπινή (μεταχριστιανική) βασιλική τέχνη καί τήν μεσαιωνική άλχημιστική τέχνη (τών πραγματικώς μυημένων καί όχι τών τσαρλατάνων). Σκοπός όλων αυτών, λέγουν οί μελετητές, ήταν ή ένγκατάσταση μιās έσωτερικής φιλοσοφίας, πού παρείχετο σέ όσους ήσαν καταλλήλως παρασκευασμένοι, ώστε νά δεχθούν τήν αλήθεια δίχως κίνδυνο γιά τούς ίδιους, αλλά καί γιά τήν ανθρωπότητα καί παραπέρα γιά νά συντηρήσουν καί έπαναφέρουν σέ μία πλέον ώριμη ανθρωπότητα, τόν άπολεσθέντα λόγο (δηλαδή τήν αντίληψη καί συνείδηση τής θεϊκής σπίθας του ατόμου, τής θεϊκότητας τής ψυχής του, τής καθαρότητας τής μιās καί άναλλοίωτης ούσίας καί τής δυνάμεως πού ή τέτοια γνώση θά συνεπέφερε).

Όστε, άσχέτως από άμφιβόλου άκριβείας έτυμολογικούς προβληματισμούς γιά τήν προέλευση τής λέξεως Μυστήρια, ως από τό «μύ-ω» (κλείνω-καλύπτω τό στόμα ή τά μάτια, άποσιωπώ) ή τό σανσκριτικό «μύ-σ-ειν» (κλέ-

πτω, προφανώς κρυφά, δίχως νά μέ άκούν καί βλέπουν) κ.ά., συμπεραίνεται ότι ως Μυστήρια θά μπορούσαμε νά θεωρήσουμε τό σύνολο τών διενεργειών - φυσικών, ψυχικών, πνευματικών - πρós τήν σταδιακή καί συνειδητή άποστασιοποίηση του ατόμου από τόν υλικό, πεπερασμένο κόσμο καί τίς πλάνες τών αισθήσεων, μέ τήν συμβολική καί, ένίοτε πρακτική, κάλυψη τών κέντρων τών αισθήσεων καί τήν επέκταση του επιπέδου συνειδήσεως, ώστε μέ βίωση νά κατανοήσθ ό μυσταγωγούμενος τό «άρρητο» ή τά «άρρητα» τών μυστηρίων (ύπό τήν έννοια τών μυστικών, δηλαδή τών άγνώστων λειτουργιών καί δυνάμεων) τών πνευματικών συμπαντικών νόμων, πού άφορούν στά νοητικά όντα καί τήν φύση, γιά νά βοηθήσει τό ανθρώπινο όν μέ τήν κατάκτησή τους στον έξαγνισμό, στον φωτισμό του ψυχικού του έγώ. Καί αυτά, γιά νά επιτύχη τήν πνευματική αναγέννηση καί τελικώς τήν πνευματική άθανασία. Ο τρόπος καί τά μέσα αυτής τής επικοινωνίας, αυτής τής αποκαλύψεως τών μυστικών του συμπαντικού άδιακόπου γίνεσθαι, είναι ή προσφορά τών αρχαίων Μυστηρίων, από τά όποια ή λαμπρότερη, πλέον συστηματική, καθολικώς αναγνωρισμένη καί άπολύτως πνευματοποιημένη έκφραση εύρίσκεται στά αρχαία ελληνικά μυσταγωγικά συστήματα, δηλαδή στά Άρχαία Έλληνικά Μυστήρια.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΑΛΛΑΞΗΣ

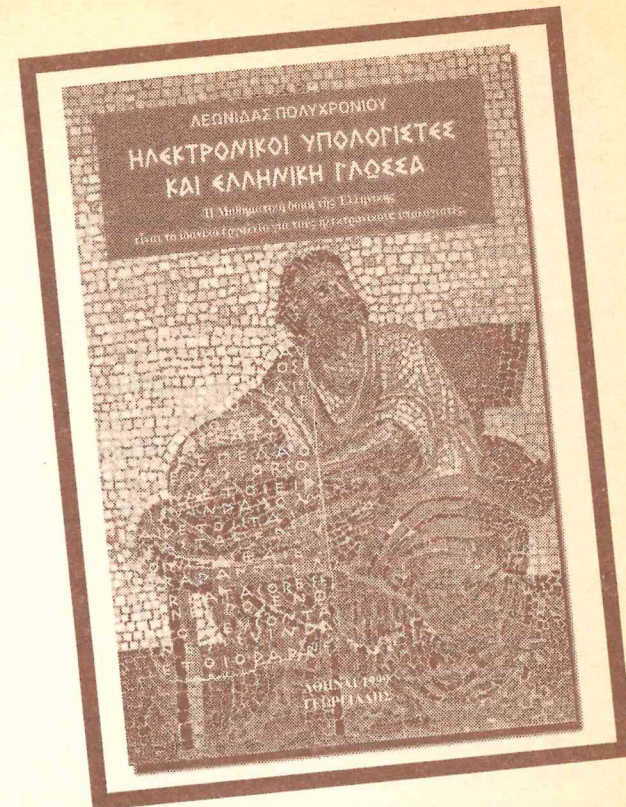
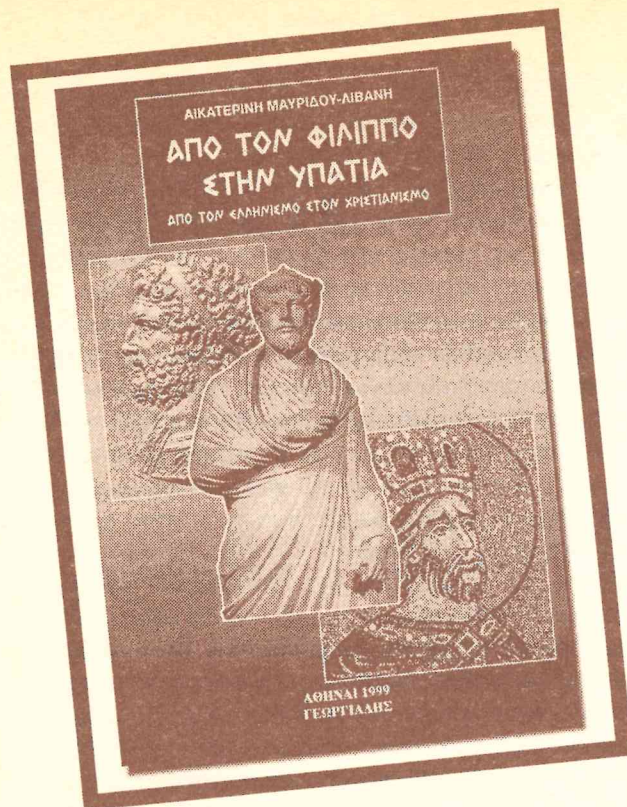
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

Η ΓΗ ΜΑΣ
ΓΗ ΤΩΝ ΑΦΘΑΡΤΩΝ
ΑΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΛΩΝ,
ΠΑΞΙΧΑΡΟΣ
ΚΑΙ ΥΠΕΡΤΑΤΟΣ ΘΕΟΣ ΜΑΣ
ΕΙΝ' Ο ΑΠΟΛΛΩΝ

ΕΤΑ ΕΝΤΑΦΙΑ ΛΕΥΚΑ ΕΔΒΑΝΑ
ΓΥΡΤΟΣ Ο ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ
ΕΙΝ' ΟΛΟΜΟΡΦΟΣ ΑΔΩΝΙΣ
ΡΟΔΟΠΕΡΙΧΥΜΕΝΟΣ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΨΥΧΗ ΣΗ ΜΕΣΑ ΜΑΣ
ΑΘΕΛΗΤΑ ΚΡΥΜΜΕΝΗ
Ο ΜΕΓΑΣ ΠΑΝ ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΕΝ,
Ο ΠΑΝΑΣ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 84
ΤΗΛ.: 3836231

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΑΓΩΓΗ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΗΣ

ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57
ΤΗΛ. 5221314

Η ΕΚΣΤΑΣΗ

Εἶτα μικρόν ἑξαρδεῖς ἔδοξεν ἀναπνεῖν ὄλο
καί περιορᾷν πανταχόθεν,
ὥσπερ ἑνός ὄμματα ἀνοιχθείσης τῆς ψυχῆς

Πλούταρχος, Ἡθ. 565ε

Ο αὐστραλιανός μάγος τελειώνει τήν μύση του μέ
ένα ταξίδι στον κόσμο τῶν πνευμάτων μέσα ἀπό
μιάν ἑκσταση πού διαρκεῖ δυό-τρεις μέρες. Ὁ ἱερέας τῶν
Κόντ δικαιώνει τό ἀξίωμά του μένοντας δεκατέσσερις μέ-
ρες βυθισμένος σέ ἀποκάρωμα, καί στό διάστημα τοῦτο
μιά ἀπό τίς ψυχές του ταξιδεύει πηγαίνοντας νά παρου-
σιαστῇ στον θεό του. Τόν καιρό τῆς μυήσεώς τους οἱ μά-
γοι Κάρμπο τῆς ὁλλανδικῆς Γουϊάνας (ὑστερα ἀπό νη-
στεία, κατάχρηση καπνοῦ καί ἐξουθενωτικό χορό) ἔχουν
τήν πρώτη τους ἑκσταση μέ ἀνύψωσή τους στά οὐράνια.
Τά μυητικά αὐτά ταξίδια τῆς ψυχῆς εἶναι ἕνα γύμνασμα
καί προετοιμασία τοῦ ἑκστασιακοῦ μάγου. Μιά ἀπό τίς
δουλειές του – καί ὄχι ἡ ὑποδεέστερη – εἶναι νά ξανα-
φέρνῃ τήν ψυχή τοῦ ἄρρώστου ἀπό τόν Κάτω Κόσμο. Τό
θέμα τό ξαναγγίξαμε ἄλλοῦ καί λίγα παραδείγματα τώ-
ρα φθάνουν.

Οἱ νεκρομάντις τῶν Βιρμάνων Κάρεν κατεβαίνουν
στον Ἄδη καί ἀνεβάζουν τήν ἀλήτισσα ψυχή τοῦ ἄρρώ-
στου. Ὁ τρεμουγκανός μάγος (Σιβηρία), πέφτοντας σέ
ἑκσταση μέ τό χτύπημα τοῦ ταμπούρλου του καί τό παί-
ξιμο τῆς κιθάρας του, ἀφήνει τήν ψυχή του νά διαβῇ στον
Ἄδη. Ἀπό ἐκεῖ παίρνει ἀπό τούς πεθαμένους τήν φευ-
γάτη ψυχή, εἴτε μέ τό καλό καί ἐξαγορές, εἴτε μέ τό στα-
νιό καί μέ ἀγῶνα. Ὅταν συνέρχεται, κρατᾷ στήν χούφτα
του τήν ψυχή πού τήν ξαναβάζει στον ἄρρωστο. Στούς
Τογκούση τῆς Μαντζουρίας, ὁ μάγος, πίνοντας ἀπό τό
αἷμα καί τρώγοντας ἀπό τήν σάρκα τοῦ ζώου πού θυσιά-
ζεται, πέφτει σέ ἑκσταση καί τραβᾷ γιά τόν Ἄδη. Πηγαί-
νοντας ἡ ψυχή του φτάνει σ' ἕνα βουνό (ὁ μυθικός Ἄξων
τοῦ Κόσμου) καί κατεβαίνει στήν χώρα τῶν ἰσκιών. Ὅσο
σιμῶναι τόσο καί πληθαίνουν οἱ κίνδυνοι, διότι συναντᾷ
τίς ψυχές ἄλλων μάγων πού κατεβαίνουν καί αὐτές καί
πρέπει νά φυλάγεται ἀπό τίς σαῖτες τους μέ τό τα-
μπούρλο. Κατεβαίνοντας διηγεῖται ὁ ἴδιος τίς περιπέ-
τειες τοῦ ταξιδιοῦ καί οἱ παρευρισκόμενοι μποροῦν νά
τόν ἀκολουθοῦν βῆμα-βῆμα.

Νά, τώρα κατεβαίνει ἀπό μιά τρύπα στενή καί πρέπει
νά περάσῃ τρεῖς ἀκόμη ποταμούς, προτοῦ νά συναντήσῃ

πνεύματα τοῦ Κάτω Κόσμου. Φτάνει, τέλος, στήν χώρα
τοῦ αἰωνίου σκοταδιοῦ καί τότε οἱ παρευρισκόμενοι σπι-
θοβολοῦν μέ τίς τσακμακόπετρες γιά νά τοῦ φέξουν. Τό
μίζερο τοῦτο φῶς τοῦ φτάνει ὥστόσο νά ξαναβρῇ τήν
φευγάτη ψυχή, πού τήν ξανανεβάζει, μέσα ἀπό χίλιους
κινδύνους, στό φῶς γιά νά τήν ξαναβάλῃ στό σῶμα τοῦ
ἄρρώστου.

Εἶναι φορές πού τό ταξίδι εἶναι πιό περίπλοκο, ὅπως
συμβαίνει στούς Βασιουγκανούς Ὀστυάκους. Ὁ μάγος
κράζει, ἕνα-ἕνα, τά πνεύματα πού τόν βοηθοῦν, ἄλλα
ἀπό τά βάθη τῆς γῆς καί ἄλλα ἀπό τά οὐράνια πλάτη.
Ὅταν τά πνεύματα μαζευτοῦν, ἡ ψυχή του ξεκινᾷ μαζί
τους γιά τό ἑκστασιακό ταξίδι της στούς Οὐρανούς, ὅπου
ψάχνει νά βρῇ τήν χαμένη ψυχή, καί ὑστερα, μέ τήν ἴδια
τόλμη, συνεχίζει γιά τόν Κάτω Κόσμο. Οἱ παρευρισκόμε-
νοι τόν ἀκοῦνε νά κουβεντιάσῃ μέ τά πνεύματα καί νά
ἐξιστορῇ τίς περιπέτειες τοῦ φοβεροῦ ταξιδιοῦ του. Εἶναι,
πάλι, φορές πού ὁ μάγος στέλνει τήν ψυχή του στούς
Οὐρανούς γιά νά συνοδέψῃ τίς θυσιαστικές προσφορές
ἢ τίς ψυχές τῶν πεθαμένων πού δέν ἐννοοῦν νά τό κου-
νήσουν ἀπό τόν κόσμο.

Εἶναι πάλι φορές, ὅπως στούς Γιουκαγκίρ, πού οἱ γυ-
ναῖκες σταματοῦν νά γεννοῦν, ἐπειδὴ οἱ ψυχές δέν θέ-
λουν νά ἀνέβουν στον κόσμο καί νά ξανασαρκωθοῦν.
Τότε ὁ μάγος κατεβαίνει στον κόσμο τῶν ἀποσαρκωμέ-
νων ψυχῶν καί, ἂν δέν τίς καταφέρῃ μέ τό καλό νά ἀνε-
βοῦν, κλέβει κάποια ἀπό αὐτές καί ἀνεβάζοντάς την στό
φῶς, τήν βάζει μέ τό στανιό στό κορμί μιᾶς γυναίκας
(μόνο πού αὐτά τά παιδιά δέν ζοῦνε πολύ, ἀφοῦ ἡ ψυχή
τους βιάζεται νά γυρίσῃ στον κόσμο τῶν ἰσκιών).

Εἶναι πάλι φορές πού ὁ μάγος ἀνεβοκατεβαίνει στον
Ἄδη γιά νά συμβουλευεῖται τίς ψυχές γιά τό ἕνα ἢ τό
ἄλλο θέμα. Ἡ ἀποστολή αὐτή τῆς ψυχῆς σέ τόπους μα-
κρινοῦς, εἶναι ἕνας τρόπος νά κάνῃ σύντομα καί σίγουρα
κάνει ὠφέλιμα ταξίδια.

Μιά σκανδιναυική παράδοση ξέρεי πῶς ὁ Νορβηγός
ἀρχηγός Ἰνγκιμουντ ἔκλεισε γιά τρία μερόνυχτα σέ μιά
καλύβα τρεῖς Φιλανδούς γιά νά πᾶνε στήν Ἰσλανδία καί
νά τόν κατατοπίσουν στήν γεωγραφία τῆς χώρας. Τά
κορμιά τους εἶχαν ἀπομείνει ξερά, οἱ ψυχές ὅμως ἦσαν
στήν μακρινή χώρα καί ὅταν οἱ κλεισμένοι συνῆλθαν τοῦ
ἔδωσαν τίς περιγραφές πού χρειαζόταν.

Ο Κρητικός θαυματουργός Επιμενίδης μπορούσε να στέλνει την ψυχή του μακριά και να την κάνει να ξαναγυρίσει. Φημισμένη στην αρχαιότητα είναι η ιστορία του Κλαζομενίου Ερμούδιου (ή Ερμόδωρου) που μπορούσε να στέλνει την ψυχή του σε ταξίδια μακρινά, να μαθαίνει τα όσα λέγονται ή γίνονται σε τόπους μακρινούς και να την ξαναφέρνει. Όσο του έλειπε η ψυχή, τό κορμί του απόμεινε ξερό, και ήταν μία καλή ευκαιρία για τους έχθρους του. Η γυναίκα του τους παρέδωσε τό κορμί και εκείνοι τό κάψανε σάν πεθαμένο.

Ανάλογες ιστορίες λένε για τόν Άριστέα τόν Προκοννήσιο, πού και *τούτου φασίν την ψυχήν, όταν έβούλετο, εξιέναι*, και πώς έβγαινε η ψυχή του από τό στόμα του σάν ένα κοράκι.

Σέ μία κινέζικη ιστορία, ένας καλόγηρος βουδιστικού μοναστηριού συνήθιζε να στέλνει την ψυχή του σε μακρινές αναζητήσεις, και τό κορμί του, όσο περιπλανιόταν ή ψυχή, έμενε στό κελλί του σάν πεθαμένο. Ένας ξένος βρήκε στό κελλί του τό άψυχο κορμί και έβαλε να τό κάψουν. Όταν ή ψυχή ξαναγύρισε, χτυπιόταν στά παράθυρα του μοναστηριού, θρηνώντας πού δέν έβρισκε τό κορμί και άναρωτιόταν ή δόλια πού να μπή.

Τό πρόσκαιρο τούτο ξέκομμα της ψυχής από τό κορμί είναι ή γνώριμη έκστασις, τό όνειρο του ξύπνιου. Η έκσταση τούτη ή παράκρουση (συχνή σε πρόσωπα άπλοϊκά ή ύστερικά) παραείναι συχνή και άνάμεσα στους πρωτόγονους, πού ή φοβερή ένάργεια της φαντασίας τους δέν χαλιναγωγείται από κανένα σταθερό διαχωρισμό του φανταστικού από την αλήθεια. Συχνή άκόμη είναι σε καταστάσεις ζωηρού θρησκευτικού μυστικισμού και ισχυρών ρευμάτων όμαδικής ψυχώσεως, άκόμα και σε περιστάσεις άπελπίσας.

Η πιό ύπολογίσιμη, ώστόσο, για την μαγική και την θρησκευτική παρατέρα πράξη, μορφή της Έκστάσεως είναι (και έδω πέφτουν και τά πραδείγματα πού αναφέραμε) ή ήθελημένη και καλλιεργημένη. Τά μέσα πού την φέρνουν είναι ή ούσιες διεγερτικές, όπως πιστά και τοξικά ή μέσα άκουστικά, όπως τά ρυθμικά χτυπήματα και ή μονότονη ή όργιαστική μουσική ή κινητικά, όπως οί χοροί, τά πηδήματα, οί στροβιλισμοί ή κακοπάθειες, όπως ή νηστεία, ή άγρύπνια, οί μαστιγώσεις ή ό αύτοϋπνωτισμός, είτε με την μηχανική επανάληψη όρισμένων λέξεων (όπως τό *om* των βουδιστών, τό *Hasan Husain* των μαωμεθανών Σιτών, τό *Paternoster* ή *Ave Maria* των καθολικών έκστασιαστών) είτε με τό επίμονο κοίταγμα όρισμένου μέρους του κορμιού (όπως ό όμφαλός των Ήσυχαστών του Άθω).

Στην κατάσταση της Έκστάσεως πιστεύεται πώς ή τό πρόσωπο κατέχεται από κάποιο πνεύμα ή θεό πού θρονιάζεται μέσα του και βλέπει, μιλά, και ενεργεί με τό σώμα του ή ή ψυχή του, ξεκομμένη από τό σώμα του, τρέχει σε τόπους άλαργινούς ή στον κόσμο των πνευμάτων. Ό πρώτος τύπος είναι ή Ήρη Μανία των όργιαστικών λατρειών του μεσογειακού κόσμου ή δεύτερη χαρακτηρίζει τόν κλάδο της Έκστασιακής μαγείας (Shamanis-

mus) πού, έχοντας επιζήσει μέχρι τά τελευταία χρόνια στην Σιβηρία, άπλωνόταν σε ένα τεράστιο τόξο από την Σκανδιναβία και μέσα από τους εύρασιατικούς χώρους μέχρι την Ήνδονησία.

Από τους σαμανιστικούς αυτούς κύκλους και οί Έλληνες (πού τους προσεγγίζουν μέσω της Θράκης, της Σκυθίας και των παραλίων της Μαύρης Θάλασσας) μαθαίνουν την σαμανιστική πράξη, και μαρτυρούν αυτά τά παραδείγματα του Άριστέα, του Ερμούδιου, του Επιμενίδη και του Πυθαγόρα.

Έναν άνάμικτο τύπο παρουσιάζει ή προφητική πράξη του Ήσραήλ, όπου ό προφήτης πότε μιλά κατεχόμενος από τό πνεύμα του Θεού και πότε μεταφέρεται με τους έκστασιακούς όραματισμούς του. Ό Ήζεκιήλ, λόγου χάρι, καθισμένος σ' ένα σπίτι της βαβυλωνιακής χώρας και τριγυρισμένος από τους πρεσβύτερους της φυλής, μεταφέρεται άπότομα *έν όράσει θεού* στην Ήερουσαλήμ, όπου βλέπει τίς άνομίες των όμοφύλων του.

Η σαμανιστική έκσταση άπολείπει στην Ελλάδα άστερα από τόν Πυθαγόρα (και ίσως και τόν Έμπεδοκλή), μά τό ξέκομμα της ψυχής από τό κορμί γνωρίζεται και σ' άλλους έδω τύπους. Η έκσταση, λόγου χάρι, μπορεί να είναι μονάχα συμπτωματική, όπως από κτύπημα του κεφαλιού ή λιποθυμία. Ένα Άθηναίος, ό Κλεώνυμος, πού λιποθύμησε και έμεινε για τρεις ήμέρες σάν πεθαμένος, είπε, όταν συνήλθε, πώς έννοιωσε την ψυχή του *αϊον έκ δεσμών πινων άφειμένην μετέωρον άρθθηναι και άρθεισαν ύπέρ γής ιδείν τόπους έν αύτῇ παντοδαπούς και τοίς σχήμασι και τοίς χρώμασιν, και ρεύματα ποταμών άπρόοπτα*, και άλλα πολλά από τά πρώτα πού βλέπει ή ψυχή σάν λύνεται, με τόν θάνατο, από τό κορμί της. Συναπάντησε κιόλας ένα άλλον πού είχε πάθει τά ίδια, από την Συράκουσα, και είπαν να συναντηθούν στην γή, σάν γυρίσουν, όπως και έγινε, λέει ό Πρόκλος.

Ανάλογη είναι ή έκσταση του Θεσπέσιου, πού γκερμίστηκε και έχασε για λίγο την αίσθηση του κόσμου. Όστερα *μικρόν έξαρθείς, έδοξεν άναπνείν όλο και περιόρην πανταχόθεν, ώσπερ ενός όμματος άνοιχθείσης της ψυχής* έώρα δέ των πρότερον ούδέν άλλ' ή τά άστρα παμμεγέθη και απέχοντα πληθος άλλήλων άπλετον, αύγῆν τε τῇ χρώα θαυμαστήν άφιέντα και τόνο έχουσιν, ώστε την ψυχῆν έποχουμένην λείως, πλοϊον ώσπερ έν γαλήνῃ, τῷ φωτί ραδίως πάντη και ταχύ διαφέρεσθαι και έβλεπε και άλλα πολλά, και μάλιστα την κρίση των ψυχών και τίς μετά θάνατον τύχες.

Ανάμεσα, δέ, στίς ψυχές πού τίς μετεσάρκωναν οί δαίμονες σε διάφορα ζωντανά, είδε και του Νέρωνα, με πύρινα καρφιά καρφωμένη, να την μετασαρκώνουν οί δαίμονες στό κορμί μιας όχιδας – εκείνης της όχιδας πού τρώει την μάνα της σάν γεννηθή – όταν άστραψε ξάφνου ένα φώς και από μέσα του κάποια φωνή τους πρόσταξε, να την βάλουν σε ήμερώτερο ζωντανό, επειδή παιδεύτηκε αρκετά για τά όσα κακούργησε και διότι της χρωστούν και κάτι καλό οί Θεοί, μά και ξανάδωσε την έλευθερία στό θεαγάπητο γένος των Ελλήνων.

Η έκσταση πάλι μπορεί να είναι μία αυτόματη φρεναπάτη ή παράκρουση, όπως είδαμε κιόλας. Έδω, χωρίς έξωτερική ένέργεια, χάνει κανείς την συνείδηση της πραγματικότητας και κατέχεται από τά όράματα μιας αυτόνομης φαντασίας. Μία ιστορία, για κάποιον Έμπεδοκίμο, λέει, πώς, εκεί πού ό ήρωάς της κυνηγούσε μεσημέρι με άλλους μαζί και ξεμεινε κάπου μονάχος, *της τε του Πλούτωνος έπιφανείας τυχόντος κύκλῳ τους θεούς, ιδείν δέ δι' αύτου πᾶσαν την περί ψυχῆς αλήθειαν έν αυτόπτοις θεάμασιν*. Η ζωή των καθυστερημένων λαών και ή ιστορία του Μυστικισμού μπορούν να συσσωρεύουν έδω πλήθος παραδειγμάτων.

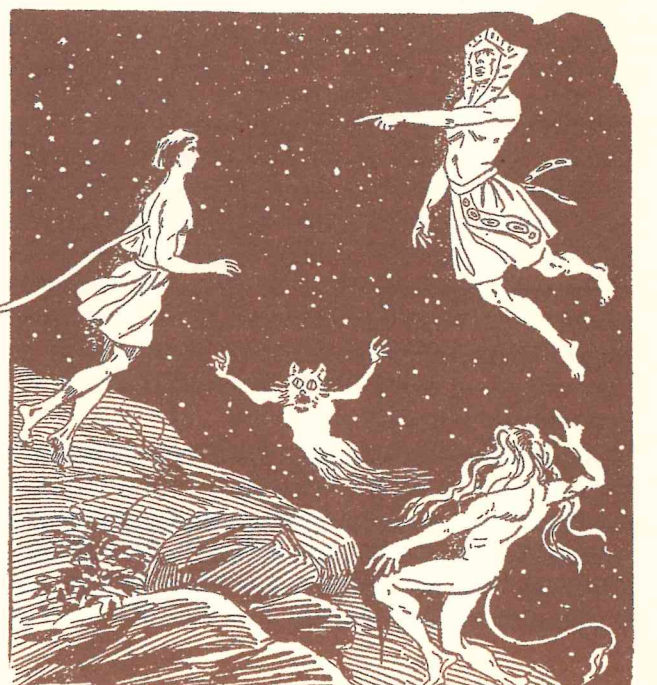
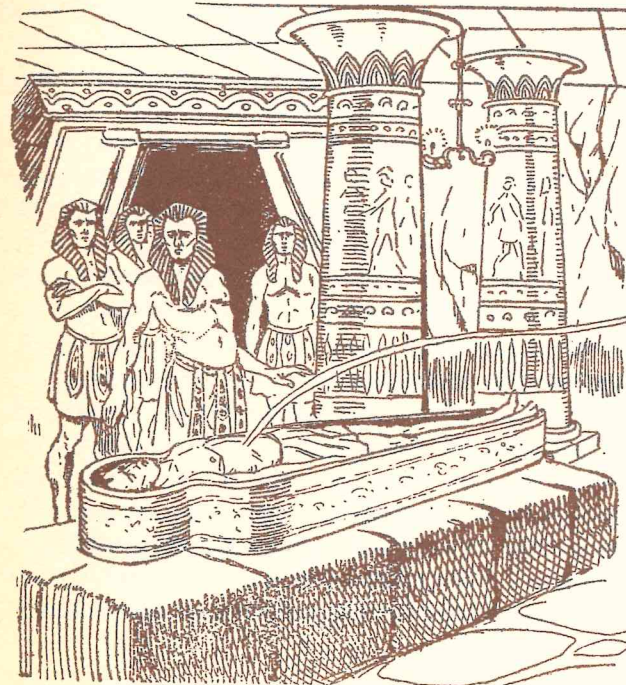
Οί μεγαλόπρεπες, έτσι, περιγραφές της ζωής των θεάσεων και των τυχών της ψυχής, στον πλατωνικό «Φαίδρο», στον «Φαίδωνα» και στην «Πολιτεία» άναχωνεύουν σίγουρα παραδομένες περιγραφές έκστασιακώς ταξιδιών, άνάλογες με εκείνες πού συναντήσαμε άνάμεσα στους καθυστερημένους λαούς και με εκείνες πού ό Πρόκλος και ό Πλούταρχος και ό ψευδοπλατωνικός «Αξίохος» σημειώνουν και στην Ελλάδα. Μά και ή μελέτη θανάτου πού άναπτύσσεται στον «Φαίδωνα», ή πνευματική άσκηση του φιλόσοφου να μάθει την ψυχή του να αύτοσυγκεντρώνεται και να πασχίζει να άποκοπή όλότελα από τό κορμί, έτσι πού την στιγμή του θανάτου να μή βαραίνει από τίποτα σαρκικό και, όλοκάθαρη, να πετάξη να ζήσει με τους Θεούς, από την σαμανιστική έκσταση φαίνεται να ξεκινά και αύτή.

Από την οικουμενική, πάλι, πίστη πώς ή ψυχή μπορεί να ξεκόβεται από τό κορμί και να ταξιδεύη ψηλά ή μακριά, άπομένουν – μοτίβα άμέτρητων ιστοριών – τρεις γνώριμες δοξασίες: είναι ό «Αιτοπισμός» ή εμφάνιση Φαντάσματος του ζωντανού και τό όλόσωμο Πέταγμα των μάγων. Ό «Διππισμός» είναι ή ικανότητα ενός προσώπου να παρουσιάζεται την ίδια ώρα σε δύο άπομακρυσμένα μεταξύ τους μέρη. Η αξιόλογη αύτή ικανότητα

άποδίδεται από τους μυθιογράφους του και στον Πυθαγόρα. Όχι λιγώτερό του, οί άνώτερες ιέρειες των Τζένταλ και των Πίπιλ του Chiapa στο Μεξικό, είχαν τό χάρισμα να βρίσκονται σε δύο μέρη μαζί, μιάμιση λεύγα τό ένα από τό άλλο. Άλλά και ό Άγιος Άλφόνσος δε Li-guori μπορούσε να κηρύττει στην έκκλησία και την ίδια ώρα να βρίσκεται στίπι του και να έξομολογή. Έδω έχουμε ένα κατακάθι της δοξασίας πώς ή ψυχή μπορεί να χωρίζεται από τό κορμί και να παρουσιάζεται σάν είδωλο μακριά του.

Ανάλογη είναι ή δοξασία πώς μπορεί να παρουσιασθή τό φάντασμα ζωντανού (μηνώντας έτσι, κατά κανόνα, τόν θάνατό του). Τό να παρουσιασθή τό φάντασμα ανθρώπου πού λείπει, είναι στην Νέα Ζηλανδία, σημάδι θανάτου. Άν ή όψη του δέν φαίνεται, ό θάνατος είναι κοντά' αν όμως φαίνεται, είναι κιόλας πεθαμένος. Σε έναν Κάρεν μπορεί να παρουσιασθή τό φάντασμα ενός ζωντανού, για να μηνύση τόν θάνατό του. Σ' ένα νησί της Σκωτίας οί άνθρωποι ειδοποιούνται κανονικά για τόν θάνατό τους από τό ίδιο τους τό φάντασμα πού τους παρουσιάζεται. Στην δοξασία αύτή έχουν τόν άπλό συνδυασμό της ιδέας πώς ή ψυχή μπορεί να φεύγει από τό κορμί του ζωντανού και να παρουσιάζεται σάν είδωλο, με την πίστη πώς ό θάνατος δέν είναι παρά φυγή αύτης της ψυχής του ανθρώπου.

Όμόρριξη είναι και ή δοξασία πώς οί μάγοι μπορούν να πετούν από τόπο σε τόπο με όλο τους τό κορμί και να άνεβαίνουν και στους ούράνιους χώρους. Η δοξασία συναντιέται σ' Όλο τόν πρωτόγονο κόσμο, είναι στην μεσαιωνική Ευρώπη με τίς μάγισσες γνωστή και συνεχίζεται στην σφαίρα του Χριστιανισμού με τ' άνάλογα κατορθώματα χριστιανών Άγίων. Έδω τό πέταγμα της ψυχής με σα από την έκσταση έξομοιώνεται με την παράσταση της ψυχής -πουλιού και προβάλλεται στό όλόσωμο πέταγμα εκείνων πού μπορούν, με κάποιο τρόπο, να στέλνουν έδω και εκεί την ψυχή τους.

Τά φυσικά περάσματα τῆς ψυχῆς εἶναι οἱ τρύπες τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ στόμα, τὰ ρουθούνια, τὰ αὐτιά, καὶ ἀπὸ ἐδῶ βγαίνει, ὅταν φεύγη προσωρινά ἢ γιὰ πάντα. Διάφορα παλούκια καὶ δαχτυλίδια καὶ δίσκοι στὸ στόμα, στὴν μύτη, στὰ αὐτιά, δὲν φαίνεται νὰ εἶχαν ἄλλο σκοπὸ στὴν ἀρχή, παρὰ νὰ κλείνουν τὰ ἀνοίγματα ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ φύγη ἡ ψυχὴ ἢ κακόπραγα πνεύματα νὰ μποῦν. (Στὴν Κελέβη στερεώνουν ἀγκίστρια στὴν μύτη καὶ σ' ἄλλες μεριές τοῦ κορμιοῦ γιὰ νὰ πιαστῇ ἡ ψυχὴ σάν θελήσῃ νὰ φύγη. Στὶς Μαρκίζες καὶ στὴν Νέα Καληδονία σφραγίζουν τὸ στόμα καὶ τὴν μύτη τοῦ ἐτοιμοθανάτου, γιὰ νὰ κρατήσουν τὴν ψυχὴ του).

Ἡ ἰδέα πὼς ἡ ψυχὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα βρίσκεται καὶ στὸν Ὅμηρο Ἰλ. 9. 409 (καὶ στὴν Λατινικὴ Ἰλιάδα 412 animamque per ora vomentem conspexit frater). Ἡ ἰδέα κατεβαίνει βέβαια ἀπὸ τὴν παράσταση τῆς ψυχῆς -Ἀναπνοῆς (ἀπ' ὅπου καὶ τὸ συνήθειο νὰ παίρνουν τὴν ψυχὴ τοῦ ἐτοιμοθανάτου ἀνασαίνοντάς την). Ἡ ἰδέα μεταφέρεται καὶ στὴν παράσταση τῆς ψυχῆς -Εἰδώλου, καὶ στὴν χριστιανικὴ εἰκονογραφία βλέπουμε τίς ψυχές, πού παρυσταίνονται σάν ἀνθρωπάκια, νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα. Συχνοὶ ἀκόμη λόγοι («μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα», «ἦρθε ἡ ψυχὴ στὸ στόμα μου», «κρατῶντας μὲ τὰ δόντια τὴν ψυχὴ») ἀνακρατοῦν τὴν παναρχαία δοξασία. Μὰ οἱ τρύπες τοῦ κεφαλιοῦ δὲν εἶναι τὰ μόνα περάσματα τῆς ψυχῆς, ὅταν φεύγη. Ὅταν πεθαίνει κανεὶς στὸ Θιβέτ, ὁ ἱερέας, ἀφοῦ ψάλῃ στὴν ψυχὴ τίς ὁδηγίες του νὰ βρῇ τὸν δρόμο γιὰ τὸν δυτικὸ παράδεισο, ξερριζώνει μερικές τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ, καὶ ἀπὸ τοὺς πόρους τῶν τριχῶν αὐτῶν θεωρεῖται πὼς φεύγει ἡ ψυχὴ του. Σὲ περίπτωση θανάτου ἀπὸ πλήγωμα, συναντᾶμε τὴν ἰδέα πὼς ἡ ψυχὴ φεύγει μαζί μὲ τὸ αἷμα. Εἶναι ἀκόμη φορές πού ἡ ψυχὴ φεύγει καὶ ἀπὸ λιγώτερο καθαρὲς τρύπες. Στὴν Κίνα πιστεύεται πὼς, ἂν ξεψυχήσῃ ξαπλωμένος ἢ καθισμένος κανεὶς, ἡ ψυχὴ του βγαίνει ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμιοῦ καὶ ἔτσι, σάν ξαναγεννηθῇ θά εἶναι χοντροκομμένη καὶ ἀποβλακωμένη ἂν ὅμως εἶναι ὀρθὸ τὸ κορμί, ἢ ψυχὴ πετιέται στὸν ἀέρα ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ ἔτσι ξαναγεννιέται καλλίτερη. (Ἔτσι, θαρρῶ, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τὸ ἔθιμο τῶν Νασαμώνων στὸν Ἡρόδοτο, πού ὄχι μονάχα θάβουν καθισμένους τοὺς νεκρούς, μὰ καὶ φροντίζουν νὰ καθίζουν τοὺς ἐτοιμοθανάτους, μὴ τύχη καὶ πεθάνουν ξαπλωμένοι).

Γιὰ ὀρισμένους πληθυσμούς τῶν προαρίων Ἰνδῶν ἡ ψυχὴ τῶν καλῶν βγαίνει ἀπὸ τίς ραφές τοῦ κεφαλιοῦ ἢ ἀπὸ ἄλλα καθαρὰ ἀνοίγματα, μὰ τῶν κακῶν ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀκάθαρτο διάβα. Μὰ, ἀπ' ὅπου καὶ νὰ φεύγῃ ἡ ψυχὴ, οἱ ζωντανοὶ δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ φύγῃ, χωρὶς κάποιον ἀγῶνα νὰ τὴν κρατήσουν.

Εἶναι, στ' ἀλήθεια, φορές πού οἱ ζωντανοὶ πασχίζουν νὰ ξεγελάσουν τὸν θάνατο πού παίρνει ἢ διώχνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ κορμί, ἀλλάζοντας τὸ ὄνομα τοῦ ἐτοιμοθανάτου ἢ δίνοντας στὴν θέση του, ὁμοίωμά του.

Στὴν Βόρνεο ἀλλάζουν τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ πού κινδυνεύει ἀπὸ ἀρρώστια. Τὸ ἴδιο στὸ νησιὰ Κίγκσμιλ, ὅπου τὸ παιδί παίρνει τὸ ὄνομα τοῦ παπποῦ του, τοῦ ἀλλάζουν τὸ ὄνομα ἂν κινδυνέψῃ σὲ ἀρρώστια. Ὅταν κινδυνεύῃ νὰ πεθάνῃ τὸ παιδί τῆς, ἢ Ἰνδῆ τοῦ δίνει κάποτε ἓνα δυσάρεστο ὄνομα, «Λέρα», «Σκουπίδι» καὶ τὰ ὅμοια, γιὰ νὰ ξεγελάσῃ τὸ πνεῦμα πού θέλει νὰ τῆς τὸ πάρῃ, πὼς δὲν ἀξίζει τὸν κόπο.

Ὅταν κινδύνευε παιδί, οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Νοτιορωσίας τὸ ἔλεγαν «Γέρο» καὶ τὸ κορίτσι «Γριά», ὄνομα πού ἔμενε σ' ὅλη του τὴν ζωὴ, ἐνῶ τὸ ἀληθινὸ του τὸ ἤξεραν οἱ δικοὶ του μονάχα. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι γιὰ τὸ Ταλμούδ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρόπους πού «λύνουν τὸ κακὸ ριζικὸ» καὶ σ' ὀρισμένα μέρη τῆς Εὐρώπης τὸ ἀξίωμα αὐτὸ δὲν ἔμενε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ἄδειος λόγος: σ' ἀρρώστια βαρεῖα ἄλλαζαν καὶ αὐτοὶ τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι πράξη μυητικὴ (στοιχεῖο τοῦ συμβολικοῦ θανάτου καὶ ἀναγεννήσεως) πού γυρίζει σὲ τέχνασμα γιὰ τὸ ξεγέλασμα τοῦ θανάτου. Ὁ συμβολικὸς αὐτὸς θάνατος παριστάνεται ἀλλοῦ μὲ ρεαλιστικώτερο τρόπο.

Στὴν Βιρμανία, οἱ δικοὶ πού θέλουν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν θάνατο ἓνα παιδί, κόβουν στὰ μέτρα του ἓνα μπαμπού, ὕστερα κόβουν τὰ μαλλιά καὶ τὰ νύχια τοῦ παιδιοῦ καὶ τὰ βάζουν σὲ ἓνα φέρετρο θρηνηνῶντας. Ἀφοῦ τὸ θρηνήσουν, κλείνουν τὸ φέρετρο καὶ τὸ φέρνουν στὸ νεκροταφεῖο, ὅπου γίνεται ἡ νεκρώσιμη λειτουργία.

Στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Σάντα Βιτσέντζα ντέλλα Samita τῆς Νεαπόλεως, οἱ μανάδες, πού τὰ παιδιά τους κινδυνεύουν, τὰ φέρνουν καὶ τάζουν μικρούλκα φέρετρα, πού πάνω τους εἶναι γραμμένα, μὲ μεταλλικὰ γράμματα, τὸ μικρὸ καὶ τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα τῶν ἀρρώστων παιδιῶν τους. Μυητικὴ καὶ ἐδῶ πράξη συμβολικοῦ θανάτου φαίνεται νὰ γυρίζῃ σὲ ξεγέλασμα τοῦ θανάτου.

Ὁ παλιὸς πάλι ἀγῶνας μὲ τὸν δαίμονα πού παίρνει τὴν ψυχὴ κατακαθίζει κάποτε σὲ προσταγές καὶ φοβέρες. Στὴν Στρωμνινιανὴ τῆς Ναυπακτίας «ἅμα πεθάνῃ κανένας, βουλώνουν καλὰ πόρτες καὶ παράθυρα, γιὰ νὰ μὴ βγῇ ὁ Χάρος. Τότε ἓνας σπιτικός φωνάζει: Χάρο, ἄφτο! Ποῦ τὸ πᾶς; Τὸ ξαναλέει ὥρα πολλή γιὰ νὰ ἀκούσῃ ὁ Χάρος μήπως καὶ τ' ἀφήσῃ τὸ παιδί καὶ γιὰ νὰ μὴ τολμήσῃ ἄλλῃ φορὰ νὰ πάρῃ κανέναν ἀπὸ τὸ σπίτι».

Ἄν, μ' ὅλα αὐτά, φανῇ ὥστόσο ὁ Θάνατος νικητής, τότε πασχίζουν νὰ ξαναφέρουν τὴν ψυχὴ, μ' ὅλους τοὺς τρόπους πού εἶδαμε παραπάνω. Στὶς Μαρκίζες πασχίζουν νὰ μαυλίσουν τὴν ψυχὴ καὶ μὲ ἐρωτικούς ἀκόμη τρόπους. Ἡ χήρα καὶ τρεῖς τέσσερις κοπέλες τριγύρω τῆς ἀρχίζουν μπροστά στὸ λείψανο ἓναν ἀκόλαστο χορὸ στὸν ρυθμὸ ἑνὸς νεκρικοῦ ὕμνου πού τοὺς τραγουδοῦν. Ἄμα τελειώσουν τὸν χορὸ, πού σκοπὸς του εἶναι νὰ κινήσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ νεκροῦ καὶ μὲ τὸν ἐρωτικὸ πόθο νὰ ξα-

ναφέρῃ τὴν φευγάτῃ ψυχὴ, γέρνουν πάνω στὸ λείψανο καὶ φωνάζουν: «Δέν σάλεψε! Δέν σαλεύει! Ὡμιένά! Δέν ὑπάρχει πιά!», καὶ μονάχα ἀφοῦ τοῦ κάκου πασχίσουν νὰ τὸν ξελογιάσουν, ἢ χήρα ἀφήνεται σ' ἓνα ξέφρενο ἐξσπασμα πόνου.

Ἐνας ἄλλος τρόπος νὰ φωνάζουν τὴν ψυχὴ, εἶναι νὰ ξεφωνίζουν τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου. Οἱ Φιτζιανοὶ καὶ οἱ ντόπιοι τῶν νησιῶν Μπάνκς κρᾶζουν τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου τρεῖς φορές δυνατὰ, ἐλπίζοντας πὼς θά ἀκούσῃ ἡ ψυχὴ καὶ θά γυρίσῃ. Οἱ Κάσι τοῦ Ἀσάμ κρᾶζουν τρεῖς φορές τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, καὶ τὸ κρᾶξιμο τοῦτο τῆς ψυχῆς γυρίζει μὲ τρόπο νὰ βεβαιωθοῦν γιὰ τὸν θάνατό του.

Οἱ Γιουρούμπα στὴν Ἀφρικὴ κρᾶζουν καὶ αὐτοὶ τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου τρεῖς φορές, παρακινῶντας τον, λέει ἢ πληροφορία, νὰ φύγῃ. Μὰ, καθὼς τὸ κρᾶξιμο τοῦ ὀνόματος δὲν διώχνει μὰ καλεῖ, ἔχουμε ἐδῶ τὴν συνύπαρξη δύο ἀνεξαρτήτων συνηθειῶν: Νὰ κρᾶζεται μὲ τὸ ὄνομα ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, καὶ νὰ διώχνεται (μὲ διάφορα ἄλλα μέσα) ἡ ψυχὴ τοῦ πεθαμένου.

Οἱ Ἰροκέζοι ξαναφωνάζουν τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ προτοῦ τὸν κηδέψουν, ἀρχαῖο φαίνεται συνήθειο νὰ ἀνακράζουν τὴν ψυχὴ του.

Ὅταν πεθαίνει κανεὶς σ' ἓνα μέρος τῆς Ἰαπωνίας, τρεῖς ἄνδρες σκαρφαλώνουν στὴν στέγη καὶ φωνάζουν δυνατὰ: «Ἐλα πίσω ὁ Τάδε, ἔλα πίσω μιά φορὰ ἀκόμη!». Ἐδῶ θεωρεῖται πὼς κανεὶς ἀπὸ τὸ σπίτι δὲν ἄκουσε τὴν φωνή, μὰ ὁ πεθαμένος ἔτσι ξαναζεῖ γιὰ λίγο: Ἡ ψυχὴ του ξαναγκιστρώνεται γιὰ μιά-δυὸ ὥρες στὸ κορμί, προτοῦ νὰ πάρῃ τὸν στερνὸ τῆς δρόμο.

Ὁ νεκρικός θρήνος τῶν Ἑβραίων, ἔχει τὸν τύπο τῆς ἀνακλήσεως τοῦ πεθαμένου. Στούς Ἀραβες φωνάζουν μὲ τὸ ὄνομά του τὸν νεκρὸ καὶ τοῦ φωνάζουν κιόλας: «Μὴν φεύγεις!».

Ὅταν στοὺς Ρωμαίους ξεψυχοῦσε κάποιος, οἱ μαζεμένοι συγγενεῖς φώναζαν δυνατὰ τὸ ὄνομά του. Αὐτὴ ἡ πράξη θυμίζει τὴν ἀνάλογη πράξη τῶν Φιτζιανῶν, τῶν Κάσι καὶ τῶν Ἰροκέζων. Ὑστερα ἀπὸ τὴν τυπικὴ εἶδηση conclamatum est, ἔκλειναν τὰ μάτια τοῦ νεκροῦ καὶ ἐτοιμαζαν τὸ λείψανό του. Ὅτι στὸ ξεφώνημα αὐτὸ μεταχειρίζονταν καὶ πνευστὰ ὄργανα, βγαίνει καὶ ἀπὸ μνημεῖα καὶ ἀπὸ μαρτυρίες.

Σάν πέθαινε στὴν παλαιότερη Εὐρώπῃ Πάππας ἢ Ἰσπανὸς Βασιλιάς, ἓνας ἀξιωματοῦχος τῆς Αὐλῆς φώναζε δυνατὰ τρεῖς φορές τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, καὶ, μὴ παίρνοντας ἀπόκριση, βεβαίωνε τὸν θάνατό του. Ὅπως στοὺς Κάσι καὶ τοὺς Ρωμαίους, τὸ ἀρχαῖο κρᾶξιμο τῆς ψυχῆς γυρίζει σὲ βεβαίωση τοῦ θανάτου. Τὸ παλαιότερο ὄνομα τοῦ νεκρικοῦ θρήνου ἀνακάλημα, καὶ σὲ ξεμεινέμενο τύπο ἀνακαλητό, ξαναγυρίζει στὴν ἴδια ρίζα. Ὅχι σπάνια, τέλος, «κατορθώνουν» νὰ «ξαναφέρουν» τὴν ψυχὴ καὶ νὰ ξαναζήσῃ ὁ πεθαμένος.

Εἶναι τὰ θαύματα τῆς νεκραναστάσεως πού πλημυρίζουν τοὺς θρησκευτικούς καὶ κοσμικοὺς μύθους τῶν λαῶν καὶ πού κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν ἴδια ἰδέα: Πὼς σ' ὅλες τίς περιστάσεις πού μοιάζουν μὲ τὸν θάνατο (λιποθυμία,

ἀναισθησία κ.τ.δ.), ἔχει φύγει ἡ ψυχὴ, καὶ πὼς, ὅπως καὶ στὶς περιστάσεις αὐτές, ἔτσι καὶ στὸν θάνατο, δὲν λείπουν οἱ τρόποι νὰ τὴν φέρουν πίσω.

Ξεχωριστὴ ἡ περίπτωση πού ἡ ψυχὴ ξαναγυρίζει ἀπὸ μόνῃ τῆς γιὰ λίγο. Στούς Μεξικανούς Χούιτσολ, ἡ ψυχὴ πού ἀνεβαίνει μετὰ θάνατον στὸν οὐρανὸ (ἐνῶ ὁ «νεκρός», δηλαδὴ τὸ φάντασμα, τραβᾷ κατὰ τὴν Χώρα τῶν Νεκρῶν) ἔρχεται τὴν πέμπτη μέρα γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ στὸ σπίτι, ὅπου τὴν ταΐζουν στοργικά καὶ μετὰ μέτρους μαγικούς, τὴν ἀποδιώχνουν. Ἐνα τέλος προσωρινὸ ξαναζωντάνεμα τοῦ νεκροῦ, μὲ τὸ νὰ τοῦ δίνουν λίγη ζωτικὴ ψυχὴ, πετυχαίνεται μὲ τίς προσφορές τοῦ αἵματος.

Ὅταν ὅμως δὲν ὠφελεῖ πιά νὰ κρᾶζουν τὴν ψυχὴ, νοιάζονται τότε νὰ τῆς ἀνοίγουν τὸν δρόμο γιὰ νὰ φύγῃ. Οἱ Κάρεν ἀνοίγουν καὶ μιά τρύπα στὴν σκεπὴ, ἀφήνοντας τὴν ψυχὴ νὰ διαλέξῃ ἀπὸ ποῦ θά βγῇ, ἀπὸ τὴν πόρτα, ἀπὸ τὸ παράθυρο ἢ ἀπὸ τὴν τρύπα. Τὸ ἴδιο, κάνουν οἱ Λόλο τοῦ Τονγκίνου καὶ οἱ Μπασούτο τῆς Νότιας Ἀφρικῆς σάν πεθαίνῃ κανεὶς: οἱ τελευταῖοι πιστεύουν πὼς ἡ ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ διαβῇ ἀπὸ ἀνοίγματα πού διαβαίνουν ἄνθρωποι.

Τὴν ὥρα τοῦ θανάτου ἑνὸς Ἰνδοῦ Μπίρχορ, ὅλα τὰ πρόσωπα πού παραστέκουν τὸν ἐτοιμοθάνατο ἀλαργεύουν ἢ ξεπορτίζουν, ἀφήνοντας τὴν πόρτα ἀνοικτὴ, γιὰ νὰ μὴ σκοντάψῃ ἡ ψυχὴ τραβῶντας γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι.

Ἐνα ἀνάλογο ἔθιμο, διαδεδομένο στὴν Γαλλία, στὴν Γερμανία καὶ στὴν Σουηδία, εἶναι νὰ ξεκεραμῶνουν λίγο τὴν σκεπὴ, γιὰ νὰ εὐκολύνουν τὴν ψυχὴ νὰ περάσῃ. Στὰ βρετανικὰ νησιὰ καὶ σὲ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀνοίγουν, τὴν στιγμὴ τοῦ θανάτου ἢ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο, διάπλατα τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες. Στὴν Κύπρο οἱ πόρτες τῆς κάμαρας ὅπου στήνεται τὸ φέρετρο μὲ τὸν νεκρὸ, μένουν ὁλάνοιχτες, φυσικὰ γιὰ νὰ φύγῃ ἡ ψυχὴ του. Στὴν Σύμῃ ἀνοίγουν ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεψύχισμα «γιὰ νὰ μὴ κατακλεισθῇ ὁ ἄγγελος» (παραλλαγή τῆς ἀρχικῆς ἰδέας). Στὴν Τσανδῶ τῆς Θράκης «μόλις ξεψυχήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀνοίγουν ὅλα τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες».

Στὶς συνήθειες αὐτές τῶν νεωτέρων λαῶν, ἡ πράξη κρατιέται ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ψυχῆς τοῦ ζωντανοῦ, μὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ψυχῆς τοῦ πεθαμένου. Ἔτσι τὸ ἀρχαῖο συνήθειο νὰ εὐκολύνουν στὸ λευτέρωμά της τὴν ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, τονώνεται ἀπὸ τὴν τάση τῶν ζωντανῶν νὰ βοηθήσουν τὸ ἀλάργεμα ἑνὸς ἐπιφοβου γείτονα. Ἔτσι στὸ παραπάνω παράδειγμα ἔχουμε καὶ φορές πού τὰ παράθυρα ξανακλείνουν ἀμέσως, ἀπὸ τὸν φόβο μήπως ἡ ψυχὴ ξαναγυρίσῃ.

Γνώριμη εἶναι, τέλος, ἡ δοξασία πὼς τὴν ὥρα πού ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ ἡ ψυχὴ, ἀποτάζει κάποιες ξεχωριστές ἰκανότητες νὰ ὁραματίζεται καὶ νὰ προφητεύῃ. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἔχουμε καὶ στὴν Ἰλιάδα, ὅπου ὁ Πάτροκλος, ὀλιγοδρανέων, προφητεύει τὸν θάνατο τοῦ Ἑκτορα (16, 843 κ.ε.) καὶ ὁ Ἑκτορας τὸν θάνατο τοῦ Ἀχιλλέα (22, 358 κ.ε.). Ἡ ἰδέα ἔχει περάσει καὶ στὴν

φιλοσοφία. Σ' ένα άριστοτελικό απόσπασμα πού αναφέραμε, όπως στον ύπνο, ή ψυχή, ξαναβρίσκοντας την φύση της, προμαντεύει καί προλέγει τά μελλούμενα, *τοιαύτη ἐστὶ καὶ ἐν τῷ κατὰ θάνατον χωρίζεσθαι τῶν σωμάτων.*

Γιά τόν Ποσειδώνιο, πού μ' ανάλογες ιδέες ἐξηγεῖ καί τήν μαντική τοῦ Ὀνειροῦ, ή μαντική δύναμη τῆς ψυχῆς μεγαλώνει σ' ὅσους ψυχομαχοῦν, γιατί ή ψυχή τους, ξεφεύγοντας ἀπό τήν ἐπιρροή τῆς ὕλης, ἔχει μιά καθαρότερη θεωρία τοῦ κόσμου καί τῆς ἀλήθειας, καί ἀκόμη πιό καθαρή μετά τόν θάνατο τοῦ κορμιού της. Ἡ ἰδέα πέ- ρασε στίς χριστιανικές δοξασίες καί οἱ τελευταῖες στιγ- μέες διαφόρων δικαίων, μαρτύρων, ἀγίων, ὁσίων, στεφα- νώνονται μέ μεγαλόπρεπες οὐρανοψίες, ἀγγελιοψίες, θεοψίες καί προφητεῖες. Ἡ δοξασία βγαίνει, φυσικά, ἀπό τήν συχνή παράκρουση καί τά παραληρήματα τῆς θανα- τικῆς ἀγωνίας, πού συνδυάζονται μέ τήν πίστη στά κα- τορθώματα τῆς ψυχῆς ὅταν λύνεται ἀλλιῶς ἀπό τό κορμί, ὅπως μέ τό ὄνειρο καί τήν ἔκσταση, καί *θεωρεῖ τά ἐν τοῖς ἄλλοις κλίμασι καί χρόνοις γινόμενα.*

Ἄς δοῦμε ὅμως τώρα τί γίνεται ή Ζωτική ψυχή, ὅταν λυθῇ ἀπό τό κορμί καί τοῦ φύγῃ γιά πάντα. Ἐτσι θά μποῦ- με στόν Κύκλο τοῦ Θανάτου καί τῆς Ζωῆς, ὅπου ή ψυχή διαβαίνει ἀενάως ἀπό μιάν ἀλυσιδωτή σειρά ὑπάρξεων, μετασαρκωμένη ἀπό τόν ἄνθρωπο στά ζῶα καί ἀπό τά ζῶα στόν ἄνθρωπο, καί ὕστερα εἴτε στά ζῶα εἴτε στόν ἄνθρωπο, αἰώνια ὕλη τῆς Ζωῆς καί σταθερή αἰτία τῆς συνέχειάς της.

Η ΤΟΤΕΜΙΚΗ ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

παλαιός μέ οὖν ἔστι τις λόγος, ὡς εἰσὶν ἐνθύνδε ἀφικόμενοι ἐκεῖ καί πάλιν γε δεῦρο ἀφικνουῦνται καί γίνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων

Πλάτων, Φαίδων 7ος

Καθώς ὁ πρωτόγονος δέν ξέρει τίποτα ἀπό τήν λειτουργία τῆς ἀναπαραγωγῆς, ή μόνη ἐξήγηση πού μπορεῖ νά δώσῃ, τῆς ἀνανεώσεως καί τῆς συνέχειας τῆς ζωῆς, εἶναι πῶς ὁ κάθε ἄνθρωπος πού γεννιέται, εἶναι ἐπανενσάρκωση τῆς (ζωτικῆς) ψυχῆς ἑνός πεθαμένου. Καθώς, πάλι, ὁ κόσμος περιορίζεται γιά τόν πρωτόγονο στό γένος του, τήν φυλή του καί τόν τόπο πού κρατεῖ, ή ἐπαναγέννηση μέσα σ' αὐτόν τόν «τοπόκοσμο», ξανα- γίνεται μέσα στήν φυλή καί τό γένος τοῦ πεθαμένου.

Ἐτσι ή ζωτική ψυχή τοῦ πεθαμένου ἐπανενσαρκώνεται σ' ἕνα γεννώμενο ἄτομο τοῦ τοποκόσμου, τῆς φυλῆς τῶν χωρισμάτων τῆς φυλῆς του καί τοῦ γένους. Ἡ διαδικασία δέν εἶναι τόσο ἀπλή, γιατί ή ζωτική ψυχή δέν συγκρατεῖ τήν κερδισμένη μέ τό θάνατο τοῦ ἀτόμου αὐτοτέλειά της. Πεθαίνοντας ὁ ἄνθρωπος, ή ψυχή του ξαναγυρίζει στούς προγόνους του, πού, στά ἀρχαιότερα στάδια, εἶναι ζωόμορφοι ἢ, ἀλλιῶς ταυτίζονται μέ τά τοτεμικά ζῶα τῶν γενῶν τους. Κάτω ἀπό ὁλόκληρο τό σύστημα τῶν τοτεμικῶν πίστεων, πράξεων καί ἱεουργιῶν, βρίσκεται ή ἰδέα πῶς τό τοτεμικό γένος κατάγεται ἀπό τό τοτεμικό του εἶδος. Ἐ-τσι ή ζωτική ψυχή τοῦ πεθαμένου μετασαρκώνεται στό τοτεμικό εἶδος του καί μετά (ὅταν λύνεται τό τεμικό σύστη-μα) σέ διάφορα ζωντανά καί φυτά, καί μετά σέ γεννώμε-νο μέλος τοῦ γένους του πάλι.

Ἐτσι, γιά τήν πρωτόγονη νοοτροπία, ὁ θάνατος εἶναι γέννηση τῆς ζωτικῆς ψυχῆς σέ μιάν ἄλλη ζωή, καί ή γέν-νησή της σέ τούτη τήν ζωή, ἕνας θάνατος σέ μιάν ἄλλη.

Ἡ βασική αὐτή ἰδέα τοῦ πρωτόγονου, πού βλέπει τήν ζωή καί τόν θάνατο σάν δυό ἡμικύκλια τοῦ ἴδιου ἀέναου κύκλου, ὅπου ή ζωή εἶναι θάνατος καί ὁ θάνατος εἶναι ζωή, γίνεται τό ξεκίνημα τῆς ἰδέας τῶν μερικώτερων θανα- τῶν καί ἐπαναγεννήσεων μέσα στό ἴδιο τό ἡμικύκλιο τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καθώς ὁ πρωτόγονος εἶναι ἀνήμερος νά πιάσῃ τήν ὀργανική ἀνάπτυξη τοῦ ἀτό-μου, πιστεύει πῶς τό πέρασμα ἀπό τήν μία στήν ἄλλη ἡλικία του (παιδική, ἀνδρική, γεροντική), πού τόν κατα-τάσσουν ή κάθε μιά καί σ' ὀρισμένη κατηγορία τῶν με- λῶν τοῦ γένους καί τῆς φυλῆς, καθώς καί κάθε του, πα- ραπέρα, πέρασμα ἀπό μία σ' ἄλλη φυσική ή κοινωνική κατάσταση, εἶναι ἕνας θάνατός του στήν παλιά ἡλικία του ή κατάσταση καί ἕνα ξαναζήσιμο (ἐπαναγέννησή του ή ἀνάσταση) στήν νέα.

Ἐτσι καί μιά σειρά τελετές πού συνοδεύουν τά περά- σματα αὐτά, οἱ Μυθικές Τελετές, ἔχουν γιά κεντρικό στοι- χεῖο τους τήν παράσταση ἑνός Θανάτου καί μῆδς Ἐπανα- γεννήσεως (ἢ Ἐπαναζωντάνεμα) τοῦ προσώπου. Οἱ τρεῖς μεγάλοι κλώνοι τῶν μυθικῶν αὐτῶν τελετῶν ἢ «Τελετῶν Διαβάσεως» (Rites de Passage κατὰ τόν ὅρο πού τις ὀνομάζει καί τις ἐξηγεῖ) εἶναι οἱ Ἀτομικές Μυθικές Τελε- τέες (γέννηση, υἱοθεσία, γάμος, θεραπεία, καθαρμός, καθιέ- ρωση, στέψη κ. ἄ.) οἱ Φυλετικές Μυθικές Τελετές (τελετές τῆς Ἐνηβώσεως ή τελετές τῆς Φυλετικῆς Μυήσεως) καί οἱ Θιασικές Μυθικές Τελετές (ή μύηση σέ μαγικούς, θρη- σκευτικούς, κοινωνικούς καί συντεχνιακούς Θιάσους).

Ἐνα ἀπό τά κορυφαῖα περάσματα πού συνοδεύονται ἀπό τελετές τῆς πρώτης κατηγορίας εἶναι καί ὁ ἴδιος ὁ θάνατος, τό πέρασμα στό ἄλλο ἡμικύκλιο τοῦ κύκλου τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Ἐδῶ ὁ θάνατος εἶναι πραγματικός καί ή παράστασή του λείπει φυσικά μπροστά στήν κατάσταση του. Ἀντίθετα, τονίζονται τά στοιχεῖα, τά μέ- σα καί τά σύμβολα τῆς Ἐπαναγεννήσεως στήν ἄλλη ζωή, καί στήν ζωή ἐτούτη.

Μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς νεκρολατρίας ή προγονολα- τρείας, μέ τόν ἀφηρωισμό, ἐδῶθε, ή τήν ἀποθέωση τῶν προγόνων, καί μέ τό πέρασμα, ἔτσι, τοῦ νεκροῦ στήν σφαῖρα τῶν ἀφηρωισμένων ή ἀποθεωμένων προγόνων, τά στοιχεῖα τῶν τελετῶν αὐτῶν τῆς Ἐπαναγεννήσεως χωνεύονται στά ὁμόλογα στοιχεῖα τῶν μυθικῶν τελε- τῶν τῆς ἀποθεώσεως τοῦ Νεκροῦ, πού, μέ ἀντικείμενο τό λείψανό του, ἀφοροῦν πιά στήν Ψυχή τοῦ Νεκροῦ, καί δέν εἶναι, στό βάθος, παρά οἱ μυθικές τελετές τῆς Βασιλικῆς Στέψεως.

Καί στήν μία καί στήν ἄλλη περίσταση, ή στέρηση τῶν τελετῶν αὐτῶν εἶναι ὀλέθρια γιά τόν νεκρό, στήν πρώτη στερεῶντας του τήν ἐπαναγέννηση στήν ἄλλη, καί σ' ἐτούτη, τήν ζωή, στήν δεύτερη στερεῶντας του τό φτάσιμο στήν ποθητή μακαριότητα τῆς ἄλλης ζωῆς, καί στίς δύο, πάλι, κόβοντάς του τήν διαδρομή καί τερματί- ζοντας τήν ὑπαρξή του.

Η ΉΛΕΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ (Στατική Θεώρησης τοῦ σύμπαντος)

Ξενοφάνης (570-475)

Κατήγετο ἐκ τῆς ἰωνικῆς πόλεως Κολοφῶνος ἀπό τήν ὁποῖαν ἔφυγε κατὰ τό 545 π.Χ. μὴ ἀνεχόμενος τὸν περσικὸν ζυγόν, «τὴν στυγεράν τυραννίνην» ὅπως λέ- γει εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 ἀπόσπασμά του. Ὅτε μετενάστευ- σεν ἐκ τῆς πατρίδος του ἦτο εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, ἐξή- κοντα δὲ ἐπτὰ ἔτη μετὰ τὴν φυγὴν του, λέγει ὁ ἴδιος ὅτι διήγαγεν εἰς περιπλανήσεις. Διέτριψεν ἐν Κατάνῃ καὶ ἐν Ζάγκλῃ τῆς Σικελίας, καθὼς καὶ εἰς τὴν κατὰ τό 543 π.Χ. κτισθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φωκαέων ἐν Κάτῳ Ἰταλίᾳ Ἑλέαν. Κατὰ τὰς περιπλανήσεις του συνετηρεῖτο ἀπαγγέλλων ὡς ραψῶδὸς τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἰδικὰ του ποιήματα. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι συνέθεσε ποιήμα- τα ἀναφερόμενα εἰς τὴν κτίσιν τῆς Κολοφῶνος καὶ τὸν ἀποικισμὸν τῆς Ἑλέας, ἐκ δύο χιλιάδων ἐξαμέτρων, ἐπε- σκέφθη τὴν Μάλταν, τὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Δαλματίας νῆσον Φάρον καὶ τὰς Συρακούσας, ὅπου διέτριψεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος.

Τὰ ποιήματά του εἰς τὰ ὁποῖα διηγεῖτο τὴν κτίσιν τῆς πατρίδος του καὶ τὸν ἀποικισμὸν τῆς Ἑλέας ἀπωλέσθη- σαν, ἐσώθησαν δὲ πενιχρὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἐλε- γειῶν του καὶ ἐκ τῶν ἐξαμέτρων στίχων του. Ἰδιὰν ὁμάδα ἀποτελεῖ ἀριθμὸς στίχων σκωπτικοῦ καὶ ἐπικριτικοῦ πε- ριεχομένου ἐναντίον ποιητῶν καὶ φιλοσόφων. Ὁ Πρό- κλος παραδίδει ὅτι ὁ Ξενοφάνης εἶχε γράψῃ ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Σίλλοι», ἐν τῷ ὁποίῳ κατέκρινε ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Εἶναι ἀμφίβολον ἂν εἶχε γράψῃ τὸ ἀποδι- δόμενον εἰς αὐτὸν «Περὶ φύσεως» διδακτικὸν ἔπος.

Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ξενοφάνους εἶναι φανερά ή διακοπὴ τῆς συνεχείας ἣτις ἐπῆλθεν εἰς τὴν μυθικὴν ἥρωικὴν παράδοσιν. Τὸ καταστροφικὸν γεγονὸς τῆς ὑπο- ταγῆς τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τοὺς Πέρσας, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ ὁ φιλό- σοφός μας, συνετέλεσε νὰ τεθῇ ὑπὸ κρίσιν ὁλόκληρος ή μυθικὴ παράδοσις τὴν ὁποῖαν ἐξεπροσώπει ὁ Ὀμηρος. Ἡ ἀπώλεια τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰωνίας ἐγέ- νετο ἀφορμὴ νὰ ἐξετασθῇ μέ κριτικὸν πνεῦμα τὸ παρελ- θὸν καὶ νὰ καταδικασθῇ ὑπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως.

Ὁ Ξενοφάνης μαζί μέ τὸν Πυθαγόραν εἶναι οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων στοχαστῶν τῶν ἐπικρινάντων τὸν Ὀ- μηρον καὶ Ἡσιόδον. Εἰς ἀπόσπασμα ἐκ τῶν «Σίλλων» του ὑπογραμμίζει τὸ γεγονὸς ὁ Ξενοφάνης ὅτι ὁ Ὀμηρος ὑπῆρξεν ή πηγὴ ἐξ ἧς πάντες ἠντλησαν τὴν μὀρφωσίν των «ἐξ ἀρχῆς καθ' Ὀμηρον... μεμαθήκασι πάντες». (Ἀπὸ ἀρχαιολόγων χρόνων ὅλοι ἔχουν ὑπάρξει μαθηταὶ τοῦ Ὀμήρου). Ἀλλ' αὐτὸς καὶ ὁ Ἡσιόδοος δὲν ἔκαμαν τίποτε ἄλλο παρὰ ἐκμεταλλοποιήσαν τὰς ἀνθρωπίνας κακίας ἀποδῶσαντες ταύτας εἰς τοὺς θεοὺς:

*«Πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν Ὀμηρος δ' Ἡσιόδοος τε
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδεα καὶ φόγος ἐστίν,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν».*

(Ὅλα τὰ ἀπέδωκαν εἰς τοὺς θεοὺς ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἡσιόδοος, ὅσα εἶναι κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων ἄξια ὀνειδισμοῦ καὶ ἐπικρίσεως, τὰς κλοπὰς, τὰς μοιχεῖας καὶ τὰς ἀμοιβαίας ἀπάτας). Μὲ τὴν αὐτὴν μελαγχολικὴν διά- θεσιν ἐπικρίνει τὴν τρυφηλότητα τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες εἶχον διαφθαρεῖ διὰ τῶν σχέσεων τὰς ὁποίας εἶ- χον συνάψει μέ τοὺς Λυδοὺς:

*«Ἀβροφροσύνας δὲ μαθόντες ἀνωφελέας παρὰ Λυδῶν
ὄφρα τυραννίης ἦσαν ἄνευ στυγερῆς,
ἦεσαν εἰς ἀγορὰν παναλουργέα φάρε' ἔχοντες
οὐ μείους ὥσπερ χίλιοι εἰς ἐπίπαν
αὐχαλεοὶ χαίτησιν ἀγαλλόμενοι εὐπρεπέσι
ἀσκητοῖς ὁδμὴν χρίμασι δευόμενοι».*

[Ἀφ' οὗ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοὺς Λυδοὺς ἀνωφελεῖς ἐξευγενισμούς, τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἦσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν φρικτῆς τυραννίας (δηλαδὴ ἐκ μέρους τῶν Περσῶν), ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅλοι-ὅλοι χίλιοι φοροῦντες πορφυρὰ ἐνδύματα, πλήρεις καυχῆσεως καμαρώνοντες διὰ τὰς εὐπρεπεῖς χαίτας των, χριόμενοι μέ ὁσμὴν τεχνητῶν ἀλοιφῶν].

Ἐπεκτείνων τὴν κριτικὴν του ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἰ- σχυουσῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν του θρησκευτικῶν καὶ κοι- νωνικῶν δοξασιῶν καὶ δημιουργεῖ τὸν πρῶτον ἐν Ἑλλάδι διαφωτισμόν. Ψέγων τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου εἰσαχθέντα ὡς πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνθρωπομορφισμόν, δι- δάσκει ὅτι ὁ θεὸς εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ του ὅρασις, ἀκοή καὶ νόησις, δηλαδὴ βλέπει, νοεῖ καὶ ἀκούει ἀπ' εὐθείας, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην αἰσθητηρίων ὀργάνων «οὗτος ὁρᾷ, οὗτος νοεῖ, οὗτος δὲ τ' ἀκούει». Δὲν διοικεῖ τὸ σύμ- παν δι' ὑπερόχου ὕλικῆς δυνάμεως, ὅπως ἐδίδασκον οἱ Ὀμηρος καὶ Ἡσιόδοος, ἀλλὰ τὸ κυβερνᾷ διὰ τῆς νοήσεως:

«Ἀλλ' ἀπάνευθε νόμοιο φρενὶ πάντα κραδαίνει» (ἀλλὰ χωρίς νὰ καταβάλῃ σωματικὸν κόπον μὲ τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως θέτει πάντα εἰς κίνησιν). Οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν κατὰ τὸν Ξενοφάνη, νὰ φαντάζονται τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς καὶ ὡς μετακινουμένους ἐν τόπῳ. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ὁ θεὸς μένει ἀκίνητος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ:

«Αἰὶ δ' ἐν ταύτῃ μέμνει κινούμενον οὐδὲν οὐδὲ μετέρχεσθαι μιν ἐπιτρέπει ἄλλοτε ἄλλη».

(Πάντοτε μένει εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ δὲν ταυριάζει εἰς αὐτὸν νὰ ἀλλάσῃ τόπον καὶ νὰ εἶναι ἄλλοτε ἐδῶ καὶ ἄλλοτε ἐκεῖ). Δὲν ἀρνεῖται ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, διδάσκει ὅμως ὅτι ὑπάρχει εἷς μέγιστος μεταξύ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων θεός:

«Εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος, οὔτε νόημα».

(Μόνον εἷς θεὸς μέγιστος ὑπάρχει μεταξύ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν μοιάζει οὐδόλως μὲ τοὺς θνητοὺς οὔτε κατὰ τὸ σῶμα οὔτε κατὰ τὴν ψυχὴν).

Ὁ Ξενοφάνης ἐθεωρεῖτο μέχρι τινὸς ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἑλεατικῆς φιλοσοφίας καὶ διδάσκαλος τοῦ Παρμενίδου. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει τοῦτον ὡς πρῶτον εἰσηγητὴν τοῦ ἐνισμοῦ:

«Παρμενίδης μὲν γὰρ εἴκει τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐνὸς ἅπτεσθαι. Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἀπειρόν φησι εἶναι αὐτό. Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ἐνίσας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγεται γενέσθαι μαθητῆς) οὐδὲν διεσαφηνίσεν οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων οὐδετέρας εἴκει θιγεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον κόσμον ἀποβλέψας τὸ ἐν εἶναι φησι τὸν θεόν». Ἀριστ. Μ.τ.φ. 986 β 18.

[Ὁ μὲν Παρμενίδης φαίνεται ὅτι πλησιάζει πρὸς τὸ ὄν ὅπως τὸ ἐκλαμβάνει ὁ ἐννοιολογικὸς ὀρισμός, ὁ δὲ Μέλισσος πρὸς τὸ ὄν τὸ θεωρούμενον ὡς ὕλην διὰ τοῦτο ὁ μὲν πρῶτος θεωρεῖ τὸ ὄν πεπερασμένον ὁ δὲ δεύτερος ἀπειρον. Ἀλλ' ὁ Ξενοφάνης ἀναδειχθεὶς προηγουμένως ἀπὸ αὐτοὺς εἰσηγητῆς τοῦ ἐνισμοῦ (διότι ὁ Παρμενίδης ὑπῆρξε μαθητῆς του) δὲν ὠμίλησε μετὰ σαφηνείας καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἀντελήφθῃ τὴν φύσιν οὔτε τῆς λογικῆς οὔτε τῆς ὕλικῆς αἰτίας, ἀλλὰ στρέψας τὸ βλέμμα του εἰς ὅλον τὸ σύμπαν εἶπεν ὅτι τὸ ἐν εἶναι ἡ θεότης].

Ἡ κατηγορηματικότης τῆς παρατεθείσης μαρτυρίας δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ταυτίσωμεν τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ ἐνός, ὅπως τὴν ἐκφράζει ὁ Ξενοφάνης, πρὸς τὸ ἐν τοῦ Παρμενίδου. Ὁ Ξενοφάνης θεωρεῖ ἀκολουθῶν τοὺς Μιλησίους φιλοσόφους, τὸ σύμπαν ὡς ἐνιαῖον καὶ θεῖον. Δὲν ἔχει φθάσει ἡ σκέψις του εἰς τὴν ἀπὸ ὄντολογικῆς καὶ λογικῆς ἀπόψεως σύλληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐνός. Ἡ ἐνότης ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν ἐποπτικῶς καὶ οὐχὶ λογικῶς. Πάντως ὅμως ἂν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ διδάσκαλος τοῦ Παρμενίδου, πρέπει νὰ ἴδωμεν εἰς αὐτὸν τὸν

πρῶτον ὁπαδὸν τοῦ ἀρχαίου διαφωτισμοῦ καὶ τὸν πολέμιον τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 34 ἀπόσπασμά του ἐμφανίζεται καὶ ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἀμφιβολίας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν ἐγκυρότητα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως:

«Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς αὖτις ἀνὴρ γένετ' οὐδὲ τις ἔσται εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἄσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν, αὐτὸς ὅμως οὐκ εἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται».

(Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ὅστις νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν ἐν σχέσει μὲ τοὺς θεοὺς καὶ ἐν σχέσει μὲ ὅσα λέγω περὶ τοῦ σύμπαντος. Διότι καὶ ἂν υποθέσωμεν ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει νὰ εἴπῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν πραγματικότητα, ὁ ἴδιος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ γνωρίζῃ· διότι ἐν σχέσει μὲ ὅλα τὰ πράγματα ὑπάρχει ἡ φαινομενικότης).

Παρμενίδης (540-470 π.Χ.)

Ἐγεννήθη ἐν Ἑλέᾳ τῆς Κάτω Ἰταλίας. Κοινῶς πιστεύεται ὅτι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Ξενοφάνους. Ἀκριβέστεραι ὅμως εἰδήσεις ἀναφέρουν ὡς διδάσκαλόν του ὅστις τὸν προσεῖλκυσε εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸν Πιθαγόρειον Ἀμεινίαν. Ὑπὸ τούτου «προετράπη εἰς ἡσυχίαν». Ἡ ἀρχαίότης κατέχεται ὑπὸ βαθυτάτου σεβασμοῦ ἐναντι τῆς προσωπικότητός του. Ὁ Πλάτων χαρακτηρίζων αὐτόν, λέγει ὅτι ἦτο «αἰδοῖός τε καὶ δεινός», προεκάλεε δηλαδὴ σεβασμὸν καὶ δέος. Ἐθεωρήθη ὡς πρότυπον ἀνθρώπου ζήσαντος βίον θεωρητικὸν καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του, ὁ «Παρμενίδειος βίος», κατέστη παροιμιώδης.

Ἡ ὁμόφωνος μαρτυρία τῆς παραδόσεως μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εἶχεν ἐκφράσει τὰς φιλοσοφικὰς του δόξας εἰς διδακτικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν παλαιότερων φιλοσόφων «Περὶ φύσεως». Ἐξ αὐτοῦ ἐσώθησαν μόνον 163 ἐξάμετροι στίχοι. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι τὸ ὅλον ποίημα διηρεῖτο εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον ἦτο ἡ εἰσαγωγή, τὸ δεύτερον ἐπραγματεύετο περὶ τῆς ἀληθείας, τὸ δὲ τρίτον εἶχεν ὡς θέμα του τὴν δόξαν, ἥτοι τὸν εἰς τὸν κοινὸν ἄνθρωπον προσιτὸν κόσμον τῶν φαινομένων. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν περισωθέντων στίχων του 32 ἀνήκουν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, 81 εἰς τὸ περὶ ἀληθείας καὶ 50 εἰς τὸ περὶ δόξης τμήμα.

Τὸ ποίημα ἀρχίζει μὲ μεγαλοπρεπῆ εἰσαγωγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν διηγεῖται ὁ ποιητῆς ὅτι ἐποχοῦμενος ἐπὶ ἄρματος, τὸ ὁποῖον ὠδήγουν αἱ κόραι τοῦ Ἥλιου, κατευθύνεται ἀπὸ τὰ δώματα τῆς Νυκτὸς εἰς τὰ δώματα τῆς ἡμέρας. Μεταξὺ ἀμφοτέρων ὑπάρχει ἡ πύλη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ὄριον, τὸ χωρίζον τὸν δρόμον τῆς Νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας. Τὰς κλείδας τῆς πύλης ταύτης τὰς κρα-

τεῖ ἡ Δίκη. Ταύτην ἐπεισαν, λέγει ὁ ποιητῆς, αἱ ἡλιάδες κόραι νὰ ἀνοίξῃ τὴν πύλην καὶ οὕτω τὸ ἄρμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐποχεῖται ὁ φιλόσοφος, φθάνει εἰς τὰ δώματα τῆς ἡμέρας. Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχεται ἡ «δαίμων», ἡ θεὰ ἡμέρα, ἡ συμβολίζουσα τὸ φῶς, καὶ ἀποκαλύπτει τοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνοιγομένους δρόμους. Ὑπάρχει πρὸ αὐτοῦ, λέγει ἡ θεὰ, ὁ δρόμος ὁ ὁποῖος ἄγει εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὁ δρόμος ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἐξ ὁλοκλήρου ψεῦδος, καὶ ὁ δρόμος ὅστις ἄγει εἰς τὴν ἀνάμικτον περιοχὴν τῆς φαινομενικότητος. Τὸ ποίημα ἀρχίζει μὲ τοὺς ἀκολουθοῦς στίχους:

«Ἴπποι ταῖ με φέρουσιν ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι πέμπτον ἐπεὶ μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον ἄγουσαι δαίμονος, ἢ κατὰ πάντ' ἄστη φέρει εἰδὸτα φῶτα· τῇ φερόμην τῇ γὰρ πολύφραστοι φέρον ἵπποι ἄρμα τιταίνουσαι, κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευσον».

(Οἱ ἵπποι μὲ τοὺς ὁποίους ταξιδεύω ὅσον ἤθελεν ἐπιθυμῆσαι ἡ ψυχὴ μου, μὲ ἐπήγαιναν, ἀφ' οὗ μὲ ἐπῆραν καὶ μὲ ἔβαλαν εἰς τὴν πολυφημισμένην ὁδὸν τῆς θεᾶς, ἡ ὁποία περιφέρει τὸν κατέχοντα γνῶσιν ἄνθρωπον ἀνὰ πάντα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀκολουθῶν αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἐταξίδευσ'· διότι αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκολουθοῦσαν αἱ ἵπποι αἱ πολλὴν ἔχουσαι φρόνησιν, μὲ μετέφερον, ὠθοῦσαι μὲ ὅλην τὴν δύναμιν, πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸ ἄρμα· αἱ δὲ κόραι τοῦ Ἥλιου ὑπεδείκνυνον τὸν δρόμον).

Τὸ ἀλληγορικὸν νόημα τῶν στίχων εἶναι ὅτι ὁ Παρμενίδης ἐπιχειρεῖ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν (δηλαδὴ τὴν νύκτα), εἰς τὴν γνῶσιν (τὴν ἡμέραν), ἐπιχειρῶν μίαν πορείαν δι' ἄρματος ὁδηγουμένου ὑπὸ τῶν κορῶν τοῦ Ἥλιου (δηλαδὴ ὑπὸ τῆς ἀληθείας). Ἡ πορεία δὲ πρὸς τὴν γνῶσιν ἀκολουθεῖ ὠρισμένην ὁδὸν (δηλαδὴ ὠρισμένην μέθοδον). Ἡ ὁδός, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ Παρμενίδης, εἶναι ἡ ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας πορευόμενος, ὁ σοφός, περιέρχεται «πάντ' ἄστη» ὅλα τὰ τμήματα τοῦ σύμπαντος. Ἡ λέξις «ἄστη» ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ σύμπαντος ὡς οικητηρίου τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ διορθώσωμεν τὸ κείμενον, ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην τοῦ Γαῖγκερ καὶ τοῦ Μάινκε, καὶ ἀντικαθιστῶντες τὴν λέξιν «ἄστη» διὰ τοῦ ἐπιθέτου «ἀσινῆ» (δηλαδὴ ἀβλαβῆ).

Ὁ Παρμενίδης διορθῶν τὴν περὶ σοφοῦ ἀντίληψιν, ὅπως τὴν ἐκφράζει ὁ Ὅμηρος χαρακτηρίζων τὸν Ὀδυσσέα ὡς ἄνδρα, ὅστις «πολλῶν ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω», χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν ἄστη εἰς κοσμολογικὴν σημασίαν. Εἰς τοιαύτην σημασίαν κεῖται ἡ λέξις καὶ εἰς Ὀρφικὸν ὕμνον: «Ἥλιε Πῦρ διὰ πάντα ἄστη νίσαι». (Ἥλιε Πῦρ ταξιδεύεις δι' ὅλων τῶν μερῶν. Ντὶλς «Προσωκρατ.» 66 Β 21). Ὁ Παρμενίδης θέλει νὰ ἐμφανίσῃ τὴν φιλοσοφίαν του ὡς θεῖαν ἀποκάλυψιν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκφράζεται διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὸ ἱερατικὸν ἐπικὸν ῥυθμὸν, ἀκολουθῶν δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡσιόδου, ὅστις ἐν τῇ «Θεογονίᾳ» εἶχεν ἐμφανίσῃ τὸν

ἐαυτὸν τοῦ ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῶν Μουσῶν, παρουσιάζεται ὡς κατέχων γνῶσιν ἀποκαλυφθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν θεάν, τὴν συμβολίζουσαν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἀληθείας. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Ἑλεατικὸς φιλόσοφος προβάλλει τὴν φιλοσο-

φίαν του ὡς κάτι, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει ὁλοκληρωτικῶς διὰ φορον δρόμον ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐπικὴν παράδοσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ἐξ ὁλοκλήρου ἀποσχισθῇ ἡ ὁμὰς τῶν παλαιότερων Μιλησίων φιλοσόφων. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο συνεχίζει καὶ αὐτὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ξενοφάνους εἰσαχθεῖσας διαφωτιστικὰς τάσεις.

Ἡ θεὰ ἀποκαλύπτει ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς ὁδοί· ἡ πρώτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας. Ὁ ἀκολουθῶν αὐτὴν μαθαίνει ὅτι τὸ ὄν ὑπάρχει καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος εἶναι ἐκείνη ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν ἂν ἀκολουθῇ κανεὶς, θὰ παραδεχθῇ ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν. Ἡ θεὰ συνιστᾷ τὴν πρῶτην ὁδὸν καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν δευτέραν:

«Ἡ μὲν ὅπως ἔστιν τε καὶ ὡς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι Πειθοῦς ἐστὶ κέλευθος (Ἀληθείη γὰρ ὀπηδεῖ), ἡ δ' ὡς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὡς χρεὼν ἔστιν μὴ εἶναι, τὴν δὴ τοι φράζω παναπειθεῖα ἐμμεν ἀτραπὸν· οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τό γε μὴ ἂν (οὐ γὰρ ἀνυσπὸν) οὔτε φράσαις» (Απ. 4).

[Ἡ μία ὁδὸς (τῆς ἐρεῦνης λέγει) ὅτι τὸ ὄν ὑπάρχει καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς Πειθοῦς (διότι ἀκολουθεῖ τὴν ἀλήθειαν). Ἡ ἄλλη ὁδὸς (τῆς ἐρεῦνης λέγει) ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἡ ἀνυπαρξία αὕτη τυγχάνει ἀναγκαῖα. Διὰ τὴν ὁδὸν αὐτὴν σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ ἐρωτήσης διόλου. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνάψῃς γνωριμίαν μὲ τὸ μὴ ὄν (διότι ἐν τοιοῦτον πρᾶγμα δὲν εἶναι κατορθωτόν) οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἐκφράσῃ διὰ λόγων].

Ὑπάρχει καὶ εἷς τρίτος δρόμος, ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὸν κόσμον τῆς φαινομενικότητος, ὅπως δημιουργεῖται ἀπὸ τὰς ὑποκειμενικὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων «τὰς δόξας», εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πίστις ἀληθῆς «βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐν πίστις ἀληθῆς» (Απ. 1, στ. 30). Καὶ ἀπὸ τὴν ὁδὸν αὐτὴν μᾶς διατάσσει ἡ θεὰ νὰ κρατηθῶμεν μακράν:

«Πρώτης γὰρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσεως (εἵργω), αὐτὰρ ἐπειτ' ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν στήθεσιν ἰθύνει πλακτὸν νόον· οἱ δὲ φοροῦνται κωφοὶ ὁμῶς τυφλοὶ τε τεθηπότες, ἄκριτα φύλα, οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισται καὶ οὐ ταῦτόν, πάντων δὲ παλίντροπός ἐστι κέλευθος».

[Διότι σὲ ἀποτρέπω κατὰ πρῶτον ἀπὸ αὐτὴν (δηλαδὴ τὴν προηγουμένην, ἥτις λέγει ὅτι ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν) τὴν ὁδὸν τῆς ἐρεῦνης. Ἐπειτα προσέτι σὲ ἀποτρέπω καὶ ἀπὸ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν οἱ θνητοί, οἱ διατελοῦντες εἰς παντελεῖαν ἄγνοιαν καὶ δῖγνωμον (κατὰ λέξιν ἔχοντες δύο κεφάλαια)

ἐπινοοῦν. Διότι μέσα εἰς τὰ στήθη τους τὴν ἀσταθὴ των σκέψιν τὴν κατευθύνει ἡ ἀμηχανία. Αὐτοὶ δὲ τριγυρίζουν κωφοὶ συγχρόνως καὶ τυφλοὶ, ξαφνιασμένοι ὄχλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται τίποτε νὰ ξεχωρίσουν. Αὐτοὶ ἔχουν καθιερώσει ὡς νόμον ὅτι τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀποτελοῦν καὶ δὲν ἀποτελοῦν ταυτότητα καὶ ὅτι δι' ὅλα τὰ πράγματα ὑπάρχει καὶ μία ὁδός, ἡ ὁποία γυρίζει πρὸς τὰ ὀπίσω] (Ἀπ. 6).

Πρῶτος ὁ Μπέρναϊς ἐξέφρασε τὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ἐρμηνευθέντος ἀποσπάσματος ἀποτελοῦν πολεμικὴν ἐκ μέρους τοῦ Παρμενίδου ἐναντίον τοῦ Ἡρακλείτου. Τοῦτο ἀποτελεῖ πλάνην, διότι, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ Τσέλλερ, κατὰ τὸ 490 π.Χ., ὅτε ὁ Παρμενίδης ἔγραψε τὸ ποίημά του, δὲν ὑπῆρχε γύρω ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον καμμία ὁμάς ὁπαδῶν ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὸν Παρμενίδην νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐκφρασιν «ἄκριτα φύλα».

Ἡ θεὰ διασαφηνίζει τὰ σημεῖα ἅτινα μᾶς καθοδηγοῦν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας. Διὰ νὰ τὰ διακρίνωμεν πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς συνήθεις δοξασίας τὰς ὁποίας πρεσβεύει τὸ πλῆθος τῶν ἀκρίτων ἀνθρώπων καὶ νὰ προχωρήσωμεν εἰς μίαν ἐξέτασιν τοῦ ἀμφισβητουμένου προβλήματος διὰ τοῦ λόγου.

Εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ποιήματος μέρος, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς βασικὴ πρότασις χρησιμοποιεῖται ὅτι τὸ ὄν ὑπάρχει καὶ ὅτι τὸ μὴ ὄν οὔτε εἰς τὴν γνῶσιν εἶναι προσιτὸν οὔτε δύνата νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τοῦ λόγου. Ἐκ τῆς βασικῆς ταύτης προτάσεως παράγονται ἅπαντα τὰ λοιπὰ τοῦ ὄντος χαρακτηριστικά. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες ἐξελάμβανον τοὺς ἀριθμοὺς ὡς μὴ ἀποτελοῦντας συνέχειαν, τονίζεται ὅτι τὸ ὄν τυγχάνει ἀνεπίδεκτον διαιρέσεως.

«Οὐδὲ διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἔστιν ὁμοῖον οὐδὲ τι τῇ μάλλον, τό κεν εἶργοι μὴν συνέχεσθαι, οὐδὲ τι χειρότερον, πᾶν δ' ἐμπλεόν ἐστιν, ἐόντος, τῶν ξυνεχὲς πᾶν ἔστιν· ἐὰν γὰρ ἐόντι πελάζει».

(Οὐδὲ εἶναι διαιρετόν, διότι εἰς ὅλα του τὰ μέρη ἔχει διανεμηθῇ ἐξ ἴσου, οὐδὲ εἶναι εἰς αὐτὸ τὸ μέρος κάπως περισσότερον καὶ εἰς ἐκεῖνο κάπως ὀλιγώτερον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἠμπόδιζε τὴν συνοχὴν του, εἶναι δὲ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ὄν γεμᾶτον ἀπὸ ὄν καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου συνεχές· διότι εἰς ἄμεσον πλησίαν δύνата νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ ὄν μόνον τὸ ὄν). Εἶναι ἀκόμη τὸ ὄν «ἄναρχον καὶ ἄπαυστον» διότι δι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, δὲν ὑπόκειται εἰς κίνησιν· διότι κεῖται πάντοτε μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ὑπάρχει ὡς πρὸς αὐτὸ οὐδεμία στέρησις. Δὲν ὑφίσταται τὴν διάσπασιν τῶν χρονικῶν διαστάσεων τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ὑπάρχει ὡς συνεχὴς παρουσία «οὐδὲ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν, ἐν συνεχές». (Δὲν διετέλεσε ποτὲ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ παρελθόντος, διότι ὑπάρχει ὡς ἀπολύτως ἀντιμετωπιζόμενον παρόν, ὑφί-

στάμενον ἐξ ὁλοκλήρου ἐν ἀδιασπᾶσῳ ἐνότητι). Δὲν ἔχει γένεσιν οὐδὲ συγγενεῖς, τυγχάνει «μονογενές», δὲν ταράσσεται ἀπὸ συγκίνησιν καὶ δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀτελὲς τὸ ὁποῖον ἐχρειάσθη νὰ ἀχθῇ εἰς τελειοποίησιν.

«Ἀγένητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν οὔλον μονογενές τε καὶ ἀτρεμές εἶδ' ἀτέλεστον».

[Ἐπειδὴ δὲν ἔχει γένεσιν δὲν ἔχει ἐξολοθρευμόν, ὑπάρχει ὡς ὁλότης χωρὶς νὰ διασπᾶται εἰς (συγγενικά) γένη, χωρὶς νὰ συνταράσσεται καὶ χωρὶς νὰ παραχθῇ κατόπιν κατασκευῆς]. Ὁ Παρμενίδης ἀντιλαμβάνεται τὸ ὄν ὡς ἀπόλυτον παρουσίαν. Ὡς κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς κάθε στιγμὴν ἀναλλοιώτως παρόν. Περὶ αὐτοῦ δύνатаί τις νὰ εἴπῃ μόνον ὅτι εἶναι, οὐχὶ δὲ ὅτι ἦτο ἢ θὰ εἶναι. Θεωρῶν ὑπὸ τοιαύτην προοπτικὴν τὸ ὄν ὁ Ἐλεάτης φιλόσοφος, περιέρχεται εἰς ὁξυτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἰωνας φιλοσόφους, οἵτινες ἔθετον πρόβλημα περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὄντων. Ὁ Παρμενίδης διδάσκει ὅτι γένεσις δὲν ὑπάρχει. Ἄν δεχθῶμεν γένεσιν, δεχόμεθα ὅτι ἐν ὄν παράγεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἀποψίν του εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτον. Εἰς τὴν θέσιν λοιπὸν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθέτουν οἱ Ἴωνες τὴν ποικιλίαν τῆς γενέσεως, ὁ Παρμενίδης τοποθετεῖ τὸ ἀναλλοιώτως ὑφιστάμενον ὄν. Ὑπολαμβάνει δὲ τοῦτο ὡς πεπερασμένην σφαῖραν ἥτις ἔχει εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη τὴν αὐτὴν πυκνότητα:

«Αὐτὰρ ἐπεὶ πείρας πύματον, τετελεσμένον ἔστι πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντη».

(Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ πέρας εἶναι τὸ ἐσχατον, τὸ ὄν ἔχει πέρατα ἀπὸ τὸ μέρος ὅλων τῶν πλευρῶν του, ὁμοιάζον μὲ τὴν μᾶζαν ἐντελῶς στρογγύλης σφαίρας καὶ ἔχον ἐξ ἴσου ἰσχυρὰν πυκνότητα ἀπὸ τὸ μέσον πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις). Θεωρῶν τὸ ὄν ὡς σφαῖραν ὁ Παρμενίδης χρησιμοποιεῖ προφανῶς τὴν πυθαγορικὴν ἀντίληψιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ στερεὸν τοῦτο εἶναι τὸ τελειότερον πάντων τῶν ἄλλων.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ποιήματός του τὸ θέμα εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ πῶς φθάνουν οἱ θνητοὶ νὰ πλάσσουν τὸν κόσμον τῆς φαινομενικότητος. Τὸ θεμελιῶδες των λάθος εἶναι ὅτι δέχονται τὴν ὑπαρξίν δύο στοιχείων, τοῦ φωτὸς ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς νυκτὸς ἀφ' ἐτέρου. Τὸ πρῶτον ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ὄν τὸ δὲ δεύτερον μὲ τὸ μὴ ὄν. Τὸ φῶς δύνата νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸ θερμόν, ἡ δὲ νύξ μὲ τὸ ψυχρὸν τοῦ Ἀναξίμανδρου. Ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν δύο τούτων στοιχείων παράγεται ὁ προσιτὸς εἰς τὰς αἰσθήσεις κόσμος μὲ ὅλας του τὰς ποικιλίας. Δυστυχῶς τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ παρμενιδείου ἔπους ἀπωλέσθη καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνασυνθέσωμεν τὸ περιεχόμενόν του. Στηριζόμενοι εἰς τὰ σωθέντα ἀποσπάσματα, συμπεραίνομεν ὅτι ἀπετέλει ἐν εἶδος κοσμογονίας εἰς τὴν ὁποίαν διεδραμάτιζον σπουδαῖον ρόλον καὶ κοσμογονικαὶ θεότητες. Τὴν κυριαρ-

χικὴν θέσιν κατεῖχεν ἡ θεὰ ἥτις κυβερνᾷ τὸ σύμπαν ἐνθρονισμένη εἰς τὸ κέντρον σφαίρας διηρημένης εἰς ἀλληλοδιαδόχους ζώνας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν πρὸς τοὺς πόλους ἦσαν πλήρεις πυρός, αἱ πρὸς τὸ μέσον πλήρεις ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν στοιχείον τῆς γῆς καὶ αἱ πρὸς τὸ κέντρον πλήρεις φλογός. Ἡ κυβερνώσα τὸ σύμπαν θεὰ θεωρεῖται ὡς δημιουργήσασα τὸν Ἔρωτα καὶ ἐπιστατοῦσα εἰς τὴν μίξιν τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄρρεν.

«Πάντα γὰρ (ῆ) στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῇν τὸ τ' ἐναντίον αὐτὶς ἄρσεν θηλυτέρῳ».

(Διότι αὕτη πανταχοῦ ἐξουσιάζει τὸν φέροντα φρίκην τοκετὸν καὶ τὴν γενετήσιον πλησίαν στέλλουσα εἰς τὸ ἀρσενικὸν τὸ θηλυκὸν διὰ πλησίαν καὶ ἐξ ἀντιθέτου τὸ ἀρσενικὸν εἰς τὸ θηλυκόν).

Ὁ φαινομενικὸς κόσμος εἶναι, κατὰ τὸν Παρμενίδην, ἀποτέλεσμα μίξεως δύο στοιχείων. Ἐκ τούτων τὸ ἐν ἐφάπτεται κάπως πρὸς τὴν ὀντολογικὴν πραγματικότητα, τὸ ἄλλο ὅμως ἀνήκει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μὴ ὄντος, ἥτοι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατοῦσα φαινομενικότης δὲν εἶναι αὐθαίρετος, ἀλλὰ ἐνυπάρχει εἰς αὐτὴν κάποια ὁμοίωσις πρὸς τὴν πραγματικότητα. Τὸν κόσμον τῆς φαινομενικότητος τὸν χαρακτηρίζει ὁ Παρμενίδης «διόκοσμον ἐοικότα», ὡς ἔχοντα δηλαδὴ κάποια ὁμοίωσιν πρὸς τὸ ὄν.

Ὁ προσιτὸς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὑποκειμενικότητα κόσμος τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς φθορᾶς δὲν εἶναι πραγματικός. Οἱ ἄνθρωποι παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ἀκρισίαν των, δέχονται τὸ ὄν ὡς ὑποκείμενον εἰς φθοράν. Ἄν ὅμως διὰ τῆς νοήσεως ἀντικρύσωμεν τὴν ἀληθινὴν ὀντολογικὴν πραγματικότητα, θὰ βεβαιωθῶμεν, λέγει ὁ Παρμενίδης, ὅτι τὸ ὄν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν φθοράν. Συνεπῶς ὁ Ἐλεάτης σοφὸς δὲν διασπᾷ τὴν πραγματικότητα εἰς δύο χωριστοὺς κόσμους. Ἀλλὰ δέχεται ἓνα ἀληθῶς ὑπάρχοντα κόσμον. Ὁ κοινὸς καὶ ἀφιλοσόφητος ἄνθρωπος βλέπει τὴν ὀντολογικὴν ταύτην πραγματικότητα ὡς ὑποκειμένην εἰς μεταβολὴν καὶ φθοράν. Τὸ νόημα τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Παρμενίδου εἶναι ὅτι δυνάμεθα διὰ τῆς νοήσεως, ὑπερβαίνοντες τὴν ὑποκειμενικότητα, νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν σταθερὸν ὀντολογικὸν πυρῆνα. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ προσπάθειας νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ὀντολογικὸν τοῦ ὄντος νόημα.

Λίαν σπουδαῖα εἶναι καὶ αἱ γνωσιολογικαὶ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας εἰσάγει πρῶτος ὁ Ἐλεάτης σοφός. Ἡ κυριωτέρα ἐξ ὅλων εἶναι ἐκεῖνη ἥτις ἐκφράζεται διὰ τῆς προτάσεως: «Τὸ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι» (Ἀπ. 5). Ὁ γερμανικὸς ἰδεαλισμὸς τοῦ Ἐγγέλου καὶ ἰδίᾳ οἱ νεοκαντιανοὶ ἐξηγοῦν τὴν πρότασιν ταύτην ὡς σημαίνουσαν ταυτότητα νοήσεως καὶ ὑπάρξεως. Ἡ φιλογικὴ ὅμως ἐρμηνεία, ὡς ἔχει πρὸ πολλοῦ παρατηρήσει ὁ Μοῦρνερ, δὲν συμφωνεῖ πρὸς μίαν τοιαύτην ἐξήγησιν. Κατὰ τὸν Ἀγγλον ἐρμη-

νευτὴν τὸ νόημα τοῦ στίχου εἶναι: ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύνата νὰ νοηθῇ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύνата νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπάρχον. Ἀπλούστερον δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν: τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον νοοῦμεν εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον

ὑπάρχει. Ὁ Παρμενίδης δηλαδὴ δέχεται ὅτι ἡ νόησις ἔχει τὴν δύνάμιν νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ὑπάρχον ὄν. Διὰ τῶν νοητικῶν ἐνεργειῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸ ὀντολογικῶς ὑπάρχον. Κατὰ τὴν νεοκαντιανὴν ἀποψιν τὸ ὄν ἀποτελεῖ θέσιν τῆς σκέψεως. Πραγματικὸν δηλαδὴ εἶναι πᾶν ὅ,τι θέτει ἡ σκέψις ὡς ὑπαρκτόν.

Ἄλλ' ὁ Παρμενίδης δὲν ἐξισώνει τὸ νοεῖν μὲ τὴν διανοητικὴν σκέψιν. Παρ' αὐτῷ τὸ νοεῖν, ὅπως καὶ εἰς τὸν Ὅμηρον, σημαίνει τὴν συνθετικὴν πρᾶξιν τῆς κατανοήσεως τοῦ ὄντος, χωρὶς νὰ διαχωρίζεται ἡ αἴσθησις ἀπὸ τὴν σκέψιν. Ἡ νόησις καὶ τὸ εἶναι, κατὰ τὸν Ἐλεάτην σοφόν, ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστον ἀντιστοιχίαν. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι ἐρμηνευτῶν οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἀφομοιώσουν τὴν παρμενίδειον φιλοσοφίαν μὲ τὸν ἰδεαλισμὸν ἢ τὸν ὕλισμὸν εἶναι πεπλανημένοι. Ἡ ἀποψις τοῦ Ἐλεάτου σοφοῦ τυγχάνει συνθετικῆ, ἐναγκαλιζομένη ὁλόκληρον τὴν πραγματικότητα. Δεικνύει ὅτι ἔχει φθάσει ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφικὴ σκέψις εἰς τὴν ὠριμότητα, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ νὰ τεθῇ τὸ ὀντολογικὸν πρόβλημα. Ἡ ὑπαρξις παύει νὰ θεωρῆται ὡς κάτι τὸ αὐτονόητον, γίνεται ἀπορία ἥτις ἐπιζητεῖ μίαν λύσιν. Ἡ ἀφελὴς ἀντίληψις περὶ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ἀναμφισβητήτου ἀπὸ ὀντολογικῆς ἀπόψεως πραγματικότητος τίθεται ὑπὸ ἐλεγχον. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παρμενίδου Ζήνων καὶ Μέλισσος ἔρχονται νὰ ἀναπτύξουν λεπτομερέστερον τὰς συναφεῖς μὲ τὴν ὑπαρξίν τῆς κοινῶς νοουμένης πραγματικότητος ἀπορίας.

Ζήνων

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίες. Κατήγετο ἐκ τῆς Ἐλέας καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Παρμενίδου συνδεθεὶς πρὸς τοῦτον διὰ στενῆς φιλίας. Θελήσας νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου Νεάρχου, ὠργάνωσε συνωμοσίαν, ἥτις ὅμως ἀνεκαλύφθη. Ἀχθεὶς πρὸ τοῦ τυράννου ἠρνήθη νὰ κατονομάσῃ τοὺς συντρόφους του καὶ ἀπέθανεν ἡρωϊκῶς. Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τοῦτον ὡς εὐρετὴν τῆς διαλεκτικῆς, ἥτοι τῆς τέχνης δι' ἣς δύνатаί τις νὰ περιαγάγῃ τὸν ἀντίπαλον συζητητὴν εἰς ἀντιφάσεις. Εἰς τὰ βιβλία του ὁ Ζήνων ἐπεζητεῖ νὰ δεῖξη τὴν ὀρθότητα τῶν δοξασιῶν τοῦ διδασκάλου, ἥτοι ὅτι τὸ ὄν εἶναι ἐν καὶ ὅτι δὲν ὑπόκειται εἰς μεταβολάς. Ἡ πολεμικὴ του κυρίως ἐστρέφετο κατὰ τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες ἐθεώρουν τὸ σύμπαν διαιρετὸν εἰς μονάδας καὶ εἰς ἀρχικὰ γεωμετρικὰ σημεῖα. Διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων του ἀπεδείκνυν ὁ Ζήνων ὅτι τὸ ὄν ἀποτελεῖ ἐνότητα μὴ ἐπιδεχομένην πολλότητα. Ἄν θεωρήσωμεν τὸ ὄν σύνθετον ἐξ ἀρχικῶν στοιχείων, ταῦτα ἢ θὰ ἔχουν ἢ δὲν θὰ

έχουν μέγεθος. "Αν μὲν δὲν ἔχουν μέγεθος, συντιθέμενα δὲν δύνανται νὰ παραγάγουν τὸ συγκεκριμένον ὄν, διότι ὅσας φορές καὶ ἂν προστεθῇ τὸ μηδὲν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ μένει πάντοτε μηδέν. "Αν πάλιν τὰ δεχθῶμεν ὡς ἔχοντα μέγεθος, τότε ταῦτα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἀρχικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ ὡς ἔχοντα μέγεθος θὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαιρῶνται εἰς ἄλλα μικρότερα, καὶ αὐτὰ ἐπίσης ἐπ' ἄπειρον.

Πολυθρύλητα ἐπίσης ἀπέβησαν καὶ τὰ ἐπιχειρήματα διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείκνυνεν ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνησις. Ἡ κίνησις εἶναι ἀδύνατος, ἔλεγε, διότι τὸ κινούμενον σῶμα πρέπει νὰ διέλθῃ δι' ὅλων τῶν ἀπέριων σημείων εἰς τὰ ὁποῖα ἐπ' ἄπειρον εἶναι δυνατόν νὰ διαιρῆται ἐν γεωμετρικὸν διάστημα. Διὰ τοῦτο, διετίνετο ὁ Ζήνων ὅτι ὁ ταχύπους Ἀχιλλεύς οὐδέποτε θὰ ἡδύνατο νὰ καταφθάσῃ χελώνην, ἥτις θὰ προεπορεύετο αὐτοῦ κατὰ ἐν διάστημα, διότι θὰ ἔπρεπε νὰ διατρέξῃ ὅλας τὰς ἀπέριους τούτου ὑποδιαίρεσεις, ἐνῶ ἡ κινούμενη χελώνη θὰ εἶχε διατρέξει νέα διαστήματα ἐπ' ἄπειρον διαιρετά. Ὁ πλήρης μηδενισμὸς τῆς διαφορᾶς ἀπαιτεῖ κατὰ τὸν Ἑλεάτην διαλεκτικὸν ἄπειρον ποσότητα χρόνου διαδρομῆς. Διὰ παρομοίων ἐπιχειρημάτων ἀπεδείκνυνεν ὅτι τὸ ἵπτάμενον βέλος εὐρίσκεται συγχρόνως καὶ ἐν στάσει, διότι κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ εὐρίσκεται πάντοτε εἰς ἐν τοπικὸν σημεῖον καὶ οὐχὶ εἰς δύο.

Ἐπίσης ἀπεδείκνυνεν ὅτι ὑπάρχει περίπτωσις (ὅταν δύο ὁρομεῖς κινοῦνται κατὰ τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν) καθ' ἣν τὸ ἥμισυ ἐνὸς χρονικοῦ διαστήματος ἰσοῦται μὲ τὸ ὅλον. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνεσκεύασε τὰ ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος προταθέντα σοφίσματα, καταδείξας ὅτι ἐγένετο εἰς αὐτὰ συνεχῶς σύγχυσις μεταξὺ τοῦ δυναμικοῦ ἀπέριου πρὸς τὸ πραγματικὸν ἄπειρον. Παρὰ ταῦτα ὅμως τὰ διαλεκτικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἑλεάτου σοφοῦ ἀπέβησαν λίαν ὠφέλιμα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθηματικῶν. Δι' αὐτῶν ἐτέθησαν διὰ πρώτην φοράν ὑπὸ συζήτησιν τὰ συναφῆ μὲ τὴν μελέτην τῶν συνεχῶν καὶ ἀσυνεχῶν ποσῶν προβλήματα ἅτινα ἤγαγον ἐν τέλει τοὺς μαθηματικούς εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ζήνων θεωρεῖται εἰς τῶν πατέρων τῆς ἀνωτέρας μαθηματικῆς ἀναλύσεως. Ὁ Ντῖλς εἶπεν ὅτι τὸ περὶ συμπτώσεως τοῦ ἡμίσεος καὶ διπλασίου διαστήματος ἐπιχείρημα τοῦ Ζήνωνος ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκλαϊκευμένην διατύπωσιν τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος.

Μέλισσος

Κατήγετο ἐκ Σάμου, ἀναφέρεται δὲ ὡς μαθητὴς τοῦ Παρμενίδου ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡρακλείτου. Διατελέσας κατὰ τὸ 440 π.Χ. ναύαρχος τῶν Σαμίων ἐνίκησε τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐν τέλει ἠττήθη εἰς ναυμαχίαν, καθ' ἣν ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Περικλῆς. Τὸ ὑπ'

αὐτοῦ γραφὲν σύγγραμμα ἔφερε τὸν τίτλον «Περὶ φύσεως ἢ περὶ τοῦ ὄντος». Δέχεται καὶ οὗτος ἀκολουθῶν τὸν Παρμενίδην, ὅτι τὸ ὄν εἶναι αἰώνιον:

«Αἰεὶ ἦν καὶ αἰεὶ μηδέν. Εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀναγκαῖόν ἐστι πρὶν γενέσθαι εἶναι μηδέν· εἰ τοίνυν μηδέν ἦν, οὐδαμὰ ἂν γένοιτο οὐδὲν ἐκ μηδενός».

(Ὅτι, δῆποτε ὑπῆρχε, ὑπῆρχεν αἰωνίως καὶ θὰ ὑπάρχῃ αἰωνίως. Διότι ἐὰν ἔλαβεν ὑπόστασιν κατόπιν γενέσεως θὰ ἔπρεπε κατὰ λογικὴν ἀναγκαιότητα, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν γένεσιν νὰ μὴ ὑπάρχῃ. "Αν ὅμως δὲν ὑπῆρχε, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάτι ἐκ τοῦ μηδενός). Ἐπίσης δὲν ἔχει τέλος τὸ ὄν, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ μετατραπῇ ἐξαφανιζόμενον οὔτε εἰς ἐν ὑπαρκτὸν οὔτε εἰς ἐν ἀνύπαρκτον πρᾶγμα.

Εἰς τὰς δοξασίας τοῦ Παρμενίδου προσθέτει μόνον ὡς ἰδικὴν τοῦ γνώμην ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ ὄν δὲν ἔχει χρονικῶς οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ τοπικῆς ἀπόψεως ἄπειρον: «Οὐ γὰρ αἰεὶ εἶναι ἀνυστόν, ὅτι μὴ πᾶν ἐστίν». (Διότι ἐὰν ἐν πρᾶγμα δὲν ἔχῃ μίαν εἰς ὅλα τὰ μέρη παρουσίαν, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ αἰωνιότητα). Συμπληρώνων λοιπὸν ὁ Σάμιος ναύαρχος τὴν διδασκαλίαν τοῦ, λέγει: «Οὕτως οὖν αἰδιὸν ἐστὶ καὶ ἄπειρον καὶ ὅμοιον πᾶν». (Τοιουτοτρόπως τὸ ὄν εἶναι αἰώνιον καὶ ἄπειρον καὶ ἐν καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ὅμοιον μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ).

Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Μέλισσος θέλει νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐλεατικὴν φιλοσοφίαν μὲ τὰς περὶ ἀπέριου διδασκαλίας τῶν Ἰώνων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀναξίμανδρου. Συνεχίζων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παρμενίδου θεωρεῖ τὴν μαρτυρίαν τὴν ὁποίαν μᾶς δίδουν αἱ αἰσθήσεις περὶ τῶν πραγμάτων οὐχὶ ἀξιόπιστον. Ἡ τοιαύτη ἀναξιόπιστία γίνεται κατὰ δῆλος ἐκ τῆς μεταβολῆς ἂν παρουσιάζουν μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ τὰ ὄντα. "Εν ὄν, π.χ., τὸ ὅποσον προηγουμένως ἀντελαμβάνετο ἡ αἴσθησις ὡς λευκόν, μὲ τὸν καιρὸν μεταβάλλεται εἰς μέλαν. Ἐκ τῆς μεταβολῆς ἐξάγεται ὅτι ἡ ἀρχικὴ περὶ τῆς ποιότητός τοῦ μαρτυρία τῆς ὁράσεως δὲν ἦτο ἀκριβής: «Δῆλον τοίνυν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐωρῶμεν... οὐ γὰρ ἂν μετέπιπτεν εἰ ἀληθῆ ἦν». (Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ὁρασίς μας ἦτο ἀνακριβής, διότι ἐὰν ἦσαν ἀληθῆ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζει δὲν θὰ παρετρεῖτο ὡς πρὸς ταῦτα μεταβολή).

Μὲ τὸν Μέλισσον φθάνει εἰς τὰς ἐσχάτας ἀκολουθίας τῆς ἡ διδασκαλίας τῶν Ἑλεατῶν. Ὁ Παρμενίδης ἔθεσε τὸ πρόβλημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς μεταφυσικῆς ἀληθείας καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ κλονισθῇ ἡ πίστις εἰς τὴν ἐγκυρότητα τοῦ δεδομένου φαινομενικοῦ κόσμου. Αἱ ὄντολογικαὶ ἀναζητήσεις ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ λογικὴ σκέψις καὶ νὰ προπαρασκευασθῇ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς σοφιστικῆς. Διὰ τῶν Ἑλεατῶν τίθενται ὑπ' ὅψιν τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης τὰ δύο μεγάλα μεταφυσικὰ προβλήματα τῶν ὁποίων τὸ θέμα εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν.

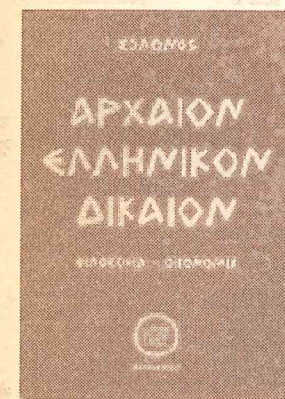

ἐκδόσεις * Ἴδεο-Θέατρον

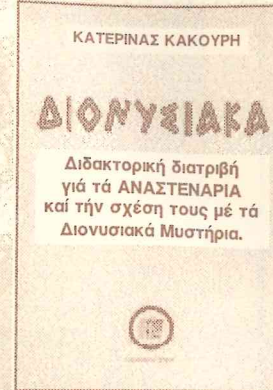
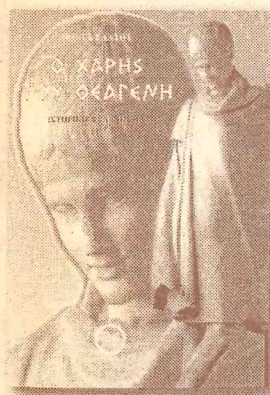
Στουρνάρη 57 Τηλ.: 52.37.543

ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΕΟΛΩΝΟΣ

5.000 δρχ.

5.000 δρχ.

Ο καθ' ἡμῶν Φιλοσοφίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Γ. Σακελλαρίου
ἀναλύει ὅλο τὸ μυστικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τοῦ
ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ
Πῶς μποροῦμε νὰ ἐφαρμόσουμε σήμερον τὸ ἠθικὸ τοῦ σύστημα.
Τὸ μοναδικὸ πρακτικὸν ἐγχειρίδιον αὐτογνωσίας καὶ πνευματικῆς ἀνεξίσεως διὰ μέσου τῆς
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
ΕΧΕΙΣ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

5.500 δρχ.

Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

Ὁ Χάρης. Ἐνα νέο ἀνδρὶ μᾶς ξενεγεῖ στὴν κλασικὴ Ἑλλάδα μέσα ἀπὸ τὴν περιπετειώδη ζωὴ τοῦ.
ΕΝΑ ΟΛΟΖΩΝΤΑΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ποῦ περιγράφει ἐπίσης ἀναλυτικὰ καὶ τὸν τρόπο ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων στὴν Ἀθήνα ἀλλὰ καὶ στὴν Σπάρτη.
"Ἐνα πολὺ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα.
"Ἐνα βιβλίον ποῦ πρέπει νὰ διαβάσῃς ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα.

3.500 δρχ.

ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
μὲ τὸν **ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ**

Ἀ. Ἀσημακόπουλου
ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ
ΟΡΕΞΤΗ

Πλάτωνος
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΕΣΚΡΑΤΟΥΣ

Πλάτωνος
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΦΑΙΔΡΟΣ

3.000 δρχ. ἑκάστη κασέτα

Ἡ πλέον ἐγκυρὸς καὶ ἐπιστημονικὴ μελέτη γιὰ τὰ **Μυστήρια**. Περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἀποσπάσματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας γιὰ τὰ

ΟΡΦΙΚΑ
ΚΑΒΕΙΡΙΑ
ΔΙΟΝΥΣΙΑ
ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

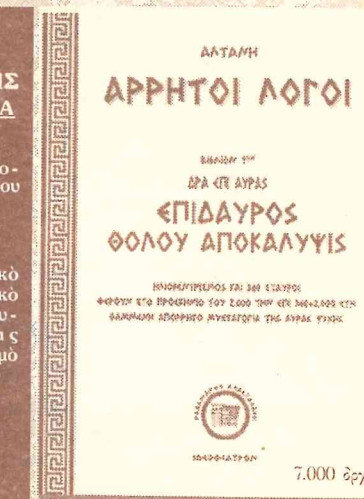
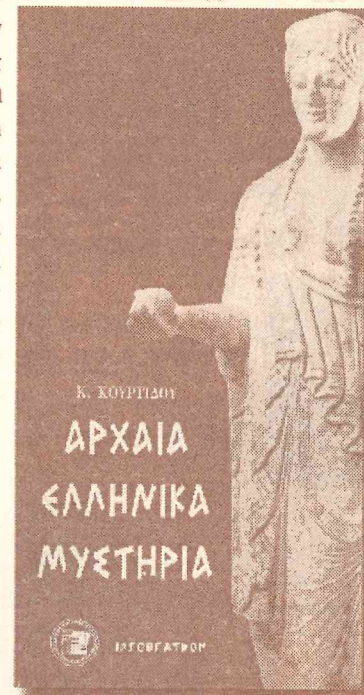
4.000 δρχ.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΘΟΛΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ

ὁδηγεῖ στὴν διεύθυνσιν τῶν ἀποκρύφων μινυμάτων τῆς Θόλου
Η ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣΟΦΙΑ

ἐπεξηγεῖ μὲ τὸ Ζωονικὸ Τρίγωνο καὶ τὸν Ψυχονομικὸ Κύβο, τὴν σύνθεσιν τῆς Ψυχῆς, ἀποδεικνύοντας τὸν ἀριθμητικὸν συσχετισμὸν μικροκόσμου/μακροκόσμου
Ο ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΚΡΑΤΥΛΟΣ
ἐκμαθεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσαν τὴν Ἀρχαίαν Διδασκαλίαν τοῦ Λόγου.

Ὅλα τὰ βιβλία τοῦ καθηγητῆ **Δημήτρη Λιαντίνου**

ΓΚΕΜΜΑ
ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟ
(ΕΣΤΟΔ ΚΑΙ ΡΩΜΗ)
ΝΥΦΟΜΑΝΗΣ
(ΕΞΕΦΕΡΗΣ)
ΧΑΣΜΑ ΞΕΙΣΜΟΥ
(ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΕΟΛΩΝΟΣ)
ΕΞΥΠΝΟΝ ΕΝΥΠΝΙΟΝ
(ΡΙΛΚΕ)
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ἀρχαίο κείμενο - μετάφραση

Ἐπὶ πλέον τὸ βιβλίο περιλαμβάνει: τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Σωκράτους, τὴν σχέσιν τοῦ μέ τὸν Πλάτωνα, τὸ ἱστορικό πλαίσιο τῆς δίκης, τοὺς λόγους πού καταδικάστηκε σὲ θάνατο, ποῖο ἦταν τὸ δαιμόνιό του. **Σχόλια:** Διογένης Λαέρτιου, Χρ. Μαλεβίτη, Ρ. Α. Ἀναστασάκη, Ἀ. Ἀσημακόπουλου, F. Nietzsche.

2.500 δρχ

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ

Ἀρχαίο κείμενο - μετάφρασις - σχόλια - ἀνάλυσις φιλοσοφίας Πορφυρίου Ἁγίου καὶ Παν. Μαρίνης. Κυκλοφορεῖ γιὰ πρώτη φορά τὸ κορυφαῖον φιλοσοφικόν-θεολογικόν τοῦ Πορφυρίου. Γέμει Μυστηριακῶν καὶ ἀπορρήτων ἀληθειῶν γιὰ τὴν πορεία τῆς ψυχῆς μετὰ θάνατον, ἀποσυμβολίζοντας μέρος τῆς μυστικῆς διδασκαλίας τοῦ Ὁμήρου.

2.500 δρχ

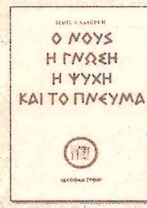
ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΜΙΑ ΑΛΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

1.500 δρχ

Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΣΟΙΕΤΥ Ἦ σημαντικώτερη ἐρμηνεία γιὰ Δωδεκάθεο ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ

3.500 δρχ

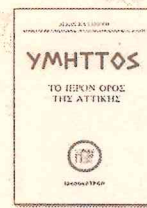
Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΣΟΙΕΤΥ Τὶ εἶναι κατὰ τοὺς Πυθαγορείους Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

1.500 δρχ

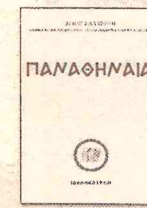
Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΣΟΙΕΤΥ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ Ἦ πνευματικὴ κληρονομία τῆς Ἑλλάδος ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΡΕΑΣ-ΓΗΣ ΤΟΥ ΙΔΑΙΟΥ ΔΙΑ-ΚΟΡΥΒΑΝΤΙΚΑ-ΛΑΒΥΡΥΝΘΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΑ - ΔΕΛΦΟΙ - ΔΩΔΩΝΗ - ΑΡΓΟΣ * ΜΑΝΤΕΙΑ-ΧΡΗΣΤΗΡΙΑ

2.000 δρχ

Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΣΟΙΕΤΥ ΥΜΗΤΤΟΣ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ Ἦ ἱστορία τοῦ Ὑμηττοῦ ἀπὸ τὰ Πελασγικά χρόνια ἕως σήμερα

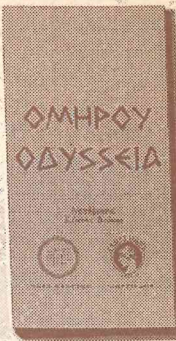
1.200 δρχ

Σπύρον Πιμλῆ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ Πῶς ἐτελοῦντο - Ὁ συμβολισμός - Ἦ διαμόρφωσις καὶ ὀργάνωσις τῶν Παναθηναίων - Ἀγῶνες καὶ Πομπή

2.000 δρχ

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

Νέα μετάφραση με προσέγγιση τῆς Ὀμηρικῆς διαλέκτου ἀπὸ τὸν Κώστα Δούκα Μία ἱστορικὴ ἔκδοσις

Με τὴν συνεργασία τοῦ οἴκου "Γεωργιάδης" ἕκαστο 13.500 δρχ.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ
Ἀναστάσις Ἀσημακόπουλου
Ἑσωτερικὴ ἀνάλυσις,
ἀποσυμβολισμός καὶ συνέχεια
τοῦ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ
τοῦ Σοφοκλέους
δραματουργικὴ ἐπεξεργασία
Ραδάμανθου Ἀναστασάκη

2.000 δρχ

ΟΡΦΕΩΣ
ΥΜΝΟΙ
Οἱ Ἱεροὶ Ὕμνοι τοῦ Ὀρφέως
ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν
πνευματικοῦ κλίματος,
διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν
ἱεουργίας ἢ καὶ ἱεροφανείας

3.000 δρχ

ΠΕΤΡΟΥ ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
ΥΜΝΟΙ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ
ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ
ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

3.500 δρχ

ΟΡΦΕΩΣ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ
ΛΙΘΙΚΑ
(Ἦ χρήσις τῶν λίθων ἀπὸ τὸν Ὀρφέα)
Ἀρχαίο κείμενο - μετάφραση
Ἐπὶ πλέον
ἀναλυτικὴ παρουσίασις
τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας
- πίνακες καὶ ἀποσυμβολισμός.

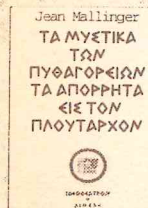
3.000 δρχ

ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ

Σύνοψις τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
καὶ τῆς Μυστηριακῆς καὶ Μεταφυσικῆς
διδασκαλίας περὶ θεῶν καὶ κόσμου,
ἀνθρώπου, ψυχῆς καὶ εἰμαρμένῃς.

1.500 δρχ

Jean Mallinger
ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ

3.500 δρχ

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ

2.500 δρχ

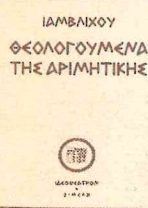
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ

1.500 δρχ

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ Τὸ βιβλίο πού συνεβουλεύοντο ὅλοι οἱ Ἑλληνες φιλόσοφοι

4.500 δρχ

ΙΑΜΒΛΙΧΟΥ ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

3.500 δρχ

ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ

12.000 δρχ

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΟΦΟΥΣ

Α. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
Μία μοναδική πραγματεία
καὶ ἐσωτερικὴ ἀνάλυσις
τῶν διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητος
ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ - ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
ΖΗΝΩΝ - ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ - ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ - ΣΩΚΡΑΤΗΣ
ΠΛΑΤΩΝ - ΕΤΩΙΚΟΙ

5.500 δρχ

Β. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Φιλοσοφικὴ προσέγγισις τῆς ΑΡΜΟΝΙΑΣ τοῦ ΣΥΜΦΑΝΤΟΣ καὶ τῶν ΟΝΤΩΝ μέ ΜΟΥΣΙΚΗ καὶ ΧΟΡΟ

2.500 δρχ

Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ
(Διήγησις Μυθολογικῇ)
Με ἓνα μοναδικὸ ἀφηγηματικὸ τρόπο
παρουσιάζονται ὅλα τὰ μυθολογι-
κά στοιχεῖα πού ἀφορροῦν τὴν περί-
φημη Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.
Ἀπὸ τὴν προετοιμασίαν τῶν Ἀργο-
ναυτῶν μετὰ τὸν Κένταυρο Χείρωνα
ἕως τὴν ἀποθέωσίν τους

1.500 δρχ

Οἱ ἱπτάμενοι δίσκοι πού ἐμφανίζο-
νται στὴν Γῆ ἀφήνουν γραπτὲς μαρ-
τυρίες ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλή-
νων, πού ζοῦν ἐντὸς ἀτράκτου. Διέφυ-
γαν στὸ διάστημα μετὰ τὴν Τιτανομα-
χία. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ὅμως
ἔφθασε καὶ ...
ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ

4.500 δρχ

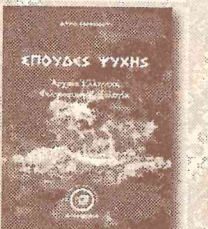
Α. ΧΑΛΑ
Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ
ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ
Ἕνα βιβλίο πού ἀποκαλύπτει
τὶς βαθύτατες ἐσωτερικὲς
γνώσεις τοῦ μεγάλου ποιητοῦ.

3.000 δρχ

ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΕΞΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ
Ὁδηγὸς αὐτογνωσίας
ἀλλὰ καὶ ψυχολογικῆς
ἀναλύσεως τῆς Μυθολογίας

2.500 δρχ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
Μία ἐπιστημονικὴ μελέτη
τῆς Δι' ντριάς τοῦ Κέντρου Φιλοσοφίας
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
ΑΝΝΑ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ